FIHRIST I MAZAMIN.

		Safha.
	BÁB I.	
Muqaddama	.. .. ..	1
	BÁB II.	
Bag i 'Adan	.. .. ..	5
	BÁB III.	
Tufan	.. . ..	20
	BÁB IV.	
Ibrahim	.. .. ..	29
	BÁB V.	
Misr men bani Israel ki Ġulami	.. ..	47
	BÁB VI.	
Fasah ki qurbani aur Misr se Makhlasi	..	54
	BÁB VII.	
Badli aur Ág ka sutun	.. ..	65
	BÁB VIII.	
Mann	.. .. ..	73
	BÁB IX.	
Mari hui Chatan	.. .. ..	84
	BÁB X.	
Ḳhaima	.. .. ..	92
	BÁB XI.	
Qurbangah	.. .. ..	102
	BÁB XII.	
Pital ka Hauz	.. .. ..	111

		Safha
	BÁB XIII.	
Sonahla Shama'dan	.. ..	120
	BÁB XIV.	
Nazr ki Rotion ki mez	.. ..	130
	BÁB XV.	
Bakhur ki Qurbangah	.. ..	139
	BÁB XVI.	
Paktarin Makan	.. .. ..	150
	BÁB XVII.	
Ḳhata ki Qurbani	.. .. ..	162
	BÁB XVIII.	
Sokhtani qurbani	.. ..	177
	BÁB XIX.	
Salamati ki Qurbani	.. ..	186
	BÁB XX	
Harun ki aur Masih ki Kahanat ka Muqabala	..	196
	BÁB XXI.	
Harun ki aur Masihion ki Kahanat ka muqabala		216
	BÁB XXII.	
nabi ke 'Uhde ki nisbat Musa aur Masih ka muqabala.		233

TASHBIHAT UL TAURET.

BAB I.

MUQADDAMA.

Baní Ádam ke liye hál kí zindagí tufúliyat ká zámána hai. Yih dunyá sab ke wáste madrasa hai. Is jahán men rahte húe ásmán ke bare martabe aur a'lá ḳhidmat kí taiyárí hásil karní hai. Is madrase men Ḳhudá ḳhud aslí aur bará Ustád hai. Chhutpan men tálib ul 'ilmon ke wáste *kindargartan* ke se taríqe bahut 'umda, balki darkár hote hain. Un men khilaunon aur taswíron aur kaháníon wg. ke isti'mál se 'ilm kí báten sikháí játí hain. Ḳhudá ne apne madrase men aise hí taríqon ko járí kar diyá hai, aur un ko qáim rakhá. Díní 'ilmiyat kí tahsíl men Ḳhudá ke shágirdon kí madad ke liye maḳhlúqát kí jismání ashyá ḳhúb kám átí hain. "Ásmán Ḳhudá ká jalál bayán karte hain, aur falak us kí dastkárí dikhlátá hai." Zab. 19: 1. "Ḳhudá kí andekhí sifaten banáí húí chízon ke zarí'e se ma'lúm hokar sáf nazar átí hain." Rom. 1: 20. Rúhání 'ilm ke barháne men zindagí bhar ḳhilqat kí chízen barí ḳhidmat kartí rahtí hain. Yih wasíla Ḳhudá ke madrase men niháyat 'umda aur barí qadr ke láiq hai, par wuh káfí nahín hai. Jahán wuh akelá páyá játá, díní 'ilm kí kamí miltí hai.

Ḳháliq ne shurú' men insán ko kalám karne kí qúwat aur liyáqat baḳhshí. Us ni'mat ke sáth us ne zarúr zubán 'ináyat kí hogí ki guftogú ká tajriba

hásil ho. Zubánon ká har ek lafz kisí ḳhiyál yá shai yá wujúd kí taswír yá nishán hai. Zubánen taswíron aur nishánon se baní húí hain. Wuh sárá rúhání aur aḳhláqí 'ilm jis ke jánne se baní Ádam haqíqí zindagí aur ásmání iqbálmandí aur sarfarází ko hásil karte hain, dunyá kí zubánon men sukúnat kartá hai. Alfáz aur 'ibáraton kí taswíron aur nishánon ke dekhne aur un par gaur karne se har ek 'ilm se waqifiyat hásil ho játí hai. Lekin Ḳhudá ne in donon wasílon ko bhí káfí na jáná ki sirf unhín ke isti'mál se mazhab aur aḳhláq kí báten us ke farzandon ko sikháí jáen.

'Ilm i Iláhí aur 'ilm i naját ke sudhárne aur barháne ke wáste baní Ádam ko Tauret baḳhshí gaí. Is kár i mubárak men wuh ek ḳháss aur bahut bará wasíla ṭhahráí gaí. Tauret men Músá kí pánch kitáben shámil hain. Us kí tashbíhát aur tamsílí bayánát aur rasúmát kí báton ke samajhne se niháyat 'umda taur par rúhání aur aḳhláqí 'ilm ká bará ḳhazána hásil ho játá hai. Tauret kí 'ajíb taswíron aur tashbíhon ke isti'mál se ádmí ḳhúb síkhte hain, ki Ḳhudá kí zát aur sifát aur kám kaise jalálí hain, ki shurú' men insán ko begunáhí kí hálat men kaisí buzurgí aur sarfarází baḳhshí gaí, ki gunáh kí ámad se baní Ádam ko kaisí náláiqí aur abtarí aur pareshání aur láchárí hásil húí, ki gunáh kí ḳharábí aur anjám kyá hai, ki Masíh ke kafáre aur shafá'at ke kám ko anjám kaise pahunchá, ki naját kí haqíqat hai aur us kí ḳhássiyat aur sharáit kyá hain, ki rúhání zindagí kí parwarish aur muháfizat kyúnkar baḳhshí játí hai, ki rástbázon ko apne faráiz kí nisbat hidáyat aur rahnumáí kis tarah miltí hai, ki báhamí aur barádarána ulfat kaisí honí cháhiye, ki ásmání mírás kaisí beshbahá aur purjalál hogí. Tauret kamál 'umda aur niháyat mufíd aur dilchasp taswíron se bharí húí pái játí hai. Injíl i Muqaddas kí 'anqaríb ek ek ta'lím kí koí sáf aur tarbiyat-ámez taswír Músá kí kisí kitáb men miltí hai.

Aisí díní aur rúhání ta'lím ke dene men muḳhtalif aur shumár men bahut se bayánát aur rasúmát kám áte hain. In men zail kí báten shámil hain. Insán ko bág i 'Adan ká diyá jáná aur phir us ká játá rahná. Túfán se dunyá ká barbád kiyá jáná. Muḳhtalif ashḳhás kí sarguzasht, jaise Núh aur Abiráhim aur Músá. Misr men baní Isráel kí gulámí. Us gulámí se usí qaum ká chhuṭkára páná. Bayábán men baní Isráel kí musáfirat. Us safar men un ke liye sumundar ke darmiyán ráste ká banáyá jáná. Khárí pání ká míṭhá kiyá jáná. Mann ká barsáyá jáná. Marí húí chaṭán se nadí ká járí karná. 'Amálíqíon ko maglúb karná. Ḳhaime ká banáyá jáná aur us ká isti'mál. Díní ḳhidmat aur 'ibádat men pání aur tel aur ág aur baḳhúr ká isti'mál. Káhinon ká 'uhda aur libás aur ḳhidmat. Qurbáníon ká charháyá jáná. Pítal ke sánp ká banáná. Ḳhudáwand ke liye názir ká ho jáná. Korhíon ká pák sáf kiyá jáná. Aisí ta'lím kí in wasílon men bahut sí aur báten bhí shámil hain.

Tauret men bayán nahín miltá ki usí zamáne ke log un bihtar aur ánewálí ni'maton se kis qadr wáqif húe jin kí tashbíhen un báton men pái játí thín. Un men se wuh ádmí jo apne zamáne kí roshní ke mutábiq rúhání aur haqíqí díndár the, zarúr úpar aur áge dekhte the, aur ziyáda beshbahá barakaton ke ummedwár the. Abiráhim ko Kan'án ke banisbat bahut ziyáda jalálí mírás kí ummed thí. 'Ibr. 11: 10. Us ne apne Munjí ke dín ko dekhá aur ḳhush húá. Yúh.

8 : 56. Us ne dekhe húe Masíh kí shahádat zarúr dí hogí. Is bát men shakk na hogá ki ḳhudátarson ko kamí yá beshí ke sáth un ke díní bayánát aur rasúmát men bihtar aur rúhání ni'maton kí haqíqí tashbíhen miltí thín. Lekin Tauret kí is barí ḳhidmat kí nisbat wuh log ḳháss taur par mubárak hain jo Rúh ul Quds ke ḳháss zamáne men apní zindagí ko baras karte hain. Músá ká zamána goyá chánd ká zamána ṭhahrá. Chánd ke se núr men bínáí kitní hí tez kyún na ho dekhne ká kám kamí ke sáth anjám pátá hai. Jab ḲHudáwand ne Rúh ul Quds ká nazúl baḳhshá to goyá súraj ká zamána shurú' húá. Jab Rúh kí púrí munauwarí kisí ko hásil ho to wuh aslí aur haqíqat kí ashyá, jin ke aise 'ajíb sáye já ba já Tauret men páe játe hain, barí safáí ke sáth nazar áengí. Jab in beshbahá ni'maton ke jánne aur hásil karne kí púrí árzú aur ishtiyáq se samajh aur gairat ke sáth Tauret ká isti'mál húá kare to wuh haqíqatan barí barakaton ká chashma páí jáegí.

Is kitáb ke tasníf karne men ḳhiyál aur maqsad na thá ki Tauret kí kull tashbíhon ká bayán kiyá jáe. Sab ká bayán karná bahut barason ká kám hotá. Aise bayán kí kitáb bahut barí bhí ho játí. Tauret kí barí barí tashbíhon men se intiḳháb karná partá hai. Jo is kitáb men pesh kí játí hain, bare gaur aur qadr ke láiq hain. Un ká bayán isí garz se taiyár kiyá gayá ki Hindustání Masíhíon ke liye aur ḳháss karke Kalísiyá ke díní ḳhádimon ke liye rúhání fáida ká bá'is ho. Agar ḲHudá aisá fazl kare ki yih natíja hásil ho to sárí mihnat ká bará ajr isí bát se musannif ko milegá.

BAB II.

Bag i 'Adan.

"Aur ḲHudáwand ḲHudá ne 'Adan men púrab kí taraf ek bág lagáyá; aur Ádam ko, jise us ne banáyá thá, wahán rakhá. Aur ḲHudáwand ḲHudá ne har daraḳht ko, jo dekhne men ḳhushnumá, aur kháne men ḳhúb thá, aur bág ke bícho bích hayát ke daraḳht, aur nek o bad kí pahchán ke daraḳht ko, zamín se ugáyá." Aur 'Adan se ek nadí bág ke seráb karne ko niklí. Paid. 2 : 8-10. Begunáhí kí hálat men bág i 'Adan Ádam aur Hawwah ko 'ináyat húá. Wuhí un kí mírás aur watan ṭhahrá. Wuh ḲHudá ke haqíqí farzand the, aur un ke ásmání Báp kí láintihá muhabbat ke sabab se un ke liye aise árám aur ásúdagí aur ḳhushhálí ká intizám kiyá gayá. Gunáh ne ákar us bág kí 'ajíb ḳhushnumáí aur phaldárí ko miṭá diyá. Sárí dunyá ke sáth us kí zamín par bhí badkárí kí la'nat parí. Ab us bág ká pata na rahá, aur kisí ko ḳhabar nahín hai ki wuh kis mulk yá kis jagah men lagáyá gayá thá. Us ká kamál dilchasp bayán baní Ádam parhte hain, aur afsos karke ṭhandí sánsen bharte aur áhen khínchte hain, ki aisí beshqímat aur raunaqdár mírás insán ke háth se játí rahí.

ḲHudá ke farzandon ko, pahle bág i 'Adan ke nuqsán ke sabab se, ziyáda ranj karná munásib nahín hai. Un ke liye ek dúsrá maujúd hai, aur abad ul ábád rahegá, jo us barbád kiye húe bág se hazárhá guná bihtar hai. Us kí ḳhushnumáí aur jalál láintihá hai. Us ká phal kamál kasrat ke sáth hai, aur us phal kí lazzat bayán se báhar hai. Us chor se, jo us ke sáth

maslúb húá aur jis ne Munjí kí huzúrí ke asar se sachchí tauba kí, Masíh ne farmáyá, ki "Áj hí tú mere sáth Firdaus men hogá." Lúqá 23: 43. Paulus ne apná ek tajriba bayán karke likhá, ki "Us shaḳhs ne yakáyak Firdaus men pahunchkar aisí báten sunín, jo kahne kí nahín, aur jin ká kahná ádmí ko rawá nahín hai." 2 Kur. 12:4. Masíh ne apne ásmání jalál men se kalísiyá ke pás yih paigám bhej diyá, ki "Jo gálib áe, main use us zindagí ke daraḳht se, jo Ḳhudá ke Firdaus men hai, phal kháne ko dúngá." Muk. 2: 7. In sab áyaton men us bág i 'Adan se garz hai jo 'álam i bálá men maujúd hai. Un se rúhání kalísiyá ká wuh mubárak hál záhir kiyá játá hai jab ki wuh dunyá aur sab tarah ke gunáh aur badkárí par gálib ákar 'áqibat men apní fath ká púrá ajr hásil kar le. Lekin yád rakhná cháhiye ki wuh zindagí jis men aisí ḳhushhálí aur iqbálmandí mumkin hai, rúhání aur ásmání hí hai. Aisí zindagí kí ḳhássiyat aur asliyat hí men us bare jalál ká imkán páyá játá hai. Wuh Ḳhudáwand kí ḳháss sangat aur rifáqat kí zindagí hai. Anhoná hai ki us ke aur us ke Ḳháliq aur Málik ke darmiyán judáí ho. Us Iláhí sharákat aur rifáqat men us zindagí kí hastí aur parwarish aur sárí fauqiyat baní rahtí hai. Yih mubárak zindagí isí dunyá men hásil ho játí aur us ke sáre jalál ká bai'ána jism men rahte húe farzandán i Ḳhudá ko baḳhshá játá hai. Ifis. 1: 14. Pas bág i 'Adan na sirf ásmání kalísiyá kí mubárak hálat kí taswír ṭhahartá hai. Us se is jahán kí rúhání kalísiyá kí ḳhushhálí aur iqbálmandí bhí záhir kí játí hai jab ki wuh apne haqq aur Iláhí marzí ke bamújib Rúh ul Quds ke wasíle Ḳhudá se púrá mel aur rifáqat hásil kar le. Ásmán kí aur zamín kí rúhání zindagí men sirf pahle phal aur púrí fasl, bai'ána aur

kull qímat ká farq páyá játá hai. Us kí asliyat aur ḳhássiyat ek hí hai. Yih bhí ḳhiyál karná cháhiye ki na sirf kalísiyá ká guroh rúhání barakaton kí nisbat pahle bág i 'Adan ká sá mubárak tajruba hásil kar saktá hai. Is ke 'aláwa yih samajhná cháhiye ki har ek sharík i kalísiyá apne liye bhí us bág kí sí ḳhushhálí aur salámatí ján saktá hai. Masíh ke kafáre ke sabab aur Rúh ul Quds kí qudrat aur kám se yih 'ajíb tajriba miltá hai. Ḳhudá ke sáth sáth chalte húe yih jalálí zindagí basar kí játí hai.

In báton se hásil kalám yih hai ki púre aur kamál jalálí taur par ásmán kí rúhání kalísiyá muqaddason ká bág i 'Adan hai, jis men waqt par tamám farzandán i Ḳhudá dáḳhil ho jáenge, aur abad ul ábád sukúnat karenge. Wuh kalísiyá sunahlá Yarúshalem bhí ṭhahartí hai. Is jahán kí rúhání kalísiyá bhí ek haqíqí aur 'ajíb taur par bág i 'Adan hai jis men tamám ímándár jism men rahte húe apní rúhon ke wáste barí ḳhushnumáí aur parwarish kí sárí ashyá kasrat ke sáth páte hain, aur is bág ke sáre phal kí 'ajíb ásmání lazzat hotí hai. In ke 'aláwa har ek naját-yáfta ká dil ek chhoṭá bág i 'Adan hai, basharte ki Iláhí marzí púrí qabúliyat páe. In chhoṭe chhoṭe bágon ká jamál us se jo pahle bág i 'Adan men Ádam aur Hawwah ko nazar átá thá, bahut hí barhkar hai, aur us ke phalon kí sí lazzat insán ke pahle má báp na jánte the. Kalísiyá judá judá ashḳhás ke mel se bantí hai. Har ek ímándár rúhání kalísiyá ká ek chhoṭá hissa hai, jis kí aisí hadd-bandí hai ki ek taur par wuh hamesha judá aur akelá rahtá hai. Jab kalísiyá ke bág i 'Adan ká hál jánná ho to us ke aise alag alag hisson kí ḳhush-numáí ko dekhná, aur un kí 'ajíb ḳhushbúí ko súnghná aur un ke [phalon] kí lazzat ko

chakhná zarúr hotá hai. Pas is mazmún ke kholne men ḳháss karke rúhání kalísiyá ke judá judá shuraká ke dilí tajribe ká aur pahle bág i 'Adan ká muqábala kiyá jáegá. Us bág i 'Adan ke zarí'e se haqíqí díndáron kí rúhání aur ásmání zindagí kí daulatmandí aur ásúdagí aur beshbahái barí safái ke sáth tashbíhan záhir kí jáegí. Us bág ká bayán barí mufíd aur dilchasp rúhání ta'lím se ma'múr hai.

1. *Bág i 'Adan kí barí zarḳhez zamín thí.* Agar us kí zamín men zor kí kamí hotí to nabátát kí aisí firáwání ká imkán na miltá. Ḳhudá ne bág i 'Adan kí zamín ko aisí 'ajíb zarḳhezí baḳhshí. Isí tarah jab baní Ádam se Ḳhudá ká fazl qabúliyat páe aur Ḳháliq se rifáqat aur sharákat hásil ho aur qáim rahe to un kí rúh kí zamín ko bahut barí paidáwárí aur phaldárí kí qúwat aur taiyárí 'ináyat kí játí hai. Gunáh dil kí zamín ko úsar aur wírán kar detá hai. Jab gunáh nest kiyá jáe aur Ḳhudá ká fazl púre andáze ke sáth kisí men apne kám ko anjám de to 'ajíb rúhání zarḳhezí nazar áegí. Rúhání nabátát kí kasrat se aisí rúh goyá mulabbas ho játí hai. Naját- yáfta dil kí zamín ko 'umda se 'umda ásmání daraḳhton se mel o muwáfiqat ho játí hai. Aisá dil barí se barí rúhání ḳhúbíon ká watan ban játá hai. Ḳhudá kí marzí aur intizám yih hai ki us ke farzandon ke dil ke bág i 'Adan ke mukhtalif daraḳhton kí únchái bahut barí ho aur ki un kí shákhen aur ṭahníán dúr dúr tak phailtí jáen. "Mere mahbúb ká tákistán jayid paháṛ kí chotí par lagá." Yas. 5: 1. Wuh tákistán us ke logon ká dil thá. Agar Ḳhudá kí marzí púrí ho to muqaddason kí rúh kí zamín men bág i Adan kí si zarḳhezí páí jáegí.

2. *Ḳhudá ne ḳhud bág i 'Adan ko lagáyá.* Paid. 2: 8. Us ká har ek daraḳht usí ká chuná húá thá. Us ne kamál dánáí aur muhabbat ke sáth daraḳhton ko pasand kar liyá. Wuh Ḳháliq ke farzandon hí ke liye lagáyá gayá. Pas cháhiye thá ki us kí ḳhushnumáí aur phalon kí kasrat aur 'umdagí kámil ho. Us ke phúlon kí ḳhushbúí aur phalon kí lazzat 'ajíb thí. Daraḳhton ke shumár aur aqsám men kisí taur se kamí na thí. Ḳhudá ne un tamám daraḳhton ko zamín men jamá diyá aur wuh baṛhte gae. Ḳhilqat men aisá bág na peshtar aur na ba'd kabhí dekhne men áyá. Us kamál ḳhushnumá aur 'umda se 'umda bág ke m ujúd karne se Ḳhudá ne 'ajíb taur par us ziyáda jalálí kám ko roshan kiyá jise wuh apne farzandon kí rúhon men anjám diyá kartá hai. Har ek ḳhúbí aur fazílat jo insán ke dil men rúhání zindagí se muta'alliq hai, Ḳhudá ká lagáyá húá daraḳht hai. In chhoṭe rúhání bágon men haqíqatan 'ajíb 'ajíb daraḳht nazar áte hain. Ḳhudá apní zát o sifát kí kamál jalálí ḳhúbían insán kí rúhon men maujúd kar detá hai, aur wuh baṛhtí játí hain. Isí hálat men baní Ádam Ḳhudá kí mánind ho sakte hain ki us kí sí aisí ḳhúbíon ká imkán un men páyá játá hai. In rúhání bágon men Ḳhudá ke lagáe húe daraḳht yihí hain, ya'ne rástbází, pákízagí, muhabbat, nekí, wafádárí, Ḳhudá kí pahchán aur rifáqat aur jo jo báqí nek ḳhaslaten rúhání zindagí men jagah pátí hain. Kull maujúdát kí tamám nafís chízon men yihí ḳhubíán beshbahá aur jalálí ṭhahartí hain. Har ek aisá rúhání bág i 'Adan, kitná chhoṭá kyún na ho, kamál beshqímat mírás ṭhahartá hai. Kaisí 'ajíb bát hai ki har ek ádmí kí rúh men aisá bág lag saktá hai.

3. *Bág i 'Adan ke seráb karne ká niháyat 'umda*

intizám kiyá gayá. Paid. 2: 10. Ḳhudá ne apní dánáí aur muhabbat se aisí jagah pasand kar lí jahán nadí járí kar dí gaí thí ki bág ke liye kabhí pání kí kamí na ho. Jab sáre bág kí zarúrat rafa' ho gaí to aisí kasrat ká pání bachá ki "Wahán se taqsím hoke chár sire nahron ke bane. Charon taraf ke dúr dúr súbon aur mulkon ke liye yih naddíán barí barakat aur phaldárí ká bá'is húín. Jab Tauret men díní ta'lím aur tarbiyat ke liye tashbíhí taur par pání ká bayán pesh kiyá játá hai to Rúh ul Quds se murád hai. Agarchi bág i 'Adan ká bayán tawáríḳhí hai, taubhí us ko tashbíhí taur par bhí samajhná cháhiye. Jis tarah wuh jismání bág i 'Adan us nadí ke pání se seráb aur sarsabz rahtá thá, us tarah farzandán í Ḳhudá kí rúhen, ḳhwáh ásmán par ḳhwáh zamín par Rúh ul Quds kí huzúrí aur kám se tázagí aur zindagí kí ma'múrí aur púrí phaldárí hásil kartí hain. Jab se Masíh qurbán hokar jí uṭhá aur jalál men pahunchkar púre taur par Munjí aur Sháf'í baná, aisí kasrat ke sáth Rúh ul Quds ká nazúl 'ináyat húá, ki baní Ádam ke darmiyán áb i hayát ká bará daryá har waqt aur har jagah men bahtá rahtá hai. Usí kí dháren Ḳhudá ke shahr ko (ya'ne rúhání kalísiyá ko) ḳhush kartí hain." Zab. 46: 4. Yihí daryá hai jo sunahle Yarúshalem men Yúhanná rasúl ko nazar áyá. Muk. 22. 1. Wuh áb i hayát kí dháren kamál kasrat ke sáth abad ul ábád bahtí rahengí aur muqaddason ke liye pákízagí aur tázagí aur púre andáze kí phaldárí ká bá'is hongí.

4. *Bág i 'Adan ke bích o bích hayát ká darakht maujúd thá.* Paid. 2: 9. Us 'ajíb darakht men baqá ká intizám nazar átá thá. Agar dunyá men gunáh kí ámad na hotí to insán ko marná na hotá. Aur

jándáron ke darmiyán maut kí saltanat zarúr maujúd thí, par Ḳhudá kí marzí na thí ki us ká iḳhtiyár us ke farzandon men pahunche. Agar Ádam aur baní 'Adam náfarmání aur ná-rástí men giriftár na hote to yaqín i kámil hai, ki jab ázmáish ká zamána ḳhatm hotá to wuh sab Hanúk aur Iliyáh kí tarah zinda rahte húe uṭhá liye játe aur maut ke tajribe ke bagair ásmání makánon men dáḳhil hote. Lekin gunáh ne ákar hayát ke darakht kí ráh ko band kar diyá aur us ke pás rasáí mumkin na rahí. Usí waqt maut baní Ádam ke darmiyán kamál saḳhtí ke sáth bádsháhí karne lagí. Gunáh ne maut ko bará haulnák kar diyá. Jahán badí jagah páe us kí yih burí ḳhássiyat baní rahtí hai. Lekin Ḳhudá kí hamd ho ki har ek Firdaus men, ḳhwáh ásmán par ḳhwáh zamín par páyá jáe, hayát ká aslí aur haqíqí darakht maujúd hai aur qáim rahegá. Yisú' Masíh ḳhud hayát ká darakht hai. Us ká yihí qaul hai, ki "Zindagí main hún." Yúh. 14: 6. "Main mar gayá thá, aur dekh, abad ul ábád zinda rahúngá, aur maut aur 'álam i arwáh kí kunjíyán mere pás hain. Chúnki main jítá hún, tum bhí jíte rahoge." Muk. 1: 18; Yúh. 14: 19. Masíh rúhání zindagí ká Bání, aur us kí parwarish aur muháfizat ká wasíla hai. Apní ummat hí ke liye us ne maut aur 'álam i arwáh par fath hásil kí hai, aur wuh tamám apnon ko us 'ajíb galba men apne sáth sharík kar letá hai. Us kí barí aur ḳháss ḳhidmat yihí hai ki un kí rúhon men apní sí zindagí ko járí kar de aur us ko bahál rakhke kamál tak pahunchác. Wuhí zindagí kí roṭí hai jis ke isti'mál se ádmí abad tak zinda rahte hain. Yúh. 6: 58. Hayát ká yihí mubárak darakht har ek farzand i Ḳhudá kí rúh hí men lagáyá húá páyá játá hai. Us phal ke kháne se Masíh kí

rifáqat aur sharákat murád hai. Hayát ká darakht rúhání kalísiyá men bhí miltá hai. Us ká phal tamám ímándáron ke isti'mál ke liye hai. In ke 'aláwa ásmání Yarúshalem men bhí wuh darakht Yúhanná ko nazar áyá. Wuh us shahr men abad tak maujúd rahegá. Us kí zarúrat baní Ulláh ko dáimí hogí. Rasúl i mazkúra ne us darakht ko áb i hayát ke daryá ke wár pár lagáyá húá dekhá. Khudáwand aur Rúh ul Quds ke darmiyán 'ajíb mel húá aur wuh mel baná rahegá. Muk. 22: 1, 2. Hayát ká darakht har mahína phaltá hai, aur us ke patton se qaumon ko shifá miltí hai. Jab Masíh se sharákat púrí ho to jismání maut kí khássiyat bhí bilkull badal játí aur us se koí andesha na hogá. Qiyámat ke roz badan bhí jí uthkar rúh ke sáth Munjí kí qudrat se baqá men sharík kiyá jáegá. Us waqt se maut ká nám o nishán na rahegá aur us ke kám ká pata tak bhí na milegá.

5. *Bág i 'Adan men nek o bad kí pahchán ká darakht maujúd thá.* Usí se Ádam aur Hawwah ko ázmáish ká mauqa' milá. Usí kí maujúdagí se badí ká imkán húá. Usí ke sabab se náfarmání kí taraf kashish ká tajriba hásil kiyá gayá. Us kí kháss khidmat yihí thí ki us ke sámhne insán ko nekí aur badí ke darmiyán pasand kar lená mumkin ho jáe. Ádmion kí bihtarí aur kamáliyat ke liház se wuh darakht lagáyá gayá. Khudmukhtár makhlúqon ko ázmáish kí zarúrat hotí hai. Díní tajribe ke shurú' men jab badí ká imkán ho to nekí ká maqdúr bhí páyá jáegá. Jab chalná hí ho aur sámhne sirf ek hí ráh hai to us men chalne se na ta'rif aur na malámat ká kám anjám pá sakegá. Lekin jab hukm-'udúlí kí taraf khúb kashish ho aur koí shakhs us par gálib ákar farmánbardárí men qáim rahe to shábáshí munásib ho-

gí aur rúhání aur akhláqí qúwat nazar áegí aur barhtí jáegí. Ázmáishon kí kashish ke bagair rúh kí aslí zindagí kí khúbíon kí fasl ná mumkin hogí. Kalísiyá aur har ek sharík ke bág i 'Adan men nek o bad kí pahchán ká darakht maujúd hai. Ham us ko gunáh ká imkán jánen. Wuh imkán tarah tarah kí báton men záhir ho játá hai. Har ek samajhdár ko maqdúr hai ki Khudá kí dí húí ni'maton ko apní hí marzí par kám men láe, yá un sab ke isti'mál men barábar Khudá ke tábi' rahe. Aisí ni'maton men jism aur rúh kí qúwaten, daulat, 'ilm, peshe wg. shámil hain. In sab ke isti'mál kí nisbat Khudá aur khudí kí ráhen donon sámhne aur khulí húí pái játí hain. Donon ráhon kí taraf kashish bhí hotí hai. Un do kashishon men barí mukhálifat hai. Khudá apne haqq aur insán ke faráiz ko pesh kartá hai. Wuh kamál bhaláí aur bihtarí ká wa'da bhí kartá hai. Lekin us kí ráh men khud-nisárí aur khud-inkárí aur salíb-bardárí nazar átí hain. Un ko qabúl karná jism ke liye mushkil hai. Khudí kí ráh men aisá ma'lúm hotá hai ki jismání aur dunyáwí fáida khúb hásil hogá. Wuh dekhne men árám kí ráh thahartí hai. Us ko pasand kar lená bahut ziyáda ásán hai. Lekin khudí kí ráh ko chun lená mumána'at ke phal ko kháná hai. Aise phal ká dekhne tak ká hukm nahín hai. Aise hukm ká ma'qúl sabab bhí batáyá gayá. "Jis din tú use kháegá, tú zarúr maregá." Paid. 2: 17. Khudí kí ráh ko pasand kar lená apne áp ko Khudá se judá karná hai. Khudá se judá ho jáná insán kí rúh ko marná hí hai. Wuh bhárí hukm isí garaz se diyá gayá ki insán kí aslí aur haqíqí zindagí qáim aur bahál rahe. Us zindagí kí khássiyat aur khúbí aisí hai ki wuh Khudá kí sangat aur rifáqat men maujúd rahtí aur kamál tak pahunchtí hai. Rúhon

ke liye Ḳhudá se judáí kí hálat maut ká watan aur ghar hai. Iláhí aur láintihá muhabbat hí ke sabab aise phalon ke kháne se báz rahne ká hukm diyá játá hai. Kamál zarúrat hai ki Ḳhudá ke farzand apne nek o bad kí pahchán ke daraḳht kí nisbat barí dánishmandí hásil kar len táki wuh fáida ká bá'is ho. Agar us se mumána'at ká phal musta'mil ho to Ádam aur Hawwah ká sá tajriba zarúr hásil hogá. Hamesha us ke isti'mál se rúh martí aur bág barbád ho játá hai. Ásmání bág i 'Adan men nek o bad kí pahchán ká daraḳht na hogá. Ázmáish hí ke zamáne ke liye aise daraḳht kí zarúrat rahtí hai. Sárí ázmáishon ká kám isí dunyá men púrá anjám páegá. Jab un par jism men rahte húe gálib áen to wuh galba abad ul ábád ke liye hogá. Jab ázmáish ká zamána púrá ho to gunáh ká imkán bhí játá rahegá. Is bát men muqaddas rúhen Ḳhudá kí mánind ho jáengí. Mumkin nahín hai ki Ḳhudá nárástí kare. Aisá karná us kí zát o sifát ke ḳhiláf ṭhahartá. Is mubárak hálat men wuh apne farzandon ko apne sáth sharík kar legá. Jab púrá galba hásil ho to nek o bad kí pahchán ke daraḳht ká pata na rahegá.

6. *Bág i 'Adan men ázmánewále se ḳháss kám thá.* Wuh ázmánewálá Shaitán thá. Wuh Baibal men bad rúhon ká sardár kahlátá hai. Us kí aur báqí bad rúhon kí nisbat jo us ke tábi' hain, Injíl men sáf isháre hain, ki sab begunáhí kí hálat men paidá kí gaín. Unhen insán kí tarah ázmáish kí zarúrat thí. Ázmáish ke waqt kisí sabab se, jis ká bayán nahín miltá, wuh náfarmání aur badí men giraftár húín, aur us hálat men "Unhon ne apne ḳháss maqám ko chhor diyá." Yahúdáh 6. "Wuh sachái par qáim na rahín. Yúh. 8: 44. Shaitán áp bad hokar kamál fareb aur

híla-bází aur nafrat-ámez gairat ke sáth maqdúr bhar koshish kartá rahtá hai ki Ḳhudá ke kisí naye ḳhudmuḳhtár maḳhlúq ko wuh besh-bahá rúhání aur aḳhláqí ḳhúbíán hásil na hon jin ke liye Iláhí intizám kiyá gayá hai. Jahán tak chálákí aur dhokhá-bází aur zor se us ká asar pahunch sake wuh sab aise maḳhlúqon ko apne hí mánind banáne cháhtá hai. Wuh tamám bad-rúhen jo us kí ri'áyá hain is kár i mala'ún men us ke shámil-hál rahtí hain. Jab pahle bág i 'Adan men us ko rasáí milí to bhes badal kar us ne ek jándár kí súrat ko iḳhtiyár kiyá, jis se Ádam aur Hawwah na jánen ki yih dushman hokar áyá hai. Aisí chálákí kí zarúrat thí ki kámyábí kí ummed ho. Tab apne híle kí chikní chuprí báton se us ne Ḳhudá kí 'amaldárí par yih shakk paidá kiyá, ki wuh parwardigárí ke kám men bihtarí aur taraqqí kí chízen kamí ke sáth detá hai. Ázmáish ke asar se mumána'at ká phal bahut ḳhushnumá nazar áyá, aur aisá ma'lúm húá ki us men barí lazzat hai. Ázmáish kí ḳhássiyat yihí hai, ki gunáh kí ḳharábí chhipáí jáe aur wuh dekhne men achchhá ho. Ádam aur Hawwah men yih ḳhúbí thí ki ziyáda 'ilm ke bare mushtáq the. Ḳhudá ká intizám hai ki yih besh-qímat ni'mat rafta rafta hásil hotí jáe. Shaitán ne yih dhokhá diyá, ki us phal ke kháne se 'ilm ká bará ḳhazána ekáek milegá. Yih bará dhokhá píchhe ḳhúb roshan húá jab ki sirf apní nangáí ká ziyáda 'ilm hásil húá. Ḳhudá ne sáf ḳhabar dí thí, ki "Jis din us phal se kháoge, tum zarúr maroge." Shaitán ne un ke sámhne is Iláhí qaul ko jhúṭh ṭhahráyá. Isí taríqe se us ne gunáh ke ḳhatre ko aur anjám ko chhipá diyá. Aisí darog-goí ká riwáj us ke sáre kám men qáim hai. Ádam aur Hawwah ázmáish ke waqt apne dilon men kamál ḳhatre kí báton ko jagah dete gae.

Wuh Shaitán kí báten sunte gae jab ki wuh Ḳhudá ke ḳhiláf bol rahá thá. Aise mauqa' par cháhiye thá ki kán bilkull band kiye játe. Wuh us chíz ko dekhte rahe jo un ke liye gunáh ṭhahrí. Salámatí isí bát men thí ki samar i mamnú' se un kí nigáh phirí rahtí. Gunáh ko dekhte rahná Shaitán ko jítne ká mauqa' daná hai. Ḳhudá kí 'amaldárí kí nisbat unhon ne dil men shakk ko jagah dí. Gunáh kí jar ḳháss taur se aise shakk men pái játí hai. Ázmáish ke waqt wuh du'á mángne se báz rahe. Agar dilí du'á mángte to Ḳhudá ko apní taraf kar lete. Jab Ḳhudá madad kartá to koí maglúb nahín hotá. Unhon ne apne muḳhálif ká muqábala na kiyá. Larne hí se fathmandí mumkin ho játí hai. Ádam aur Hawwah ke namúne se wuh taríqa ḳhúb jáná játá hai jis se shikast hásil hotí aur ápná bág i 'Adan barbád kiyá játá hai. Cháhiye ki un ke tajribe ke jánne se tamám ímándár bare hoshyár aur bedár rahen. Jab tak jism men sukúnat ho tab tak wuh puráná dushman har ek ke aise nazdík á saktá aur áyá kartá hai ki ázmáish kí báton ko pesh karná mumkin hai. Shaitán se zindagí bhar larái baní rahtí hai. Us par gálib áná farz hai aur apne galba ko qáim rakhná zarúr hai. Jab ásmání bág i 'Adan men daḳhl hásil ho to us muḳhálif kí súrat na pás se aur na dúr se nazar áegí. Jab farzandán i Ḳhudá ko un kí taraqqí aur zoráwarí ke liye ázmáish kí zarúrat na rahe to azmánewálá apne watan aur ghar ko wápas jáegá aur na wuh dekhne men áegá aur na us kí áwáz kabhí suní jáegí. Us se maḳhlasí kámil hogí.

7. *Bág i 'Adan men láiq aur 'umda intizám thá ki Ḳhudá se sharákat aur rifáqat ho.* Bayán sáf hai ki Ḳhudá Adam aur Hawwah se berok kalám kiyá kartá thá. Wuh un ke sáth sair kartá thá. Zarúrat aur árzú

ke bamújib wuh Iláhí ḥuzúrí men apní zindagí ko basar kar sakte the. Ḳhudá kí mubárak sangat men un kí zindagí kí zindagí páí játí thí. Gunáh ne ákar us sharákat aur rifáqat ká imkán nest kar diyá. Gunáh kí 'amaldárí men Ḳhudá kí huzúrí ká koí rásta yá darwáza maujúd hí nahín hai. Masíh i maslúb qabúliyat pákar apnon ko us saltanat se judá karke rást-bází aur pákízagí kí bádsháhat men sukúnat aur mírás baḳhshtá hai. Un kí nisbat wuh Iblís ke kámon aur un ke natíjon ko miṭá detá hai. Jab yih ¡kár i mubárak anjám páe to nae sire se rúhání aur ásmání zindagí baḳhshí játí hai. Us jalálí zindagí ke sáth Ḳhudá kí huzúrí aur sangat phir hásil kí játí hai. Masíh ká yihí qaul hai, ki "Agar koí mujh se muhabbat rakhe to merá Báp us se muhabbat rakhegá, aur ham us ke pás áenge aur us ke sáth rahenge." Yúh. 14: 23. Isí hálat men yihí shahádat marqúm hai, ki "Hamárí sharákat Báp ke sáth, aur us ke Bete Yisú' Masíh ke sáth hai." 1 Yúh. 1: 3. Ímándáron ke dil ke bág i 'Adan men Ḳhudá ká maqdis páyá játá hai. Har ek aise chhote Firdaus men Ḳhudá kí sangat ká niháyat 'umda intizám hai. Púre jalál aur kamál ke sáth wuh Iláhí huzúrí ásmán ke bág i 'Adan men hásil hogí, par bai'ána aur pahle phal kí tarah wuh hál kí zindagí men bhí baḳhshí játí hai. Jism men rahte húe aise jalál kí sirf bai'ána kí bardásht ho saktí hai. Ḳhudá kí huzúrí ke núr men dil ke bág i 'Adan kí raunaq aur ḳhush-hálí baní rahtí hai. Jab ásmán par Ḳhudá goyá parda khínchkar púre taur par apná lá-intihá jalál o kamál záhir kar de to rúhání zindagí kí 'ajíb besh-bahái roshan kí jáegí.

8. *Bágbání aur nigahbání ke liye bág i 'Adan Ádam aur Hawwah ke sipurd kiyá gayá.*—Bág ke durust

rakhne aur us kí ḳhushnumáí aur phaldárí ke baṛháne meṉ Ḳhudá aur ádmí ham-ḳhidmat the. Zamín kí baṛí zar-ḳhezí to thí, par ádmí kí ḳhidmat se wuh zar-ḳhezí baṛh saktí aur apne púre kám ko anjám de saktí thí. Har ek daraḳht Ḳhudá ká lagáyá húá zarúr thá, aur usí kí qudrat se kamál tak pahuṉchná mumkin thá, par wuh Iláhí qudrat púre andáze ke sáth muassir ho saktí thí jab ki daraḳhtoṉ ke banáne meṉ ádmíoṉ kí mihnat mashaqqat ká asar hásil ho jáe. Is zindagí kí aksar ni'matoṉ kí nisbat, jo Ḳhudá se baní Ádam ko 'ináyat kí játí haiṉ, yihí taríqa musta'mil hai. Khetí báṛí meṉ Ḳhudá isí shart par faṣleṉ baḳhshtá hai, ki kisán zamín ko joṯ jot kar taiyár kareṉ aur bíj boyá karen aur zarúrat ke mutábiq us kí ḳhidmat karte jáeṉ. 'Ilm aur hunar ká ḳhazána Ḳhudá kí taraf se hai, par wuh unhíṉ ko diyá játá hai jo síkhne meṉ gairat-mand aur musta'idd hoṉ. Aisí misáleṉ be-shumár pesh ho saktí haiṉ. Baní Ádam Ḳhudá ke sáth kám karnewále haiṉ. Jo ádmí kám karne se inkár kareṉ to Ḳhudá kí ni'matoṉ se mahrúm raheṉge. Har ek ímándár ke dil ká bág i 'Adan bhí usí ko sauṉpá játá hai ki us kí wuh ḳhidmat aur nigahbání kare. Us kí zamín kí zar-ḳhezí ko qáim rakhná aur baṛháná hai. Wuh sámán jis se zar-ḳhezí baṛhe Ḳhudá ke ḳhazánoṉ meṉ maujúd hai, par us ko hásil karná aur bág meṉ pahuṉcháná aur phailáná insán ká kám hai Zamín ko sáf rakhne meṉ baṛí mihnat aur be-dárí kí zarúrat rahtí hai. Kamál chaukasí darkár hai ki kaṛwe dáne na boe jáeṉ aur ki ajnabí paude na jamne páeṉ. Ḳhudá hí ke lagáe húe daraḳhtoṉ ke liye zamín ká sárá zor zarúr rahtá hai. Daraḳhtoṉ kí ḳhidmat meṉ zamín kí narmáí kí baṛí fikr karní hotí hai. Goyá bár bár us ko khodná paṛtá hai. Us ke

tamám ḍheloṉ ko písá karná zarúrí hai. Yih bhí dekhná zarúr hai ki waqt par tamám daraḳhtoṉ ko páni milá kare. Nadí to zarúr pás hai, par áp se páni peroṉ ke darmiyán nahíṉ pahuṉchtá. Du'á aur kalám ke láiq isti'mál se dil ke tamám daraḳht Rúh ul Quds ke áb i hayát se seráb kiye játe haiṉ. Har ek daraḳht ko dekhá karná zarúr hai, ki us meṉ koí nuqs yá kisí bát kí kamí na ho. Agar nuqsán kí koí 'alámat páí jáe to Masíh se ḳháss kám ki wuh us ko dúr kar de. Rástbází, pákízagí, rúhání gairat, ímán, muhabbat, farotaní, mihnat-kashí kí tabí'at wg. bagair ádmí kí láiq ḳhidmat ke ḳhushnumáí aur phaldárí kí nisbat bahál na raheṉgí aur na baṛheṉgí. Jab durustí aur musta'iddí ke sáth in aḳhláqí aur rúhání ḳhúbíoṉ kí zarúrí ḳhidmat púrí kí jáe to Ḳhudá aur tamám muqaddasoṉ ke sámhne ádmí ke dil ká bág i 'Adan niháyat pasandída aur raunaqdár nazar áegá. Isí hálat meṉ likhá hai, ki "Apne dil kí barí se baṛí ḳhabardárí kar, ki zindagání ke anjám usí se haiṉ" Ams. 4:23. Agarchi 'álam i arwáh meṉ koí muḳhálif aur ḳhatra na milegá taubhí yaqín i kámil hai ki ásmán ke Firdaus meṉ muqaddasoṉ kí ḳhidmat darkár hogí ki us bág i mubárak ká jalál o jamál qáim aur kámil baná rahe aur ki púre andáze kí phaldárí hásil hotí jáe. Wuh ḳhidmat niháyat a'lá aur dil-kash páí jáegí.

BAB III.

Tufan.

Gunáh kí ámad par insán kí naját ke liye Masíh ke kafáre ká intizám kiyá gayá. Ḳhudá ne sánp se jis men Shaitán ek taur par mujassim húá, yih bát kahí, ki "'Aurat kí nasl tere sir ko kuchlegí. Paid. 3: 15. 'Aurat kí nasl se Yisú' Masíh ḳháss murád thá. Jánwaron kí qurbánion men shurú' se us kí qurbání aur kafáre kí tashbíh pái játí thí. Ánewále Munjí ke wasíle se Iláhí huzúrí kí ráh kholí gaí. Ḳhudá ne bág i 'Adan kí púrab taraf karúbion ko muqarrar kiyá. Paid. 3: 24. In ká púrá bhed nahín khultá. Lekin Ḳhudá ke ḳhaime aur haikal men do karúbion ke bích men Iláhí sukúnat aur huzúrí baní Isráel ke darmiyán baní rahtí thí. Jab Ḳhudáwand se milná thá, díndár Isráelí us kí in sukúnatgáhon ke pás jáyá karte the. Yúnhí bág i 'Adan ke ek taraf karúbion ke bích men Ḳhudá ne baní Ádam kí makhlasí aur madad ke liye apní sukúnatgáh ko zarúr qáim kiyá hogá. Is 'ajíb intizám se ádmí Ḳhudá kí maujúdagí aur huzúrí ká 'ilm hásil karte gae. Masíh ke kafáre ke sabab se gunáhon kí mu'áfí aur us kí najásat se makhlasí pákar sab log rástbází aur pákízagí kí nayí zindagí ká tajriba ján sakte the, aur har ek ko mumkin thá ki Hanúk kí mánind dunyá men rahte húe apní púrí musáfirat ke waqt ko Ḳhudá ke sáth sáfbasar kare. Bahuton ne is mubárak zindagí ko hásil kiyá hogá. Lekin ḳháss taur par gunáh kí ámad hí se nekí aur badí ke darmiyán sakht laráí hotí rahí.

Is laráí ká zor shor Qáin aur Hábil ke bayán se záhir hai. Rafta rafta nekokáron aur ḳhudátarson kí banisbat badkár aur be-dín shumár aur zoráwarí men ziyáda hote gae. Aisí gairatmandí aur musta'iddí ke sáth burái phailái gaí ki andesha yih húá ki dunyá men se rúhání zindagí aur us kí ḳhúbián bilkull mit hí jáen. Is mubárak zindagí aur us kí fazílaton kí muháfizat aur barháne kí garaz se túfán bhejá gayá. Túfán ke bayán men nárástoṇ kí halákat aur rástbázon kí naját aur ajr ká 'ajíb namúna pesh kiyá játá hai. Wuh bayán sab zamánon ke fáide ke liye marqúm húá.

1.—Badkáron kí halákat ká bayán.—Ḳhudáwand ne is bát ko safái ke sáth záhir kiyá ki un nárástoṇ kí halákat jo túfán ke zarí'e se milí namúne ká májrá thí. "Jaisá Núh ke dinon men húá thá, isí tarah Ibn i Ádam ke dinon men hogá; ki log kháte píte the, aur biyáh shádí hotí thí, aur túfán ne ákar sab ko halák kiyá." Lúqá 17: 26, 27. Ibn i Ádam kí ḳháss aur jalálí ámad dunyá ke áḳhir men hogí, jab ki ek sáth tamám baní Ádam apne sáre a'mál ká púrá badla páenge. Lekin ek haqíqí taur par bhí wuh har ek rástbáz aur nárást ke pás maut ke waqt átá hai ki sazá yá jazá de. Donon ámadon kí nisbat túfán ke bayán men mufíd ta'lím aur tarbiyat miltí hai. Badkáron kí us halákat se jo túfán men milí, kaí ek báten muta'alliq hain jo ḳháss gaur ke láiq hain.

(1). Nekí aur badí kí nisbat insán ko 'ajíb ázádagí hai.—Baní Ádam kí naját aur rúhání zindagí ká láiq intizám Ḳhudá se kiyá gayá. Us ne unhen us intizám se ágáhí baḳhshí. Rúhul Quds logon ke dil men apná kám púrá kartá thá. Paid. 6: 3. Ḳhudá kí qurbat aur sangat ko hásil karná mumkin thá.

Rúh aur sachái ke asar se un kí zamír yá kánshans unhen un ke gunáhon se qáil kartí thí. Un ke darmiyán rástbází kí manádí kí játí thí. 2 Pat. 2: 5. Unhen púrí ágáhí thí ki gunáh ke sabab bág i 'Adan ká nuqsán hásil húá. Un ke darmiyán gunáh ká koí ma'qúl sabab na thá. Taubhí aksar ádmíon ne naját ke intizám ko náchíz thahráyá. Unhon ne Rúh ul Quds kí roshní apní badkárí se bujhá dí, aur us kí 'ajíb kashish ko bekár kiyá. Kánshans kí áwáz un ke dilon men khámosh kí gaí. Jahán tak un ke darmiyán parastish ká pata milá wuh bátil aur befáida húí. Un men be-díní aur be-insáfí bahut barh gaí. Wuh shahwat aur nafsparwarí men giriftár húe. Un men 'aish 'ishrat behadd thí. Khud-garzí ká aisá zor thá ki zulm behadd o gayá. Ek dúsre kí ján kí qadr na karte the. Khún aur lútbází ká 'ámm riwáj thá. Rástbází kí wuh ragbat jo Khudá ke fazl se pahle un men kám kartí thí, badkárí ke zor se nest húí. Un men badí kí saltanat yahán tak barh gaí ki nekí ká pata na rahá. "Un ke dil ke tasauwar aur khiyál roz ba roz sirf bad hí hote the." Paid. 6: 5. Aisá hí gunáh ká taríqa hai. Jab kisí ke dil men us ká dakhl ho wuh apní saltanat kí haddon ko barháe en aur harakaten us kí 'amaldárí aur ikhtiyár men na áen tab tak wuh zor aur koshish karne se báz nahín átá. Salámatí aur bhaláí sirf isí bát men hai ki badí dil men sukúnat ke liye bilkull jagah na páe.

(2). *Gunahgáron se Khudá ká bará sabr záhir húá.*—Sazá ke dene men us ne mutlaq jaldí nahín kí. Saikron barason kí muhlat bakhshí gaí, ki log apne gunáhon ko pahchánen aur tauba karen. Jab halákat kí saláh thahrí to ek sau bís baras ziyáda diye gae, ki naját ke mauqa' kí kamí na ho. Us 'arse men ánewále gazab ká khúb ishtihár diyá gayá. Núh rástbází kí manádí kartá rahá. Kishtí, jab tak bantí rahí, Khudá kí taraf se 'ajíb shahádat ká bá'is húí. Rúh ul Quds ne apná kám na chhorá. Khudá kí lá-intihá muhabbat aise sabr ká sabab thí. Usí muhabbat ke sabab se jab un ká gunáh bahut barh gayá, Khudá "niháyat dilgír húá." Paid. 6: 6. Un kí badkárion se us ko bará zakhm pahunchá. Yisú' halák honewále Yarúshalem par bahut royá. Wuhí gam Khudá ko húá jab ki dunyá ko túfán ke zarí'e se halák karná pará. Agar baní Ádam is bát ko samajh lete ki un ke gunáhon se Khudá ke dil ko kaisí chot lagtí to nárástí ko halkí bát na jánte. Badí ke karne se kamál sangdilí hásil kí játí hai. Khudá ke sabr karne se yih natíja nikálá gayá, ki sazá ká khatra hí nahín hai. "Azbaski bure kám par sazá ká hukm filfaur diyá nahín játá, is liye baní Ádam ká dil un men badkárí par ba-shiddat máil hai." Wá'iz 8: 11. Yihí burái har zamáne men nazar átí hai.

(3.) *Jab waqt áyá to nágahání aur púrí sazá un ko milí.*—Yakáyak jab us zamáne ke log apne ma'múlí kám kar rahe the aur mutlaq us ke muntazir na the túfán kí ámad húí. Unhen kamál hairání aur pareshání húí. Unhon ne panáh kí khúb talásh kí, par kahín salámatí kí jagah na milí. Ghar aur darakht aur tíle aur pahár dúbte gae aur yahán tak naubat pahunchí ki pání ke siwá koí chíz nazar na áí. Unhen chhorkar jo kishtí men mahfúz rahe ek bhí ján na bachí. Gunáh ke anjám kí nisbat túfán ká namúna kámil hai. Isí dunyá ke báre men wuh tamám badkár nest hí húe. Un men se us ke ba'd ek bhí ká

pata áj tak na milá. Us ḳhaufnák namúne ke mutábiq ná-farmánon aur nárástoṉ ko jánná cháhiye ki Ḳhudá ke ṭhahráe húe waqt par tamám badkáríoṉ kí púrí sazá zarúr hásil hogí. Anhoná hai ki us kí ámad se muháfizat mile. Aksar karke, jaise túfán ká waqt húá, gunáh ká badla tab hí diyá játá jab us kí ráh na dekhí jáe. "Jis waqt log kahte honge, ki salámatí aur amn hai, us waqt un par nágahán halákat áegí, aur wuh hargiz na bachenge." 1 Thiss. 5: 3. Jis tarah túfán ke waqt badkár aur nárást isí dunyá kí nisbat nest kiye gae, usí tarah, Baibal kí ḳhabar aur sáf ta'lím ke mutábiq, tamám baní Ádam jo badí aur us kí najásat meṉ giriftár hoṉ aur sabr aur muhlat ke dinoṉ meṉ maḳhlasí hásil na ḳareṉ, Ḳhudá kí rúhání aur ásmání bádsháhat kí nisbat nest honge. Gunahgároṉ ke liye túfán ká bayán is liye muhíb aur haulnák hai ki wuh un kí áne wálí sazá ká ḳháss namúna hai.

2. *Túfán rástbázoṉ kí maḳhlasí aur naját ke liye bhejá gayá.*—"Ḳhudá Núh ke waqt meṉ tahammul karke ṭhahrá rahá thá, aur kishtí taiyár ho rahí thí, jis par sawár hokar thore se ádmí, ya'ne áṭh jáneṉ, pání ke wasíle se bachíṉ: aur usí pání ká mushábih bhí, ya'ne baptisma, Yisú' Masíh ke jí uṭhne ke wasíle se, ab tumheṉ bachátá hai; us se jism kí najásat ká dúr karná murád nahíṉ, balki ḳhális niyat se (ya'ne kánshans se) Ḳhudá ká tálib honá murád hai." 1 Pat. 3: 20, 21. In áyatoṉ se záhir hai ki wuh naját jo kishtí ke wasíle Núh aur us ke ḳhándán ko milí us ka namúna hai jo Masíh ke wasíle se ímándároṉ ko baḳhshí játí hai. Jis tarah Núh ke ḳhándán ne apne áp ko kishtí ke supurd kiyá jise pání ne uṭhákar dunyá ke tamám badkároṉ se judá kiyá, usí tarah tauba karke baní Ádam apne taíṉ Masíh ke háth meṉ baptisma ke waqt sauṉp dete haiṉ aur wuh unheṉ sárí badí aur najásat se judá kar detá hai. Zail kí bátoṉ se Patras kí ta'lím samjhí jáegí.

(1). *Núh puráni dunyá meṉ.*—Us puráni dunyá meṉ rúháni zindagí ke liye rukáwaṭeṉ bahut thíṉ. Ḳhudá ke sáth sáth chalná bahut hí mushkil thá. Rástbázoṉ ke dushman beshumár aur goyá hathyárband aur jang-ázmúda the. Un kí muḳhálifat meṉ barí gairat aur sangdilí thí. Wuh na Ḳhudá se ḍarte aur na insán kí parwáh karte the. Aisí dunyá meṉ andesha thá ki haqíqí díndárí aur nekokárí nest hí ho jáe. Har ek ádmí kí rúh meṉ, jab ki naí paidáish na milí, us purání dunyá kí sí hálat ho játí hai. Us meṉ kánshans kí qúwat to maujúd hai, aur kisí qadr roshan-zamírí milí ho. Dil meṉ kamí yá beshí ke sáth Ḳhudá kí taraf ragbat aur kashish nazar áe. Lekin muḳhálifoṉ kí kasrat aur qúwat aur kám se rúháni aur aḳhláqí faráiz kí nisbat láchárí ká tajriba miltá hai. Romíoṉ ke sátweṉ báb meṉ us láchárí kí hálat ká sáf bayán kiyá játá hai. "Iráda to mujh meṉ maujúd hai, magar nek kám mujh se ban nahíṉ parte. Chunánchi jis nekí ká iráda kartá húṉ, wuh to nahíṉ kartá: magar jis badí ká iráda nahíṉ kartá, use kar letá húṉ. Ġaraz maiṉ aisí sharí'at pátá húṉ, ki jab nekí ká iráda kartá húṉ, to badí mere pás á maujúd hotí hai. Kyúṉki bátiní insániyat (ya'ne kánshans) kí rúh se to maiṉ Ḳhudá kí sharí'at ko bahut pasand kartá húṉ: magar mujhe apne a'zá meṉ ek aur tarah kí sharí'at nazar átí hai, jo merí 'aql kí sharí'at se laṛkar, mujhe us gunáh kí sharí'at meṉ le átí hai, jo mere a'zá meṉ maujúd hai. Háe, maiṉ kaisá kambaḳht ádmí húṉ! is maut ke badan se mujhe kaun chhuráegá?"

Rom. 7: 18-24. Jab tak naí paidáish hásil na ho tab tak tamám baní Ádam aisí hí pasthálí men Paulus ke shámilhál hote hain. Jab Paulus kí tarah roshandilí hásil ho to wuhí pasthálí aur láchárí maujúd pái jáegí. Dil men goyá túfán kí barí zarúrat hai jis se nekí ke dushman halák kiye jáen.

(2). *Núh kishtí men.*—Ḳhudá kí marzí aur hidáyat aur madad se kishtí taiyár hokar maujúd húí. Us ke banáne men ádmí Ḳhudá ke wasíle the. Jab wuh taiyár húí aur waqt áyá to Núh aur us ke ḳhándán ko us men sukúnat qabúl karní thí, aur zarúrat ke dinon ke liye us sukúnat ko qáim rakhná thá. Jab Iláhí hidáyat ke bamújib wuh sab us par sawár húe to likhá hai, ki "Ḳhudá ne us ko báhar se band kiyá." Paid. 7: 16. Jab Ḳhudá darwáza band kare to kaun khol sakegá? Wuh sab kishtí men salámat rahe. Us waqt se dushmanon kí halákat ká kám hotá gayá, yahán tak ki ek bhí ká pata ná rahá. Usí pání ne, jis se un tamám badkáron kí halákat húí, kishtí ko úpar uṭhá diyá aur un kí naját men ḳháss wasíla húá. Rúhon kí maḳhlasí aur naját ke wáste Yisú' Masíh ḳhud kishtí hai. Wuh Ḳhudá men se niklá aur ulúhiyat kí us men ma'múrí baní rahí, taubhí wuh 'aurat ke wasíle se mujassim hokar bacháne ke liye taiyár húá. Pasthálí aur láchárí aur kambaḳhtí i mazkúra men giraftár hokar baní Ádam ká kám yihí hai ki apní kishtí men dáḳhil ho jáen aur us men apní sukúnat ko qáim rakhen. Jab samajh aur sachái ke sáth baptisma qabúl kiyá jáe to wuh sárí sharten púrí kí játí hain jin ke mánne se Masíh men daḳhl miltá hai. Haqíqí baptisma sachchí tauba ká izhár hai. Us kí qabúliyat ke waqt ádmí gunáh kí ḳharábí pahchánkar us se dil ko Ḳhudá kí taraf pher detá hai. Baptisma maḳhsúsiyat kí rasm

hai. Jab durustí ke sáth liyá jáe to us ke sáth ham apne áp ko Ḳhudá ke sipurd karte hain ki abad ul ábád usí ke bane rahen. Áge ko Ḳhudá hí ke liye jíná aur sab kámon kó anjám dená hai. Phir baptisma ímán ká izhár hai. Us ímán se Masíh qabúliyat pátá hai. Jab wuh qabúl kiyá jáe ki ham men aur hamáre liye apne sáre kám ko anjám de to ádmí us men dáḳhil ho játe hain. Ḳhudá ke fazl se aise baptisma lenewále apní kishtí men band kiye játe hain. Kishtí men Núh kí sukúnat qaríb baras roz tak rahí. Masíh men ímándáron kí sukúnat ká áḳhir na hogá. Maujúda dunyá aur áyanda jahán donon ke liye wuhí rástbázon ká maskan ṭhahrá. Ḳhudá bhí apne farzandon ke wáste bihtar sukúnatgáh ká intizám nahín kar saktá hai.

Jab Núh kishtí men rahne lagá to pání áyá ki apná kám kare. Us kí kasrat behadd húí. Ghar aur darakht aur ṭíle aur paháṛ us men ḍúbte gae. Áḳhirkár kisí dushman ke liye koí bhí panáhgáh na rahí. Un ke liye jo Masíh ko apní kishtí jánkar us ko qabúl kar lete, túfán ká pání Rúh ul Quds hí hai. Is mubárak pání men dil kí sárí ḳhudgarzí aur takabbur aur najásat aur kahálat aur har ek burí ragbat aur náláiq ḳhwáhish ḍúb ḍúbkar nest hotí játí hain. Purání dunyá ke ba'z báshinde únche únche paháron par charh gae honge ki halákat se mahfúz rahen. Thore 'arse tak wuh bachte gae. Lekin jab pání ká kám tamám húá un men se ek bhí nazar na áyá. Yúnhí sháyad dil ke sab dushman ek sáth nest na hon, lekin agar sukúnat Masíh men qáim ho to waqt jald áegá jab ki ek bhí andarúní muḳhálif maujúd na rahegá. Rúh ul Quds kí aisí kasrat baḳhshí jáegí ki dushmanon men se ek bhí jítá na chhúṭegá.

3. *Núh naí dunyá men.*—Jab túfán ká kám ḳhatm húá to Núh ke liye naí dunyá maujúd páí gaí. Wuh us ká málik muqarrar húá. Halák kiye húe parosíon ko yád karke use ranj húá hogá, par un kí kull milkiyat aur daulat Núh ko saunpí gaí. Wuh aur us ke ḳhándán us naí dunyá men barí salámatí aur hifázat ke sáth rahne lage. Koí bhí muḳhálif na rahá jis se ḳhauf ho. Ḳhudá ne bahut jald zamín ko phir nabátát ke jamál se árásta kiyá. Us ne kasrat kí barakat de-kar Núh se kahá, ki "Phalo, aur barho, aur zamín ko ma'múr karo." Paid. 9 : 1. 'Umda mauqa' phir baḳhshá gayá, ki baní Ádam rástí kí ráh men ḳhushhálí aur iqbálmandí aur sarfarází hásil kar len. Ásúdahálí aur árám ká intizám kámil ma'lúm hotá hai. Un kí hálat men us rúhání zindagí kí nisbat jo Masíh men hásil hotí hai bahut 'umda taswír páí játí hai. Núh ne kishtí ko chhorkar apní naí dunyá ko hásil kiyá. Masíh kí ummat usí men rahtí húí apní naí aur jalálí dunyá men daḳhl aur sukúnat pátí hai. Wuhí Rúh ul Quds jo puráne túfán kí tarah rúhání zindagí ke dushmanon kí halákat ká bá'is húá, naí dunyá ko apní 'ajíb qudrat aur kám se seráb aur sarsabz kar detá hai. Us túfán ká páni apne kám ko ḳhatm karke dúr húá. Rúh ul Quds abad ul ábád maujúd hí rahegá ki farzandán i Ḳhudá men zindagí kí ma'múrí aur púre andáze kí phaldárí ká bá'is baná rahe. Muqaddason kí naí dunyá men Ḳhudá ḳhud un kí mírás aur piyále ká hissa hai. Wuhí un ke baḳhre ká nigahbán hai. Yih mírás kamál suthrí hai. Us men tamám muḳhálifon se panáh miltí hai. Us men behadd ásúdahálí aur daulatmandí hásil hotí hai. Yih mírás abad tak rahegí. Túfán ke bayán se apní ásmání mírás kí nisbat kamál mufíd ta'lím miltí hai.

BAB IV.

Ibrahim.

Túfán ke ba'd Núh kí nasl se dunyá phir ábád kí gaí. Kaí pusht tak us kí díní aur aḳhláqí hálat bihtar rahí. Píchhe be-díní aur bad-kárí ká phir bará zor húá. Dúsrí bár aisá na húá ki haqíqí díndárí aur nekokárí sirf ek hí ḳhándán men báqí rahí, par Ḳhudá ke sachche parastár aur parastbáz bahut hí kamí ke sáth dunyá men maujúd rahe. Gunáh ká kushádá rásta bhír kí bhír se bharí húá thá. Rúhání zindagí kí sakrí ráh men thore thore Ḳhudá ke barguzída aur wafádár hokar ásmán ke safar kí manzilen tai karte játe the. But-parastí kamál kasrat ke sáth phail gaí. Áftáb aur máhtáb aur sitáre aur zamín kí beshumár chízen ma'búd ṭhahráe gae aur baní Ádam men se bahut kam un kí parastish se mahfúz rahe. Badkárion ke sabab se zamín par aisí táríkí chhá gaí ki aksaron se Ḳhudá poshída hí rahá.

Jab aisí hálat wáqi' húí to Ḳhudá ne Ibráhím aur us kí nasl ko chun liyá, ki rúhání aur ásmání 'ilm aur naját ke tajribe kí dunyá men amánatdárí karen. Is mubárak kám ke bajá láne men unhen dunyá kí sárí qaumon ke liye barakat ká bá'is ṭhaharná thá. Ḳhudá ne Ibráhím men aisí barí ḳhidmat kí taiyárí páí. Us ká bará ímán us taiyárí kí bunyád thá. Wuh ímán kí nisbat apní nasl kí sárí pushton aur dunyá kí kull qaumon ke haqíqí díndáron ke liye Ḳhudá kí taraf se chuná húá namúna ṭhahráyá gayá. Ímán kí aisí ḳhássiyat aur qadr hai, ki Ḳhudá ko

baní Ádam ke darmiyán us ká láiq namúna darkár thá, táki dunyá men us kí pák bádsháhat qáim rahe aur áḳhirkár púre taur par gálib áe. Rúhání aur áḳhláqí ḳhúbíon men se ímán pahle ádmíon ke dil aur zindagí men sukúnat pátá hai. Usí ke kám aur asar ke sabab se tamám aur nek ḳhaslaten maujúd ho játí aur kamál tak barhtí játí hain. Ímán ke bagair baní Ádam un fazílaton se, jo Ḳhudá ko pasandída hain, mahrúm rahte hain. Jab ímán na ho to haqíqí zindagí kí maujúdagí, aur dil kí parastish, aur nekí kí ḳhidmat imkán se báhar hai. Tertullian buzurg ne sach sach farmáyá, ki "Ímán lánewálá sab chízon ká wáris hai." "Ímán ke bagair Ḳhudá ko pasand áná ná-mumkin hai." Jab ímán na ho to rúhání muflisí be-hadd páí jáegí. Jab gaur kíyá jáe kí haqíqí ímán men kaun sí báten shámil hain to yih ta'lím haqq thahregí. 1. Ímán Ḳhudá kí hastí aur maujúdagí ká yaqín hai. Ímán láne men mán liyá játá hai ki us ko chhorkar koí dúsrá sachchá ma'búd nahín hai. 2. Ímán men is bát ká yaqín shámil hai, ki Ḳhudá kí zát aur sifát men jalál o kamál kí ma'múrí hai. 3. Ímán láne men yih qaul bhí qabúliyat pátá hai, ki "Ḳhudá apne tálibon ko badla detá hai." 'Ibr. 11: 6. Aise qaul se garaz yihí hai, ki Ḳhudá Masíh ke wasíle Munjí hokar baní Ádam se ḳháss 'iláqa rakhtá hai aur jahán tak mauqa' diyá játá wuh gunáh se maḳhlasí baḳhshtá hai, aur rúh kí naját ke sáth wuh bará fazl karke bhaláí kí sárí ashyá 'ináyat kiyá karta hai. Ímán ke núr men Ibráhím ko 'Immanuel ká yih bará kám nazar áyá. Yúh. 8: 56. Injíl ke zamánon men ímán ká ḳháss aur ziyáda kám Ḳhudáwand Masíh hí se hotá hai. 4. Ímán láne men wuh dilí harakat bhí shámil hai jis se ádmí kí rúh men Ḳhudá-

wand qabúliyat pátá hai táki naját ke kám ko anjám de, aur gunáh aur us ke sáre natíjon se rihái baḳhshe. Aisí qabúliyat ke kám men insán kí rúh kí tamám qúwaten sharík ho játí hain. Is mubárak kám men 'aql kí qúwat goyá áge barhtí hai, ki Ḳhudá kí shanáḳht aur pahchán ko hásil kar le. Wuh use dekhne aur us kí sunne kí mushtáq rahtí hai. Jab tak apne Ma'búd ká wuh 'ilm hásil na ho jo sangat aur suhbat se miltá hai, tab tak áge ko itmínán na hogá. Iláhí rifáqat aur sharákat us ká ḳháss ḳhazána thahartá hai. Ímán láne men marzí kí qúwat Ḳhudáwand ke tábi' hokar us kí saltanat ko qabúl kartí hai. Insán kí marzí ke 'iláqe men Ḳhudá ko chhorkar koí dúsrá nahín miltá jo bádsháhí karne ke láiq thahar sake. Jab wuh hukúmat kare to yih qúwat 'ajíb iqbálmandí aur sarfarází pátí hai. Ímán láne men muhabbat kí qúwat Ḳhudá mahbúb kí god men apní sukúnatgáh pátí aur us men basne lagtí hai. Báhamí muhabbat hí ke tajribe men Ibráhím Ḳhudá ká dost thahráyá gayá. 2 Taw. 20: 7; Yas. 41: 28. 5. Ímán láne men Ḳhudá maqbúl par tawakkul aur bharosa kiyá kartá hai. Ímán ke tajribe men bhaláí aur bihtarí aur taraqqí kí tamám ashyá ke liye ádmí kí rúh Ḳháliq aur Munjí par takiya kartí aur usí men apná árám aur ḳhushí pátí hai. Ímán kí asliyat aur ḳhássiyat aisí a'lá aur afzal hai ki haqq aur munásibat kí ráh hí men wuh auwal martaba Ḳhudá kí taraf se pátá hai.

Ibráhím ko isí sabab se aisá ímán mumkin húá ki Ḳhudá ne apne áp ko us par záhir kar diyá. Is garaz se ki rúhání zindagí járí kí jáe aur barhtí rahe, Ḳhudá shurú' se baní Ádam ke nazdík áyá kartá hai. Ibráhím ke pás hamárí tarah Pák Nawishte na the aur ḳhabar nahín miltí, ki wuh pahle Ḳhudá kí mau-

júdagí aur jalál se kis taur par ágáh kiyá gayá. Par jab ádmí ká dil taiyár ho to kisí na kisí taríqe se Ḳhudá insán par záhir ho játá hai. Jab se dunyá ko Pák Kalám baḳhshá gayá, usí ke láiq isti'mál se Ḳhudá kí haqíqat aur qurbat aur jalál ká 'ilm hásil ho játá aur qawí ímán mumkin hotá hai. Ḳhudá ne na sirf apne áp ko Ibráhím par záhir kar diyá, par is ke 'aláwa zarúrat ke ba-mújib wuh us ko tarbiyat aur ta'lím baḳhshtá gayá. Jab Ḳhudá ḳhud insán ká ustád bane aur qubúliyat páe to púre andáze ká ḳhális ímán paidá hogá. Jab síkhne kí árzú aur koshish ho to Ḳhudá sikháne ká mauqa' pátá hai. Ḳhudá kí 'ináyat kí húí ta'lím kí roshní men Ibráhím ne but-parastí kí batálat aur gunáhon kí ḳharábí aur anjám ko ma'lúm kiyá. Usí hálat men wuh Ḳhudá kí zát o sifát ke jalál aur kamál se wáqif húá. Isí taríqe se us ne yih 'ilm bhí páyá, ki baní Ádam apní zindagí ko Ḳhudá ke sáth sáth basar kar sakte hain. Ta'lím ke dene men Ḳhudá ne us se wuh wa'de bhí kiye jin ke púre hone se wuh Iláhí maqsad anjám pá sake jin kí takmíl ke liye Ibráhím aur us kí nasl ko paidáish baḳhshí gaí. Be-matlab Ḳhudá ne kabhí kisí ádmí ko maujúd na kiyá. Har ek kí paidáish men us ká maqsad kamál nek aur pasand ke láiq bhí ṭhahartá hai. Us ká yih intizám nahín hai ki sab kí zindagí ke phal aur natíje ek se hon. Lekin har ek fard i bashar ke liye unhín ni'maton aur tajribon kí tadbír kí gaí hai, jin se un kí zindagí kamál mubárak aur ásúdagí-baḳhsh ho. Jab Ḳhudá ne Ibráhím ko buláyá ki dunyá bhar ke sab díndáron ke liye ímán kí nisbat namúna ho to us ko naját mil chukí thí. Us ke sáre gunáh dháṉpe gae the aur us ko rúhání zindagí baḳhshí gaí thí, aur wuh Ḳhudá ká parastár

aur banda páyá játá thá. Wuh Ḳhudá kí rifáqat aur sharákat ke tajribe se wáqif thá. Yih sárí ni'maten us ke peshtar ke ímán kí shart par 'ináyat kí gaí thín. Yih bunyádí ni'maten un se jo us kí ḳháss buláhaṭ ke píchhe baḳhshí gaín, ḳháss 'iláqa rakhtí thín. Agar najáṭ kí ni'maten use pahle na miltín to taiyár na hotá, ki dúsron ke us se wa'de kiye jáen. Jo ádmí cháhe ki Ḳhudáwand mujhe ḳháss ni'maten baḳhshe yá ḳháss taur par dúsron ke wáste barakat ká bá'is kar de, pahle najáṭ ko ímán se qabúl kar le.

1. *Un ḳháss wa'don par gaur karen jo Ibráhím ke ímán kí shart par púre kiye gae.*—Wuh wa'de bahut bare aur kamál 'ajíb the. Un kí takmíl kí nisbat Ḳhudá par púrá tawakkul karná bahut mushkil kám nazar átá hai. Agar us rúhání zindagí aur díndárí men kamí hotí to aisí mushkilát ke sámhne wuh zarúr hár játá. Zail ke bamújib un wa'don ká silsila pesh kiyá játá hai.

(1) *Nasl dene ká wa'da.*—"Main tujhe ek barí qaum banáúngá." Paid. 12 : 2. Píchhe yih wa'da bahut barháyá gayá. "Main ne tujhe bahut qaumon ká báp ṭhahráyá." Paid. 17 : 5. Jab in men se pahlá wa'da us se kiyá gayá to us kí 'umr pachhattar baras kí thí aur us kí bíbí kí painsaṭh. Záhiran farzand kí mutlaq ummed na thí. Chaubís baras aur bhí guzar gae aur wáris i ma'úd nazar na áyá. Ninánnawe baras kí 'umr men aur jab Sarah nawásí kí thí wuh wa'da aise 'ajíb taur par barháyá gayá. Kyá, maut men se zindagí nikaltí hai, ki aisá wa'da qabúliyat páe? Kaisá ta'ajjub hai ki Ibráhím ká i'tiqád qawí aur qáim rahá. "Aur wuh jo taqríban sau baras ká thá, báwajúd apne murda se badan aur Sárah ke rihm kí murdagí pa

liház karne ke, ímán men za'íf na húá, aur na be-ímán hokar Ḳhudá ke wa'de men shakk kiyá, balki ímán men mazbút hokar Ḳhudá kí Tamjíd kí; aur us ko kámil i'tiqád húá, ki jo kuchh us ne wa'da kiyá hai, wuh us ke púrá karne par qádir hai." Rúm. 4: 19-21. Us ke ímán kí fathmandí ká jalál kaisá hí bará nazar átá hai. Haqíqat men wuh sab ke liye láiq namúna hai. Sab ko roshan hogá ki Ḳhudá ne kaise 'ajíb taur par un do wa'don ko púrá kiyá. Wuh bahut hí barí qaum banáyá gayá. Baní Isráel se garaz thí. Jismání taur se wuh bahut qaumon ká báp bhí kiyá gayá. Ab tak dunyá men us kí nasl ke log barí kasrat ke sáth maujúd hain. Is ke 'aláwa rúhání taur par "Jo ímán lánewále hain, wuhí Ibráhím ke farzand hain." Gal. 3: 7. Kalísiyá ke tamám naját-yáfta shuraká Ibráhím ko báp karke mánte hain. Us ká wuh ímán jo pachís baras tak ḳhúb ázmáyá gayá aur gálib rahá is láiq ṭhahrá ki namúne ke liye pesh kiyá jáe. Mubárak sab honge jo Ḳhudá ke wa'don kí nisbat Ibráhím ke naqsh i qadam par chalen. Ḳhudá kí wafádárí aisí la-intihá hai ki aisá i'tiqád munásib aur farz hai.

(2) *Mubárak karne ká wa'da kiyá gayá.*—"Main tujh ko mubárak karúngá." Paid. 12: 2. Ímán kí ḳhássiyat aisí hai ki us ke wasíle se baní Ádam Ḳhudá se rúhání sharákat aur rifáqat hásil karte hain. Aise mel aur sangat kí hálat men tamám haqíqí hájaten zarúr rafa' kí jáengí. Ḳhudá ḳhud ímán lánewálon kí mírás ṭhahartá hai. Lekin yih bhí gaur ke láiq hai ki ímán láne aur qáim rakhne men sakht laṛáí ká tajriba bhí hásil hotá hai. Ímán kí barí ázmáishon ke darmiyán aur jangí mukhálifon ke lashkar se laṛte húe is bát ko qabúl karná aur haqq jánná ki Ḳhudá

haqíqat men mubárak kartá hai, baṛá mushkil aur páyá játá hai. Is bát kí nisbat bhí Ibráhím ko ímán kí fath hásil húí. Wuh zindagí ke ihtiyáját kí rafáí ke liye Ḳhudá ko chhoṛ kar kisí dúsre kí taraf mutawajjih na húá. Us ne Ḳhudá ko aur usí kí ni'maton ko káfí samjhá. Is bát men bhí wuh ímán kí nisbat bahut hí láiq namúna ṭhahrá.

(3) *Baṛáí ká wa'da kiyá gayá.*—"Main terá nám baṛá karúngá." Paid. 12: 2. Haqíqí baṛáí hamesha rúhání zindagí aur rúhání ḳhidmat se muta'alliq hotí hai. Us kí asliyat men do báten shámil hain. Pahle ímán ke wasíle insán Ḳhudá kí qudrat aur quddúsí aur har ek rúhání aur aḳhláqí fazílat men sharákat páte hain aur un ká isti'mál karte hain. Hikmat kí kalon ke wasíle se ág aur pání aur hawá aur bháp aur bijlí wg. ká zor ádmíon ke tábi' hokar un kí tarah tarah kí ḳhidmat karte hain. Jab ímán se hamárí rúh Ḳhudá se milái jáe to us kí sárí sifaten hamáre kám áengí ki naját kí tamám ni'maten maujúd karen aur hamen dúsron kí maḳhlasí aur taraqqí ká bá'is ṭhaháraen. Ímándár men aslí baṛáí ká yihí tajriba hotá hai. Yihí baṛáí 'ajíb taur par Ibráhím ko baḳhshí gaí. Phir Ibráhím ke nám ko baṛá karná us ko mashhúr karná thá. Dunyá ko us ke is 'ajíb tajribe ká 'ilm darkár thá. Láiq namúna tab hí muassir hogá jab wuh dikháyá jáe. Ḳhudá ne goyá dikháne ká wa'da kiyá. Aise wa'de ko haqq jánná aur mánná mushkil amr húá hogá, kyúnki Ibráhím ke jíte jí ishára tak na milá ki wuh púrá kiyá jáegá. Us ke dost áshná shumár men kam the aur us kí shuhrat thoṛí hí dúr tak pahunchí. Lekin yih baṛá wa'da waqt par 'ajíb aur par púrá kiyá gayá aur Ḳhudá kí wafádárí záhir húí. Ḳhudá is láiq hai ki us par Ibráhím ká sá ímán láyá jáe.

(4) *Us se yih wa'da kiyá gayá ki tere doston ko barakat aur dushmanon ko la'nat milegí.*—"Un ko jo tujhe barakat dete hain, barakat dúngá, aur us ko jo tujh par la'nat kartá hai, la'nat karúngá." Paid. 12: 3. Ibráhím ko Ḳhudá se aisá mel húá ki jis ne us ko púre taur par qabúl kiyá Ḳhudá ko bhí qabúl kiyá. Jab koí us ká dushman baná wuh Ḳhudá ká bhí muḳhálif ho gayá. Jab laṛáí kí naubat pahunchí to Ḳhudá hí se laṛná paṛá. Yih wa'da jismání aur rúhání muḳhálifon se muta'alliq thá. Ibráhím aisá ímán lákar ḳháss taur par Ḳhudá ká elchí thá. Isí sabab se us se dostí rakhní barakat aur us se dushmaní karní la'nat ká bá'is húí. Jab Ibráhím ká sá ímán aur Ḳhudá se us ká sá mel ho to yihí wa'da hásil hotá aur púrá kiyá játá hai. Jo ki nek sulúkí yá badsulúkí Ḳhudáwand ke pairauon se kí játí, un ke M...njí aur málik se kí játí hai. Matí 25: 40, 45. Paul is ne kalísiyá ko ízá-rasání pahunchái aur Ḳhudáwand ne us se yih sawál kiyá, ki "Tú mujhe kyún satátá hai?" Is 'ajíb wa'de ko qabúl karná aur us par apne tawakkul ko qáim rakhná mushkil hí ma'lúm hotá hai. Bahut baṛí bát thí ki Ibráhím ká ímán gálib áyá.

(5) *Ibráhím se wa'da kiyá gayá ki Tú dunyá ke liye barakat ká bá'is hogá.*—"Aur dunyá ke sab gharáne tujh se barakat páenge." Paid. 12: 3. Is wa'de ke púre ma'ne dúsrí áyat se nikalte hain. "Terí nasl se zamín kí sárí qaumen barakat páengí." Paid. 22: 18. Us kí nasl se Masíh ḳháss murád hai. Gal. 3: 16. Lekin is baṛe wa'de men yih bát bhí shámil hai ki Ibráhím ḳhud apne ímán ke namúne se kull dunyá men beshumár ádmíon ke wáste barakat ká bá'is hogá. Us barakat se naját murád hai. Aise baṛe

wa'de par i'tiqád rakhná 'ajíb tajriba thá, kyúnki zindagí bhar us ko dunyá kí 'anqaríb sab qaumon se kuchh bhí kám na húá. Taubhí Ḳhudá ne áḳhirkár bahut 'ajíb taur par apne is qaul ko púrá kiyá. Us kí wafádárí par mutlaq dág na áyá aur na kabhí áegá.

2. *Ham ab dekhenge ki kitní muḳhtalif báton aur tajribon men Ibráhím ne apne ímán kí haqíqat aur andáze ko záhir aur sábit kiyá.*—Un ke bayán men bahut mufíd ta'lím pái játí hai.

(1) *Mulkon kí tabdílí.*—Ibráhím Sím kí nasl se húá. Paidáish se Kasdíon ká Úr us ká watan thá. Ur baṛá aur raunaqdár shahr thá. Wuh 'ilm aur hunar kí nisbat mashhúr thá. Us men kasrat ke sáth but-parastí hotí thí. Us kí mandiren shumár men bahut thín, aur un men se ba'z baṛí 'álíshán 'imáraten thín. 'Ajíb bát hai ki aisí jagah men Ibráhím aisá Ḳhudá-parast aur rástbáz baná. Lekin aise mulk aur shahr ke darmiyán us kí aur us kí nasl kí nisbat Ḳhudá kí sárí marzí púrí na ho sakí. Isí sabab se judáí kí zarúrat húí. Wuh pahle ma'ḳhándán Háran ko gayá aur wahín 'arse tak rahá. Wuh Úr se uttar pachchham ke kone men aur chha sau míl ke fásile par ek shahr thá. Wuh bhí but-parston ká shahr thá, agarchi us ká hál Úr ke banisbat kuchh bihtar húá hogá. Jab ḳháss barakaton ká waqt qaríb áyá to Ibráhím ko hidáyat milí ki us mulk ko bhí aur apne rishtedáron ko chhorkar áge baṛhe. Aisí hidáyat se ímán kí baṛí ázmáish húí hogí. Use ḳhabar na dí gaí ki kis mulk ko jáná hai. Ráste men ḍákú aur luṭere beshumár páe játe the. Apní qaum aur birádarí ko chhoṛná baní Ádam ko mushkil amr ṭhahartá hai. Ánewálí barakaten us ko nazar na áín. Mushkilát ḳhúb záhir húín. Ḳhudá

ká wa'da zarúr káfí thá. Us men rahnumáí aur muhá-fizat aur láiq mírás shámil thín. Suwál yihí thá, ki kyá Ḳhudá kí aisí wafádárí hai ki us ke wa'de par púrá i'tibár aur i'tiqád ho? Aisí hálat men aksar ádmí shakk aur be-i'tiqádí men giraftár hokar Ḳhudá kí ni'maton se mahrúm rahte hain. Ibráhím is liye ímán ká na-múna baná ki us ne dil men shakk ko mutlaq jagah na dí. "Agarchi jántá na thá, ki main kahán játá hún, táham rawána ho gayá." 'Ibr. 11: 8. Ráste men árám kam milá hogá aur mushkilát aur musíbat-en ḳhúb hásil húí hongí, par rukne yá lautne ká ḳhiyál tak na húá. Safar karte karte áḳhirkár Kan'án men dáḳhil hokar maqám kiyá. Rúhání musáfirat ke shurú' men tamám ímándáron ko Ibráhím ká sá taj-riba miltá hogá. Us ká sá i'tiqád aur dilerí aur mus-ta'iddí aur bardásht bhí darkár hain.

(2) *Kam-i'tiqádí ká tajriba.*—Jab Ibráhím Kan-'án men pahunchá to muḳhtalif aur qaumen us mulk men búd o básh kartí thín. Par kull mulk ábád na thá aur us ke liye gunjáish thí. Wuh deron men zindagí bhar auqát-basarí kartá gayá. Wa'da us se sáf húá ki yih sárá mulk terí aulád ko diyá jáegá, par us ko us men mírás na milí. Jab qabr ke liye zamín darkár thí, to us ne us ko qímat se ḳharíd liyá. Paid. 23: 1-20. Wuh us mulk men musáfir ke taur par rahá aur samajh liyá ki merí ḳháss mírás ásmání hai. 'Ibr. 11: 9, 10. Kan'án men dáḳhil hone ke kuchh 'arse ba'd saḳht kál paṛá. Sháyad us mulk ke báshindon kí burái ke sabab se yih áfat bhejí gaí. Tangí ke sa-bab se Ibráhím Misr mulk ko rawána húá jahán aráj kí kamí na thí. Ḳhiyál gálib hai ki us waqt Ibráhím ne jaisá ki cháhiye Ḳhudá se hidáyat na mángí, kyúnki us ke ímán men 'ajíb kamzorí wáqi' húí. Agar Ḳhudá

kí rahnumáí se wahán játá to yaqín hai ki aisí kamzo-rí gálib na átí. Rúhání báton kí nisbat Ḳhudá kí hidáyat kí zarúrat ḳhúb roshan kí játí hai. Misr men dáḳhil hokar us ko andesha húá ki bádsháh merí bíbí kí ḳhúbsúratí ko dekhkar mujh ko már de aur use apná kar le. Un zamánon men aisá zulm ḳhúb húá kartá thá.. Is hálat men us ne Sárah ko sikhláyá ki wuh apne ḳhasam ko apná bhái batáe. Ḳhiyál yih thá ki bíbí chhíní jáe to jáe, par merí ján bachegí. Ai Ibráhím, tere ímán ko kyá húá? Ab terí be-i'tiqádí se sabaq síkhná hogá. Us ke ḳhauf ke bamújib us kí bíbí le lí gaí. Agar Ḳhudá par takiya karke sach bolte to kisí hikmat se Ḳhudá hifázat kartá. Wuh bádsháh ke ghar men pahunchí. Us kí ḳhúbsúratí se bádsháh bahut ḳhush húá aur us ke sabab se Ibráhím par mihrbání kí. Par mumkin nahín hai ki Ḳhudá kí marzí se Ibráhím ke ghar men be-'izzatí aur barbá-dí ho. Ḳhudá ne 'ajíb taur par Sárah ko rihái baḳh-shí aur donon ko nuqsán se mahfúz rakhá. Ham ko is bayán se yih sabaq miltá, ki aise shakk aur be-i'ti-qádí ká mutlaq sabab na thá. Jab aisí be-i'tiqádí húí aur Ḳhudá ne unhen bachayá to kyá, wuh us par ta-wakkul karke us kí muháfizat se mahrúm rah sakte the? Hargiz nahín. Unhon ne haqíqatan náhaqq shakk kiyá. Jab un ke tajribe men be-i'tiqádí ká koí bhí ma'qúl yá haqíqí sabab na thá, to Ḳhudá ke kisí barguzída kí nisbat bhí koí sachchá sabab nahín hai ki ímán men us tarah ká ḳhalal pahunche. Apní zindagí men do daf'a Ibráhím ne aisí kamzorí di-khái aur donon tajribon se yihí sabaq nikaltá hai ki be-i'tiqádí yá kam-i'tiqádí bilkull be-bunyád aur be-sabab rástbázon ke dil men jagah pátí hai. Yih sabaq sab ímándáron ke liye Pák Kalám men mundarj húá.

(3) *Lút se judá ho jáná.*—Jab Háran mulk se Ibráhím Kan'án kí taraf rawána húá us ká ek bhatíjá, Lút, us ke hamráh húá. Yih donoṉ ḳhándán Ibráhím ke Misr se wápas jáne tak ikaṭṭhe rahe. Píchhe un ká mál is qadr baṛh gayá ki un ke jánwaroṉ ke charne ke liye jagah na rahí. Is hálat meṉ un ke charwáhoṉ ke darmiyán saḳht jhagṛá paidá húá. Mulk kí dúsrí qaumeṉ un kí takrároṉ ko dekhtí thíṉ aur is meṉ baṛí be-'izzat aur badnámí ká andesha thá. Us mulk meṉ Ḳhudá kí taraf se Ibráhím ko ḳháss ḳháss haqq baḳhshá gayá thá. Wuh us kí nasl ko mírás meṉ milnewálá thá. Us mulk ká Lút mutlaq wáris na thá. Wuh kisí tarah Ibráhím ke sáth hisedár na ṭhahrá. Aisí hálat meṉ jab jhagṛá barpá húá to wájib thá ki haqíqí ímán ká namúna záhir kiyá jáe. "Tab Ibráhím ne Lút se kahá, ki mere aur tere darmiyán, aur mere charwáhoṉ aur tere charwáhoṉ ke darmiyán jhagṛá na ho; ki ham bháí haiṉ. Kyá tamám mulk tere sámhne nahíṉ? apne taíṉ mujh se judá kíjiye: agar tú báíṉ taraf jáe, to maiṉ dahní taraf jáúṉgá: agar tú dahní taraf jáe, to maiṉ báíṉ jáúṉgá." Paid. 13: 8, 9. Ibráhím kí nisbat yih faisala haqíqatan namúne ke láiq húá. Agarchi sardár hokar wuh iḳhtiyár rakhtá thá tau bhí is liház se ki fasád miṭe us ne apná haqq chhoṛ hí diyá. Us ne manzúr kiyá ki nuqsán kí bardásht kare. Ímán hí ne us ko ḳhud-garazí se mahfúz rakhá. Ḳhud-garazí hí se aksar jhagṛe paidá hote haiṉ. Is ḳharábí se Lút mubarrá na húá. Us faisale kí dánáí us ke natíjoṉ se záhir húí. Lút ko ḳhud-garazí ká badlá milá jab dushmanoṉ ne us ká sárá mál lúṭ liyá, aur wuh ma' ḳhándán pakṛá gayá ki asírí meṉ dúr des pahuṉcháyá jáe. Ibráhím hí ke wasíle se wuh

sab bacháe gae. Us ká ḳhándán Sadúm kí suhbat se baṛá najis aur nápák bhí baná. Jab wuh shahr nest húá Lút ká sárá mál bhí bhasam kiyá gayá, aur us ke ḳhándán meṉ se ba'z halák bhí húe. Ibráhím ko is faisale ke sabab se baṛí barakat hásil húí. Nae taur par Ḳhudá ne us se wa'da kiyá ki sárá mulk tujh ko aur terí nasl ko diyá jáegá. Wuh hissa jise Lút ne pasand kar liyá, us se judá kiyá gayá aur Ibráhím kí nasl kí mírás meṉ shámil kiyá gayá. Ḳhud-garazí kí harakatoṉ se kisí ko haqíqí nafa' nahíṉ miltá. Halímí aur ḳhudinkárí ká phal káfí aur lazíz páyá játá hai. Ímán hí ke sabab se Ibráhím aisá mubárak mizáj dikhá saká.

(4) *Laṛáí meṉ fathmandí.*—Laṛáí ká tajriba Ibráhím ko hásil húá. Jang karne se ímán lánewále bach nahíṉ sakte. Furát nadí ke pár se ek baṛí fauj áí aur Sadúm aur áspás ke shahroṉ ke lashkaroṉ se laṛáí kí aur fathyáb húí. Shahr lúṭe gae aur un ke báshinde dushmanoṉ ke qabze meṉ áe aur wuh sab ko asírí meṉ le já rahe the. Lút aur us ká ḳhándán bhí un ke háth áe. Us hálat meṉ us ne apní ḳhud-garazí kí burái ko pahcháná hogá. Bachne kí koí súrat nazar na áí. Ibráhím ne us áfat kí ḳhabar páí. Us kí ulfat Lút se qáim rahí. Us ne fauran intizám kiyá ki us lashkar ká píchhá kare, aur agar mumkin ho to asíroṉ aur mál ko chhuṭá láe. Apne ḳhána-zádoṉ ko jama' kar ke aur áspás kí qaumoṉ meṉ se, jin ke sáth mel aur dostí húí, madad ke liye bahut se sipáhí apní fauj meṉ sharík kar ke wuh sab rawána húe. Rát ke waqt jab dushmanoṉ ko ḳhatre ká mutlaq ḳhiyál na thá, unhoṉ ne us lashkar par chaṛháí kí aur Ḳhudá ne baṛí fathmandí baḳhshí. Sárí fauj ḳhúb ragedí gaí aur sárá mál aur tamám asír háth

áe. Ibráhím ke liye wuh galba ímán hí ká phal thá. Ímán kí shart par Ḳhudá ne us ko laṛáí ke wáste rahnumáí aur dilerí aur qúwat bakhshí. Lauṭte waqt Ḳhudá Ta'álá ke káhin Malik i Sidq ne á kar us ko baṛí barakat dí. Ímán kí laṛáí baṛí barakat hí ká bá'is hotí hai. Us zamáne ke dastúr aur qánún ke mutábiq Ibráhím ko mauqa' milá ki fath kí sárí lúṭ apní kar le. Lekin us ne dúsron ke fáide ke liye laṛáí ke kám ko anjám diyá. Ḳhudá ne us ko ḳhúb diyá thá aur us men lálach kí bú na milí. Apne liye nafa' ke qabúl karne se us ne sáf inkár kiyá aur sárá mál asíron ke sáth lauṭáyá gayá. Us kám men us ne haqíqí ímán kí tabí'at ko 'ajíb taur par záhir kiyá. Ímán se Ḳhudá ḳhud insán kí mírás ho játá hai, aur jab wuh hamárá ho to jismání daulat kí árzú kam hogí. Ibráhím ká wuh namúna kamál láiq aur 'umda húá. Dekhne men us laṛáí ke sabab se baṛá ḳhatra húá ki wuh chár bádsháh jin ke lashkar ko aisá sadma pahunchá, phir taiyár hokar intiqám lene ko áen. Us hálat men Ḳhudá phir royá men Ibráhím par záhir húá aur us se kahá, ki "Ai Ibráhím, tú mat ḍar: main terí sipar aur terá bahut baṛá ajr hún." Paid. 15: 1. Jab Ḳhudá sipar baná to kisí fauj se ḳhauf na hogá. Ibráhím ke ímán ne Ḳhudá ko apní sipar kar liyá. Yihí ímán ká ek ḳháss kám hotá hai. Yihí ḳhidmat karte húe ímán áp sipar batláyá játá hai. Ifs. 6: 16. Haqíqí ímán goyá Ḳhudá kí huzúrí se ma'múr rahtá hai. Jab Ḳhudá Ibráhím ká bahut baṛá ajr ṭhahrá to wuh laṛáí kí lúṭ ká muhtáj na húá. Ímán jismání ḳhazáne ko ná-chíz ṭhahrátá hai ki Ḳhudá ko hásil kar le. Is laṛáí men Ibráhím ká ímán namúne ke láiq niklá.

(5) *Ḳhudá se 'ahd ká bándhná.*—Paidáish ke

pandrahwen báb men ek 'ahd o paimán ká bayán miltá hai jo Ḳhudá aur Ibráhím ke darmiyán báṇdhá gayá. Us se un kí báhamí sharákat aur rifáqat ziyáda pukhta húí. Wuh 'ahd qurbánion se 'iláqa rakhtá thá. Un qurbánion men Masíh ke kafáre kí tashbíh pái játí thí. Wuh kafára aise 'ahd o paimán kí bunyád hai. Ḳhudá us 'ahd ke báṇdhne men Ibráhím par záhir húá. Wuh zuhúr tamsílí taur par us tanúr ke wasíle, jis se dhuwán uṭh rahá thá, ya'ne jis men baṛí tezí ke sáth ág jal rahí thí, aur us jaltí húí mash'al ke wasíle hásil húá. Jab díní ḳhidmat men kám áe to ág tashbíhan Rúh ul Quds ko záhir kartí hai. Jab Ibráhím ne Ḳhudá se mel ká 'ahd báṇdhá to muqaddas ág se do kámon kí zarúrat húí. Us mash'al se rát ke waqt roshní hásil húí. Jab Rúh ul Quds ká núr hásil ho to Ḳhudá se púrí rifáqat aur sharákat mumkin hotí hai. Phir tanúr kí tez ág pákízagí kí taraf ishára kartí hai, ya'ne us pákízagí kí taraf jo Rúh ul Quds kí qudrat aur kám se insán kí rúh ko hásil hotí hai. Rúh ul Quds kí ág insán kí rúh kí sárí najásat ko bhasam kar detí hai. Insán kí rúh ásmání sone kí khán hai. Wuh soná Ḳhudá ko baṛá kám átá hai. Lekin soná, jab ág se us ká mail bhasam kiyá jáe, tab hí wuh insán kí ḳhidmat ke liye taiyár hotá hai. Yúnhí jab tak ádmíon kí dilí gandagí Rúh kí ág se nest na kí jáe tab tak mumkin nahín hai ki Ḳhudá se rúhání ḳhidmat ke liház se mel ká 'ahd bandh jáe. Ibráhím ne is Iláhí intizám ko qabúl kar liyá. Us ne ḳhatna ká nishán páyá aur us kí manzúrí húí. Us men usí pákízagí kí tashbíh thí jis kí zarúrat r taríqa tanúr kí maujúdagí se záhir kiye gae. Ímán ká ek ḳháss kám hai ki Ḳhudá kí taraf se rúhání núr aur pák-

zagí ko qabúl kar le. Is bát men Ibráhím tamám ímán lánewálon ke liye niháyat láiq namúna nazar átá hai. Isí ráh men mel aur sangat ká 'ahd o paimán bándhá gayá aur qáim rahá. Wuh us núr men shágird, ya'ne rúhání báton ká síkhnewálá baná. Us tanúr kí muqaddas ág ke isti'mál se wuh Ḳhudá kí rifáqat o sharákat ke liye taiyár kiyá gayá.

(6) *Sadúm kí halákat kí nisbat Ibráhím kí darḳhwásten.*—Sadúm shahr kí badí aur ḳharábí yahán tak barh gaí ki Ḳhudá kí 'adálat men us kí halákat ká hukm húá. Us Iláhí iráde kí ḳhabar Ibráhím ko dí gaí. Ġaraz yih húí hogí ki us kí maḳhlasí ke liye use du'á mángne ká mauqa' mile. Jab ímán durust aur qawí ho to ádmí na sirf apní naját kí fikr aur us kí tahsíl ke liye koshish karegá. Ibráhím ne apní darḳhwáston men 'ajíb dánáí aur rástbází kí tabí'at záhir kí. Us ne yih na mángá ki wuh jo badí aur us kí najásat men qáim rahen aur tauba kí taraf máil na hon, bacháe jáen. Aisí darḳhwást ká karná rástbázon se mumkin na hogá. Us ne unhín ká liház kiyá jo rástbází kí taraf mutawajjih the. Rástbázon kí bihtarí kí nisbat Ḳhudá ne us kí darḳhwáston ke jawáb men us se yih wa'da kiyá, ki agar Sadúm men sádiq ádmí das tak páe jáen to un ke sabab se sárá shahr halákat se bacháyá jáegá. Jab us se bahut kam nikle to unhen judá kar ke us ne shahr ko bhasam kar diyá. Haqíqí ímándáron kí sárí darḳhwásten sadáqat se muta'alliq hongí. Un ke liye jo badkárí aur najásat men qáim rahen yih darḳhwást mumkin nahín hai ki wuh apne kiye húe ke badle se bacháe jáen. Gunáh áp hí halákat hai. In darḳhwáston men ímán kí nisbat Ibráhím ká namúna láiq aur pasandída hai.

(7) *Izháq ká charháyá jáná.*—Izháq kí paidáish

ká wa'da pachís baras tak ṭaltá gayá. Us 'arse men Ibráhím ke ímán kí ḳhúb ázmáish húí. Jab Ḳhudá ká chuná húá waqt áyá to laṛká maujúd kiyá gayá. Derí ká sabab roshan na húá. Us kí paidáish se un kí ḳhushí ká piyála labrez húá. Wálidain ko ḳhiyál húá hogá ki laṛke kí nisbat áḳhirí ázmáish ho chukí. Lekin Ḳhudá ne munásib samjhá ki wuh ímán jo sárí dunyá ke liye namúna ṭhahre, ḳháss taur par táyá jáe. Báp ke liye ek ázmáish áge thí jis ká ḳhiyál tak us ke dil men na áyá. Laṛḳá siyáná sá húá thá jab wuh ázmáish wáqi' húí. Us kí nisbat Ḳhudá kí taraf se yih 'ajíb hukm milá, ki " Ai Ibráhím, tú apne bete, apne iklaute bete ko, jise tú piyár kartá hai, Izháq ko le, aur soḳhtaní qurbání ke liye charhá." Paid. 22: 2. Aisí hidáyat kí takmíl kí nisbat Ibráhím muḳhtalif aur bare i'tiráz pesh kar saktá thá. Auwal wuh kah saktá thá ki insán ko qurbání men charháná rawá nahin hai. Sirf but-parastí hí men aisá riwáj páyá játá hai. Doyam wuh yih bhí pesh kar saktá thá ki yih hukm us wa'de ke ḳhiláf hai, ki " Terí nasl Izháq se kahláegí." Paid. 21: 12. Kyá, Iláhí hukm aur Iláhí wa'da ek dúsre ko káṭ den? Soyam, wuh is ko'gair mumkin batlá saká, ki aisí hálat men insán apne sulb ke phal ko halák kare. Chahárum, yih mushkil bhí pesh húí hogí ki laṛke ke marne se má ko aisá sadma pahunchegá ki wuh gam ke máre na jí sakegí. Jab aisá karná hai to laṛke kí 'ináyat se barakat kahán húí? Lekin hukm bahut hí sáf thá. Us ko shakk na ho saká ki yihí Ḳhudá kí hidáyat hai, aur ki us men us kí marzí ká izhár páyá játá hai. Ḳhudá se yahán tak waqfiyat húí thí ki us ne jáná hogá ki be-sabab aisá hukm na diyá játá. Us ne sochá hogá ki jab waqt áe to aisí hidáyat ká sabab záhir kiyá jáegá. Us

ko yaqín bhí húá ki kisí na kisí taríqe par Ḳhudá apne wa'de ko púrá kar hí degá. Ḳhiyál bhí húá ki agar laṛká farmánbardárí kí ráh men phúnká jáe to Ḳhudá us ko phir murdon men se bulákar zinda karegá. 'Ibr. 11: 19. Us ne apní pidarána ulfat ko Ḳhudá kí marzí ke tábi' kar diyá. Us ne sárí kaifiyat ko Sárah se poshída rakhá ki wuh kám ko na rok de. Us ne naukaron ko fásile par chhoṛ diyá ki hidáyat kí takmíl mumkin ho. Izháq jo qaríb bís baras ká húá thá báp ke tábi' ho gayá. Us kí marzí ke ḳhiláf báp use na bándh saká. Sárá kám yahán tak púrá húá ki halál karne ke liye chhurá uṭháyá gayá. 'Ain waqt par Ḳhudá ne Ibráhím ke háth ko rok diyá. Laṛke ke badle men ek mendhá nazar áyá aur qurbán húá. Tab Ḳhudáwand ne Ibráhím se farmáyá. ki "Is liye ki tú ne aisá kám kiyá, aur apná beṭá, apná iklautá beṭá dareg na rakhá, main ne qasam khái, ki main tujhe barakat dete hí barakat dúngá, aur baṛháte hí terí nasl ko ásmán ke sitáron, aur daryá ke kináre kí ret kí mánind baṛháúngá; aur terí nasl apne dushmanon ke darwáze par qábiz hongí. Aur terí nasl se zamín kí sárí qaumen barakat páengí; kyúnki tú ne merí bát mání." Paid. 22: 16. Jab ázmáish saḳht húí aur fathmandí baṛhí to 'ajíb badlá bhí hásil húá. Is áḳhirí bát men Ibráhím apne ímán kí nisbat aisá namúna hai ki har ek ke liye jo us kí láiq qadr karegá wuh baṛí hí barakat ká bá'is hogá.

BAB V.

Misr men Bani Israel ki Ġulami.

Baní Isráel kí us gulámí kí peshḳ-habarí, jo baní Isráel ko Misr men wáqi' húí, Ibráhím ko dí gaí "Yaqín ján ki terí aulád ek mulk men, jo un ká nahín, pardesí hongí, aur wahán logon kí gulám banengí; aur we chár sau baras tak unhen dukh denge." Paid. 15: 13. Shurú' men Ya'qúb ke gharáne ne Yúsaf kí ma'rifat qahtsálí se rihái pái. Kaí zamánon tak Misr un ke liye árám aur ḳhush-hálí ká mulk rahá. Sháyad Ḳhudá ne manzúr kiyá ki Baní Isráel par musíbaten is garz se guzren táki unhen us mulk kí árzú aur ishtiyáq hásil ho jise us ne un ke liye pasand kiyá thá. Us jismání gulámí aur us ke 'azáb kí tawáríḳh is ḳháss murád se bhí tasníf kí gaí hogí ki us ke zarí'e se baní Ádam gunáh kí gulámí kí pasthálí aur pareshání aur barbádí se wáqif hokar us se maḳhlasí kí talásh karen. Gunáh kí gulámí insán kí rúh se muta'alliq hai, aur jis qadr rúh ká martaba jism ke martabe se baṛá hai usí qadr jism kí gulámí ke banisbat rúh kí gulámí ziyáda burí aur ḳhatarnák ṭhahartí hai. In do qismon kí gulámí ke muqábala karne se chand báton kí nisbat mel o muwáfiqat páí játí hai jin se rúhání gulámí kí kamál ḳharábí ḳháss taur par roshan kí jáegí.

1. *Baní Isráel men se un zamánon ke log majbúran Misr ke báshinde rahe.*—Ḳhudá ne peshtar un ke bápdádon ko Misr men bhej diyá thá. Us ne dekhá ki isí intizám se píchhe un kí bihtarí hásil hogí. Wuh sáre log jo gulámí men giraftar ho gae usí mulk

men paidá húe, aur kisí dúsre mulk men sukúnat ká mauqa' na milá. Isí tarah tamám baní Ádam isí burí dunyá men paidá hote hain, jis ká Shaitán sardár ho gayá hai, aur jis men rúhání gulámí ká 'ámm tajriba páyá játá hai. Is ke 'aláwa kull insán aisí nafsániyat kí hálat men paidá hote hain ki gunáh kí taraf sab men barí ragbat pái játí hai. Jis qadr yih burí ragbat gálib áe usí qadr rúhání gulámí ká tajriba hásil hogá. Is sárí nafsániyat aur burí ragbat ko maglúb aur dúr karáná hotá hai, nahín to Shaitán kí gulámí se ázád rahná mumkin na hogá. Is hálat men rúhání taur par gulám ho jáná niháyat ásán hai, aur us se mahfúz rahná azhadd mushkil hai. Khudá ne aisí burí dunyá aur gunáh-álúda gurúh men ham sab ko maujúd karná manzúr kiyá. Us ne isí intizám men bihtarí kí súrat dekhí. Misr kí aur gunáh kí gulámí ke darmiyán ek bát ká bahut bará farq páyá játá hai. Tamám baní Israél khwáh ma khwáh gulám hí ho játe the, aur ázád rahná un ke maqdúr se báhar thá. Lekin Khudá aisá fazl kartá hai ki bachpan se lekar zindagí bhar gunáh kí gulámí se mahfúz rahná mumkin hotá hai. Khudá kí ásmání bádsháhat bhí dunyá men maujúd hai aur us men gulámí se panáhgáh miltí hai jis men sab ke sab dákhil ho sakte hain. Jab koí us kam-siní men jab akhláqí jawáb-dihí shurú' hotí hai ásmán kí saltanat men Khudá kí bakhshí húí rasáí ko qabúl kare, aur us men apní sukúnat ko ímán se qáim rakhe, to rúhání gulámí ká tajriba na jáná jáegá. Lekin sháyad aksar ádmí jo siyánápan tak pahunchte, gunáh kí gulámí ká mazá chakhte, aur us kí kamál bad-nasíbí aur abtarí men giraftár ho játe hain.

2. *Misr kí gulámí men baní Israél apní marzi par 'amal na kar sake.*—Gulámí kí yihí khássiyat hai ki

gair-makhlúq kí marzí majbúran púrí kí játí hai. Jahán tak ki gulámí ká asar pahunchá Israélíon kí qúwaten Misríon ke ikhtiyár men rahín, aur un ká waqt un kí khidmat men sarf kiyá gayá. Baní Israél ko begárí ká kám barábar karná paṛá. Un par Misríon kí hukúmat kamál sakht húí. Kisí se na púchhá gayá hogá ki kaun sá kám pasand hai, yá kis se nafrat hotí hai. Apne málik hí kí marzí ko barábar púrá karná thá. Agarchi wuh gulámí aisí sakht aur burí ṭhaharí taubhí gunáh kí gulámí bahut hí badtar pái játí hai. Misr kí gulámí khásskar jism hí se muta-'alliq thí, aur us kí hadden jald miltí hain. Wuh ziyáda dúr tak goyá na pahunch sakí. Mumkin na thá ki Misrí Israélíon ke khiyálon yá un kí muhabbat kí harakaton par ikhtiyár rakhen. Unhen majál na thí ki gulámí ke kámon se razámandí paidá karen. Nekí yá badí ke karáne kí nisbat Misrí láchár rahe. Beshumár báton ke haqq men baní Israél ázád hí barábar páe játe the. Gunáh kí gulámí bilkull aur hai. Us men rúhon hí par us badí kí khásss hukúmat hotí hai. Is gulámí men aisí kharábí hai, ki "Dil ke tasauwar aur khiyál bad hí hote hain." Batálat aur butlán hí kí báten qabúliyat pátí hain. Muhabbat Khudá aur akhláqí khúbíon se judá kí játí aur najásat aur gandagí men qaid ho játí hai. Marzí kí qúwat badkáríon se rází kí játí aur nekí kí khidmat se mukhálifat paidá hotí hai. Badan ke a'zá rúh ke hathyár ho kar badí kí harakaton ko anjám dete hain. Sháyad yih sawál kiyá jáe, ki jab apní marzí aur khushí se koí badí kare to gulámí kahán rahí? Sháyad da'wá ho ki razámandí se kám karná ázádagí hí hai. Jawáb yih hai ki jab insán kí rúh bigárí jáe tab hí wuh badkárí ko manzúr karegá. Nashe aur díwánagí kí sí hálat men burái

qabúliyat pátí hai. Aisí hí hálat men baní Ádam bhaláí ko burái aur burái ko bhaláí jánte hain. Jab musrif beṭá "hosh men áyá" to haqíqat kí pahchán hásil húí. Hosh men ákar aur roshan-zamír hokar insán kí rúh hamesha rástbází kí taraf rujú' látí hai. Yihí sab se burí gulámí hai ki insán kí rúh kí qúwaten bigáṛí jáen aur aisí hálat men gunáh aur us kí najásat se rází aur ḳhush kí jáe. Changí bhalí aur apní aslí hálat men ho kar koí ádmí badkáríon ko kabhí manzúr na karegá. Wuh shaḳhs jo apní halákat ke kámon ko anjám dene se rází kiyá jáe rúhání gulámí hí men giraftár hai.

3. *Gulámí kí hálat men baní Isráel ko apní mihnat mashaqqat ká nafa' hásil na húá.*—Ḳhudá ne shurú' men insán ko kám diyá aur wuh kám mihnat mashaqqat hí ke sáth anjám pá saktá thá. Rást-bází kí ráh men ṭhahráí húí mihnat taraqqí kí ek shart hai, aur us ká phal árám ká bá'is hotá hai. Tamám baní Ádam ke liye kám ká intizám baṛí barakat hai. Bekárí aur sustí jahán ho tanazzulí aur bigáṛ ká bá'is hotí hai. Gulámí kí hálat men ḳháss aur baṛí mushkil yihí hai ki mihnat aur mashaqqat ká jo hí nafa' ho málikon ko pahunchtá hai. Aisí hálat men kám kí nisbat wuh shauq aur gairat aur ḳhushí jo ázád kám karnewále jánte hain mumkin nahín hai. Baní Isráel ne us saḳht mihnat ko jo nafa' se ḳhálí thí baṛá zulm aur dukh samjhá. Gunáh kí gulámí men yih baṛí ḳharábí bahut baṛhkar andáze ke sáth pái játí hai. Baní Isráel ko Misríon kí taraf se parwarish ke liye kháná to milá, nahín to mihnat band ho játí. Rúhání gulámí men insán kí rúh har qism kí bhaláí se mahrúm rahtí hai. Badí men yih dhokhá diyá játá hai, ki Ḳhudá kí ḳhidmat ke banisbat ziyáda nafa' hásil ho-

gá. Ádam aur Hawwah se ziyáda phal ká wa'da kiyá gayá. Lekin wuh sab jo Ḳhudá se miltá thá háth se játá rahá, aur kisí dúsre ká pata na milá. Bág i 'Adan nest kiyá gayá, aur la'nat kí húí zamín se jo hásil húá Ḳhudá hí kí ni'mat thí, aur na Shaitán ká diyá húá nafa'. Shaitán ne ázmáish ke waqt Yisú' se dunyá kí saltanat ke dene ká wa'da kiyá basharte ki us kí parastish kí jáe, par agar us kí suní játí aur dunyá kí saltanat us shart par bhí miltí to us men aisá bigáṛ aur ḳharábí páí játí ki halákat ke siwá kuchh bhí háth na átá. Wuh dunyáwí daulat aur 'izzat aur ḳhushí aur árám wg. jo badkárí kí ráh men hásil ho játe us asliyat aur ḳhássiyat se ḳhálí rahte hain jis se mumkin ho ki wuh nafa' men shámil kiye jáen. "Gunáh kí mazdúrí maut hai," aur wuh maut halákat hai. Mumkin nahín hai ki gunáh ko gulámí men mihnat ká koí bhí dúsrá badlá hásil ho jáe.

4. *Misr kí gulámí men baní Isráel ko baṛá dukh pahunchá.*—Mihnat baṛí saḳht thí aur kamál mushkil se anjám pátí thí. Már kháte húe un kí zindagí basar kí játí thí. Un ke málik tars aur hamdardí na jánte the. Tangí aur garíbí bahut thí. Baní Isráel áhen khínchte játe aur kasrat ke sáth ánsú baháyá karte the. Unhen kamál bad-nasíbí húí. Musíbat aur dukh taklíf kí nisbat gunáh kí gulámí Misr kí gulámí se hazárhá gunáh ziyáda burí hai. Ḳhatá-káron kí ráh kaṭhin hai." Ams. 13: 15. "Sharíron ke liye salámatí nahín." Yas. 57: 21. Insán jo samjhe so samjhe, par Ḳhudá ká yih qaul haqq aur durust hai. Gunáh kí díwánagí kí sí hálat men in buráíon kí shináḳht na hogí. Aisí dawáíán hain jin ke isti'mál se ádmí is qadr be-hoshí men giriftár ho játe hain, ki badan ṭukṛe ṭukṛe kiye jáen aur wuh bilkull be-ḳha-

bar rahenge. Isí tarah baní Ádam badí men suláe játe hain aur un men us halákat ke kám se jo anjám pá rahá hai, ágáhí na milegí. Sawál nahín hai ki badkárí ke asar se kis qadr dukh taklíf ma'lúm hotí hai, par yihí hai ki kahán tak nuqsán pahunchtá aur 'azáb ká kaisá tajriba miltá, basharte ki púre darje ká hosh maujúd hotá. Haqíqat yihí hai ki jab baní Ádam ko bínái hásil ho aur gunáh kí kharábí aur barbádí nazar áe to aisá 'azáb paidá hogá ki bardásht se báhar hai. Khudá hí men panáh lená partí, yá Jahannam ká tajriba shurú' ho játá hai. Gunáh ká nasha aur be-hoshí qáim ná rahegí. Is jahán men jab log na jágen aur na rihái páen, to 'álam i arwáh men zarúr hosh paidá hogá jab makhlasí kí ummed na rahegí.

5. *Misr kí gulámí se Khudá hí akelá makhlasí bakhsh saktá thá.*—Apní taraf se baní Isráel kí ázádagí kí nisbat koí bhí súrat na thí. Un kí láchárí kámil thí. Wuh púre taur se apne dushmanon ke ikhtiyár hí men rahte the. Wuh dushman ján se márne tak apní marzí ko púrá kar sakte the. Agar Khudá un ke chhutkáre kí fikr na kartá to wuh sárí qaum pusht ba pusht gulámí hí men mubtilá rahtí. Gunáh kí gulámí men bhí aisí hí balki barhkar láchárí páí játí hai. Gunahgárí kí jawáb-dihí se dunyá men sirf ek hí panáhgáh miltí hai. Wuh Masíh ke kafáre men maujúd hai. Agar us men dakhl hásil na ho to bad-kárí ke badle se rihái na hogí. Badí kí 'ádaten kamál zabardast hotí hain. Jaise sher ke munh men barra láchár hai, waisá hí baní Ádam bad 'ádaton ke qabze men pahunchkar láchár páe játe hain. Ek 'aurat Shaitán ke ikhtiyár men á kar kubrí kí gaí. Aṭhárah baras tak wuh koshish kartí rahí ki sídhí bane. Par Shaitán kí fath qáim húí aur wuh

kubrí rahí. Us kí sárí fikr aur koshish bekár húin. Jab Khudáwand kí qudrat ká háth us par pahunchá tab hí us ká kubrápan játá rahá. Lúqá. 13: 10-17. Ek ádmí, jis ko Shaitán ne maríz kar diyá, artís baras tak 'iláj karátá gayá, par kuchh bhí na banáMasíh se makhlasí pákar wuh bach gayá. Agar Munjí us ke pás na átá to marne tak wuh burí hálat qáim rahtí. Yúh. 5: 2-9. In misálon se gunáh kí gulámí kí kharáb-khastagí aur láchárí roshan kí játí hai. Us kí kamál bad-anjámí men be-ummedí púrí hai táwaqte ki Khudáwand qabúliyat pákar rihái na bakhshe.

6. *Misr kí gulámí kí kharábí se baní Isráel ko Kan'án kí árzú húí.*—Wuhí Khudá kí taraf se chuná húá mulk aur mírás thá. Agar Misr men árám miltá to aglab hai ki wuh Kan'án ke safar ke dukh taklíf ko manzúr na karte. Lekin jab gulámí ká 'azáb bardásht se báhar húá to barí khushí ke sáth unhon ne Khudá ká intizám qabúl kiyá aur ákhirkár un kí qaum bahut bhárí bádsháhat ban gaí. Us intizám se Khudá ká bará jalál záhir kiyá gayá aur sárí dunyá ko barakat milí. Isí tarah gunáh kí gulámí men hotá hai. Jab hosh men ákar baní Ádam gunáh kí kamál burí khássiyat aur us ke anjám se ágáhí páte, aur us kí gulámí ke 'azáb ká tajriba milne lagtá hai, to naját aur rúhání zindagí ke Kan'án kí fikr aur árzú dil men paidá hotí hai. Gunáh kí kamál buráí aur barbádí ke sabab se ádmí tauba karte hain. Aisí hí hálat men baní Ádam Khudáwand kí qabúliyat ke liye taiyár ho játe hain. Misr kí gulámí ke bayán men gunáh kí gulámí kí nisbat mukhtalif aur bahut hí mufíd aur zarúrí sabaq páe játe hain. Wuh sabaq bare gaur ke láiq hain.

BAB VI.

Fasah ki qurbani aur Misr se makhlasi.

Ġulámí kí pasthálí aur pareshání aur láchárí meṉ rahte húe baní Isráel apne Ḳhudá se faryád kar sakte the. Wuhí Qádir thá ki un kí sune aur rihái ká intizám nikále aur us intizám ko anjám de. Us kí marzí bhí na thí ki un kí gulámí baní rahe. Wuh insán ke liye haqíqí ázádagí aur ḳhud-mukhtárí cháhtá hai. Wuhí is barí ni'mat ká bání hai. Us ne pahle se fikr kí, ki jab waqt áe to maḳhlasí pákar wuh sárí qaum apní ṭhahráí húí mírás kí taraf rawána ho. Us ne Músá ko un kí tarbiyat aur madad aur rahnumái ke wáste chunkar taiyár kiyá. Jab chhuṭkáre ká din qaríb áyá to Ḳhudá ne Misríoṉ par aisí saḳht balaeṉ bhejíṉ ki wuh hairán aur láchár hokar baní Isráel ke jáne se rází húe. Un ká bará zor 'ajíb taur par toṛá gayá aur becháre gulámoṉ ko mumkin húá ki mulk se nikal jáeṉ. Yúṉhí Ḳhudá wand gunáh ke gulámoṉ kí rihái ke liye fikr aur intizám kartá hai, ki badí aur us kí najásat aur sáre natíjoṉ se judá ho jáeṉ. Masíh ḳhud goyá wuh Músá hai jis se rúhání gulámoṉ ke liye ázádagí ká intizám anjám pátá hai. Basharteki us kí qubúliyat ho aur us kí suní jáe wuh láchárí jo is gulámí se muta'alliq hai dúr aur dafa' kí játí hai. Misr meṉ pichhlí balá tamám pahlauṭhoṉ kí maut thí jis se bádsháh aur sárí ri'áyá aise pareshán húe, ki Isráelíoṉ ko zor dekar rawána karáa diyá. Unheṉ bará andesha húá ki mulk ke sáre log halák hí ho jáeṉ. Fasah kí qurbání pahlauṭhoṉ kí halákat se 'iláqa

rakhtí thí. Us kí tajwíz is garz se húí ki baní Isráel ke pahlauṭhe us halákat meṉ shámil-hál na hoṉ. Us se tashbíhan Masíh kí qurbání aur kafáre ká kám aur asar pesh kiyá játá hai, jis se insán ko gunáh kí gulámí aur halákat se maḳhlasí hásil hotí hai. Rúhání maḳhlasí ká taríqa is rasm ke wasíle se barí safáí ke sáth záhir kiyá játá hai. Paulus farmátá hai, ki "Hamárá bhí Fasah, ya'ne Masíh, qurbán húá." 1 Qur. 5: 7. In do fasahoṉ ke muqábale meṉ kaí báteṉ ḳháss gaur ke láiq pái játí haiṉ.

1. *Fasah ká barra.*—Us barre kí nisbat kaí báteṉ marqúm haiṉ jin se beshqímat rúhání ta'lím miltí hai.

(1) *Barre ká chunná.*—"Tumhárá barra be-'aib cháhiye." Ḳhur. 12: 5. Tamsílí taur par us jánwar ke wasíle "Ḳhudá ká Barra" pesh kiyá játá thá. Yúhanná ne logoṉ ke sámhne pukárá, ki "Dekho, yih Ḳhudá ká Barra hai, jo dunyá ká gunáh uṭhá le játá hai." Yúh. 1: 29. Jab fasah ká wuh barra Yisú' Masíh ko tashbíhan záhir kartá thá to kamál zarúrat thí, ki bilkull be-'aib ho. Jab se insán ke darmiyán gunáh kí ámad húí sirf ek hí shaḳhs nazar áyá hai, jis meṉ kisí bát kí kamí aur kisí tarah ká nuqs na milá. Yisú' ke namúne ke liye barra isí sabab se chun liyá gayá hogá, ki wuhí jánwar hai jis kí zát meṉ kamál garíbí miltí hai, aur us meṉ kisí sharárat ká nám o nishán nahíṉ hai. Be-'aib barre ke banisbat jánwaroṉ meṉ se Masíh ke namúne ke liye koí bihtar na milá. Injíl meṉ bár bár yih tashbíh pesh kí játí hai. Ḳhudá ká Barra bilkull be-'aib aur be-gunáh shurú' se áḳhir tak nazar áyá. Wuh Báp ko hamesha aur har taur se pasand áyá. Wuh tamám muqaddas maḳhlúqoṉ ko kámil aur

púre tawakkul ke láiq nazar átá hai. Aisá hí barra akelá dunyá ká gunáh uṭhá le já saktá hai.

(2) *Barre há rakhná.*—Chár din tak barra ghar meṉ rakhá gayá. 'Anqaríb har ek Isráelí ke ghar meṉ ek nazar áyá. Ghar ke bachchoṉ se wuh ḳhúb hil gayá hogá. Un ke háth kí roṭí barre ne khái hogí. Jab unheṉ ḳhabar húí, ki pahlauṭhe kí ján isí ke wasíle se mahfúz rahegí to wuh sab ko baṛá dil-'azíz húá hogá. Ḳhudá ká Barra baní Ádam ke darmiyán teṉtís baras tak apní zindagí ko basar kartá gayá. Us kí aisí sukúnat kí baṛí zarúrat thí. Us ne Ḳhudá ke sáth sáth chalne ká namúna dikhláyá. Us ká jism zamín par to maujúd thá, par dil kí sukúnatgáh ásmání makánoṉ meṉ thí. Us ne kamál safáí ke sáth záhir kiyá ki ádmioṉ ke darmiyán báhamí ulfat aur nek-sulúkí kaisí ho. Us ne apne mizáj aur kalám aur a'mál se yih besh-bahá sabaq sikhláyá, ki baní Ádam ek dúsre ke ḳhair-ḳhwáh aur madadgár hoṉ. Us ne Ḳhudá aur naját aur baqá aur rúhání zindagí ke jalál se zarúrat ke bamújib waqfiyat baḳhshí. Ásmání báṭoṉ kí nisbat us ne áfṭáb ká sá núr 'ináyat kiyá. Sárí dunyá aur kull zamánoṉ ke báqí mu'allimoṉ kí díní ta'lím us núr ke banisbat chhoṭí dípak kí roshní kí mánind ṭhahrí. Us ne kámil pákízagí ká aisá numúna dikhláyá ki us meṉ kabhí kisí bát kí kamí na páí gaí. Agar Ḳhudá ká Barra dunyá meṉ na rahtá to insán ko aḳhláqí aur rúhání ḳhúbioṉ se púrí aur zarúrí ágáhí kabhí hásil na hotí. In sárí báṭoṉ kí nisbat wuh Ḳhudá ká ṭhahráyá húá núr aur namúna hai. Us kí ámad aur sukúnat se ab tak un ká 'ilm hásil hotá hai.

(3) *Barre ká marná.*—Fasah ke barre ká ḳháss aur baṛá kám us kí maut se muta'alliq thá. "Sárí

jamá'at shám ko use zabh kare." Ḳhur. 12: 6. Jab Masíh Iláhí jalál o kamál ká zuhúr hokar dunyá meṉ áyá to kaisá ta'ajjub hai ki us ko qurbání ke taur par marná zarúr húá. Fasah ke barre kí maut baní Isráel ke pahlauṭhoṉ kí salámatí aur muḥáfizat se 'iláqa rakhtí thí. Wuh us halákat se jo Misríoṉ ke darmiyán wáqi' húí, is sabab se mahfúz na rahe ki Isráelí the, yá ki wuh gunáh se mubarrá the. Haqíqat meṉ un kí naját ká wasíla Masíh hí thá jis kí tashbíh fasah ke barre meṉ pái gaí. Isráelí pahlauṭhoṉ ke 'iwaz wuh barra múá aur jab unhoṉ ne us Iláhí intizám ko qubúl kiyá to us kí maut unhíṉ ke hisáb meṉ ḍálí gaí, aur wuh áp chhuṭ gae. Is meṉ Masíh kí maut ká 'ajíb namúna miltá hai. Wuh maut na sirf Isráelí pahlauṭhoṉ aur na Isráelí qaum ke liye húí magar us ne har ek ádmí ke liye maut ká mazá chakhá. 'Ibr. 2: 9. Amerika mulk meṉ laṛáí ho rahí thí. Bahut baṛe lashkar kí zarúrat thí, aur chiṭṭhí ke ḍálne se hákimoṉ se ádmí chune gae, ki fauj meṉ bhartí ko qubúl karke laṛáí ke wáste ḥázir ho jáeṉ. Ek ádmí ká yihí qissa hai ki chiṭṭhí par us ká nám niklá. Us ká jáná ḳhándán ke sabab se dushwár hí thá, aur us ne ḳhúb rupiya ḳharch karke dúsre ádmí ko rází kiyá ki fauj meṉ us kí jagah le. Sarkár ne us badlí ko qubúl karke fauj ke sáth bhej diyá. Laṛáí meṉ us ko golí lagí aur wuh mar gayá. Kuchh 'arse ke ba'd lashkar ko usí tarah phir baṛháná húá. Ittifáqan usí ádmí ká nám, jis ne badlí ko bhej diyá thá, dúsrí bár chiṭṭhí par niklá, aur us ko hukm milá ki jald fauj ke sáth ho le. Jawáb meṉ us ne darḳhwást bhej dí, ki qánúnan maiṉ húṉ hí nahíṉ, par jab merá 'iwazí márá gayá to goyá merí hí maut húí, aur sarkár ko Iḳhtiyár nahíṉ hai ki mare húe ko laṛáí ke wás-

te bulá le. Jab 'adálat men yih mu'ámala pesh kiyá gayá to mudda'í ká da'wá haqq ṭhahráyá gayá aur w laṛáí men jáne se ázád rahá. Yún hí Masíh ke qubúl karnewále usí kí maut ke sabab se gunáh kí sazá kí maut se maḳhlasí páte hain. Sárí jamá'at fasah ke zabh karne men sharík húí. Usí tarah tamám baní Ádam Ḳhudáwand ko salíb dene men sharákat rakhte hain. Goyá sárí dunyá ke sab gunáh Kalwarí par maujúd hokar kílon ke ṭhokne aur barchhe ke chhedne ke kám men madad kar rahe the.

2. *Barre ká ḳhún.*—Us kí nisbat kaí báten tasníf húín jin se kamál mufíd ta'lím miltí hai.

(1). *Ḳhún ká bachaná.*—" Wuh lahú ko lewen." Ḳhur. 12: 7. Barí ḳhabardárí karní thí, ki us men se kuchh zamín par na gire aur záyá' na ho. Isti'mál ke liye sab kí zarúrat thí. Ḳhudá ke Barre ká ḳhún bahâyá gayá aur jismání taur par wuh sab ḳhák men mil gayá. Lekin rúhání taur par sab kí aisí hifázat húí, ki ek ek búnd maujúd hai, aur púrá asar rakhtí hai. Naját ke liye wuh ḳhún sab zarúrat ke mutábiq barábar kám átá hai. " 'Immánuel ke lahú se Ek chashma hai ma'múr," aur us ma'múrí se ek bhí búnd na játí rahí.

(2) *Ḳhún ká isti'mál.*—Us rát tamám Misríon ke pahlauṭhe máre gae. Us barre ke ḳhún ke isti'mál se baní Isráel ke sab pahlauṭhe mahfúz rahe. Us ke isti'mál kí nisbat zail kí hidáyat kí gaí. " Aur tum zúfe kí muṭṭhí lo, aur use lahú men, jo básan men hai, gota deke úpar kí chaukhaṭ aur donon bázú dar-wáze ke us se chhápo; aur tum men se koí subh tak apne ghar ke darwáze se báhar na jáwe, is liye ki Ḳhudá guzar karegá, táki Misríon ko máre; aur jab wuh úpar kí chaukhaṭ par, aur donon bázú par lahú

ko dekhegá, to Ḳhudáwand dar par se guzregá, aur halák karnewále ko na chhoṛegá, ki tumháre gharon men áke tumhen máre." Ḳhur. 12: 22-23. Barre ke ḳhún kí ár hí men pahlauṭhon ne márnewále se panáh hásil kí. Ḳhún hí ne us ko roká. Ḳhiyál na kiyá gayá ki kaun kis ká beṭá hai, yá kis men kaun sí ḳhúbíán hain. Mahfúz rahne kí nisbat do hí sharten pesh kí gaín aur qáim rahín. Pahlí yih thí ki ḳhún ṭhahráí húí jagah par chhápá jáe, aur dúsrí ki tamám pahlauṭhe us ḳhún kí ár men us rát ko basar karen. Is hidáyat se aur un pahlauṭhon ke tajribe se Ḳhudáwand ke kafáre kí bábat n há at umda aur barí zarúrí ta'lím miltí hai. Baní Isráel ke darmiyán sirf pahlauṭhon hí ko halákat ká ḳhatra maujúd thá, aur unhín ke liye us ḳhún kí zarúrat húí. Ḳhudá ke barre ke kafáre kí panáhgáh tamám baní Ádam ke liye hai, aur us ke bagair kisí kí bhaláí aur salámatí kí ummed nahín hai. Yihí ḳhún kull jahán ke liye muassir hotá aur kám átá hai. Sab ko us kí kamál zarúrat hai. Kisí men aisí ḳhúbíán nahín hain, ki Ḳhudá ke sámhne un par bharosa ho. Usí kí panáh men tamám rúhání fazílaten aur nek ḳhaslaten maujúd ho játí aur kamál tak barhtí játí hain. Masíh kí salíb ke siwá kisí shai par faḳhr karná munásib aur rawá nahín hai. Gal. 6: 14.

3. *Barre ke gosht ká isti'mál.*—Hidáyat yih húí ki barre ká sárá gosht ág men bhúná jáe, aur sáre log us men se khá len. Is bát se záhir hai, ki yih rasm ḳháss taur par kull qaum se bhí muta'alliq thí. Gosht ká wuh isti'mál zarúrí ta'lím ke liye záhir kiyá gayá. Zail kí báten ḳháss gaur ke láiq hain.

(1) *Naí rúhání zindagí aur us kí parwarish.*—Pahlauṭhon kí bachái húí zindagí Ḳhudá hí ke liye

thí. Is maḳhsúsiyat men wuh apní qaum ke liye namúna bhí the, aur sab us maḳhsúsiyat men un ke shámil hál kiye gae. Un ke tajribe se tamám haqíqí muqaddason ká rúhání hál tashbíhan záhir kiyá játá hai. Masíh ke baháe húe ḳhún se us kí úndelí húí ján pesh kí játí hai. Wuh ján nest na húí, aur jald us ká badan bhí maut par gálib húá. Phir zinda hokar wuh apnon ke liye rúhání zindagí ká chashma baná. Wuh unhen apní zindagí men sharákat baḳhshtá hai. Angúr ke daraḳht kí tamsíl men yih ta'lím barí safáí ke sáth pesh kí játí hai. Wuhí Masíh jis ká ḳhún maḳhlasí ká bá'is húá, naí rúhání zindagí ki parwarish aur muháfizat ká wasíla hai. Usí rát jab baní Isráel ko rihái milí un ke aur Misríon ke darmiyán judái húí. Wuh Ḳhudá kí ḳharídí húí qaum bane. Un kí naí hálat se rúhání kalísiyá ká tajriba roshan kiyá játá hai. Un kí nisbat yih likhá hai, ki "Tumhárí ḳhalásí fání chízon se nahín húí; balki ek be-'aib aur be-dág barre, ya'ne Masíh ke besh-qímat ḳhún se. "1 Pat. 1: 18-19. Jab baní Ádam Ḳhudáwand ke kafáre kí panáhgáh men pahunchen to Rúh ul Quds apná kám kar saktá hai. Usí hálat men wuh naí paidáish dekar ádmion ko nae maḳhlúq kar detá hai. "Agar koí Masíh men hai, to wuh nayá maḳhlúq hai: purání chízen játí rahín, dekho, wuh naí ho gaín." 2 Qur. 5: 17. Is naí zindagí kí parwarish ke liye ḳhúrák kí zarúrat hai. Iláhí aur ásmání zindagí ko Iláhí aur ásmání rotí darkár hotí hai. Baní Isráel ne ek hí rát us barre ká bhúná húá gosht kháyá, aur parwarish aur qúwat hásil kí. Masíh apnon kí rúhání zindagí kí parwarish ká wuh wasíla hai, jo bilánaga shurú' se abad tak har waqt kám átá hai. Masíh ne ḳhud isí tajribe kí nisbat farmáyá, "Main hún wuh zindagí kí

rotí jo ásmán se utrí: Agar koí is rotí men se kháe to abad tak zinda rahegá; balki jo rotí main jahán kí zindagí ke liye dúngá, wuh merá gosht hai. Main tum se sach sach kahtá hún, ki jab tak tum Ibn i Ádam ká gosht na kháo, aur us ká ḳhún na pío, tum men zindagí nahín. Jo merá gosht khátá, aur merá ḳhún pítá hai, hamesha kí zindagí usí kí hai, aur main use áḳhirí din phir zinda karúngá. Kyúnki merá gosht filhaqíqat kháne kí chíz aur merá ḳhún píne kí chíz hai. Jo merá gosht khátá aur merá ḳhún pítá hai, wuh mujh men qáim rahtá hai aur main us men. Wuh jo mujhe kháegá mere sabab se zinda rahegá." Yúh. 6: 51-58. Jab gunáh se maḳhlasí pákar Masíh se rúhání taur par rifáqat aur sharákat baní rahe to naí aur ásmání zindagí parwarish aur táqat aur muháfizat pátí hai. Isí ḳhúrák ká isti'mál baná rahegá. Jab wuh barábar aur púre andáze ke sáth kám áe to rúhání zindagí ká zor barhtá jáegá, aur us men kabhí burhápe aur za'ífí ká nám o nishán na milegá. Wuh zindagí jo Ḳhudáwand se miltí aur us kí sangat se parwarish pátí hai, us daryá kí mánind hogí jo chaurá aur gahrá hotá játá aur jo labálab bharáa rahtá hai. Ḳhudáwand apne ḳhún ko pesh kartá hai ki piyá jáe. Ḳhún se wuh ján murád hai jo undelí gaí. Wuh ab zinda ján hai aur zindagí kí dhárá usí men se nikal kar hamárí rúh men pahunchtí hai. Masíh hí men baqá kí súrat miltí hai.

(2) *Ghar se ḳhamír ká alag karná.*—Ḳhudá ne baní Isráel ko ḳháss hukm aur hidáyat farmáí ki fasah ke waqt sárá ḳhamír un ke gharon men se dúr kiyá jáe. Un ke bích men us ke pate tak na rahe. "We usí rát ko wuh gosht be-ḳhamírí rotí ke sáth kháen." Ḳhur. 12: 8. 'Íd i Fasah kí nisbat, jo us

rát kí makhlasí kí yádgárí men muqarrar húí, yih hukm húá, ki " Sát din tak tum be-khamírí kháiyo; tum pahle hí din khamír apne gharon se báhar kar díjiyo: is liye ki jo koí, pahle din se leke sátwen din tak, kisí din khamírí rotí kháegá to wuh shakhs Isráel men se kátá jáegá. Sát din tak tumháre gharon men khamír na páyá jáe, aur khamírí rotí tere pás nazar na áe, aur na khamírí tere sáre mulk men tere rúbarú dikháí de." Khur. 12: 15-19; 13: 7. Baní Isráel kí nisbat sháyad is hidáyat ká bhed púre taur par ab tak na khulá ho, ki kis sabab se dí gaí. Ek bát yih hogí ki Misr se un ká nikal jáná aisá jald húá ki waqt na milá ki khamírí rotí taiyár kí jáe. Tamsílí taur par us hidáyat se barí ta'lím hásil hotí hai. Paulus rasúl us ta'lím ko nikálkar pesh kartá hai. " Puráná khamír nikálkar apne áp ko pák kar lo, táki táza gundhá húá átá ban jáo; chunánchi tum be-khamír ho. Kyúnki hamárá bhí Fasah, ya'ne Masíh, qurbán húá: pas áo, ham 'íd karen, na puráne khamír se, aur na badí aur sharárat ke khamír se, balki sáf-dilí aur sachái kí be-khamírí rotí se." 1 Qur. 5: 7-8. In báton se záhir hai ki khamír se badí aur sharárat murád hai. Jab Masíh ke kafáre men panáh lí jáe, aur jab wuh rúhání parwarish ká wasíla jáná jáe aur qabúliyat páe to sab tarah kí badkárí aur sharárat se báz áná aur us se bachá rahná zarúr hotá hai. Khudá se pákízagí aur rástbází ko hásil kar ke us kí marzí par 'amal karná farz aur zarúrat kí bát hotí hai. Gunáh aur us kí gandagí men rahte húe na Masíh ke kafáre kí panáh men jagah miltí, aur na Khudáwand se sangat ká tajriba mumkin hai. Masíh ke wasíle sárí badkárí aur najásat se bhí rihái hásil hotí hai, aur na sirf un kí sazá se hifázat miltí

hai. Agar ham gunáh ke karne se na bacháe jáen to dhoká-bází húí. Pákízagí aur rástbází rúhání zindagí kí khássiyat hai. " Jo koí Khudá se paidá húá hai, wuh gunáh nahín kartá hai; kyúnki us ká tukhm us men baná rahtá hai: balki wuh gunáh nahín kar saktá, kyúnki Khudá se paidá húá hai." 1 Yúh. 3: 9. Is áyat se garz yih hai, ki jab Iláhí paidáish se ham Iláhí zát men sharík kiye jáen to mumkin nahín hogá ki ham ján bújhkar aur irádatan gunáh kiyá karen. Aisá karná us naí zát ke bilkull khiláf hai. Gunáh kí gulámí se makhlasí pákar baní Ádam badí ke karne se bhí bacháe játe hain.

(3) *Karwí tarkárí ká isti'mál.*—Fasah ke mánne kí nisbat yih 'ajíb hidáyat bhí dí gaí, ki " We usí rát ko wuh gosht bhuná húá, karwí tarkárí samet, khaen," Khur. 12: 8. 'Íd i Fasah ke haqq men yih hukm qáim rahá aur sál ba sál karwí tarkárí ká isti'mál húá kartá thá. Mumkin hai ki us ke kháne men Misr kí be-hadd musíbat kí yádgárí kí játí thí. Lekin is bát se yih ta'lím bhí zarúr milí ki áge ko dukh taklíf kí karwáhat hásil hogí. Naját ke intizám men Khudáwand ne 'ajíb dukh uthává. Salíbí maut ká 'azáb us par guzrá. Dukhon ke zarí'a se wuh kámil aur taiyár baná ki naját ke kám ko anjám de. 'Ibr. 2: 10. Khudá ke tamám farzandon ke liye kamáliyat ká wuhí rásta chuná gayá hai. Baní Isráel ke liye musáfirat ká tajriba pesh thá. Unhon ne kamaren bándh kar aur jútíán pahne húe aur háth men 'asá liye húe barre ká gosht kháyá ki bahut jald rawána hon. Safar kí kámil taiyárí kí gaí thí. Mumkin na thá ki bayábán men safar karte húe musíbaton se mahfúz rahen. Ba'z auqát garmí ne unhen khúb satáyá hogá, aur waqt ba waqt sardí se barf

dukh húá. Manzilon ke tai karne men thakáwat khúb zarúr húí. Musáfirat men árám kí chízen kamí ke sáth milá kartí hain. Kisí waqt dushmanon ne un par charháí kí. Khudá ká intizám na thá ki un ke liye safar ká bayábán chain ká mulk ho. Pahle se in báton kí khabar is garz se dí gaí hogí ki wuh aise tajribe ke sabab se be-dil na hon, aur áge barhne se inkár na karen. Aisí karwí tarkárí ke isti'mál se barí mazbútí aur musta'iddí hásil hotí hai. Dukhon men tamám rúhání ádmí un ke shámil-hál rahte hain. "Zarúr hai ki ham bahut musíbaten sahkar Khudá kí bádsháhat men dákhil hon." A'm. 14: 22. Bihtarí kí garz se Khudá kí dánáí húí ki ásmání rotí ke sáth yih karwí tarkárí isti'mál men áyá kare. Jab ímán aur himmat qáim rahen to wuh fáide hí ká bá'is honge.

BAB VII.

Badli aur ag ka sutun.

Jab baní Isráel rawána húe ki mulk i Misr se báhar jáen, to un ke áge aur ásmán kí taraf ek 'ajíb aur mu'jizána nishán nazar áyá. Gulámí kí hálat men unhon ne us ko kabhí na dekhá thá. Us men barí rúhání ta'lím thí, aur wuh ta'lím unhín ke kám á saktí hai jinhon ne wuh rúhání zindagí páí jis men haqíqí ázádagí ká tajriba miltá hai. Tahqíq khabar nahín hai ki unhon ne pahle din ko yá rát ko use dekhá. Jab hí dekhá to unhen barí ta'ajjub húá hogá. Wuh badlí aur ág ká sutún kahlátá hai. Din ko wuh badlí kí mánind thá, aur rát ko ág kí tarah wuh núrání thá. Us ká zikr Pák Nawishton men bahut miltá hai. Usí ko Músá ne ág ke shu'le kí mánind ek búte men dekhá thá. Wuhí pích.he Koh i Síná kí chotí par nazar áyá. Wuhí pahle khaime men aur píchhe haikal men pahunchá aur qáim húá. Baní Isráel ke darmiyán us kí barí qadr aur ta'zím kí játí thí. Jab us ke ma'ne aur ta'lím se waqfiyat hásil ho, to wuh us sárí qadr aur ta'zím ke láiq thahregá. Us men 'Immanuel kí khass tashbíh páí játí hai. Us sutún kí nisbat do barí báten pesh kí játí hain.

1. *Wuh 'ajíb taur par baná húá thá.*

(1) *Us ke andar núr kí aisí tezí aur jáh o jalál kí aisí ma'múrí thí ki insán kí ánkhon ko us kí bardásht kí qiwat na thí.*—Us kí chamak súraj kí sí thí. Ulúhiyat ke lá-intihá jalál se murád thí. "Khudá us núr men rahtá hai, jis tak kisí kí guzar nahín ho saktí." 1 Tim. 6: 16. Bete men aise núr aur jalál kí

ma'múrí hai. Us kí nisbat likhá hai, ki "Wuh Ḳhudá ke jalál ká partau, aur us kí zát ká naqsh hai." 'Ibr. 1: 3. Agar sirf aise jalál ke sáth Ḳhudá dunyá men apne áp ko záhir kartá to wuh zurúr insán kí zurúrat aur tiflána hálat se mel o muwáfiqat na rakhtá. Wuh us kí bardásht se báhar hotá.

(2) *Wuh 'ajíb aur jalálí núr badlí se ghirá húá yá mulabbas thá.*—Wuh badlí aisí kálí na thí ki andar ká núr bilkull poshída rahe, par sirf us se us kí tezí yahán tak ghaṭ gaí ki insán kí bínáí kí qúwat se mel ho. Wuh barí núrání badlí nazar átí thí. Us badlí se Ḳhudáwand kí insániyat garaz húí hogí. Jab Beṭá mujassim húá to us ke andar ulúhiyat ká púrá jalál maujúd rahá, par us kí insániyat ke jáme se wuh jalál is qadr ḍhánpá gayá ki baní Ádam ko kám áe aur naját ká bá'is ho. Isí taríqe se 'Immanuel insán ká núr baná. Usí ke wasíle se Ḳhudá kí zát o sifát aur naját kí ḳhássiyat aur haqíqat aur zarúrat ká sárá 'ilm hásil húá. Ḳhudáwand ke núr men, aise bare 'ilm ke sáth, us kí rástbází aur pákízagí kí besh-bahá zindagí men 'ajíb sharákat bhí hásil hotí hai, aur wuh zindagí us núr ká phal hai.

(3.) *Ba'z auqát badlí ke sutún ke andar se ág ke shu'le nikle, aur záhir húe.*—Músá ne us búṭe men ág ká shu'lá dekhá. Ḳhur. 3: 2. Wuh goyá usí núráni badlí men se niklá jo baní Isráel ko dikháí detí thí. Aiyúb farmátá hai, ki "Ḳhudá ke munh se shu'le nikalte hain." Aiyúb 41: 21. "Ḳhudáwand terá Ḳhudá ek bhasam-karnewálí ág hai." Ist. 4: 24: 'Ibr. 12: 29. Is ta'lím men do báten shámil hain. Auwal wuh sunár kí ág kí tarah apnon kí dilí najásat ko bhasam kar detá hai. Ḳhudáwand apní ummat ko "Rúpe aur sone kí mánind sáf karegá, táki wuh rástbází se Ḳhudáwand ke áge hadya guzránen." Mal. 3: 3. In zikron men Rúh ul Quds ká ishára hai jo naját ke pánewálon ko Masíh men se nikalkar hásil hotá hai. Doyum un ádmíon ke wáste jo gunáh aur us kí gandagí ko pasand kar len, aur un men qáim rahen, yih ág bhasam karnewálí hogí. Hárún ke do beṭe the, ya'ne Nadab aur Abihú, jinhon ne apní díní ḳhidmat men badí kí ráh ko pasand kiyá. 'Ibádat men unhon ne Ḳhudá kí ta'zím na kí. "Tab ág Ḳhudáwand ke huzúr se," ya'ne us badlí men se, "niklí, aur un donon ko khá gaí, aur wuh Ḳhudáwand ke sámhne mar gae." Ahb. 10: 1, 2. Ḳhudá kí ummat ke darmiyán aise gunahgár mail kí tarah the, aur us ne apne guroh ko un kí najásat se sáf kar diyá. Paṭmus jazíre men Masíh kí ánkhen Yúhanná ko ág ke shu'le kí mánind nazar áín. Us ke Iláhí jalál se garz thí, aur us kí nigáh 'ilm i gaib kí ṭhahrí. Us 'ilm ke sáth gunáh ko bhasam karne aur pákízagí bakhshne ká asar barábar hamráh rahtá hai. Jab árzú púrí ho, aur darḳhwást karke ham mauqa' den to wuh hamáre gunáhon ko nest kar degá. Agar badíon kí nestí manzúr na ho to badkár áp bhasam kiye jáenge. Apní halákat aur apní badíon kí halákat ke darmiyán har ek ádmí áp pasand kar letá hai.

2. *Us sutún ká kám bahut bará thá.*—Un shu'lon ká kám to pesh kiyá gayá jo waqt ba waqt núráni badlí ke sutún se nikalte the. Ab us sutún kí ma'múlí ḳhidmat se garaz hai. Baní Isráel musáfir ho gae the, aur safar tai karke Ḳhudá ká diyá húá mulk mírás men hásil kar lená thá. Misr aur Kan'án ke darmiyán ek haulnák bayábán thá, jis men se hokar wuh apne watan men dákhil honewále the. Badlí aur ág ke sutún kí ḳháss ḳhidmat us safar se 'iláqa rakhtí thí,

Tamám ímándár Masíhí bhí musáfir hain. Yih dunyá un ke liye musáfirat ká ḳhatarnák bayábán ṭhahartí hai. Hál kí zindagí is safar ká zamána hai. Is musáfirat men be-shumár muḳhálif aur mushkilát pái játí hain. Ḳhudáwand na sirf isí garz se mujassim húá ki gunáh ke Misr aur us kí gulámí se chhuṭkára baḳhshe, par isí maqsad se bhí ki apnon ke sáth ham-safar hokar muḳhtalif báton men un kí zarúrat ke bamújib un kí ḳhabar len. Jo jo kám us sutún se jismání taur par baní Isráel ke liye anjám páte gae, so rúhání taur par Ḳhudá ke farzandon ke liye Masíh ke wasíle se anjám páte hain. Us sutún se Munjí ke kám kí nisbat 'umda hí ta'lím miltí hai.

(1). *Ág aur badlí ká wuh sutún baní Isráel kí rahnumáí ke liye baḳhshá gayá.*—Sáf likhá hai, ki wuh sutún usí garz se 'ináyat húá "Táki unhen ráh batáwe." Ḳhur. 13: 21. Us bayábán men sarakeṉ baní húí na miltí thín. Baní Isráel ko ḳhabar na thí ki roz roz kí manzilon men kahán kahán pahunchná aur kahán kahán deron ko khará karná thá. Unhen Iláhí rahnumáí kí barí zarúrat thí. Sutún i mazkúra se yih zarúrat 'ajíb taur par rafa' húí. Jahán hí un ko jáná thá wuh un ke áge áge chalá. Jahán unhen maqám karná húá, wuh ṭhahar gayá. Jab un ko áge barhná farz thá to wuh un ke áge áge nikal gayá. Un ká ḳháss kám yihí thá ki har waqt usí ke píchhe píchhe safar karte jáen. Rúhání zindagí kí musáfirat men aisí hí hidáyat aur rahnumáí darkár hai. Áyanda dinon aur hafton aur mahínon aur sálon ká bayábán Ḳhudáwand ko chhorkar kaun ján sakte hain? Jab un se kám ho to koí dúsrá na milegá jo salámatí aur ḳhushhálí kí ráh ko batá sake. Isí rah-numáí kí zarúrat ko samajhkar Ḳhudáwand ne kitní

bár ádmíon se kahá, ki "Mere píchhe chale áo," yá "Mere píchhe ho lo." Yih Injíl men 'ámm muháwara hai. Wuh tarah tarah ke wasílon se hidáyat ke bare kám ko anjám detá hai. Kalám ke láiq isti'mál se be-shumár báton men rahnumáí miltí hai. "Terá kalám mere páṉw ke liye chirág, aur merí ráh kí roshní hai." Zab. 119: 105. Du'á ke jawáb men bhí Rúh ke wasíle núr baḳhshá játá hai, ki faráiz aur barakat kí ráh pahchání jáe. Ba'z auqát Ḳhudá hamáre áge rástoṉ ko band kartá hai, ki ham ruk jáen. Paulus ne yih tajriba jáná. A'am. 16: 7. Ḳhudáwand kí hidáyat kí bát thí. Ḳhwáb men bhí Paulus ne rah-numáí pái, aur jág uṭhkar áge barhá. Ba'z hálaton men díní ḳhádimon kí ta'lím aur nasíhat se 'umda taur par rúhání hidáyat hásil hotí hai. Jab ádmí taiyár hon, to kisí na kisí taríqe se Ḳhudáwand faráiz aur barakaton kí ráhen zarúr záhir kar degá. Rah-numáí ko qabúl karke Ḳhudá ke farzand áge barhte barhte apne rúhání Kan'án ke har ek súbe men daḳhl hásil karenge, aur sab kí barí daulat un ke liye kám áegí.

(2) *Ág aur badlí ká sutún baní Isráel kí hifázat ke liye thá.*—Jab rihái pákar baní Isráel gulámí ke mulk se bayábán kí taraf já rahe the to Fira'ún ne jurat karke apne lashkar ko un ke píchhe bhej diyá. Isráelí Lál Samundar ke kináre pahunchkar ṭhahar gae the. Ekáek ḳhabar milí ki Misrí fauj pás hí maujúd hai aur hamla karne ke liye taiyárí ho rahí hai. Baní Isráel ko kamál ghabráhaṭ aur dahshat húí. Unhen mutlaq zor na thá ki aise lashkar se laren. Kaisá achchhá húá ki unhon ne aisí hálat men Ḳhudá se faryád kí. Un kí du'á ke jawáb men ág aur badlí ká sutún áge kí taraf se lauṭkar un ke aur

Misríon ke bích men házir ho gayá. Baní Isráel ke sámhne Lál Samundar ke darmiyán rásta kholá gayá, ki wuh áge barh sake aur us sutún kí taraf se aisá núr bakhshá gayá ki agarchi rát ká waqt thá safar karná ásán húá. Misríon ke liye rát kamál andherí húí. Gunáh kí hálat men Khudáwand kí huzúrí núr ká bá'is nahín hotí. Rúhání taur par badkár nábína thaharte hain aur un kí nisbat Áftáb i Sadáqat go láchár hotá hai. Khudáwand ne sutún men hokar dushmanon ke lashkar se baní Isráel ko kámil taur par mahfúz rakhá. Wuh barí fauj bilkull láchár kí gaí. Wuh pás hí to maujúd thí, par Khudá ke logon ke liye khatre ká nám o nishán bhí na thá. Jab Khudá khud muháfiz ho to salámatí kámil hai. Is bayán men jang i muqaddas kí nisbat, us larái kí nisbat jis men tamám díndár aur rástbáz sharík hote hain, fathmandí ká taríqa khúss taur par roshan hotá hai. Is larái men ímándáron ká khúss kám hai ki du'á ke jawáb men Masíh ko apne aur mukhálifon ke bích men kar den. Aisá karná sab ko mumkin hai. khwáh dushman báhar hon, khwáh hamárí rúh ke andar hon. Shaitán aur dunyá aur andar kí kamzorí on aur kharábíon par isí taríqe se fathyábí hásil hotí hai. Baibal kí 'ámm ta'lím hai, ki Khudáwand hamárí sipar hai. Sipar ek shai hai jo salámatí kí garaz se sipáhí aur dushman ke bích men kar dí játí hai. Isí hálat men wuh fáida ká bá'is ho saktí hai. Khudá qil'a bhí kahlátá hai. Qil'a ke andar isí liye muhafizat kí súrat hai, ki panáh lenewále aur dushman ke darmiyán qil'a kí díwáren maujúd hain jin ke sabab se un ke hathyár bekár hote hain, aur mukhálif un se roke bhí játe hain ki pás na áne páen. Kámil hifázat ke liye Khudáwand apnon ke sáth hí rahtá hai. Un

kí darkhwáston ke jawáb men wuhí dushmanon ká sámhná kartá hai. Jab wuh shámil hál rahe to kaun ímándáron ko maglúb kar saktá hai?

(3) *Ág aur badlí ká sutún baní Isráel ke árám ke liye thá.*—Usí sutún kí nisbat yih khabar miltí hai, ki "Khudá ne badlí ko phailáyá, táki sáya kare." Zab. 105: 39. Árám ke liye badlí se baní Isráel ko yih khidmat pahunchí. Yas'aiyáh is bayán ká bhed khol detá hai. "Tab Khudáwand phir koh i Saihún ke har ek makán par, aur un kí majlisgáhon par, din ko ek bádal aur dhuwán, aur rát ko ek roshan shu'la paidá karegá, jo us sáre shaukatwále ke úpar hifázat ke liye hogá: aur ek khaima hogá, jo din ko garmí men sáyadár makán, aur ándhí aur jharí ke waqt árámgáh aur panáh kí jagah hogá." Yas. 4: 5, 6. Wuh bayábán jis men baní Isráel ká safar húá registán hí thá. Garmí ká mausam shurú' húá thá. Us mulk men dhúp kí tezí kí bardásht mushkil thí. Úpar ke bayán se khiyál gálib hai, ki unhon ne garmí kí shiddat se us badlí ke sáya men panáh páí. Ishára bhí hai ki sardí ke mausam men jab járe ke sabab se taklíf ziyáda húí to us badlí ne unhen khaime kí tarah gher liyá aur árám ká bá'is húí. In báton kí nisbat bhí us ke wasíle tashbíhan Munjí ká kám záhir kiyá játá hai. Jism ke dukh taklíf men Khudáwand apnon ko 'ajíb taur par sambháltá hai. Rúhání marízon ke kamre bare itmínán aur khushí kí jagahen páe játe hain. Musíbaton men aisí barakat miltí hai ki wuh fakhr ká bá'is hotí hain. Rúm. 5: 3. Yih ranj aur gam kí dunyá hai. Lekin Yisú' sáth hokar karwáhat ke piyále men aisí shíríní bhar detá ki 'ajíb tasallí ke sáth in burái on kí bardásht kí játí hai. Maut sab ke áge hai aur us ke darwáze se 'álam i arwáh men

dákhil honá hai. Insán maut ká tajriba bará haulnák jánte hain. Lekin Masíh us ká dank dúr karke us ko maglúb kar detá hai. Us ke khádim itmínán aur khushí ke sáth us ko qabúl karte hain. Khudáwand apnon kí sukúnat ke liye aisá khaima sá hai jis men goyá sardí aur garmí aur har ek burái se khwáh jismání khwáh rúhání ho 'ajíb panáh miltí hai. Wuhí núr aur árám aur har tarah kí khushhálí ká bá'is hotá hai.

BAB VIII.

Mann.

Jab Misríon ke lashkar se rihái milí to bani Isráel bayábán men badlí aur ág ke sutún ke wasíle hidáyat pákar áge barhte gae. Un ke chhutkáre ke din se derh mahíne guzre. Unhon ne pahle sochá hogá, ki utne 'arse men ham Kan'án kí zamín men pahunchenge. Ziyáda dinon ke liye khúrák kí fikr na kí gaí thí, aur agar karne bhí cháhte to sháyad mumkin na hotá. Wuh bayábán ke bích men pahunche. Ekáek kháne kí barí tangí un par gálib áí. Jitná sámán aur saudá Misr se láe the sab kharch húá. Bayábán men já ba já jánwaron ke charne ke liye ghás to maujúd thí. Kahín kahín thore thore báshinde bhí milte the. Kabhí kabhí kháne ke liye unhen kuchh kuchh anáj aur gosht mayassar húe honge. Lekin unhen is qadr khúrák ko hásil karná ki jánen maut se bachen mumkin na thá. Dekhne men un par sakht kál kí aisí áfat áí thí, ki halákat se bachá rahná anhoná thá. Lekin ba'z auqát wuh bát jo dekhne men áe haqíqat se nahín miltí. Us hálat men unhen sochná cháhiye thá, ki Qádir i Mutlaq Khudá ke intizám aur hidáyat se wuh safar shurú' kiyá gayá, aur ki us kí wafádárí aur fazl ke sabab se wuh khatm kiyá jáegá. Sárí dunyá kí parwarish ká kám usí ke háth men hai. Wuh apní ummat ko nahín chhortá ki bhúkh se mar jáen. Usí Khudá ne un kí makhlasí ke kám men apní qudrat aur hikmat ko záhir kiyá aur wuh káfí niklí. Usí kí qudrat aur dánáí aur muhabbat aur wafádárí par i'tiqád aur bharosa qáim rakhná farz

aur haqq kí bát thí. Lekin ímán aur tawakkul ká sabaq aksar ádmíon ke liye mushkil hai. Kam milte jo jald aur ásání ke sáth us sabaq ko síkhte hain. Jab dekhne men maut maujúd ma'lúm húí to unhen mutlaq ḳhiyál na húá, ki hamárí bínáí men kamí aur nuqs hai. Haqíqatan sirf un ke ímán kí ázmáish pesh thí. Ḳhudá ko árzú thí ki ázmáe jáne se un ke ímán kí ján aur zor ziyáda ho. Iláhí ḳhazána ḳhúrák ke sámán se bhará húá thá. Un kí parwarish ká kám Ḳhudá ko mushkil na thá. Ázmáish ke tajribe men un ká ímán hár gayá aur Ḳhudá ko ranjídagí húí. Us ne un kí jahálat kí be-i'tiqádí par rahm farmáyá, aur ímán ke bagair un ke deron ke darmiyán ásmán se roṭí barsáí. Us roṭí ko mann ká nám diyá gayá. Wuh rát ko os ke sáth zamín par girá. Wuh subh ko kasrat ke sáth milá kartá thá. Wuh dekhne men dhaniye kí mánind thá, aur us ká rang motí ke dáne ká sá thá. Log já jákar use jama' karte the, aur chakkí men pís-te, yá úkhlí men kútte the, aur tawon par pakáte the aur phulkiáṉ banáte the: us ká maza táza tel ká sá thá. Gin. 11: 7, 8. Us ko har roz ek din ke ḳharch ke láiq jama' karne kí hidáyat thí. Ḳhudáwand ká ḳháss hukm thá ki dúsre din ke isti'mál ke liye wuh na rakhá jáe. Jab is hidáyat kí nisbat ná-farmání húí to sabab yih thá ki i'tiqád men kamí thí. Ḳhás wa'da thá ki har roz siwáe Sabt ke mann 'ináyat hogá. Jab kisí ne us ko dúsre roz ke kháne ke liye rakhá to us men kíre pare aur badbú paidá húí. Sabt ke ḳharch ke liye hidáyat yih thí ki ek din pahle dochand jama kiyá jáe aur wuh barábar achchhá rahá. Us ko subh sawere jama' karná pará. Jab dhúp kí tezí hotí to wuh pighal játá thá. Chálís baras tak baní Isráel kí ziyáda parwarish mann se húí. Wuh 'umda aur

mazadár aur táqatwar ḳhúrák thá. Un kí nisbat likhá hai, ki "Un ke firqon men ek bhí ná-tawán na thá." Zab. 105: 37. Ḳhiyál gálib hai ki un kí ḳhúrák kí 'umdagí men bhí un kí tawánáí ká bhed miltá hai. Us men dawáí kí sí tásír bhí húí hogí. Jab baní Isráel Kan'án kí zamín men dáḳhil húe, jahán kasrat ke anáj aur phal mile, to mann ká girná band húá.

Mann ká bayán ḳhásskar is sabab se Ḳhudá kí ummat ke liye dil-chasp aur mufíd hai, ki us men Masíh kí tashbíh pái játí hai. Yúhanná ke chhatwen báb men is bát ká bayán miltá hai. Yisú' ne farmáyá, ki "Merá Báp tumhen ásmán se haqíqí roṭí detá hai. Ḳhudá kí roṭí wuh hai, jo ásmán se utarkar dunyá ko zindagí bakhshtí hai. Zindagí kí roṭí main húṉ: jo mere pás áe, wuh hargiz bhúkhá na hogá. Jo roṭí ásmán se utrí, wuh main húṉ. Tumháre báp-dádon ne bayábán men mann kháyá, aur mar gae. Yih wuh roṭí hai jo ásmán se utartí hai, táki ádmí us men se kháe aur na mare. Main húṉ wuh zindagí kí roṭí jo ásmán se utrí: agar koí is roṭí men se kháe, to abad tak zinda rahegá; balki jo roṭí main jahán kí zindagí ke liye dúngá, wuh merá gosht hai." Yúh. 6: 32, 33, 35, 48-51. Us rúhání zindagí kí parwarish kí nisbat jo Masíh kí sangat aur suhbat se miltí hai mann kí tashbíh se bahut 'umda ta'lím hásil hotí hai. Kaí báton men us tashbíhí aur aslí ásmání roṭí ke darmiyán mel páyá játá hai, aur kitní aur báton kí nisbat wuh zinda roṭí jo ásmán se utartí hai mann se bahut bihtar hai. Ek taraf muwáfiqat miltí hai aur dúsrí taraf ásmán o zamín ká farq nazar átá hai.

1. *Kaun sí báton men Ḳhudáwand mann kí mánind hai?*

(1) Mann kí tarah Masíh barí zarúrat ko rafa'

kartá hai.—Us bayábán men jismání parwarish kí koí dúsrí súrat na thí. Agar mann na miltá to wuh sárí qaum kál kí shiddat se halák ho játí. Rúhání taur par yih dunyá aisá hí bayábán hai jis men insán kí aslí zindagí kí parwarish ke wáste khúrák ká pata tak mutlaq nazar nahín átá. Us bayábán men kuchh na kuchh kháne ko to mil saktá thá Rúhon ke liye yih jahán bilkull wírán aur sunsán registán páyá játá hai. Kháne ke ek niwále tak hásil karná imkán se báhar hai. Dunyá kí zamín kí paidáwarí jismání hí hai aur us kí faslen sirf jismon ko kám á saktí hain. Insán kí rúh ásmání wujúd hai, aur us kí parwarish ke liye ásmání hí ashyá darkár rahtí hain. Isí bát men insán kí barí aur aslí buzurgí roshan hotí hai. Ek 'Arabí bádsháh ká yih qissa miltá hai, ki us ne sone hí ke kháne ká qasd kiyá. Us ne kháne ká ek hí mauqa' páyá kyúnki us ko khákar wuh intiqál kar gayá. Wuh b rá be-waqúf thahrá. Be-shumár ádmí apní rúhon kí bhalái ke wáste dunyá kí daul t se bihtar khúrák kí fikr nahín karte, aur us bádsháh kí tarah wuh apne áp ko halák karte hain. Masih 'Immanuel hokar insán se sharákat aur rifáqat hásil kar letá aur kál aur halákat se makhlasí bakhshtá hai. Isí taur par wuh ásmání rotí thahartá hai. Us kí zarúrat ká andáza be-hadd hai.

(2) *Mann kí arah Masih ásmán se áyá.*—Mann kí nisbat likhá hai, ki "Tú ne un kí bhúkh ke sabab ásmán par se unhen rotí dí." Nah. 9: 15. Wuh mann zamín ke kheton aur bág bágichon se 'iláqa na rakhtá thá. Wuh mu'jizána taur par 'ináyat húá. Is bát men, agarchi us men jismání khássiyat thí aur wuh jismon kí parwarish ke wáste bakhshá gayá, wuh Khudáwand kí tashbih thahartá hai. Masih men insániyat kí zát o sifát bhí maujúd thín. Wuh Ibn i Ádam bankar Ibráhím aur Dáúd kí nasl se húá. "Jis súrat men ki larke (ya'ne Khudáwand kí ummat) khún aur gosht men sharík hain, to wuh khud bhí un kí tarah un men sharík húá; táki maut ke wasíle se us ko jise maut par qudrat hásil húí thí, ya'ne Iblís ko, tabáh kar de." 'Ibr. 2: 14. Lekin insániyat men Masih kí aslí zát nahín hai. Us men ulúhiyat kí ma'múrí hai aur ulúhiyat men us kí asliyat páí játí hai. Us ne naját ke intizám aur kám ke liye insániyat ke jáme ko pahin liyá. Yihí dunyá kí tawárikh men mu'jizon ká mu'jiza hai. Isí hálat men wuh Yahúdíon se kah saktá thá, ki "Tum níche ke ho, main úpar ká hún; tum dunyá ke ho; main dunyá ká nahín hún." Yúh. 8: 23. Phir us ne farmáyá, ki "Khudá kí rotí wuh hai, jo ásmán se utarkar dunyá ko zindagí bakhshtí hai." Yúh. 6: 33. Khudáwand kí insániyat ke sáth ulúhiyat ká púrá jalál o kamál maujúd thá, aur hamesha tak maujúd rahegá. Isí hálat men wuh baní Ádam ko úpar kí zindagí bakhsh saktá aur us zindagí ko pál saktá hai. Úpar kí zindagí dekar Khudáwand ne du'á men yih kabá, ki "Jis tarah main dunyá ká nahín, wuh bhí dunyá ke nahín." Yúh. 17: 16. Wuh apnon ko apní ásmání zát o sifát men 'ajíb taur par sharík kar letá hai. Wuh kamál mubárak taur se us úpar kí zindagí kí parwarish bhí kartá hai. Mann kí aur is ásmání rotí kí khássiyat men ásmán o zamín ká farq bhí páyá játá hai.

(3) *Mann baní Isrá l ko kamál kasrat ke sáth bakhshá gayá.*—Us ke isti'mál men kisí ko tangí yá kamí ká tajriba na húá. Us ke dene men barí ziyáfat kí sí firáwání húí. Mann ká ziyáda hissa dhúp kí tezí men pighal gayá, aur kharch na ho saká. Usí

tarah Ḳhudáwand men naját kí tamám ni'maten behadd kasrat ke sáth maujúd pái játí hain. Jab bayábán men pánch hazár ádmí pánch roṭíon se ser kiye gae to bache húe ṭukron se bárah ṭokríán bharí gain. Masíh kí sangat men bádsháhí ziyáfat kí sí ásúdagí baní rahtí hai. Rúhání zindagí ke liye hawá aur núr kí sí firáwání hamesha pái játí hai. Kisí ko andesha nahín hotá ki súraj ká núr yá dunyá kí hawá kam pare, yá ki koí dúsrá us ká hissa lúṭ le. Tamám baní Ádam ke liye ásmání roṭí kí kasrat káfí hai. Us ke isti'mál men tangí aur garíbí ká koí bhí ma'qúl sabab nahín hai. Ḳhudá ne kamál ásúda-hálí aur daulatmandí ká intizám kiyá hai.

(4) *Ḳhudá ne baní Isráel ke ḍeron ke darmiyán hí men mann ko barsáyá ki sab ko mil sake.*—Dunyá kí kitní nafís chízen dúr dúr jagahon yá mulkon men pái játí hain, aur barí mushkil se háth átí hain. Gahrí gahrí kánon men khod khodkar ádmí unhen nikálte hain. Maslan sone chándí ká yihí hál hai. Dúr hone aur ziyáda zarúrí mihnat ke sabab se aksar log aisí chízon ko bahut kamí ke sáth hásil kar sakte hain. Kamál shukrguzárí kí bát hai ki naját ká sárá ḳhazána aur rúhání parwarish ká kull sámán mann kí tarah har ek ke pás hí maujúd páyá játá hai. Wuh mann har ek ke ḍere hí ke áspás kasrat ke sáth barsá kartá thá. Yún hí Ḳhudáwand Masíh tamám baní Ádam ká aisá nazdík hai ki us se mahrúm rahne ká koí bhí ma'qúl sabab nahín hai. Wuh 'Immanuel, Ḳhudá hamáre sáth hai. Lafz *hamáre* men kull insán sharákat rakhte hain. Haqíqí ásmání roṭí har ek ke ghar aur dúkán aur daftar aur khet aur bágíche wg. men maujúd rahtí hai. Kull rú e zamín par koí jagah nahín hai jahán Ḳhudáwand kí sukúnat na

milegí. Sirf gunáh yá jahálat ke sabab hí se baní Ádam is ásmání roṭí se mahrúm rahte, yá us ko kamí ke sáth páte hain.

(5) *Baní Isráel ko roz ba roz bilá-nága mann bakhshá játá thá.*—Mumáni'at thí ki wuh bási hokar kháyá jáe. Ek hí din ke ḳharch ke liye jama' karne kí hidáyat thí. Agar dúsre din ke isti'mál ke liye rakhá játá to sar játá aur kíre par játe. Isí tarah roz-marra Ḳhudáwand se rifáqat aur sharákat hásil hotí hai. Wuh sangat har roz naí hai aur us se naí naí barakaten miltí hain. Káfí nahín hai ki guzre dinon men Ḳhudáwand se suhbat húí aur fazl kí ni'maten hásil kí gain. Sáns lene men tází tází hawá se kám rahtá hai. Núr ke isti'mál men naí naí kiranen hásil hotí hain. Yún bí Masíh se sharákat aur rifáqat ká silsila hotá hai. Us silsile ká har ek hissa bilkull nayá páyá játá hai. Rúhání zindagí men bási barakaton se kam nahín hai.

(6) *Baní Isráel ke liye mann niháyat 'umda roṭí thá.*—Zikr ho chuká ki wuh baṛá táqatwar aur sihhatbakhsh kháná thá. Jism kí hájat se wuh ḳháss mel o muwáfiqat rakhtá thá. Isti'mál men us ká asar mubárak húá. Yisú' Masíh ásmání roṭí hai. Ásmání chízen sárí ḳhilqat men sab se a'lá aur afzal ṭhahartí hain. Ḳhudá is sabab se hamárá ásmání Báp kahlátá hai ki wuh sab wujúdon ke darmiyán sab se úpar hai. Ásmání roṭí wuh hai jo sárí maujúdát men sab se bihtar hai. Wuh Iláhí sharákat aur rifáqat jo Masíh men insán ko hásil hotí hai sab se a'lá aur jalálí tajrube kí bát hai. Hamárí rúh ke liye yihí tajriba zindagí hai. Jab Ḳhudáwand se aisí sangat aur suhbat qáim ho to rúhání parwarish us ká natíja hai. Ásmání maḳhlúqon kí parwarish ká koí bhí dúsrá wasíla

yá sámán nahín hai. Ásmánon ke ásmán par muqaddas rúhon ke liye koí dúsrí roṭí nahín miltí aur na mumkin hai. Yihí sab ke wáste káfí aur us ke isti'mál se qaná'at aur ḳhushí kámil hai. Agar koí dúsrí ḳhúrák pesh bhí kí játí to imkán se báhar hai ki wuh qabúliyat pátí. Kaisí 'ajíb bát hai ki yih roṭí jo sárí ḳhilqat men auwal aur lásání ṭhahartí hai, kull baní Ádam ke isti'mál ke liye kamál kasrat ke sáth 'ináyat húí. Ek dúsrí 'ajíb bát yih bhí hai ki aksar ádmí is mubárak roṭí ko radd karke aisí chízon ká isti'mál karte hain jin ke asar se wuh rúhání aur abadí zindagí ko kho dete hain.

(7) *Baní Isráel ká kám thá ki mann ko jama' kiyá karen aur isti'mál men láen.*—'Anqaríb sab kámon men jin se insán kí bihtarí hotí hai, ádmí Ḳhudá ke ham-ḳhidmat kiye gae hain. Ḳháliq ne apne maḳhlúqon ko tarah tarah kí qúwaten baḳhshín, aur un qúwaton ke láiq isti'mál par un kí taraqqí aur bhaláí munhasir hotí kai. Isí hálat men wuh ádmí jo Ḳhudá kí marzí ke ba-mújib mihnat mashaqqat ko qabúl karen, us kí dí húí ni'maten hásil kar lete hain. "Jise mihnat karní manzúr na ho, wuh kháne bhí na páe." 2 Thiss. 3: 19. Is áyat men Ḳhudá kí marzí aur intizám ká izhár páyá játá hai. 'Ilm aur hunar aur mukhtalif peshon ke síkhne aur isti'mál karne men mihnat mashaqqat karní partí hai. Jab dunyáwí aur jismání bihtarí ke liye yihí qá'ida murauwij hai to kyá ta'ajjub ki rúhání barakaton kí tahsíl men bhí rúhání kám kí shart báṇdhí jáe? Mumkin hai ki baní Isráel ke darmiyán logon ne ek dúsre ke liye mann ko jama' kiyá ho. Jismání guzáre men dúsron kí kamáí be-shumár ádmíon kí nisbat kám átí hai. Lekin rúhání zindagí ke basar karne men wuhí ásmání

roṭí kám á saktí hai jise har ek ne apná kar liyá ho. Masíh ko hásil kar lená aur usí se apní zarúrat aur liyáqat ke mutábiq sab tarah kí rúhání fazílaton ko us se lená ímándáron kí ḳhidmat men shámil hai. Subh ke waqt baní Isráel ká rozána aur pahlá kám thá ki din bhar ke ḳharch ke liye púre andáze ká mann bator len. Agar árám-talabí ke sabab se jáne men derí húí to ádmí ḳhúrák se mahrúm rahe. Agar jama' karne men dhílá-pan húá to zarúrat ke andáze se mann háth na áyá. Jab Pák Kalám aur du'á ká isti'mál rúh aur rástí ke sáth kiyá jáe to ásmání mann zarúrat ke mutábiq hásil húá karegá. Zindagí kí roṭí kí tahsíl men Ḳhudá ke ṭhahráe húe waqt par kám ko anjám dená partá hai. Ḳhudáwand kí yih hidáyat hai, ki "Tum pahle Ḳhudá kí bádsháhat aur us kí rástbází kí talásh karo." Yih na sirf kam-siní ke waqt se muta'alliq hai, par zindagí bhar ke liye rozána hidáyat hai. Be-shumár ádmí naját kí mírás isí sabab se kho dete hain ki wuh waqt jis men us ke lene ká mauqa' baḳhshá gayá, ganwáyá játá hai. Yih mashhúr bát hai ki baní Ádam ke darmiyán 'anqaríb sab jo díndár aur rúhání ban játe hain, kam-siní hí ke dinon men Masíh ko qabúl kar lete hain. Jitne Isráelíon ne apní liyáqat aur zor ke bamújib mann ke sameṭne ke kám men ḳhúb koshish kí apní zarúrat ke mutábiq us ko hásil kiyá. 'Aqlmandon aur zoráwaron ne kam-'ilmon aur kamzoron ke ba-nisbat kuchh bhí ziyáda na páyá. Jama' karne ke ba'd "jab unhon ne 'umr se nápá, to jis ne bahut jama' kiyá thá, kuchh ziyáda na páyá; aur us ká, jis ne kam jama' kiyá thá kam na húá; har ek ne un men se, ba-qadr apne kháne ke jama' kiyá thá." Ḳhur. 16: 18. Isí tarah jab Masíh aur us kí fazílaton kí tahsíl men púrí wafádárí

aur gairatmandí ke sáth koshish kí jáe to naját ká sárá khazána háth áegá, khwáh liyáqat ziyáda ho khwáh kam. Koshish kí kamí beshí par rúhání barakat kí kamí beshí munhasir hai.

2. *Kaun sí kháss báton men ásmání roṭí mann se bihtar hai?*—Hamesha wuh shai jis men asliyat aur haqíqat pái játí hai us kí tashbíh se barhkar hai. Kháss taur se yih bát sach aur barhaqq pái jáegí jab Masíh aur us kí kisí tashbíh ká muqábala kiyá jáe. Bahut sí báton kí nisbat ásmání aur zamíní mann ke darmiyán ásmán o zamín ká farq páyá játá hai. Un men se chand báten pesh kí játí hain.

(1) *Bayábán ká mann sirf j sm hí kí parwarish ke liye bakhshá gayá aur Masíh kí rifáqat aur sharákat se ádmí kí rúh pálí játí hai.*—Mann ke páne se baní Isráel ne Khudá ko yád kiyá hogá aur cháhiye thá ki wuh ek taur par rúhání barakat ká bá'is ho. Lekin us ke isti'mál se jism hí ko parwarish pa-asar sirf jism se 'iláqa rakhtá thá. Masíh kí sangat se rúh hí kí parwarish hotí aur wuh qúwat aur har ek nek khaslat men barhtí játí hai. Jis qadr jism se rúh bihtar hai usí qadr yih ásmání aur zinda roṭí mann se bihtar thahartí hai.

(2) *Ásmání roṭí kí lazzat mann ke ba-nisbat bahut ziyáda hai.*—Mann ká maza bahut achchhá thá, par aisá kámil na thá ki jí us se kabhí na hate. Us ko kháte kháte baní Isráel diqq húe aur kurkuráne lage. Unhen árzú húí ki kháne men tabdílí ho. Misr kí lazíz chízen unhen yád áín, aur unhon ne hirs se khwáhish kí ki gosht bhí mile. Gin. 11: 4-6. Haqíqí ásmání roṭí ke isti'mál se anhoná hai ki aisá natíja ho. Jis qadr Khudáwand se rifáqat aur sharákat

barhtí jáe usí qadr is roṭí kí lazzat ziyáda ma'lúm hogí. Jab us se mel aur dostí qáim ho jáe to imkán se báhar hai ki koí dúsrí khúrák qabúliyat páe, yá ki dúsrí chízon kí khwáhish kí jáe. Yih roṭí káfí thahartí aur kisí dúsrí se kam nahín hai.

(3) *Mann ek hí qaum ke liye bakhshá gayá aur us ká isti'mál chand-roza thá. Masíh sárí dunyá ke liye hai, aur hamesha tak kám áegá.*—Mann sirf musáfirat kí zamín aur musáfirat ke zamáne men hásil húá. Kisí dúsrí qaum ne us ke isti'mál men dakhl na páyá. Yisú' Masíh dunyá kí kull qaumon kí rúhání parwarish ká akelá wasíla húá, aur shurú' se lekar abad tak sab kí khushhálí aur kamáliyat usí kí qudrat aur kám par munhasir rahtí hai. Kisí dúsre kí na zarúrat kabhí húí aur na kabhí hogí. Khudá ne kisí dúsrí rúhání roṭí ká intizám na kiyá aur na karegá. Yihí hamesha ke liye káfí hai.

(4) *Us zamáne ke baní Isráel mann khákar sab mar gae. Masíh wuh roṭí hai jis ke isti'mál se hamesha kí zindagí hásil hotí hai.*—Mann ke asar se 'ajíb sihhat Isráelíon ko dí gaí hogí aur us qaum ke darmiyán ná-tawání se 'ajíb hifázat hásil húí. Lekin har ek ke liye waqt áyá ki 'álam i arwáh men dákhil honá pará. Masíh wuh roṭí hai ki jab us ká isti'mál húá kare to ádmí kabhí na marenge. Khudáwand ne kaisá sáf farmáyá, ki "Agar koí is roṭí men se kháe, to abad tak zinda rahegá." Wuh abadí zindagí insán kí rúh ke liye aur us rúh kí har ek qúwat ke liye ma'múrí aur kamál iqbálmandí kí zindagí thahregí. Us kí aisí besh-bahá hai ki sab zarúr us kí fikr aur talásh karen. "Fání khúrák ke liye mihnat na karo, balki us khúrák ke liye jo hamesha kí zindagí tak thahartí hai." Yúh. 6: 27.

BAB IX.

Mari hui chatan.

Baní Isráel mann ke dene ke ba'd dasht i Sín se áge barhkar tín manzilen khatm kín aur Rifídím men dákhil húe. Us jagah men un ke ímán kí phir ázmáish húí, aur bahut nikammá niklá. Mann ke wasíle wuh mu'jizana taur par parwarish pá rahe the, aur chábiye tha ki un ká i'tiqád qawí hotá. Khudá kí marzí húí ki dúsre taur par bhí un kí bihtarí aur tarbiyat ke liye apní mu'jizána qudrat ko un par záhir kar de. Jab wuh Rifídím men pahunche to páni mayassar na húá. Hájat to zarúr bahut barí thí. Agar jald rafa' na hotí to marná báqí hotá. Khudá kí rahnumáí se unhon ne us maqám par pahunch kar derá kiyá thá. Mauqa' 'umda thá ki du'á máng kar Khudáwand par bharosa rakhen. Wuh us kí wafádárí se ziyáda waqfiyat hásil kar sakte the. Bar'aks is ke wuh be-un medí men giriftár húe aur khúb jhunjhláne aur Músá se jhagrá karne lage. Yahán tak naubat pahunchí ki wuh use sangsár karne ko taiyár ho gae. Páni ke bakhshne men Khudá ne 'ajíb taur par apní mihrbání aur sabr ko záhir kiyá.

Baní Isráel piyáse bachchon kí mánind nazar áe, aur un kí 'aql thikáne par na rahí. Un ke gusse aur be-sabrí se un kí jahálat aur náláiqí záhir húí. Us ázmáish men Músá ká namúna ta'ríf ke láiq húá. Us ne Khudá hí se faryád kí, aur usí par us ká tawakkul qáim rahá. Dukh taklíf men wuh apní qaum ká shámil-hál thá, par un kí be-i'tiqádí aur gunáh se wuh mahfúz rahá. Us kí du'á ke jawáb men

"Khudáwand ne Músá ko farmáyá, ki logon ke áge já, aur baní Isráel ke buzurgon ko apne sáth le; aur apná 'asá, jo tú daryá par mártá tha, apne háth men le, aur já. Dekh, ki main wahán Hurib kí chatán par tere áge khará húngá: to us chatán ko máriyo; us se páni niklegá, táki log píen. Chunánche Músá ne baní Isráel ke buzurgon ke sámhne yihí kiyá." Khur. 17: 5, 6. Natíja yih húá ki us chakmak ke patthar se nahr ká sá páni bahne lagá. Us 'ajíb mu'jize se wuh áfat dúr húí aur Isráelion kí jánen bachái gaín.

Paulus Rasúl farmátá hai, ki "Wuh chatán Masíh thá." 1 Kur. 10: 4. Murád yih hai, ki us chatán aur us ke bahte húe páni men Masíh kí ek tashbíh pái játí hai. Us tashbíh ke wasíle Khudáwand ká jalál aur us ká kám záhir kiyá játá hai. Músá ke bayán se khabar nahín miltí ki kahán tak baní Isráel ko us rúhání ta'lím se, jo us mu'jize ke wasíle 'ináyat húí, waqfiyat hásil kí gaí. Un ke darmiyán jo ádmí ziyáda díndár aur rúhání the zarúr Khudá ke un mu'jizon se jo un kí makhlasí aur musáfirat ke waqt záhir kiye gae, rúh kí naját kí nisbat ta'lím páte the, aur yaqín hai ki wuh Khudá kí dí húí ni'maton men us bihtar aur ásmání mírás ká 'aks dekhte the. Táham us qaum kí banisbat ham, jo Injíl kí roshaní ke wáris hain, bahut ziyáda 'umda mauqa' páte hain, ki Masíh kí aur us kí naját kí wuh purání tashbíhen jánen, aur un kí ta'lím se bahut ziyáda fáida hásil kar len. Us mu'jize se jo us chatán ke muta'alliq thá do natíje húe. Pahle Isráelion kí wuh barí hájat rafa' húí aur un kí piyás bujh gaí. Dúsre dunyá ko us se bahut barí rúhání ta'lím miltí hai. Wuh ta'lím baní Isráel ke 'awámm un nás ko hásil na húí hogí.

Us rúhání ta'lím se hamárá ḳháss kám hai. Is bayán ke kholne men tín báten pesh kí jáengí.

1. *Tashbíh ke liye chaṭán ká chuná jáná.*—Zikr ho chuká ki wuh chaṭán Masíh kí ek tashbíh hai. Ḳhudá ne aisí chaṭán ko kyún pasand kiyá ki us ke wasíle Masíh aur us ká kám záhir kiyá jáe? Mumkin thá ki bayábán kí ret men se pání nikálá játá. Us kí dánáí se chaṭán hí chuní gaí, aur us ke sáre kámon men munásibat páí játí hai. Sháyad zail kí báton se chaṭán ke pasand karne ká sabab kisí qadr roshan ho jáe.

(1) *Chakmak kí chaṭán zamána ba-zamána ek sí rahtí hai.*—Ret hawá ke zor se idhar udhar urái játí aur insán aur haiwán ke páwnon se wuh harái játí hai. Chaṭán apní jagah men qáim rahtí hai aur badaltí nahín. Ḳhudáwand abadí chaṭán kahlátá hai. Yas. 26: 4. "Yisú' Masíh kal, aur áj, balki abad tak yaksán hai." 'Ibr. 13: 8. Us kí Iláhí aur jalálí zát o sifát men tabdílí ká imkán nahín hai. Jaisá wuh shurú' men thá wuh ab hai aur hamesha tak rahegá. Ḳhudáwand kí nisbat yih ta'lím kamál pasandída aur dilchasp hai.

(2) *Chaṭán mazbúṭí aur muhkamí ká namúna hai.*—Ḳhudáwand muhkam qil'a kahlátá hai. 2 Sam. 22: 33. (Nayá tarjuma). "Tú hí merí chaṭán aur merá garh hai." Zab. 31: 3. Ḳhudáwand insán kí najáṭ kí chaṭán hai. Ist. 32: 15. Masíh ḳháss taur par rúhání ḳhatron se hamárí panáhgáh ṭhahartá hai. Us men rúhon kí muháfizat aur salámatí kámil aur abadí hai. Jab ḳhatron men piyás ek hai to wuh us se bhí maḳhlasí aur hifázat baḳhshtá hai. Jab in báton par gaur ho to bahut munásib ma'lúm hotá hai ki aisí chaṭán chuní jáe ki Masíh kí tashbíh bane.

2. *Chaṭán ká márná.*—Is kí nisbat kaí báten gaur ke láiq hain.

(1) *Máre jáne ke bagair wuh pání ká chashma na ban saká.*—Wuh aur báton kí nisbat peshtar aur ba'd ek sí húí, par baní Isráel ke liye pání dene ke haqq men us men 'ajíb tabdílí húí. Máre jáne se pahle us se ek búnd pání hásil na húá. Már khá ke us men se pání kí nadí niklí aur bahtí gaí. Is bát men Ḳhudáwand kí nisbat barí ta'lím miltí hai. Wuh isí garz se qurbán húá aur kafára baná ki us men se áb i hayát ká daryá baní Ádam kí najáṭ ke liye járí ho aur bahtá jáe. Áb i hayát se Rúh ul Quds murád hai. Un muqaddas maḳhlúqon ke wáste jo kabhí ná-farmání men giriftár na húe Beṭá shurú' se Pák Rúh ká chashma baná rahá. Lekin gunahgár insán ke liye Masíh i maslúb najáṭ ká wasíla hai. Jab se Ádam ke ḳhándán men badí kí ámad húí Ḳhudáwand kí maut ká asar maujúd rahá. Masíh wuh barra hai jo biná e 'álam ke waqt se zabh húá hai. Muk. 13: 8. Jab mann písá yá kúṭá gayá to kám á saktá thá. Anáj ká yihí hál bhí hai. Masíh Kalwarí par márá kúṭá gayá aur usí hálat men wuh roṭí baná aur us men se Pání ká daryá bahne lagá. Písne men kháne kí chízon kí ján hamesha ke liye játí rahtí hai. Masíh ká hál dúsrá húá. Maut men goyá us kí undelí húí ján zinda rahí aur jald us ke uṭháe húe badan men phir dáḳhil húí. Zinda Masíh ásmání roṭí aur áb i hayát ká chashma rahtá hai. Usí se har ek najáṭ lenewále ko kám hai.

(2) *Chaṭán ke márne ká tariqa.*—Músá hí ne 'asá se chaṭán ko márá. Músá kí ma'rifat baní Isráel ko sharí'at baḳhshí gaí. Wuh goyá sharí'at ká muḳhtár thá. Masíh ká kafára sharí'at se ḳháss 'iláqa rakhtá

thá. Insán kí 'udúl-hukmí se us kí be-qadrí kí gaí. Khudáwand kí qurbání se us kí buzurgí aur 'izzat bahál kí gaí aur ziyáda húí. Yas. 42: 21. Phir chaṭán ke márne men Músá aur qaum ke buzurg ek sáth the. Wuh sab púrí qaum ke elchí the. Un ke wasíle tamám banì Isráel chaṭán k. márne ke kám men sharík húe. Jitne ádmí us ke chashma se fáida pánewále the us ke márne men shámil-hál the. Yisú' Masíh ne tamám banì Ádam men se har ek ádmí ke liye maut ká maza chak á. 'Ibr. 2: 9. Isí hálat men Khudá ke hisáb ke mutábiq kull insán jo shurú se dunyá men maujúd húe aur ákhirí din tak maujúd honge goyá házir the aur salíb dene ke kám men sharík húe. Sárí dunyá ke gunáhon ne milkar Masíh ko már diyá aur kahín ek bhí badkárí na milegí jo us kí maut kí nisbat be-qusúr ṭhahre. Bayábán kí chaṭán bahut barí thí. Wuh ṭíle yá chhoṭe pahár kí mánind thí. Us ke sámhne insán bilkull ná-chíz nazar áte the. Jab Masíh qádir i mutlaq aur kamál buzurg thá to kaisí 'ajíb bát húí ki wuh insán ke háth se már kháke mar gayá. Us ne apní khushí se manzúr kiyá ki maut men giriftár ho. "Koí merí ján mujh se chhintá nahín, balki main use áp hí detá hún." úh. 10: 18. Us manzúrí ká sabab insán kí naját se muta'alliq thá. Koí dúsrá intizám mumkin na thá jis se banì Ádam ko makhlasí aur hayát i abadí hásil ho jáe. Insán kí naját ke liház se salíbí maut qabúl kí gaí.

(3) *Káfí thá ki chaṭán ek hí bár márí jáe.*—Ginṭí kí kitáb ke bíswen báb men ek dúsrí chaṭán ká bayán miltá hai jis men se bhí pání hásil húá ki banì Isráel kí hájat rafa' kí jáe. Us men bhí Masíh kí tashbíh páí játí hai. Donon se ek hí ta'lím miltí hai. Us kí nisbat hidáyat yihí thí, ki "Us ko *kaho*

aur wuh apná pání degá." Músá ne is sáf hukm ke khiláf us ko márá. Us ne tab bhí apná pání to diyá, par Músá ko yih sazá milí, ki banì Isráíl ko Kan'án des men pahuncháne aur basáne se wuh mahrúm rahá. Koí zarúrat na thí ki dúsrí bár chaṭán márí jáe táki pání hásil ho. Usí tarah kuchh bhí hájat nahín húí ki Masíh ek bár se ziyáda qurbán ho yá dukh uṭháe. "Masíh ne bhí gunáhon ke bá'is ek bár dukh uṭháyá táki ham ko Khudá ke pás pahuncháe." 1 Pat. 3: 18. Naját dene kí taiyárí jo us ko maut ke wasíle hásil húí káfí aur qáim hai. Ab us se durustí ke sáth áb i hayát kí darkhwást karní bas hai. Kamál khushí kí bát hai ki Khudáwand ká dukh khatm húá.

3. *Chaṭán ká pání.*—Már kháke wuh chaṭán pání ká chashma banì. Us men se jab tak zarúrat rahí naddí bahtí gaí. Yúnhí Masíh i maslúb áb i hayát ká chashma baná. Us ne naját dene kí khushí ke liház se sharmindagí kí parwá na kí, aur salíb ká dukh sahá, aur Khudá ke takht kí dahní taraf já baiṭhá. 'Ibr. 12: 2. Us chaṭán ke pání se banì Isráíl kí jánen bach gaín. Masíh ke wasíle se insán kí rúh kí sárí hájaten rafa' kí játí hain. Áb i hayát kí nisbat, jis kí tashbíh us chaṭán ke pání men miltí hai, zail kí báten khúss khiyál ke láiq hain.

(1) *Is zindagí kí musáfirat men usí se piyás bujhái játí hai.*—"Agar koí piyásá ho, to mere pás ákar píe." Yúh. 7: 37. Kitní hí piyás kyún na ho Masíh us ko bujhá saktá hai. Zikr ho chuká ki us pání se jo Khudáwand bakhshtá hai Rúh ul Quds murád hai. Masíh ne khud us pání ko apní insániyat ke liye káfí páyá. Usí kí ma'núrí ká asar pákar us kí sárí insání qúwaten aur khúbíán kamál tak pahunchín aur us ne apne sáre bare kám ko púrá anjám diyá. Rúhon ke

liye na is dunyá men aur na ánewále jahán men koí dúsrá pání milegá aur na kisí dúsre kí hájat mumkin hogí. Áb i hayát káfí hai aur abad tak káfí rahegá.

(2) *Ḳhudá ke farzand zindagí kí musáfirat men áb i hayát se mahrúm na chhore jáenge.*—Bayábán men pání kí nisbat baní Isráíl par barí áfat guzrí. Unhen pání kí koí súrat nazar na áí. Unhen kamál be-ummedí húí. Wuh makhlasí ke muntazir na the. Lekin be-hadd kasrat ke sáth pání 'ináyat húá. Un ke tajribe se ham síkhte hain ki be-dilí aur be-ummedí ká kabhí koí bhí ma'qúl sabab nahín hai. Ḳhudá ká intizám, balki ḳhiyál tak na thá ki us kí ummat piyás se halák ho. Us waqt ke namúne ke mutábiq dunyá kí sab jagahon aur zamánon men Ḳhudá insán kí rúhání hájat ko rafa' karne ke liye maujúd aur taiyár rahtá hai. Rúh ul Quds ke in'ám men har ek rúhání hájat kí rafa'í ká sárá sámám shámil hai.

(3) *Hamárí chashmadár chaṭán sáth sáth rahtí hai.*—Bayábán kí us chaṭán kí nisbat Paulus rasúl farmátá hai, ki "Wuh un ke sáth sáth chaltí thí." 1 Kur. 10: 4. Is bát ke ma'ne kí nisbat Masíhí mu'allimon ke darmiyán ittifáq na húá. Ba'z qadím 'álimon kí ráe yihí thí, ki haqíqatan un ke safar men wuh chaṭán un ke hamráh húí, aur bádal aur ág ke sutún kí tarah sáth hí rahtí thí. Yih ḳhiyál durust na hogá. Dúsron ká ḳhiyál hai, ki wuh nadí jo chaṭán se niklí, bahtí húí un ke hamráh húí. Yih ráe bhí ab manzúrí nahín pátí. Paulus kí ḳháss ta'lím yihí hogí ki wuh Masíh, jis kí tashbíh us chaṭán aur us ke pání men pái játí thí, baní Isráíl ke sáth sáth ham-safar húá. Sáf zikr hai ki báyábán kí kalísiyá men Ḳhudáwand maujúd thá aur Ḳhudá kí ummat ke sáth rahá. A'am. 7: 38. Us mubárak wujúd kí

huzúrí se, jis men sárí aisí tashbíhon kí haqíqat pái játí hai, rúhání kalísiyá har waqt ma'múr rahtí hai, ba-sharte ki us ká ímán qawí aur qáim ho. Is tajribe ke wa'de bahut hain. "Dekho, main dunyá ke áḳhir tak hamesha tumháre sáth hún." Matí 28: 20. "Agar koí mújh se muhabbat rakhe, to wuh mere kalám par 'amal karegá, aur merá Báp us se muhabbat rakhegá, aur ham us ke pás áenge aur us ke sáth sukúnat karenge." Yúh. 14: 23. Jab yih aslí chaṭán insán kí rúh ke andar sukúnat kare to áb i hayát kamál kasrat ke sáth 'ináyat hogá. "Jo pání main use dúngá, wuh us men ek chashma ban jáegá, jo hamesha kí zindagí ke liye járí rahegá." Yúh. 4: 14. "Jo mujh par ímán láegá, us ke andar se zindagí ke pání kí nadiyán járí hongí." Yúh. 7: 39. Masíh kí qudrat aur kám se yih nadiyán járí kí játí hain aur gahrí chaurí hotí játí hain. Kaise mubárak hain wuh jo Masíh se aisí rifáqat aur sharákat hásil kar len ki kamál kasrat ke sáth áb i hayát ke isti'mál ká tajriba jánen. Tamám baní Ádam ko yih tajriba mumkin hai jab Ḳhudáwand qabúliyat páe aur wuh pání ke liye is chaṭán se *kahte jáen*.

BAB X.

Ḳhaima.

Ḳhudá ká ḳháss wa'da yih thá, ki "Main̲ baní Isráel ke darmiyán sukúnat karúngá, aur main̲ un ká Ḳhudá húngá. Aur we jánenge, ki main̲ Ḳhudá wand un ká Ḳhudá hún̲, jo unhen̲ Misr ke mulk se nikál láyá, tá ki main̲ un ke darmiyán sukúnat karún̲." Ḳhur. 29: 45, 46. Baní Isráel safar karte húe deron̲ men̲ rahte the. Ḳhudá goyá un ke sáth musáfir baná. Is hálat men̲ hidáyat dí gaí ki us kí sukúnat ke liye ek ḳhaima banáyá jáe. Ḳhaime ke isti'mál se Ḳhudá ne us mubárak wa'de ko púrá kiyá. Is ke 'aláwa wuh ḳhaima aur us ke sab zurúf sárí dunyá kí díní aur rúhání ta'lím ká ek niháyat 'umda wasíla húe. Un men̲ rúhání aur ásmání ashyá kí tashbíhen̲ pái játí hain̲. Ḳháss taur par ḳhaima Masíh kí taraf ishára kartá hai. Baní Ádam ke liye Ḳhudá kí aslí sukúnat-gáh Masíh kí insániyat men̲ nazar átí hai. Yarúshalem kí haikal aur bayábán ke ḳhaime kí díní ta'lím ek sí hai. Haikal ke sámhne Ḳhudáwand ne Yahúdíon̲ se kahá, ki "Is maqdis ko ḍhá.do, to main̲ use tín din men khará kar dúngá. Magar us ne apne badan ke maqdis kí bábat kahá thá." Yúh. 2: 19. Yisú' ḳhud aslí Iláhí maqdis yá ḳhaima thahrá. Us kí ámad se puráni haikal ká kám ḳhatm húá. Jab haqíqat maujúd húí to us kí tashbíh kí zarúrat na rahí. Jab Yisú' Masíh se rifáqat aur sharákat hásil ho to Ḳhudá kí sukúnat usí men̲ pái jáegí. Ḳhudáwand ká yih qaul hai, ki "Jis ne mujhe dekhá, Báp ko bhí dekhá.

Yúh. 14: 9. Yúhanná rasúl apná yih tajriba pesh kartá hai, ki "Jo Bete ká iqrár kartá hai, us ke pás Báp bhí hai." 1 Yúh. 2: 23. Jab Bete ne mujassim hokar insániyat ko iḳhtiyár kiyá, aur wuh 'ajíb insániyat Ḳhudá ká ḳháss maqdis aur sukúnat-gáh baní, to us ne apne is tajribe men̲ apní ummat ko bhí sharík kar liyá. Isí hálat men̲ jab Munjí se mel ho to us kí kalísiyá aur us ke judá judá shuraká bhí Iláhí maskan ho játe hain̲. Is tajribe ká yih bhed hai, ki kalísiyá Ḳhudáwand ká badan hai, aur wuh us ká sir hai, aur un men̲ judáí mumkin nahín̲ hai. Injíl men̲ kalísiyá Ḳhudá ká ghar kahlátí hai. 1 Tim. 3: 15. Is bát ká zikr bárahá miltá hai. "Tum bhí Masíh men̲ báham ta'mír kiye játe ho, táki Rúh men̲ Ḳhudá ká maskan bano." Ifs. 2: 22. "Tum Ḳhudá kí 'imárat ho." 1 Kur. 3: 9. "Kyá tum nahín̲ jánte, ki tumhárá badan Rúh ul Quds ká maqdis hai, jo tum men̲ basá húá hai?" 1 Kur. 6: 19. "Tum bhí zinda patthoron̲ kí tarah rúhání ghar bante játe ho." 1 Pat. 2: 5. Har ek haqíqí díndár Ḳhudá Báp aur Bete aur Rúh ul Quds ká ek chhotá maskan ho játá hai. Jab hamáre aur us puráne ḳhaime ke darmiyán aisá 'ajíb 'iláqa páyá játá hai to us ke wasíle se apne rúhání haqq aur faráiz aur ṭhahráe húe tajribe kí nisbat ham zarúr mufíd aur dilchasp ta'lím aur tarbiyat hásil kar sakte hain̲. Zail kí báten̲ ḳhúb gaur ke láiq hain̲.

1. *Ḳhaime ká namúna aur naqsha Ḳhudá kí taraf se thá.* Músá ko yihí hidáyat dí gaí, ki "Ḳhaima ká namúna, aur us ke sab lawázim ke namúne, jaise main̲ tumhen̲ dikháún̲, waise hí tum sab banáiyo." Ḳhur. 25: 9. Ḳhudá ká haqq hí thá ki namúna nikále aur pesh kare jis hálat men̲ ḳhaima aur us ke

lawázim usí ke isti'mál ke liye the. Kisí dúsre kí hikmat káfí bhí nahín hai, ki Ḳhudá kí sukúnat ke liye ghar ká láiq naqsha taiyár kare. Ḳhudá hí ján saktá hai ki us ke maskan ko kaisí 'umdagí darkár hai. Ḳhudá ne is bát par baṛá zor diyá. Agar koí dúsrá namúna qabúliyat pátá to wuh ḳhaima men sukúnat karne se inkár kartá. Jab us ke pasand kiye húe naqshe par banáyá gayá to wuh us men árám pá saká, aur apne kám ko anjám dená mumkin thá. Jab jismání aur tashbíhí maskan ke liye ásmán kí taraf se namúna darkár thá, to kitná ziyáda aisá namúna zarúr hai jab rúhání aur haqíqí maskan banáyá jáe. Masíh kí insániyat haqíqatan Iláhí namúne par Báp kí sukúnat ke liye banáyá húá maskan thí. Us ke naqshe men kisí bát kí kamí na thí. Kalísiyá aur us ke tamám shuraká ko aisá hí namúna darkár hai. Músá ne muqaddas pahár par aisí qurbat páí ki wuh apne bande ko pasand kiyá húá namúna dikhá saká. Kamál zarúrat hai ki Ḳhudá ke farzand Músá kí tarah Iláhí huzúrí men rasáí pákar apne apne liye Ḳhudá ke háth se namúna hásil kar len. Rúh ul Quds ke núr aur Báp kí 'ajíb sangat men Masíh ne apní insániyat ke liye kámil namúna páyá. Usí namúne par be-nuqs aur be-'aib wuh bannakar taiyár húá. Kisí kamí ká nám o nishán us men na milá. Yisú' áp apní ummat ke liye namúna ṭhahartá hai. Sab muqaddason ko usí kí mánind baná aur baná rahná hai. "Jab ham sab, be-naqáb chihron se, Ḳhudáwand ke jalál ko is tarah dekhte hain, jis tarah áíne men, to us Ḳhudáwand ke wasíle se jo Rúh hai, ham usí jalálí súrat men darja ba-darja badalte játe hain." 2 Kur. 3: 18. "Jab wuh záhir hogá, to ham us kí mánind hongé." 1 Yúh. 3: 2.

Masíh men wuh Iláhí qurbat bhí mumkin hai jis kí tahsíl se ham Músá kí tarah apní rúhání hálat aur zindagí kí nisbat Ḳhudá ká chuná húá namúna pá sakte hain.

2. *Ḳhudá ká sámán baní Isráel ke pás aur un ke ikhtiyár men maujúd thá.* Us ke banáne men soná, chándí, pítal, lakṛí, kapṛá, khálen wg. kám áe. Já-hán tak sámán men farq thá 'umda se 'um.a chuná gayá. Soná aur rúpá ḳhális diye gae. Sab, se achchí lakṛí aur khálen aur kapre us men lagáe gae. Ḳhudá ke rúhání maskan ke wáste dúsre qism ká sámán darkár hai. Masíh kí muqaddas aur kámil insániyat men sab se jalálí Iláhí maskan ká sámán páyá gayá. Aisá besh-bahá sámán kisí dúsre men kahín nahín miltá. Kalísiyá aur us ke judá judá shuraká ḳhud Iláhí ma'kan ká sámán ṭhaharte hain. Un kí rúhen ḳhásskar ḳhilqat men kamál besh-qímat hain. Ḳhudá ḳhud rúh hai, aur rúh se bihtar shai ko paidá karná us ko mumkin nahín hogá. Us ne apní zát o sifát kí besh-bahái men insán ko sharákat baḳhshí. Masíhí mu'allimon ká yih ḳhiyál hai, ki ḳhaima ke banáne men paintís yá chálís lákh rupiya ká mál sarf húá. Sulaimán kí haikal ke ta'mír karne men karoron rupiya lagáe gae. Sarfa aur beshbahái kí nisbat, jab us puráne ḳhaima aur haikal aur rúhání maskanon ká muqábala kiyá jáe, to wuh jo rúhání hain hazárahá guná bihtar ṭhaharte hain. Baní Isráel ne ḳhaima ke liye sárá sámán jo darkár thá chande men diyá. Haikal ke liye bhí usí tarah kull ḳhazána háth áyá. Un ke pás ke mál men sárí zarúrí chízen páí gaín. Kisí bát kí kamí na thí 'Álishán Iláhí maskan ke liye bhí insán men kull sámán jo darkár ho sake maujúd hai. Isráílíon ne ba-

ṛí ḳhushí ke sáth ihtiyáj ke ba-mújib chande men̲ diyá, balki aisí kasrat ke sáth láte játe the ki denewálon̲ ko rokná paṛá. Zarúrat se ziyáda láyá gayá. Usí tarah Yisú' ne bhí apní insániyat ko Iláhí maskan ke liye maḳhsús kar diyá. Us ke dene men̲ aisí faiyází húí ki kuchh bhí dareg na kiyá gayá. Farz aur zarúrat hai ki sab jo Iláhí maskan banne cháhen̲ maḳhsúsiyat kí nisbat Isráelíon̲ aur Munjí ke namúne par 'amal karen̲. Wuh ḳhud goyá sarásar chande men̲ pahun̲chen̲. Har ek ádmí kalísiyáí haikal men̲ zinda patthar ban saktá hai, par isí shart par ki usí tajribe ke wáste púre andáze kí maḳhsúsiyat ho. Har ek shaḳhs bhí Ḳhudá kí sakúnat ke liye chhoṭá ḳhaima ho saktá hai. Lekin yih tajriba is shart se hásil hogá ki goyá apní hastí ká púrá sámán chande men̲ ḍálá jáe.

3. *Muqaddas ḳhaime ke banáne ke liye ádmí chune gae.*—Us kí taiyárí men̲ Ḳhudá aur ádmí hamḳhidmat húe. Namúna Ḳhudá kí taraf se thá. Sámán Isráílíon̲ ká diyá húá thá, par wuh sab Ḳhudá kí qudrat aur kám se unhen̲ hásil húá, aur usí hálat men̲ wuh de sake. Ádmíon̲ kí mihnat aur dastkárí se ḳhaima taiyár kiyá gayá, lekin us názuk kám kí hikmat aur liyáqat ḳháss taur par Ḳhudá kí baḳhshí húí thí. "Dekh, ki main̲ ne Bizilliel, nám lekar buláyá: aur main̲ ne us ko hikmat aur fahmíd, aur 'ilm, aur har tarah kí hunarmandí men̲, Rúh Ulláh se bhar diyá, táki ustádí kámon̲ ko íjád kare, aur jawáhir ko kanda kare, táki unhen̲ jaṛe, aur lakṛí ko taráshe, ki jis se sab tarah kí kárígarí ká kám ho. Aur dekh, Main̲ ne Ahliáb ko us ká sáthí kar diyá: aur main̲ ne sab roshan-zamíron̲ ke dil men̲ hikmat rakhí, ki sab kuchh, jo main̲ ne tujhe farmáyá hai,

banáen̲." Ḳhur. 31: 2-6. Ḳhudá kí sukúnat ke liye maskan ko banáná aisá kamál názuk kám ṭhahrá ki Iláhí hí hikmat aur hunarmandí darkár thí. Is hálat men̲ chuninda aur maḳhsús kiye húe kárígar Rúh ul Quds ke iḳhtiyár men̲ pahun̲che aur un kí razámandí se us ne un ko goyá auzár aur hathiyár karke un ke wasíle se us baṛe kám ko anjám diyá. Tab hí ḳhaima namúne ke muwáfiq kamál durustí ke sáth taiyár kiyá gayá. Insán ko mutlaq maqdúr nahín̲ hai ki apní liyáqat se Ḳhuda ke láiq koí maskan taiyár kar den̲. Jab rúhání haikal yá ḳhaima kí taiyárí ká kám pesh ho to kamál zarúrat hai ki us puráne khaime ká sá namúna qabúliyat páe aur kám áe. Yisú' Masíh ne apní insániyat kí nisbat Rúh se ma'múr hokar aur Rúh kí hikmat aur qudrat aur hidáyat se apná kám karte húe wuh kamáliyat hásil kí jis se wuh naját de saká, aur apnon̲ par Báp ko záhir kartá hai. Kalísiyá aise hí taríqe se Ḳhudá ká maqdis ban játí hai. Ḳhádimán i dín aur farzandán i Ḳhudá jo chuninda hokar Rúh Ulláh se bhar jáen wuh kárígar hain̲ jin ke wasíle yih mubárak kám anjám pátá játá hai. Bahut se díní ustád hon̲ge jo apne 'ilm aur dánáí par bharosa rakhkar is baṛí ḳhidmat men̲ dastandází karte hain̲, par aison̲ ko kámyábí aur fathmandí na milegí. Har ek shaḳhs ko bhí, jise árzú aur iráda ho ki Ḳhudá ká chhoṭá maskan bane, yihí taríqa darkár hai. Wuhí ḳhud Ḳhudáwand ká chuninda hai ki Rúh se bhar jáe aur Rúh ke iḳhtiyár men̲ áe aur taiyár hokar apní rúh ke banáne men̲ wasíla ban jáe. Ḳhaime ke banáne men̲ Ḳhudá aur us ke ḳhádimon̲ ke darmiyán 'ajíb mel húá. Rúhání maqdison̲ kí taiyárí men̲ aisá hí mel baná rahtá hai. Taiyárí ke kám men̲ Rúh ul Quds kamál wafádárí ke

sáth apne kám ko anjám diyá kartá hai. Jab ímándáron men aisí wafádárí ká namúna qabúliyat páe to púre andáze kí kámyábí hásil hogí.

4. *Jab ḳhaima taiyár húá to kamál sanjídagí ke sáth wuh Ḳhudá ke isti'mál ke liye maḳhsús kiyá gayá.*—Us ká namúna go muqaddas ṭhahrá. Us ká sárá sámán maḳhsús kiyá húá thá. Pák taríqe par wuh banáyá gayá. Yih sárí báten káfí na thín. Jab wuh taiyár húá to naí shai nazar áí. Us naí hálat men bhí ḳháss taur par us kí maḳhsúsiyat kí gaí. Músá ko hidáyat húí ki kaí qism kí ḳhushbúíán zaitún ke tel men miláí jáen aur un se raugan i muqaddas malne ke liye baná. Usí se ḳhaima ko chuparná thá. Waqt par yih hidáyat púrí kí gaí. Ḳhur. 30: 22-26; 40: 9. Is rasm ke mánne se Ḳhudá ko púre taur par wuh ḳhaima diyá gayá aur us ko mauqa' milá ki apne jalál se us ko ma'múr kare. Rúhání maskanon kí nisbat jo Ḳhudá kí sukúnat ke liye taiyár kiye jáen yih us ká chuná húá namúna hai. Us kamál ḳhushbúdár tel se Rúh ul Quds murád hai. Jis qadr us kí qubúliyat kí taiyárí hotí jáe usí qadr wuh ziyáda ma'múrí ke sáth baḳhshá játá hai. Jahán tak wuh hásil ho aur apná kám kare baní Ádam Ḳhudá kí sukúnat aur sangat ke liye taiyár ho játe hain. Is maḳhsúsiyat kí rasm ke wáste is hálat men tel pasand kiyá gayá hogá, ki us kí málish se tázagí aur táqat hásil hotí hai. Wuhí rúhen Ḳhudá kí láiq sukúnatgáh ho saktí hain jo kámil sihhat aur púrí qúwat hásil kar len. Yih ni'maten Rúh ul Quds kí maujúdagí aur asar se miltí hain. Naját-yáfta rúhon ke liye is muqaddas tel ká isti'mál har waqt zarúr hai aur mudámí rahegá. Us se Iláhí sukúnat kí taiyárí baní rahegí.

5. *Ḳhaima ke námon se zarúrí aur mufíd ta'lím miltí hai.*

(1) *Wuh jamá'at ká ḳhaima kahlátá hai.*—Ḳhur. 39: 32. Ḳhudá se milne aur rifáqat rakhne kí jagah se murád hai. Jab baní Ádam ká rúhání hál durust ho to barí árzú hotí hai ki Ḳhudá se qurbat aur dostí hásil ho. Un qadím zamánon men bhí sab suwálon men yihí bahut bhárí thá, ki Ḳhudá kahán mil sakegá? Kitnon kí yihí pukár thí, ki "Kásh ki main jántá, ki Ḳhudá mujh ko kahán mil saktá hai." Aiyúb 23: 3. Ḳhaime men baní Isráel ko us suwál ká jawáb hásil hotá thá. Jo koí sachche dil se ḳhaima par játá thá us ko apne Ḳhudá se muláqát miltí thí. Bayán ho chuká ki Ḳhudá ká aslí maqdis Masíh ḳhud hai. Jo ádmí Masíh ko apná kar len un ko bahut ziyáda safáí aur jalál ke sáth is bhárí sawál ká jawáb hásil hogá. Is mazmún kí nisbat Masíh kí báten bare gaur ke láiq hain. "Agar tum ne mujhe jáná hotá, to mere Báp ko bhí jánte; ab use jánte ho aur dekh liyá hai. Jis ne mujhe dekhá, us ne Báp ko dekhá." Yúh. 14: 6-9. "Beṭá Báp ke jalál ká partau, aur us kí zát ká naqsh hai." 'Ibr. 1: 3. Jaisá áftáb kí kiranon se áftáb pahcháná játá aur un ke wasíle áftáb se kám hotá hai, waisá Beṭe ke wasíle se Báp pahcháná játá aur us ke sáth sharákat hásil hotí hai. Rúhání kalísiyá bhí 'ajíb taur par un ke liye jo us kí ta'lím ko qabúl karen aur us kí du'áon men sharík ho jáen Ḳhudá ká haqíqí maskan pái játí hai. Wuh us se goyá milne kí jagah hai. Is bát men jo kalísiyá ká tajriba hai us ke har ek zinda sharík ko bhí ek taur par miltá hai. Aise shuraká Ḳhudá kí sukúnat ko apne andar páte hain, aur un ke wasíle se bhí wuh dúson par, jo us ke darshan ke liye taiyár hon, záhir kiyá játá hai. Jab

Masíh aur us kí kalísiyá aur be-shumár muqaddas ashkhás dunyá men maujúd rahte hain to Khudá kí huzúrí aur rifáqat se mahrúm rahne ká koí bhí ma'qúl sabab nahín hai. Isí hálat men Khudá se milne kí jagahen bahut hain.

(2) *Wuh shahádat ká maskan kahlátá hai.*—Khur. 38: 21; Gin. 9: 15. Shahádat wuh shai hai jis se haqq ká subút hásil kiyá játá hai. Khaima aur us ke lawázim kí maujúdagí aur isti'mál se Khudá kí hastí aur huzúrí aur jalál sábit húe. Us zamáne men bhí Khudá kí hastí aur qurbat ke munkir zarúr húe honge. Baní Isráel apne Khudá ko apne darmiyán rahte húe pákar, aur us se sharákat ká tajriba hásil karke khúb jánte the ki aise munkiron ká da'wá bilkull bátil aur be-bunyád hai. Khaima ke wasíle púrí shahádat húí ki Khudá kí sukúnat baní Ádam ke darmiyán hai, aur ki us se barí qurbat hásil ho saktí hai. Us se judá rahná mutlaq zarúr nahín hai. Khaima ke wasíle se us ká jalál 'ajíb taur par záhir kiyá gayá. Us men sukúnat karke Khudá ne apní qudrat aur dánáí aur muhabbat ko khúb roshan kiyá. Wuh khaima Khudá kí quddusí ká khúss izhár thá. Khudá kí quddusí kí roshní men baní Isráel men se kitnon ne apní badí aur najásat se wáqif hokar tauba kí aur naját ko hásil kiyá. Yisu' Masíh sárí dunyá ke liye aslí shahádat ká khaima hai. Jab us se kám ho to Khudá kí hastí aur jalál o kamál kí nisbat shakk ká imkán na hogá. Kalísiyá aur us ke rúhání shuraká bhí us puráne khaima ke banisbat bihtar taur par Iláhí maskan hote hain. Jab baní Ádam haqq ke mutaláshí hokar rúhání logon ko mauqa' den, aur un kí tarah naját kí ta'lím síkhen aur 'ibádat men sharík ho jáen, to wuh ald ma'qúl shahádat páenge ki Khudá kí hastí aur

qurbat aur lá-intihá jalál o kamál kí haqíqat hai Aise ádmí kalísiyá ke sáth naját ke tajribe men sharákat páenge. Naját hí kí ráh men Khudá aur us kí zát o sifát jání játí hain. Us ke maskanon men jo maujúd rahte hain in báton kí nisbat shahádat kámil aur káfí hai.

BÁB XI.

Qurbangah.

Wuh ḳhaima jo Ḳhudá kí sukúnat ke liye banáyá gayá ek sahn ke andar kharā rahtá thá. Us sahn kí lambáí sau háth kí thí, aur chauṛáí pachás kí. Sahn ke parde bárík kaṭe húe katán se banáe gae. Un kí uṉcháí páṉch háth kí thí. Pardoṉ ke sambhálne ke liye pítal ke sutún taiyár kiye gae. Sahn ke pardoṉ kí aisí uṉcháí thí, ki kisí kí nigáh andar na pahuṉch sakí. Goyá Ḳhudá kí parastish ká kám poshídagí hí meṉ anjám pátá thá. Iláhí 'ibádat meṉ, jab rúh aur sachái se ho, hamesha yihí ḳhássiyat pái játí hai. Har ek ádmí jo du'á kí ráh meṉ Ḳhudá se sangat rakhtá hai, akelá hokar yih mubárak tajriba hásil kartá hai. Jismání taur par baní Ádam 'ibádat ke liye ikaṭṭhe hoṉ, par har ek kí rúh judái kí hálat meṉ Ḳhudá ke sáth sharákat aur rifáqat pátí hai. Sahn ke parde se poshídagí kí parastish kí ta'lím miltí hai.

In bayánát meṉ sahn aur ḳhaima ke lawázim se ḳháss kám hogá. Ḳhiyálan sahn ke andar ham dákhil ho jáeṉ. Basharte ki ta'zím aur sáf-dilí ke sáth aur rúhání 'ilm kí árzú ke sabab se jáeṉ to koí rok na hogí. Sahn ke sire meṉ púrab kí taraf darwáze ke liye ek niháyat beshqímat aur ḳhúbsúrat parda thá, jis ke banáne meṉ bahut hí mahín kaprá ásmání aur argawání aur qirmizí rang ká kám áyá. Usí ko uṭhákar ádmí andar játe the ki Ḳhudá kí 'ibádat karaṉ. Tín aise parde the, jin ká isti'mál Ḳhudá kí parastish meṉ húá kartá thá. Ek ko uṭhákar ádmí

sahn meṉ játe the, dúsre ko káhin uṭhákar pák makán meṉ dákhil hote the, aur tísre ke isti'mál se sardár káhin páktarín makán meṉ pahuṉchtá thá. Sab kí beshbahái aur 'umdagí ek sí thí. Munásib thá, ki yih parde aise raunaqdár aur qímatí banáe játe, kyúṉki un meṉ Masíh kí tashbíh pái játí hai. Rúhání taur par insán Yisú' hí ke wasíle se Ḳhudá Báp ke pás pahuṉchte haiṉ. Us kí ḳháss gawáhí hai, ki "Darwáza maiṉ húṉ." Yih mubárak darwáza tamám barguzídoṉ ke isti'mál ke liye hai. Wuh háj nahíṉ hai, jo ḳhaima meṉ páyá gayá. Sardár káhin akelá páktarín makán meṉ dákhil ho saktá thá, aur sirf káhinoṉ ko ijázat thí ki pák makán meṉ jáyá karaṉ. Masíh meṉ tamám ímándároṉ ke wáste Ḳhudá kí ḳháss huzúrí tak rásta khulá húá hai, aur koí bhí band kiyá húá darwáza nahíṉ miltá. Ḳhudá kí ḳháss sukúnatgáh tak ráh khulí hai, par kamál ta'zím ke sáth áge barhná munásib aur zarúr hai. Pas goyá júte utárkar dil meṉ Ḳhudá kí 'izzat aur barái karte húe ham áge barheṉ. Púrab kí taraf se sahn i mazt kúra meṉ pahuṉchkar us ke dúsre sire meṉ ḳhaima nazar átá thá. Lekin us beshqímat aur ḳhúbsúrat parda aur ḳhaime ke bích meṉ do chízeṉ maujúd thíṉ, jin se kám hogá, peshtar us se ki ham áge barhkar Iláhí maskan meṉ rasáí páeṉ. Un do meṉ se pahlí chíz pítal kí qurbángáh thí. Is báb ke bayán meṉ usí qurbángáh se kám hogá.

Yih qurbángáh báhar báhar mazbút lakṛí se banáí gaí táki us kí páedárí púrí ho. Us kí lakṛí par pítal marhá gayá, jis ke sabab se wuh pítal kí qurbángáh kahlátí thí. Us ke chároṉ konoṉ par pítal ke marhe húe síṉg banáe gae. Wuh ḳháss taur par muqaddas gine játe the. Pítal kí qurbángáh kí lambáí chauṛáí

pánch pánch háth kí thí aur us kí únchái tín háth kí. Isti'mál se pahle wuh mittí se bharí játí thí. Us ke liye ek átishdán jálídár pítal se banáyá gayá. Us ke ḳháss itsi'mál ke sabab se wuh soḳhtaní qurbání kí qurbángáh ke nám se mashhúr thí. Soḳhtaní qurbání maḳhsúsiyat se ḳháss 'iláqa rakhtí thí. Us ká púrá bayán is kitáb ke aṭhárahwen báb men kiyá játá hai. Pítal kí qurbángáh maḳhsúsiyat aur pákízagí ká wasíla ṭhahartí thí. Us ke isti'mál se in do báton kí nisbat kaí ek 'umda aur zarúrí sabaq sikháe játe the, gaur karne se yih bhí záhir hogá ki yih qurbángáh Yisú' Masíh kí ek tashbíh hai. Har ek kí haqíqí maḳhsúsiyat aur pákízagí ká sachchá wasíla wuhí hai. Is mazmún ke kholne men zail kí báten pesh kí játí hain.

1. *Maḳhsús kiye húon hí ko Ḳhudá kí huzúrí men rasáí mil saktí hai.*—Is qurbángáh ká isti'mál maḳhsúsiyat kí zarúrat ká izhár thá. Jánwar jo qurbání men charháe gae Ḳhudá hí ko diye gae. Un ke charháne men haqíqí parastár ne apne liye ḳháss namúna pesh kiyá. Us qurbání ke sáth aur us kí tarah wuh apne áp ko goyá charhátá thá. Aisí maḳhsúsiyat ke bagair Ḳhudá ke maskan men dáḳhil ho jáná imkán se báhar thá. Ḳhudá kí huzúrí kí ráh men qurbángáh is liye pahlí shai thí ki maḳhsúsiyat ká tajriba auwal hí hai. Jab tak ádmí apne taín dúsron se goyá wápas na le aur Ḳhudá ko na saunpe tab tak ḳhud us ke nazdík pahunchná gair-mumkin hai. Har ek chíz jo pítal kí qurbángáh par jagah pátí thí Ḳhudá hí ká mál shumár kí játí thí. Baní Ádam men se Ḳhudá apnon hí ko apní dargáh men sukúnat baḳhshtá hai. Wuhí akele us kí huzúrí se mel o muwáfiqat ká tajriba ján sakte hain.

2. *Pítal kí qurbángáh ke isti'mál se maḳhsúsiyat kí ḳhássiyat záhir kí játí hai.*—Har ek jánwar jo soḳhtaní qurbání ke liye láyá gayá maḳhsús kiyá húá ṭhahrá. Us kí maḳhsúsiyat men us ká qurbán honá is sabab se shámil thá, ki wuh isí ḳhidmat ke wáste chuná gayá. Aise jánwaron kí maḳhsúsiyat aur qurbání sirf tashbíhí thí. Ḳhudá kí 'ibádat aur ḳhidmat rúhání hai, aur jánwaron se rúhání kám anjám nahín páta. Auwal soḳhtaní qurbání ke jánwar se Yisú' Masíh garaz hai. Soḳhtaní qurbání men Masíh ke kafáre kí ta'lím to miltí hai, par ḳháss taur se wuh us men maḳhsúsiyat ká namúna nazar átá hai. Mujassim hokar us kí zindagí ke sáre kám Báp hí kí marzí par anjám páte gae. Us kí ḳhud inkárí kámil aur qáim rahí. Us kí sárí qúwaten aur fazílaten Báp ke liye nisár kí gaín. Us kí ṭhahráí húí maḳhsúsiyat men ján ká undelná shámil thá, aur us ne is qurbán hone ke tajribe ko manzúr kar liyá. Marne ke ba'd jánwar ká gosht aur ḳhún Ḳhudá ke liye charháe gae. Wuh Iláhí ḳhidmat ke liye the. Isí tarah Masíh kí undelí húí ján, aur jí uṭhkar us kí naí zindagí donon Ḳhudá Báp ke sipurd kí gaín, ki un ke wasíle Báp ke intizám ke bamújib insán kí naját ke kám ko anjám pahunche. Masíh kí maḳhsúsiyat ká tajriba kamál mubárak thá. Wuh sab maḳhlúqon ke liye jo haqíqí díndárí ke mushtáq hain, kámil namúna hai. Doyam soḳhtaní qurbání ká jánwar tashbíhan Ḳhudáwand kí ummat aur har ek sachche shágird záhir kar detá hai. Farzandán i Ḳhudá ko bhí Yisú' kí tarah ḳhud-inkárí karní hotí hai. Apní sárí zindagí ko Ḳhudá ke liye nisár karná farz hai. Ek taur par har ek haqíqí díndár bhí maḳhsúsiyat ke kám men marne ká tajriba

jántá hai. Gunáh aur dunyá aur ḳhudí kí nisbat maut kí sí hálat hásil kí játí hai. Aisí maut maḳhsúsiyat men shámil hotí hai. Masíh kí tarah aise mare húe jiláe játe hain aur un kí naí zindagí bhí Ḳhudá kí dostí aur sangat aur ḳhidmat men basar kí játí hai. Paulus kí iltimás sab rástbázon ke wáste hai, ki "Tum apne badan ko (ya'ne apne áp ko) aisí qurbání ke liye nazr karo, jo zinda, aur pák, aur Ḳhudá ko pasandída ho." Rom. 12: 1. Soḳhtaní qurbání murda thí. Rúhání qurbání ko zinda honá zarúr hai. Rúhání zindagí kí ḳhássiyat hai ki Iláhí 'ibádat aur ḳhidmat aur rifáqat men basar kí jáe.

3. *Pítal kí qurbángáh aur Yisú' Masíh ká muqábala.*—Na sirf soḳhtaní qurbání par is ke 'alawa us kí qurbángáh bhí tashbíhan Masíh ko záhir kartí thí. Zikr kiyá gayá ki apne áp ko qurbán karná hotá hai. Jab qurbání ko charháná hai to qurbángáh bhí darkár hotí. Aisí hájat kí rafa'í kí nisbat likhá hai ki "Hamárí ek aisí qurbángáh hai, jis men se ḳhaime kí ḳhidmat karnewálon ko (ya'ne Yahúdí káhinon ko) kháne ká ikhtiyár nahín hai." 'Ibr. 13: 10. Masíhí mu'allim is bát par muttafiq ur ráe hain, ki is áyat men Masíh se garz hai, aur ki wuh ḳhud hamárí qurbángáh hai.

(1) *Pítal kí qurbángáh kí ḳhidmat se Ḳhudáwand ká kám roshan kiyá játá hai.*—Wuh jánwar jo maḳhsús hokar soḳhtaní qurbánion men charháe játe the Ḳhudá hí ko diye játe the, ki us ke kám áene. Qurbángáh kí ḳhidmat yih thí, ki goyá Iláhí muḳhtár ke taur par charháí húí qurbání ko qabúl kar le, aur maḳhsúsiyat ke maqsad ko púrá kar de. Jab qurbání ká gosht qurbángáh par pahunchtá aur us ká ḳhún us par yá us ke pás dhálá játá thá tab hí wuh goyá

Ḳhudá ko háth átí thí. Isí hálat men likhá hai, ki "Qurbángáh nazr ko muqaddas kartí hai." Matí 23: 19. Is qaul men muqaddas karne se Ḳhudá ká kar denā murád hai. Jab qurbání qurbángáh par pahunchí tab hí Ḳhudá kí taraf se qabúliyat hásil húí. Soḳhtaní qurbání ke sáth lánewálá áp goyá charháyá gayá, aur us kí maqbúliyat ke sáth wuh bhí qabúl kiyá gayá, ki Ḳhudá ká muqaddas banda ṭhahre. Mazhab i 'Íswí men jab Ḳhudá se sharákat aur rifáqat kí árzú ho, to Masíh se kam hai jo insán ke liye haqíqí qurbángáh hai. Tauba aur ímán ke kám kí takmíl se baní Ádam apne áp ko maḳhsús aur qurbán to karte hain, par apne maḳhsús aur qurbán karne se koí Ḳhudá ká nahín ho játá, aur na us ká kám á játá hai. Qurbángáh nazr ko muqaddas kartí hai. Us maḳhsúsiyat se, jo tauba aur ímán ke muta'alliq hai, Masíh ko mauqa' miltá hai, ki hamen lekar Ḳhudá kí rúhání mírás men sharákat baḳhshe, aur Báp kí huzúrí men sukúnat 'ináyat kare. Insán ká kám hai ki apne taín zinda qurbángáh par pahunchá den. Masíh ká kám hai ki qurbán kiye húon ko Báp kí sharákat aur rifáqat kí nisbat apná shámilhál kar le. Koí dúsrá taríqa nahín hai jis se insán Ḳhudá ke log banen.

(2) *Us muqaddas ág se, jo pítal kí qurbángáh par jaltí rahtí thí, Masíh ke kám ká taríqa záhir kiyá játá hai.*—Pítal kí qurbángáh kí ág Ḳhudá ke huzúr se niklí. Ahb. 9: 24. Isí hálat men wuh muqaddas ṭhahrí. Hidáyat yih thí ki wuh muqaddas ág bujhne na páe. Us ká kám mudámí thá. "Pas, zarúr hai, ki ág mazbah par sadá jaltí rahe, aur kabhí na bujhe." Ahb. 6: 13. Us ág ke wasíle se qurbángáh apne kám ko anjám detí thí. Agar ág bujh játí, yá dúr hotí,

to qurbángáh ká sárá kám ruk játá. Us muqaddas ág ke wasíle tashbíhan Rúh ul Quds záhir kiyá játá hai. Rúh ul Quds áp wuh ág hai jis ke kám aur asar se Masíh insán kí naját ke kám ko anjám detá játá hai. Qurbángáh ko ág kí aur ág ko qurbángáh kí zarúrat baní rahtí thí. In men se koí akelí apní ṭhahráí húí ḳhidmat ko na chalá sakí. Qurbángáh aur muqaddas ág ká sá mel Yisú' Masíh aur Rúh ul Quds ke darmiyán páyá játá hai. Jab Munjí mujassim hokar apne kám men dáḳhil húá, to Rúh ul Quds se ma'múr kiyá húá nazar áyá. Us waqt se kabhí un men na judáí húí aur na hogí. Un ká kám hamesha ek sáth anjám páṭá játá hai. Masíh ke wasíle se dunyá men Rúh ul Quds kí ḳháss ámad aur sukúnat mumkin húí. Rúh ul Quds kí hikmat aur qudrat ke isti'mál se Ḳhudáwand kí insániyat ne kamáliyat ko hásil kiyá, aur us kí ummat ko us kamáliyat men sharákat baḳhshí játí hai. Pítal kí qurbángáh kí ág ke zor se charháí húí qurbáníán Ḳhudá kí huzúrí men dhúán aur ḳhushbúí bankar tamsílí taur par pahunchín. Jab baní Ádam apne áp ko maḳhsús karke Munjí ke háth men saunp den, to wuh Rúh ul Quds kí qudrat aur kám se haqíqí taur par Ḳhudá Báp kí dargáh men dáḳhil hokar abadí sukúnat hásil kar lete hain. Jab us muqaddas ág se kám húá to qurbángáh ke pás áná paṛá. Jab qurbángáh se kám thá, to wuh kám ág ke isti'mál se anjám páṭá thá. Isí tarah jab ádmí Rúh ul Quds ká mushtáq ho, to Masíh ke pás ákar us ko maujúd páenge. Jab Yisú' se sangat aur suhbat kí árzú ho, to wuh árzú Rúh ul Quds kí roshní aur hawá men púrí kí jáegí.

(3) *Soḳhtaní qurbání kí qurbángáh ke isti'mál kí zarúrat sadá baní rahtí thí.*—Subh o shám barábar soḳhtaní qurbáníán charháí játí thín. Subh kí qurbáni shám tak, aur shám kí qurbání subh tak jaltí rahtí thí. Isí hálat men qurbángáh kí ág kabhí bujhne na pátí thí. Is bát se do baṛí báton kí ta'lím miltí hai. Pahlí yih hai ki rástbázon ke darmiyán maḳhsúsiyat ká kám baná rahtá hai. Insán kí yih ḳhidmat kabhí zindagí bhar ḳhatm nahín hotí. Har ek díndár par farz hai, ki bilá-nága apne áp ko Ḳhudá ke liye maḳhsús karke Masíh ke sipurd kartá jáe. Yih baṛá kám lamha ba-lamha anjám pátá játá hai. Maḳhsúsiyat ke kám kí tarah Ḳhudáwand kí taraf se qabúliyat ká kám, jis ke sabab se maḳhsús kiye húe ádmí Ḳhudá kí ummat men shumár kiye játe hain, silsile ke sáth bhí kiyá játá hai. Yih dúsrí baṛí bát hai jo pítal kí qurbángáh ke roz-marra ke isti'mál se síkhí játí hai. Har waqt Masíh se kám rahtá hai, ki maqbúliyat qáim ho, aur ki Khudá se sharákat baní rahe.

(4) *Pítal kí qurbángáh ke chár singon ke wasíle Masíh kí nisbat baṛí ta'lím hásil hotí hai.*—Baibal men síng kí misál se zor aur qudrat murád hai. Jab Ḳhudáwand maḳhsús kiye húon ko qabúl kartá hai, to naját dene ká iráda hai. Rúhání maḳhlasí aur muháfizat ká baḳhshná láhadd aur Iláhí qudrat ká kám hai. Buláe húon ke nazdík Masíh Ḳhudá kí qudrat hai. 1 Kur. 1: 24. Wuh lá-intihá qudrat sab ke sarfa ke liye hotí hai, jo qurbángáh ke úpar ág ke darmiyán Ḳhudá kí ṭhahráí húí jagah hásil kar len. Usí kí maujúdagí se kámyábí aur fathmandí kí súrat baní rahtí hai. Jis jis ḳhidmat men us ká isti'mál kiyá jáe wuh har taur se kámil aur káfí pái jáegí. Ḳhatre ke waqt wuh qudrat muhkam qil'a ṭhahartí hai. Zindagí kí musáfirat men Ḳhudáwand kí qudrat, táqat aur tázagí ká chashma baní rahtí hai.

(5) *Soḳhtaní qurbání kí qurbángáh Masíh kí ťashbíh hokar pítal se kyún banáí gaí?*—Pítal kí qímat aur qadr kam hai. Jab tamsílí taur par Munjí ko záhir karná thá to us ke banáne ke liye soná kyún na chuná gayá? Yisú' is láiq hai, ki us ká tashbíhí namúna sab se qímatí chíz se taiyár kiyá jáe. Pák Kalám men is bát ká bhed nahín kholá gayá, par us kí nisbat ḳhiyál gálib hai, ki isí tarah Masíh ke past ho jáne kí ta'lím pesh kí játí hai. Wuh sáre ásmán-on se úpar thá, aur zamín ke níche ke 'iláqe men utrá táki baní Ádam ko 'álam i bálá men pahunchákar abadí mírás baḳhshe. Ifs. 4: 8-10. "Tum hamáre Ḳhudáwand Yisú' Masíh ká fazl jánte ho, ki wuh agarchi daulatmand thá, magar tumhárí ḳhátir garíb ban gayá, táki tum us kí garíbí ke sabab se daulatmand ho jáo." 1 Kur. 8: 9. Wuh goyá mu-jassim hokar pítal baná, táki maḳhsús kiye húe ádmí soná ban jáen. Lekin Masíh kí pasthálí chand-roza thí. Wuh ján dekar phir jald zinda húá, aur peshtar ke se jalál men dáḳhil ho gayá. Ḳhaime ke andar aur Ḳhudá kí ḳháss huzúrí hí ke áge ek dúsrí qurbángáh thí, aur us men bhí Masíh kí tashbíh pái játí hai. Wuh sone se baní aur kamál raunaqdár aur ḳhushnumá thí. Jab us ke sáth muqaddas insán Ḳhudá Báp kí ḳháss huzúrí men pahunchen, aur us ke sáth sharákat rakhen, to Beṭá pur-jalál nazar áegá. "Tum ímán lánewálon ke liye wuh (ya'ne Masíh) qímatí hai." 1 Pat. 2: 7. Us dúsrí qurbángáh ká bayán pandrahwen báb men páyá játá hai. Ḳhudá ke farzandon ke wáste soḳhtaní qurbání kí qurbángáh ká rúhání paigám haqíqat men niháyat bhárí aur kamál beshqímat hai. Ḳhudá us ke sab parhnewálon ko barí barakat ká bá'is kare.

BAB XII.

Pítal ka Hauz.

Ḳhaime ke sahn ke andar aur barí qurbángáh ke pás ek dúsrí chíz maujúd thí jis se kám hogá peshtar us se ki áge barhkar Ḳhudá ke maskan men dáḳhil ho jáen. Pítal ke hauz se garaz hai. Us kí súrat aur náp kí ḳhabar Baibal men nahín miltí. Aksar Masíhí 'álimon ká ḳhiyál yih hai ki us kí súrat chilamchí kí sí thí. Us kí aisí samáí thí ki din bhar ke ḳharch ke láiq pání us men bhar diyá játá thá. Us ke liye pítal kí kursí banáí gaí jis par wuh rakhá rahtá thá. Pítal ká hauz aur us kí kursí un díndár 'auraton ke diye húe darpanon se banáe gae, jo jama'at ke ḳhaime ke ástáne par 'ibádat kartí thín. Ḳhur. 38: 8. Wuh chízen jin ke isti'mál se wuh 'aurateń apní súraten dekhá kartí thín Ḳhudá ke liye maḳhsús hokar ek wasíla banín jis se Ḳháliq kí sangat milá kartí thí. Maḳhsúsiyat ke asar se un chízon ko kaisí bihtar ḳhidmat hásil húí. Maḳhsúsiyat ká natíja aisá hí mubárak húá kartá hai.

Pítal ká hauz har roz pání se bhar diyá játá thá, aur wuh pání káhinon ke kám átá thá, jab ki díní ḳhidmat ko anjám dená húá. Sáf ḳhabar to nahín hai, par ḳhiyál gálib hai, ki wuh pání jis se qurbánián dhoí játí thín, ki qurbángáh ke liye taiyár hon, usí hauz se liyá játá thá. Wuhí pání káhinon kí maḳhsúsiyat kí rasm kí adáí men un par chhiṛká játá thá. Gintí 8: 7. Us pání ká ḳháss aur ma'múlí isti'mál yihí thá, ki jab jab káhin apní ṭhahráí húí ḳhidmat ke wáste pítal kí qurbángáh ke pás yá ḳhaime ke andar

játe the to pahle usí se háth aur pánw dho lete the. Ḳhudá ne is rasm par bará zor diyá. "We háth pánw dhoen, táki wuh na maren." Ḳhur. 30: 21.

Pítal ke hauz ke pání aur us ke muḳhtalif isti'málon se rúhání bátoṉ kí nisbat niháyat 'umda aur zarúrí ta'lím miltí hai. Jab jab aur jis jis taur par wuh kám áyá, to safáí ká wasíla ṭhahrá. Us ká paigám yihí hai ki rúhání pákízagí har ek díní ḳhidmat aur kám aur harakat se ḳháss 'iláqa rakhtí hai. Rúhání zindagí pákízagí hí kí zindagí hai. Injíl meṉ naí paidáish gusl kahlátí hai, aur usí ke páne se wuh zindagí insán kí rúh meṉ járí ho játí hai. Títus 3: 5. Safáí kí ḳhwáhish ke sabab se gusl ká riwáj qabúl kiyá játá hai. Jab insán se dilí najásat dúr kí jáe to rúh meṉ zindagí maujúd ho jáegí. Wuh andarúní tabdílí jis se pákízagí aur zindagí hásil hotí hai naját bhí kahlátí hai. Aḳhláqí maḳhlúqoṉ ke liye pákízagí hí naját hai. Rúhání pákízagí Ḳhudá kí qurbat aur sangat kí taiyárí hai. Aisí hálat meṉ judáí ká imkán nahíṉ hai. Is sabab se yih hidáyat dí gaí ki "Ham badan ko sáf pání se dhulwá kar, Ḳhudá ke pás chaleṉ." 'Ibr. 10: 22. Murád yih hai, ki ham pák bankar Ḳhudá ke huzúr meṉ jáeṉ. Ḳhudá kí huzúrí muqaddasoṉ ká watan hí hai. Kisí dúsrí hálat meṉ Ḳhudá kí nazdíkí hásil nahíṉ hotí. Pítal ke hauz ke pání ká isti'mál us kalám se miltá hai jo Hizqiel kí ma'rifat sunáyá gayá, ki "Tab tum par sáf pání chhiṛkúṉgá, aur tum pák sáf hoge: aur maiṉ tum ko tumhárí sárí gandagí se, aur tumháre sáre butoṉ se, pák karúṉgá. Aur maiṉ tumheṉ tumhárí sárí nápákíoṉ se mahfúz rakhúṉgá." Hiz. 36:25, 29.

Jab jab bátin meṉ pákízagí maujúd ho to wuh záhir meṉ bhí nazar áegí. Hauz i mazkúra ke pání ká

rozána aur ma'múlí isti'mál záhirí safáí ke muta'alliq thá. Káhin us se háth pánw dhoyá karte the. Jab Ḳhudá kí huzúrí meṉ jáná hai to háth pánw zarúr sáf hoṉ. Pánw chalne ke wasíle hote haiṉ. Us rasm se yih ta'lím miltí ki jab Ḳhudá kí qurbat kí árzú ho to pák-raftárí darkár hai. Jo ádmí chál chalan meṉ najis hoṉ Ḳhudá ke maskan meṉ dáḳhil na hoṉge. Zab. 15: 1, 2. Insán ke háth kám aur ḳhidmat ke wasíle hote haiṉ. Háth ke dhone se yih ta'lím miltí hai, ki wuh sárí ḳhidmat jo Ḳhudá se 'iláqa rakhtí hai pák-dilí ke sáth anjám páe. Nahíṉ to wuh kisí hálat meṉ qubúliyat na páegí, aur us se koí bhí nafa' hásil na hogá. "Ḳhudáwand ke pahár par kaun chaṛh saktá hai? aur us ke makán i muqaddas par kaun khaṛá rah saktá hai? (ya'ne ki ḳhidmat kare). Wuhí hai, jis ke háth sáf haiṉ, aur jis ká dil pák hai." Zab. 24: 3, 4. Us hauz ke pání ke isti'mál se pákízagí kí nisbat tín bahut baṛí báteṉ záhir kí játí haiṉ.

1. *Ḳhudá kí sangat aur ḳhidmat meṉ aḳhláqí aur rúhání pákízagí kí kamál zarúrat hai.*—Yih zarúrat aisí bunyádí hai ki us ká ṭal jáná anhoná hai. Is zarúrat kí bábat do báteṉ ḳháss gaur ke láiq hain. Pahlí bát yih hai ki insán kí aslí aur haqíqí zindagí pák aur muqaddas hai, aur najásat kí maujúdagí se un kí rúh kí har ek qúwat meṉ murdapan paidá hotá hai. Ḳhudá zindoṉ ká Ḳhudá hai, aur murdoṉ ká nahíṉ. Wuh zindoṉ se sharákat rakh saktá, aur un se us kí ḳhidmat aur parastish mumkin hai. Pákízagí kí hálat baní Ádam kí aslí hálat hai, aur apní aslí hálat se judá ḳhilqat ke kisí jándár kí bhaláí aur ḳhush-hálí nahíṉ hotí. Tamám maḳhlúq apní aslí hálat hí meṉ zindagí ke kám ko anjám de sakte, aur árám ke sáth apní zindagí ko basar kar sakte haiṉ.

Ba'z jándáron ki sukúnat páni men, ba'zon ki hawá men aur ba'zon ki zamín ke andar hotí hai. Agar un ki sukúnat badal jáe, aur ird-gird ki chízen judá ki jáen, to un ká marná báqí hogá. Quddúsí ká des tamám paidá ki húi rúhon ká haqíqí watan hai. Usí ki áb o hawá, khúrák o poshák, sukúnat o suhbat se wuh mel o muwáfiqat rakhtí hain. In chízon ke bagair ádmion ki rúhon ke wáste barbádí aur pareshání ká tajriba hí bágí hai. Dúsrí bát jis par khúb gaur karná munásib aur farz thahartá yihí hai, ki Khudá ká aisá jalál o kamál hai ki pákízagí se mahrúm rahte húe us se sharákat o rifáqat ká rakhná imkán se báhar hai. Khudá ki quddúsí us ki aur tamám sifaton ki barái aur 'álishání ká bá'is hotí hai. Anhoná hai ki lá-intihá quddús Ma'búd ki huzúrí men nápák parastár rasáí páen. Agar rasáí hásil bhí hotí to koí fáida na miltá, kyúnki haqíqí parastish pákízagí ká izhár hai. Isí hálat men Khudá ne yih hidáyat dí, ki "Tum pák ho is liye ki main pák hún." 1 Pat. 1: 16. Káhinon ki makhsúsiyat, jis men pání un par chhirká játá thá, isí garaz se hotí thí ki Khudá ki qurbat hásil ho. Jab dilí safáí ho to aisí qurbat mumkin hai. Khudá ki 'ibádat aur khidmat ke iráde se káhin háth pánw dhote bhí the. Aisí 'ibádat aur Iláhí khidmat dúr se nahín ki játí. Jab haqíqí aur rúhání thahre to aisá sárá kám Khudá ki bárgáhon hí men anjám pátá hai. Us men Khudá se khúss sharákat ká tajriba hásil hotá hai. Imkán se báhar hai ki quddús Khudá najis ádmion se sharákat rakhe. Apní zát o khássiyat ki nisbat quddúsí aur najásat ke darmiyán kamál mukhálifat baní rahtí hai. Mumkin nahín hai ki ág se pání mel kare. Akhláqí pákízagí aur gandagí ápas men ek dúsre ki jání dushman hain.

2. *Pital ke hauz ke pání ke isti'mál se akhláqí pákízagí ká imkán záhir kiyá játá hai.*—Agar aisí pákízagí mumkin na hotí, to us ká tashbíhí wasíla maujúd na páyá játá. Káfare ká intizám isí maqsad se nikálá gayá ki badí aur us kí gandagí donon dúr kí jáen. Agar gunáh aur us ke sáre natíjon se makhlasí mumkin na hotí, to Ádam aur Hawwah ko nasl na bakhshí játí. Nárást ádmí kí rúh men badí aur najásat zarúr maujúd hai, par wuh aisí rúh ká hissa nahín hai. Wuh ajnabí hokar us men sukúnat hásil kar letí hai. Jab gunáh ajnabí hai, to goyá apne mulk ko wápas bhejá já saktá hai. Hán, 'udúlhukmí ká silsila is qadr barh saktá hai ki us se chhutná mumkin nahín rahtá. Is ráh men aisí sangdilí hásil ho, aur badí aur gandagí kí aisí 'ádat hásil kí jáe, ki naját ká imkán nest kiyá jáegá. Pák Kalám men kaí bár aisí hálat ká zikr miltá hai. "Kyá Kúshí ádmí apne chamre ko, yá tendúá apne dágon ko, badal saktá hai? Tab hí tum neki kar sakoge, jin men badí karne kí 'ádat ho rahí." Yar. 13: 23. "Lekin jo koí Rúh ul Quds ke haqq men kufr bake, wuh abad tak mu'áfí na páegá, balki abadí gunáh ká qusúrwár hai." Marqus 3: 29. "Gunáh aisá bhí hai, jis ká natíja maut hai: is kí bábat du'á mángne ko main nahín kahtá." 1 Yúh. 5: 16. Shaitán aur us ke firishton ká aisá hí hál húá hogá. Unhen makhlasí kí 'ahsíl gair-mumkin ma'lúm hotí hai. Jab aisá tajriba mumkin hai to gunáh ke silsile aur sangdilí se khauf rakhná wájib aur farz hai. Lekin un kí hálat bilkull aur hai jo naját ke mushtáq hain, aur us kí talásh karte hain. Un se Khudáwand farmátá hai, ki "Apne taín dhoo, áp ko pák karo; apne bure kámon ko merí ánkhon se dúr karo; bad-fi'lí se báz áo; nekokárí

síkho. Ab áo, ham hujjat karen, Ḳhudáwand kahtá hai: agarchi tumháre gunáh qirmizí hon, par barf kí mánind sufed ho jáenge; aur harchand wuh argwání hon, par ún kí tarah ujle honge." Yas. 1: 16-18. Jab koí naját ká tálib ho, to us men gunáh kí najásat us bimárí kí mánind hogí jis ká 'iláj mumkin hai. Shayad us marz kí barí kasrat hai, aur us kí ḳharábí se sárá ḳhún bhará húá hai, aur ḳhún kí gardish se us bimárí ká asar sáre badan men phail rahá hai. Agar 'iláj na miltá to marná hí báqí hotá. Lekin ḳhún kí asliyat aur hai, aur us marz kí ḳharábí aur. Isí sabab se un men judáí mumkin hai. Jab 'iláj ká isti'mál púrá ho, aur us ká asar anjám páe, to bimárí ruḳhsat hogí aur maríz sihhat páegá. Isí tarah Ḳhudá kí qudrat aur kám se insán kí gunáh-álúda aur najis rúh ko maḳhlasí aur naját miltí hai. Dekhne men shayad rúh kí ján aur badí kí ḳharábí ke darmiyán aisá mel húá, ki wuh ek hí ma'lúm hotí hain. Lekin jab Ḳhudá ká 'iláj ímán se púrí qabúliyat páe, to wuh najásat, jo halákat ke kám ko anjám de rahí thí, aur us kám ko ḳhatm karne par ámáda thí, rokí játí aur láchár hokar ḳhárij kí játí hai. Us gandagí ke 'iwaz Ḳhudá kí quddúsí ke chashme se us bechárí rúh men pákízagí kí nadí járí kí játí hai. 'Iláj ke mumbárak asar se sihhat aur aslí zindagí hásil hotí hai. Aisí naí zindagí Ḳhudá kí jalálí dast-kárí hai, aur us ko maujúd karná us ke sáre kámon men auwal darja rakhtá hai.

3. *Pítal ke hauz ke pání ke isti'mál se aḳhláqí pákízagí ká wasíla záhir kiyá játá hai.*—Wuh páni sirf rasmí aur tashbihí taur par pákízagí ká wasíla ṭhahar saktá thá. Haqíqí wasíla bilkull dúsrá thá. Rúhon par jismání páni ká asar nahín pahunchtá, aur

agar pahunchtá bhí, to us men qúwat nahín hai, ki dil kí gandagí ko dúr kar de. Aur mazhabon ke darmiyán, jab páni ká díní isti'mál ho, to usí par bharosa hotá hai ki rúhání fáida hásil hogá. Aisá bharosa bátil aur be-phal páyá játá hai. Jism ko páni kí tásír kitní hí fáidamand kyún na ho, wuh rúhon kí nisbat bekár aur be-asar hotá hai. Baibal men rúhon kí pákízagí kí nisbat páni ká ek hí kám hotá hai, ya'ne ki tamsílí taur par aslí aur haqíqí wasíle aur us ke kám ko záhir kare. Aḳhláqí aur rúhání pákízagí ká sachchá wasíla Rúh ul Quds hí hai. Díní isti'mál men páni hamesha usí kí taraf goyá ishára kartá hai. Jab Ḳhudá kí taraf se wa'da kiyá gayá, ki "Main tum par sáf páni chhiṛkúngá, aur tum pák sáf hoge," to wa'de ká bhed is bát se kholá játá hai, ki "Main apná Rúh tum men ḍálúngá." Hiz. 36: 25-27. Wuh ḍálá húá Rúh andarúní safáí aur pákízagí ke sáre kám ko anjám detá hai. Páni ká baptisma tab hí muassir hotá hai, jab us kí ta'lím aur hidáyat se Rúh kí qabúliyat húí, aur us ká bhí baptisma milá. Jab páni ká baptisma dil aur durustí se liyá jáe to Rúh ul Quds kí taiyárí hásil hogí. Rúh ul Quds goyá wuh páni hai jis men naí paidáish ká gusl diyá játá hai. Ham ko yih gusl dená aur nayá banáná ek hí bát hai. Títus 3: 5. Isí hálat men zindagí aur raftár aur ḳhidmat aur 'ibádat pák rah saktí hain, ki pítal ke hauz ke páni kí tarah Rúh ul Quds ká rozána aur púrá isti'mál húá kare. Ḳhudá kí ummat men yih isti'mál abad ul ábád rahegá. Nae aur sonahle Yarúshalem men áb i hayát ká daryá Yúhanná ko nazar áyá, aur wuh hamesha tak járí rahegá. Daryá kí misál se Rúh ul Quds kí ma'múrí murád hai. Wuh ma'múrí kabhí na ghaṭegí. Us páni ká asar muqaddason kí pákízagí se

muta'alliq hogá. Us kí kamál kasrat hai ki quddúsí kí kamí ká kabhí andesha na ho. Wuh kámil pákízagí ká kámil wasíla baṉá rehegá.

Sháyad koí suwál kare, ki Ḳhudá ke farzandoṉ ke liye wuh hauz kyá hai aur kahán miltá hai, jis meṉ áb i hayát, ya'ne Rúh ul Quds, bhará húá páyá játá hai. Jawáb yih hai ki ḳháss aur kámil taur par Yisú' Masíh ḳhud wuh hauz ṭhahartá hai. Jaisá wuhí qurbángáh hai, jis par wuh muqaddas ág, ya'ne Rúh ul Quds kí ág, jaltí rahtí hai, waisá hí wuh hauz bhí ṭhahartá hai jis meṉ áb i hayát kí ma'múrí pái játí hai. Apne baptisma ke waqt, jab insán kí naját ke kám ke liye us ne kámil taur se apne áp ko maḳhsús kiyá to us ne Rúh ul Quds kí ma'múrí pái. Wuh ma'múrí us kí maut tak baní rahí, aur ásmán ke jalál meṉ abad tak baní rahegí. Wuh ma'múrí baní Ádám ke liye us ko baḳhshí gaí. Wuh isí hálat meṉ kámil pákízagí ká wasíla ṭhahartá hai, ki wuh tamám ímándároṉ ke liye Rúh ul Quds ká chashma hai. *Pítal* ká hauz tashbíhan us ko is liye záhir kartá hogá, ki jism meṉ hokar apní past-hálí hí meṉ us ne apní kalísiyá ke wáste Rúh ul Quds ko hásil kar liyá. Jab ímán se koí ádmí Masíh ká maskan baná, aur us ko us maskan meṉ sukúnat milí, to us ádmí ke andar áb i hayát ká hauz bhí maujúd rahegá ki bilá-nága us ke pání ká isti'mál húá kare.

Pák Kalám bhí ek taur par Rúh ul Quds ká hauz ṭhahartá hai. Masíh us kalám ke sáth pání se ya'ne Rúh ul Quds se kalísiyá ko gusl dekar aur sáf karke muqaddas banátá hai. Ifs. 5: 26. Naí paidáish Ḳhudá ke Kalám ke wasíle se hotí hai. 1 Pat. 1: 23. Ḳhudáwand farmátá hai, ki "Tum us kalám ke sabab, jo maiṉ ne tum se kiyá, pák ho." Yúh. 15: 3.

Phir us ne Báp se yih darḳhwást kí, ki "Unheṉ sachái ke wasíle se muqaddas kar: terá kalám sachái hai." Yúh. 17: 17. In áyatoṉ se murád nahíṉ hai ki pákízagí ke muḳhtalif wasíle haiṉ. Ġaraz yihí hai, ki Pák Kalám hí meṉ baní Ádam ke liye Yisú' Masíh aur Rúh ul Quds kí sukúnat pái játí hai, aur wuh usí meṉ rahte húe apne kám ko anjám dete haiṉ. Jab durustí ke sáth Pák Kalám ká isti'mál ho, to pákízagí ke liye Rúh ul Quds hásil kiyá jáegá. "Hamárí ḳhush-ḳhabarí tumháre pás Rúh ul Quds sáth pahuṉchí." 1 This. 1: 5. Kalám ke parhne aur sunne meṉ tamám ímándároṉ ká haqq hai ki aise hí tajribe meṉ sharík ho jáeṉ. Pák Taslís ká zahúr Baibal meṉ, aur Baibal ke wasíle se hásil hotá hai. Áb i hayát ká hauz Ḳhudá ke farzandoṉ ke nazdík rahtá hai. Us ke pání ká isti'mál har waqt mumkin aur farz hai.

BAB XIII.

Sonahla Shama'dan.

Pítal kí qurbángáh aur hauz kí ta'lím hásil karke, aur us ta'lím ká mubárak asar pákar, ham taiyár honge ki áge barhen. Ab ḳhaime ke andar kí chízon se kám hogá. Ḳhaima ḳháss taur par Ḳhudá ká maskan thá. Bayán ho chuká ki ḳhaime men ḳháss karke Masíh kí tashbíh pái játí hai, par us ne apní kalísiyá aur us ke judá judá 'shuraká ko apne sáth Ḳhudá kí sukúnatgáh kar liyá. "Báp mujh men aur main tum men" Ḳhudáwand ká chuná húá muháwara hai. Is mubárak tajribe men har ek farzand i Ḳhudá sharákat pátá hai. Ḳhaime men jákar is tajribe kí taswíren dekhen. In taswíron kí ta'lím se barí barakat ko hásil karná mumkin aur farz hai. Baní Isráel men se sirf Káhin ḳhaime men dáḳhil ho sakte the. Ḳhudáwand ke pairau rúhání 'ilm aur barakat kí tahsíl kí garaz se us men ḳhiyálan be-rok já sakte hain. Lekin us kí tashbíhí ashyá par barí ta'zím ke sáth gaur kiyá jáe. Us ko pák zamín samajhkar goyá júte utárke andar jáen. Bayán ho chuká ki kaise beshqímat sámán se ḳhaima banáyá gayá. Is bát se wuh barí daulatmandí záhir kí játí, jo rúhání zindagí men hásil hotí hai. Ḳhaime ke do kamre the. Pahle kí lambáí bís háth kí aur chaurái aur unchái das das háth kí thí. Yih kamra pák makán ke nám se mashhúr thá. Dúsre kamre kí lambáí aur chaurái aur unchái barábar aur das das háth kí thí. Wuh páktarín makán kahlátá thá. In kamron ke tín atráf shittím kí lakrí ke takhte lagáe gae jin par soná marhá gayá

thá. Ḳhudá ká maskan sonahlá thá. Masíhí mu'allimon ká ḳhiyál hai ki chhat ke liye besh-qímat aur kamál ḳhúbsúrat kapṛá, jo ásmání aur argawání aur qirmizí rang ká thá, lagáyá gayá. Us kapre ke úpar bakron kí surḳh rangí húí ḳhálon se ek ghaṭátop thá, aur tuḳhson kí ḳhálon se ek ghaṭátop sab ke úpar lagáyá gayá, ki ḳhaime men páni na pahunche. In do kamron ke chárón taraf wuhí rang barang ke pardah tange húe nazar áe, jin men kamál 'umdagí ke sáth karúbím kí taswíren banáí gaí thín. Yih ghar Ḳhudá Ta'álá kí sukúnat ke wáste banáyá gayá, aur kamál raunaq aur 'álíshání munásib thí. Jis maḳhlúq men bhí Ḳhudá sukúnat hásil kar le wuh use bará jamál o jalál baḳhshegá. Pák makán men tín chízen pái játí thín jin se rúhání ta'lím hásil karní hai. Púrab ke sire se andar játe húe báín taraf díwár ke pás sonahlá shama'dán páyá játá thá. Dahní taraf dúsrí díwár se milí húí nazar kí roṭíon kí mez rakhí rahtí thí. Sámhne aur us parde ke pás jo donon kamron ke bích men laṭká húá rahtá thá baḳhúr kí sonahlí qurbángáh nazar átí thí. Is báb men sonahle shama'dán aur us kí rúhání ta'lím se kám hogá. Shama'dán ke banáne men qaríb ek lákh rupiya ke ḳhális sone ká ḳharch húá. Shumár men us ke chirág sát the. Us kí ḳhushnumáí aur 'umdagí 'ajíb thí. Shama'dán kí rúhání ta'lím men kaí báten shámil hain.

1. *Sonahle shama'dán se kyá murád hai?*

(1) *Masíh se murád hai.*—Us ke wasíle se Yisú' Masíh fashbíhan pesh kiyá játá hai. Sonahlá Yarúshalem; jis ká bayán Mukáshafa kí kitáb men miltá hai, ḳháss taur par Ḳhudá ká jalálí maskan hogá. Us shahr kí nisbat likhá hai, ki "Dekh, Ḳhudá ká

ḳhaima ádmíoṉ ke darmiyán hai." Muk. 21: 3. Nayá Yarúshalem us ká ḳhaima ṭhahregá. Is jalálí shahr ke haqq meṉ yih bhí ḳhabar hai, ki "Barra us ká chiráġ hai." Muk. 21: 23. Abad ul ábád Masíh áp rúhání kalísiyá ká núr baná rahegá. Is hálat meṉ farzandán i Ḳhudá kí kabhí táríkí ká andesha na hogá.

(2) *Rúhání kalísiyá aur us ke shuraká se murád hai.*—Ḳhudáwand aur us kí kalísiyá meṉ aisá mel hai, ki wuh us ke sáth chiráġ ṭhahartí hai. Masíh sir hai, aur us kí kalísiyá badan hai. Yisú' daraḳht hai kalísiyá ke shuraká ḍálíáṉ haiṉ. In misáloṉ se 'ajíb yagánagat záhir kí játí hai. Yúhanná rasúl ne Patmus ṭápú par Ḳhudáwand ko jalál meṉ dekhá, aur wuh sát sone ke chirágdánoṉ ke bích meṉ phirtá húá nazar áyá. Us ko yih ḳhabar dí gaí ki sát chirágdánoṉ se wuh sát kalísiyáeṉ murád thí, jin ke pás wuh sát ḳhatt bheje gae jo dúsre aur tísre bábоṉ meṉ páe játe haiṉ. Muk. 1: 20. Dunyá kí sab haqíqí Masíhí kalísiyáeṉ, aur un ke tamám shuraká rúhání taur par chirágdán haiṉ. Is bát ko samajhkar ḳhaime ke shama'dán se baṛí ta'lím hásil hogí.

2. *Ham shama'dán ke kám par ġaur kareṉ.*—Shama'dán ká kám yihí hai ki núr ká wasíla bane. Dunyá meṉ kalísiyá aur us ke har ek sharík ká bhí yihí kám hai. "Tum dunyá ke núr ho. Isí tarah tumhárí roshní ádmíoṉ ke sámhne chamke, táki wuh tumháre nek kámoṉ ko dekhkar tumháre Báp kí, jo ásmán par hai, baṛáí kareṉ." Matí 5: 14, 16. Táki shama'dán núr ká wasíla bane, tín aur chízoṉ se bhí kám hai, aur un chízoṉ par ġaur karne se mufíd ta'lím milegí.

(1) *Shama'dán ko battí kí zarúrat hotí hai.*—Battí ke bagair shama'dán apne kám ko anjám nahíṉ de saktá hai. Battí shama'dán meṉ pahuṉchkar tel se bhar játí, aur ág ko mauqa' detí hai ki roshní ká bá'is ho. Sút ke binne se ádmí battí ko banáte haiṉ. Kalísiyá ke shuraká muhabbat kí ráh meṉ aisí yagánagat ká tajriba páte haiṉ, ki ek sáth battí kí tarah núr ká wasíla baneṉ. Wuh muḳhtalif sút jo battí meṉ miláe játe haiṉ judá judá rahte húe roshní ke kám ko anjám nahíṉ de sakte haiṉ. Kámyábí ke liye pahle bine jáeṉ aur battí baneṉ. Isí tarah jab kisí kalísiyá ke shuraká ke darmiyán judáí aur muḳhálifat ho, mumkin nahíṉ hai ki wuh kalísiyá dunyá ká núr ho. Jab Masíhíoṉ meṉ ná-ittifáqí aur ranjish jagah páe, to táríkí hamesha chhá játí hai, aur táwaqte ki báhamí mel hásil na ho wuh táríkí gálib rahegí. Ek taur par jab púrí birádaráná ulfat ho to kalísiyá ke andar har ek ímándár ek chhoṭá chirágdán bhí ho játá hai. Aise tajribe meṉ us kí rúh kí muḳhtalif qúwateṉ, 'aql aur marzí aur muhabbat aur zamír wg. kí qúwateṉ, goyá ek hí battí meṉ bíní játí haiṉ, ki ág ko chamakne ká mauqa' diyá jáe.

(2) *Shama'dán ko tel kí hájat hotí hai.*—Is murád se ki shama'dán núr ká wasíla ho wuh tel se zarúrat ke bamújib bhar diyá játá hai. Sab ko roshan hai, ki jab tel sarf ho gayá wuh bujh játá hai, aur tel ke bagair wuh har taur se bekár rahtá hai. Rúhání kalísiyá aur us ke tamám shuraká ko bhí tel kí zarúrat baní ráhtí hai. Jab díní rasúmát meṉ tel ká isti'mál húá kare to Rúh ul Quds hí se garaz hai, aur tashbíhí taur par wuh záhir kiyá játá hai. Ba'z auqát tel masah karne ke kám meṉ isti'mál kiyá játá thá, aur us hálat meṉ sihhat aur tázagí aur

zoráwarí se murád thí. Rúh ul Quds Ḳhudá ke ḳhádimon ko sáre ṭhahráe húe kám ke liye púrí qúwat aur liyáqat baḳhshtá hai. Jab jaláne ke kám men átá thá, to núr se murád hai, aur rúhání núr men naját ká 'ilm aur us 'ilm ká mubárak asar shámil hai. Jab shama'dán tel se ḳhálí ho, to anhoná hai ki wuh núr ká bá'is ṭhahre. Us kí battí bagair tel ke kám ko anjám nahín de saktí hai.

(3) *Shama'dán ko ág kí ihtiyáj hotí hai.*—Jab tak shama'dán na jaláyá jáe tab tak us ke áspás kí táríkí hí gálib rahegí. Us ká sárá kám ág par bhí munhasir rahtá hai. Jab díní isti'mál ho, to hamesha ág Rúh ul Quds kí tashbíh ṭhahartí hai. Tel kí tarah ág ke muḳhtalif kám hote hain jab ki mazhabí rasúmát men us ká isti'mál ho. Ba'z auqát bhasam karne kí garaz se wuh kám átí hai. Aise mauqa' par wuh sunár kí sí ág hogí, jis ká kám yih hai, ki sone ke mail ko dúr kar de. Rúh ul Quds ke asar se gunáh kí gandagí bhasam kí játí hai. Mal. 3: 2, 3. Phir qurbánion ke charháne aur baḳhúr ke jaláne men ág ke wasíle sárí ḳhushbúí Ḳhudá tak pahunchái játí thí. Usí tarah Rúh ul Quds kí qudrat aur kám se insán kí qúwaten aur du'áen Ḳhudá kí dargáh men rasáí pátí hain. Jab chirág se muqaddas ág ká kám ho, to tel kí tarah wuh núr ká wasíla hotí hai. Ág hí men shama'dán kí sárí roshní páí játí hai. Shama'dán kitná 'umda kyún na ho, tel aur battí maujúd hon, par ág ke bagair andherá baná rahegá. Jab shágirdon se Ḳhudáwand ne farmáyá, ki "Tum dunyá ke núr ho," to murád yih thí, ki tum men Rúh ul Quds tel aur ág kí tarah mauqa' pákar núr paidá kartá, aur us ke mubárak kám ko anjám detá hai. Jab is bát par gaur ho ki Rúh ul Quds ke núr se kyá

murád hai, to us ke is kám ká baṛá jalál záhir hogá. Yih núr ásmání aur Iláhí 'ilm hai. Us men Ḳhudá aur us kí jalálí sifaten nazar átí hain. Us kí pahchán hásil hotí hai. Us ke asar se pákízagí aur rástbází aur rúhání zindagí kí sárí fazílaten aur nek ḳhaslaten jání játí hain. Kull maujúdát men yihí 'ilm sab se baṛá aur fáida-baḳhsh hai. Phir is 'ajíb núr men na sirf Ḳhudá aur rúhání aur aḳhláqí ḳhúbíon ká 'ilm hásil hotá hai, par hamárí haisiyat aur hájat ke ba-mújib in sab kí mírás jánnewálon ko baḳhshí bhí játí hai. Tamám ímándáron ke liye yih núr pákízagí, rástbází, nekí, sadáqat wg. ká chashma hai. "Tum sachcháí se wáqif hoge, aur sachcháí tum ko ázád karegí." Yúh. 8: 32. Us ke asar se nárástí aur najásat nest kí játí hai. Us núr men Ḳhudá ḳhud hamárí sipar aur bahut baṛá ajr hotá hai. In mubárak ḳhúbíon ke 'ilm aur mírás ke sáth kamál iqbálmandí aur sarfarází aur ḳhushhálí baḳhshí játí hai. Yih Iláhí núr hamesha kí zindagí aur kamál ásúdagí aur daulatmandí hai.

3. *Shama'dán ke sámán se baṛí ta'lím miltí hai.*—Wuh ḳhális sone se banáyá gayá. Us ke banáne men qaríb ek lákh rupiya ká soná lagá. Masíh kí tashbíh hokar munásib thá ki wuh shama'dán kamál besh-qímat ho. Rúhon ká núr hokar Yisú' kí beshbahái lá-intihá hai. Ḳhudá Báp kí dargáh men us kí 'izzat aur qadrdání bayán se báhar hai. Ḳhudáwand apní kalísiyá aur us ke shuraká ko nájat dekar apne sáth núr ká wasíla kar detá hai, aur is hálat men wuh us kí beshbahái men sharík kiye játe hain. Jab baní Ádam taiyár hokar Rúh ul Quds ke tel aur ág ko hásil karte hain, to Ḳhudá kí bádsháhat men un kí qímat goyá un ke andáze ke mutábiq Masíh kí

sí ho játí hai. "Tumháre dil kí ánkhen roshan ho jáen, táki tum ko ma'lúm ho, ki Ḳhudá kí mírás ke jalál kí daulat muqaddason men kaisí kuchh hai." Ifs. 1: 18. Muqaddas ḳhud wuh mírás hain. Us mírás ke jalál kí daulat be-hisáb hai. Us ká bhed yihí hai, ki Ḳhudáwand men núr hokar wuh us ke jalál men us ke shámilhál kiye játe hain. Ḳhudá akelá us jalál kí daulat jánkar maḳhlúqon par záhir kar saktá hai. Is ta'lím kí nisbat Baibal men muḳhtalif misálen dí játí hain jin ke isti'mál se muqaddas insán us martabe se wáqif ho jáen jo Masíh men baḳhshá játá hai. Anájon men rástbáz gehún kí mánind hain. Matí 13: 38. 'Umdagí kí nisbat sab anájon men gehún auwal hí hai. Dunyá men muqaddas log besh-qímat se besh-qímat pattharon kí mánind hain. Sardár káhin ke sínebaud par bárah aise patthar jare gae, ki Ḳhudá kí huzúrí men paḥunchále jáen. Tashbíhan Ḳhudá kí ummat se garaz thí. Munjí ke sínebaud men goyá tamám rástbáz aisí hí jagah páte aur kamál besh-qímat ṭhaharte hain. Naiyiron men farzandán i Ḳhudá áftáb kí mánind honge. "Us waqt rástbáz apne Báp kí bádsháhat men áftáb kí mánind chamkenge." Matí 13: 43. Ḳhudáwand ke baḳhshe húe núr men un ká jalál be-hadd hogá. Zewaron men rúhání ádmí bádsháh ke táj kí tarah ṭhahráe játe hain. "Tú Ḳhudáwand ke háth men darakḫshán táj hogá, aur apne Ḳhudá kí hathelí par ek sháhána afsar." Yas. 62: 3. Kull aqsám ke zewaron men yihí ziyáda besh-qímat páe játe hain. Ádmíon ke darmiyán naját-yáfta bádsháh aur káhin batláe játe hain. Dunyá men bádsháh aur kalísiyá men káhin auwal martaba rakhte hain. Dháton men kalísiyá aur us ke zinda shuraká soná hain, aur dháton

ke darmiyán soná sab se qímatí hai. Isí hálat men shama'dán ḳhális sone se banáyá gayá, ki rúhání kalísiyá ke láiq tashbíh ṭhahre. Yihí muqaddason kí nisbat Ḳhudá hí ká faisala húá, aur wuh faisala qáim rahegá.

4. *Sonahle shama'dán kí kárígarí se bhí ta'lím miltí hai.*—Wuh kamál 'umda thí, aur shama'dán kí ḳhúbsúratí bahut 'ajíb thí. Banánewálon ko Rúh ul Quds 'ináyat húá, ki yih názuk aur barí kám usí kí hikmat aur qudrat se anjám páe. Munásib thá, ki sámán kí beshbahái aur kárígarí kí 'umdagí ek sí ho. Shama'dán "sát seb aur sosan ká banáyá gayá." Phalon aur phúlon kí ḳhúbsúratí us ko dí gaí. Ḳhudáwand hí kí dastkárí se rúhání chirágdán banáe játe hain. "Ham usí kí kárígarí hain." Ifs. 2: 10. Wuh apnon ko apná hí jamál baḳhshtá hai. Us kí dí húí zínat 'ajíb hogí. "Jab ham sab, be-naqáb chihron se, Ḳhudáwand ke jalál ko is tarah dekhte hain, jis tarah áine men, to us Ḳhudáwand ke wasíle se jo Rúh hai, ham usí jalálí súrat men darja ba darja badalte játe hain." 2 Qur. 3: 18. Áḳhirkár baḳhshe húe núr men un ká jalál be-hadd hogá. dan tak bhí us kí ummat us kí súrat par baní rahegí. Fil. 3: 21. "Jab wuh záhir hogá, to ham bhí us kí mánind honge." 1 Yúh. 3: 2. Yihí muqaddason ká ḳháss aur bahut barí ajr hai, ki Ḳhudáwand se wuh sharákat miltí jis se wuh us kí mánind bane rahenge. Isí zindagí men yih mubárak tabdílí shurú' hotí hai, aur 'álam i arwáh men kamál tak pahunchegí.

5. *Chirágon ke shumár se bhí fáida-baḳhsh ta'lím, miltí hai.*—Shama'dán ke banáne kí nisbat hidáyat yihí thí, ki "Chha shákhen niklí húí donon taraf se tín ek jánib se, tín dúsrí jánib se hon. Tú us ke liye sát chirág banáiyo, aur chirágdánon ko úpar rakhi-

yo." Ḳhur. 25: 32, 37. Baibal men sát wuh 'adad hai jis se kamáliyat záhir kí játí hai. Sát chirágon se púre andáze ká núr murád hai. Mukáshafa 1: 4 men Rúh ul Quds sát rúhen kahlátá hai, aur murád yih hai, ki wuhí Rúh hai jo kamál ma'múrí ke sáth núr baḳhshtá aur lá-intihá qudrat ke sáth apne sáre kám ko anjám detá hai. Wuh núr jo Ḳhudá ke maskan men baní Ádam ko hásil hogá kámil aur púre itmínán ká bá'is páyá jáegá. Sonahlá Yarúshalem kámil taur par Ḳhudá ká maqdis aur maskan ṭhahregá, aur "us men súraj yá chánd kí roshní kí kuchh hájat nahín; kyúnki Ḳhudá ke jalál ne use roshan kar rakhá hai, aur Barra us ká chirág hai." Muk. 21: 23. Rúh ul Quds kí munauwarí kí ma'múrí se murád hai. Usí Rúh ke wasíle se Barra apne is baṛe kám ko anjám detá hai. Hamesha jab Rúh ul Quds kí ma'múrí hásil ho, to wuh 'ajíb ásmání 'ilm aur pákízagí aur ḳhushḥálí ká bá'is hogá. Us ke is baṛe kám men muḳhtalif kitáben aur díní ustád kárámad hon, par un sab kí ḳhidmat tab hí muassir hogí jab Rúh ul Quds áp un ke kám ko tásír baḳhshe.

6. *Shama'dán kí ḳhabardárí kí ḳhidmat se ta'lím miltí hai.*—Shama'dán káhinon ko samajhá gayá, ki wuh us kí ḳhabar len aur árásta rakhen. Un kí is ḳhidmat men tamám muqaddason ke liye 'umda namúna miltá hai. Shama'dán kí árástagí kí ḳhidmat men kaí báten shámil thín. (1) Kámil safáí kí zarúrat thí. Mumkin na thá ki aisá shama'dán mailá hokar ḳhaime ke málik ko pasand áe. Kisí káhin ne zarúr roz ba roz us ko ḳhúb ponchhá aur malá hogá, ki us par gard jagah na páe, aur ki us kí chamak púrí rahe. (2) Baṛí ḳhabardárí zarúr kí gaí hogí, k kisí waqt chirágon men tel kí kamí na hone páei

Dekh dekhkar waqt ba-waqt un ko bhar diyá karná thá. (3) Barábar battí kí ḳhabar lení thí. Us ká sudhárá karná zarúr thá, aur dekhná bhí thá, ki wuh durustí ke sáth tel men ḍúbí rahe. Jalte húe sire ko waqt bawaqt uṭháná paṛá ki ág ká shu'la na ghaṭe. In báton se Ḳhudá ke har ek farzand ke rúhání faráiz záhir kiye játe hain. Hamáre tajribe men shama'dán kí safáí, tel kí kasrat, battí kí durustí, aur ág kí maujúdagí kí fikr karní hotí hai. Yih sárí báten hamárí koshish aur ḳhidmat par munhasir hain. Jo kuchh Ḳhudá ko pahle karná thá, ki ímándáron ko kasrat ke sáth rúhání núr hásil ho, us ne kar liyá. Jo kuchh us ko kartá rahná hai, wuh kartá rahtá hai. Du'á mángne, aur ta'lím síkhne, aur ḳhidmat karne men, jo kuchh karná farz aur zarúr hai, jab us ke namúne par ham se kiyá jáe, to kasrat ke sáth Iláhí núr hásil hogá, aur us ke asar ká mubárak tajriba baḳhshá jáegá. Sonahle shama'dán kí 'ajíb ta'lím tamám rástbázon ko darkár hai, aur us se baṛá rúhání fáida hásil hotá hai.

BAB XIV.

Nazr ki Rotion ki Mez.

Ḳhudáwand ke ḳhaime ke baṛe kamre kí dúsrí chíz jis se ḳháss kám hogá nazr kí roṭíon kí mez thí. Mez ke sáth sone ke bartan aur chamche aur sarposh aur baṛe baṛe piyále unḍelne ke liye banáe gae aur isti'mál kiye játe the. Wuh mez shittím kí lakṛí se banáí gaí aur sone se maṛhí húí thí. Us par chár chár ungal sone kí kangní lagáí gaí, aur us ke chárou taraf sone ká kalas banáyá gayá. Wuh bahut hí ḳhúbsúrat thí. Us kí lambáí do háth kí, aur unchái aur chauṛáí ḍeṛh ḍeṛh háth kí thí. Ek bár hafte meu, ya'ne Sabt ke roz, baní Isráel ke firqou ke shumár ke bamújib káhin us par maide kí bárah roṭíán rakhá karte the. Ek hafte ke ba'd wuh roṭíán káhinou ke kháne meu ḳharch kí játí thíu, aur usí shumár kí tází roṭíán un ke badle meu dharí játí thíu. In roṭíon meu se har ek ká wazn tín ser se kuchh ziyáda thá. In roṭíon par lubán rakhá játá thá, aur píchhe ág meu jaláyá játá thá. Angúrou ká ras bhí tapáwan ke liye, roṭíou ke pás rakhá játá thá. Ḳhaime ke isti'mál ke liye maida aur lubán aur mai baní Isráel kí taraf se chanda ke taur par diye játe the. Sone kí mez aur us ke isti'mál se rúhání ta'lím ḳhúb miltí hai. Us kí nisbat kaí báten pesh kí jáengí.

1. Sone kí mez isí garz se banáí gaí ki us par nazr kí roṭíán aur lubán aur mai rakhí jáeu.

Wuh goyá in chízou kí ḳhidmat ke liye banáí gaí. Nazr kí roṭíán baní Isráel kí mihnat mashaqqat ke phal meu se thíu. Wuh shukrguzárí ke sáth dí gaíu

ki us ke ghar meu jagah páen aur kám áeu. Un ke dene se in do báton ká izhár aur iqrár thá, ki zindagí kí sárí ni'mateu Ḳhudá kí taraf se hásil hotí hain, aur ki sab ke sab usí ke jalál ke liye qabúl kí jáeu aur isti'mál meu áeu. Nazr kí roṭíán tashbíhí taur par un aḳhláqí aur rúhání phalou ko záhir kartí thíu jo naját aur ásmání zindagí ke muta'alliq hainu. Masíh meu hamárí rúh kí tamám ḳhúbíáu aur fazílateu aur nek a'mál un phalon meu shámil hainu. Jab hamárí mihnat aur minnat ke sabab se dúsrou ko maḳhlasí aur rúhání zindagí hásil ho jáe to yih phal bhí goyá nazr kí roṭíou kí mez par jagah pátá hai. Baní Isráel kí jismání mihnat ke phalou ká chhoṭá hissa sone kí mez par rakhá játá thá. Hamárí rúhání mihnat aur ḳhidmat ká sárá phal Ḳhudá ke ghar kí mez par goyá jagah pátá hai. Ḳhudá kí huzúrí se dúr wuh mubárak phal nahíu miltá hai.

2. *Nazr kí roṭí ke muháwara se baṛí ta'lím hásil hotí hai.* Is 'ibárat ká lafzí tarjuma *chihre kí roṭí* (*face bread*) hai. Aisí 'ibárat se wuh roṭí garaz hai, jo Ḳhudá kí ḳháss huzúrí meu jagah pátí, aur jis par us kí nigáh lagí rahtí hai. Iláhí nigáh isí liye us par qáim rahtí, ki wuh us ke sámhne baṛí qímatí aur ḳháss qadr ke láiq ṭhahartí hai. Mumkin na hogá ki jismání roṭí Ḳhudá se aisí baṛí 'izzat páe, par yád rakhní cháhiye ki wuh roṭíán aḳhláqí aur rúhání ḳhúbíou aur nek ḳhaslatou kí tashbíh thíu. Jab insán kí rúh meu wuh fazílateu aur fauqiyat jo ásmání zindagí ke muta'alliq hainu páí jáeu to wuh Ḳhudá ke sámhne kamál besh-bahá aur be-hadd 'izzat ke láiq ṭhahrengí. Wuh Ḳhudá kí sí ḳhúbíou meu shámil hainu. Yih ḳhiyál bhí karná cháhiye ki aisí fazílateu insán kí rúh se judá nahíu miltíu. Wuh

rástbázoṉ kí hálat aur harakatoṉ meṉ pái játí haiṉ. Ḳhudá ke farzand aur un kí sárí ḳhúbiáṉ hamesha ek sáth hí páe játe haiṉ. Is bát se yih natíja nikaltá hai, ki jab hamárí rúhání zindagí ke phal Ḳhudá kí huzúrí meṉ hoṉ, aur us kí ḳháss nigáh un par lagí rahtí, to murád yihí hai ki hamárí rúh phal látí húí Ḳhudá ke sáth hí sukúnat pá rahí hai. Is mubárak tajribe se Dáúd ká yih qaul miltá hai, ki "Maiṉ ne Ḳhudáwand se ek sawál kiyá, usí ká maiṉ tálib rahúṉgá, ki maiṉ 'umr bhar Ḳhudáwand ke ghar meṉ sukúnat karúṉ." Zab. 27: 4. Phir likhá hai, ki "Wuh jo Ḳhudáwand ke ghar meṉ lagáe gae haiṉ, hamáre Ḳhudá kí dargáhoṉ meṉ phúlenge. Wuh burhápe meṉ bhí mewa denge." Zab. 92: 13, 14. Yih bhí Pák Kalám kí shahádat hai, ki "Ḳhudáwand kí áṉkheṉ sádiqoṉ par haiṉ." Zab. 34: 15. In báṫoṉ se záhir hai, ki Ḳhudá kí ḳháss nazar phal látí húí rúhoṉ par hai, aur wuh unheṉ kamál beshqímat jántá hai. Un kí qadrdání hadd se ziyáda hai. Ḳhudá ká maskan hí aisí rúhoṉ ká ghar hai. Iláhí huzúrí pák aur rást rúhoṉ ká ḳháss watan hai jis kí áb o hawá se muwáfiqat hai, aur jis kí zamín meṉ zarúrat kí zarḳhezí pái játí hai. Iláhí huzúrí meṉ baní Ádam kí fazílateṉ Ḳhudá ko pasand á saktí haiṉ. Rúhoṉ ke liye Ḳhudá se judá wiráni aur pareshání baní rahtí hai.

3. *Nazr kí roṭíoṉ kí ta'lím se Masíh ḳháss 'iláqa rakhtá hai.* Rúhání zindagí kí sárí fauqiyat aur fazílatoṉ kí nisbat wuh baní Ádam ke darmiyán pahle phal kí tarah aur kámil namúna hai. Insániyat ko iḳhtiyár karke Beṭe ne apne áp ko kámil taur se Báp ke liye maḳhsús kar diya. Us kí zindagí barábar Báp kí ḳháss huzúrí meṉ basar kí gaí, aur us zindagí ká

sárá phal goyá sone kí mez par rakhá játá thá. Us kí rúh púre andáze ke sáth phal látí húí Ḳhudá Báp ko nazar átí rahí. Isí hálat meṉ wuh insání taur par bhí Báp ká aisá piyárá Beṭá ṭhahrá, ki us kí nigáh us se na chhuṭ sakí. Aise namúne kí zindagí na pahle dunyá meṉ dekhí gaí aur na phir dekhí jáegí. Usí se púrí sharákat pákar ham wuh phal lá sakte haiṉ jo Ḳhudá ko maqbúl i nazar hoṉ. Usí meṉ rahte húe ham rúhání zindagí kí ḳhúbiáṉ hásil kar lete aur un ká isti'mál karte aur unheṉ záhir kar dete haiṉ. Usí ke sáth bhí ham usí kí tarah phal láte húe Ḳhudá ke ḳháss piyáre ho játe, aur usí ke maskan meṉ sukúnat páte haiṉ. Masíh ke sáth hokar wuh Iláhí huzúrí aisí fazílatoṉ aur nek ḳhaslatoṉ ká janam des páyá játá hai, jahán wuh sab parwarish aur muháfizat aur kamáliyat hásil kartí haiṉ. Yisú' se judá na koí Ḳhudá ke láiq phal lá sake, aur na us ko us ke ghar meṉ jagah mil sake.

4. *Wuh nazr kí roṭíáṉ rasmí taur par Ḳhudá ke isti'mál ke liye sone kí mez par rakhí játí thíṉ.*— Yih roṭíáṉ Ḳhudá ke maskan meṉ pahuṉchái játí thíṉ ki goyá usí ke kám áeṉ. Sab ko 'ilm hai, ki Ḳhudá jismání roṭí nahíṉ khátá. Lekin phal látí húí rúhoṉ se, jin par aise 'ajíb taur par us kí nigáh lagí rahtí, wuh ḳháss sangat rakhtá hai, aur us ko us sangat se aisí serí aur ḳhushí miltí hai, ki goyá wuh us ke liye 'umda gizá kí mánind hai. Ḳhudá ko kalísiyá aur us ke shuraká se sharákat aur rifáqat kí barí bhúkh hotí hai. Is bát ká bhed us kí lá-intihá muhabbat meṉ páyá játá hai. Muhabbat hamesha apne mahbúb kí rifáqat kí bhúkhí piyásí rahtí hai. Is bát meṉ insán apne Ḳháliq kí súrat par paidá kiye gae. Wálidain jab aulád se ḳháss sangat aur suhbat

rakhen to tasallí aur dilí árám páte hain. Yih ta'lím Masíh ke us qaul se miltí hai, ki "Dekh, main darwáza par khará húá khatkhatátá hún; jo koí merí áwáz sunkar darwáza kholegá, to main us ke pás andar jákar us ke sáth kháúngá, aur wuh mere sáth." Muk. 3: 20. Kháne se rúhání rifáqat aur sharákat murád hai, aur Munjí aur us kí ummat donon ko aise tajribe kí hájat hai, ki ásúdagí hásil ho. Kaisí 'ajíb aur mubárak bát hai ki baní Ádam rúhání zindagí aur us kí fauqiyat ko pákar Khudá ko serí aur itmínán ká bá'is ho sakte hain. Bete ne insán ho.ar Báp ko aisí ásúdagí pahunchái, aur wuh apnon ko is 'ajíb khidmat aur tajribe men apná shámilhál kar letá hai. Lá-intihá muhabbat ke sabab se Báp aur Betá donon rástbázon kí suhbat ke árzúmand rahte hain. Yih 'ajíb ishtiyáq muhabbat kí khássiyat ká phal hotá hai.

5. *Nazr kí rotián ek hafte ke ba'd kháne ke liye káhinon ko milá kartí thín.*—Wuh un ko khaime ke darwáze ke sámhne kháyá karte the. Is taur se us ne apne bandon ko un chízon men jo us ke liye makhsús kí gaí thín, apná shámilhál kar liyá. Kitní báton men wuh apnon se aisá hí sulúk kartá hai. In rotíon ke aise isti'mál se khass taur par Khudá ká diyá húá Masíh záhir kiyá játá hai. Na sirf wuh mujassim hone men baní Ádam ko bakhshá gayá. Us ne insán hokar Báp ke liye apne áp ko kámil taur se makhsús kar diyá. Jab qurbán hokar wuh phir zinda húá to nae taur se makhsúsiyat ke kám ko anjám diyá gayá. Us kí zindagí aur maut ká sárá phal Báp kí dargáh men pahunchkar goyá sone kí mez par rakhá gayá. Yih aisá phal bhí hai ki Báp ká khúb kám á saktá hai. Nazr ke taur par wuh Báp

ká baná rahá aur abad ul ábád baná rahegá. Lekin Khudá ne na sirf apná Betá bakhshá ki insániyat ko ikhtiyár karke apne Báp ke liye apne taín makhsús kar de, aur us kí marzí ko púrá karke hamáre wáste namúde, aur hamáre liye makhsúsiyat ká darwáza khole, táki ham bhí us ke sáth Khudá Báp ke bane rahen. In sáre kámon ke liye wuh zarúr diyá gayá. Lekin in ke siwá ásmání jalál men pahunchkar aur abadí sháhána ikhtiyár pákar wuh Báp kí taraf se goyá nae taur par aur dúsrí bár farzandán i Khudá ko bakhshá játá hai, ki us kí rifáqat o shirákat se un kí rúhání zindagí parwarish páe aur kamál tak barhtí jáe. Isí hálat men wuh apnon ke liye ásmání rotí thahartá hai, jis ke kháne se koí phir na bhúkhá ho aur zindagí kí ma'múrí abad tak baní rahe. Nazr kí rotián khaime ke sahn ke andar aur us ke darwáze ke pás hí khái játí thín. Jab Masíh se wuh sharákat ho, jis ká asar rotí kháne ká sá hotá hai, to wuh tajriba Khudá kí kháss huzúrí hí men hásil hotá hai. Báp kí huzúrí men rahná Báp se bhí sharákat rakhní hai. Jab Báp aur Bete donon se sharákat o rifáqat baní rahe to kámil serí aur ásúdagí miltí hai. Bayán ho chuká ki Khudá ke farzandon kí rúhání khúbián aur fazílaten aur nek 'amál aise phal hain, ki Khudá ke ghar men aur goyá sone kí mez par jagah pátí hain. Yih phal Khudá ko khúb kám átá hai. Lekin us ke isti'mál men bhí wuh ek taur par apní ummat ko apne sáth sharík kar letá hai. Muqaddason kí sharákat rúhání zindagí ke tajribe ká ek muháwara hai. Yih sharákat na sirf Khudá se hotí hai, par muqaddason ke darmiyán ápas men ek dúsre se bhí hotí hai. Is bá-hamí Masíhí sharákat ke zarí'e se rástbáz ek dúsre ke liye madad aur barakat aur khushhálí ká bá'is hote

hain. Aisí báhamí rúhání sangat se bhí rúhání parwarish ká kám anjám pátá aur rúhání taraqqí hásil kí játí hai. Is bát ká yihí bhed hai, ki Masíh apnon men sukúnat pákar dunyá men naját ká kám chalátá hai. Is taur se Ḳhudáwand ne apní 'ummat ko apne bare kám men sharákat baḳhshí. "Jo mujh par ímán rakhtá hai, yih kám jo main kartá hún, wuh bhí karegá." Yúh. 14: 12.

6. *Sone kí mez ke liye nazr kí roṭíon ke sáth angúron ká ras bhí diyá játá thá.*—Wuh mai kahlátí hai, aur us mai se murád hai "Jo insán ke dil ko ḳhush kartí hai, aur raugan se ziyáda chihre ko chamkátí hai." Zab. 104: 15. Wuh bilkull aur tarah kí mai ma'lúm hotí hai jis kí nisbat likhá hai, ki "Anjám i kár wuh sánp kí mánind káṭṭí hai, aur bichchhú kí tarah ḍank mártí hai." Ams. 33: 32. Sone kí mez ká wuh ras yá mai táqat aur tázagí ká bá'is hotí thí. Us ke isti'mál se garaz yihí thí ki Ḳhudá kí ziyáfat men lazzat aur parwarish aur táqatwarí kí sárí chízen maujúd hain aur kisí bát kí kamí nahín hai. "Rabb ul afwáj is pahár par (ya'ne rúhání kalísiyá men) sárí qaumon ke liye farbih chízon se ziyáfat taiyár karegá, balki ek ziyáfat talchhaṭ par se nithrí húí mai se, hán, farbih chízon se jo pur magz hon, aur mai se jo talchhaṭ par se ḳhúb nithrí húí ho." Yas. 25: 6. Is áyat men rúhání ziyáfat se murád hai. Us ziyáfat kí tashbíh nazr kí roṭíon kí mez kí chízon men pái játí hai. Us ziyáfat men Ḳhudá aur us ke tamám farzand ek sáth sharík hote hain. Kaise mubárak hain wuh jo is mubárak ziyáfat ke liye neota páen.

7. *Nazr kí roṭíon par lubán rakhá játá thá.*—Lubán un ḳhushbúíon men shámil thá jo baḳhúr kí taiyárí men kám átí thín. Baḳhúr men du'á kí tashbíh pái játí thí. Lubán kí maujúdagí se yih ta'lím nikaltí hai, ki rástbázon kí tamám ḳhúbíán aur fazílaten aur nek a'mál du'á hí ke muta'alliq hain. Du'á ke bagair hamárí rúh aur zindagí wirání aur sunsání kí hálat men basar kí játí, aur hamárí nisbat Ḳhudá ke ḳhaime kí mez bilkull ḳhálí rahtí hai. Du'á ke bagair na sirf Ḳhudá hamáre báre men phalon se mahrúm rahtá, par ham us barí ziyáfat men sharákat nahín páte. Wuhí ádmí jo du'á kí ráh men zindagí ko basar kare Ḳhudá kí sangat hásil karegá aur us men qáim rahegá. Haqíqí du'á hí kí zindagí Iláhí sharákat o rifáqat kí zindagí ṭhahartí hai. Du'á hí kí ráh men baní Ádam Hanúk kí tarah Ḳhudá ke sáth sáth halte, aur us kí abadí bádsháhat kí taiyárí páte chain.

8. *Nazr kí roṭíon kí mez aur sárí chízen jo us se 'iláqa rakhtí thín sone se banái gain.*—Is intizám se do báton kí ta'lím miltí hai. Pahlí yih hai ki wuh roṭíán aur báqí chízen jo us par rakhí játí thín Ḳhudá ke sámhne bahut hí besbqímat ṭhahartí thín Rúhání aur aḳhláqí ḳhúbíon kí tashbíh hokar wuh beshqímat shumár kí já saktí thín. Aslí aur haqíqí beshbahái Masíh aur us kí kalísiyá ke rúhání phalon men pái játí hai aur na un kí tashbíh men. Jab wuh haqíqaten jo tamsílí taur par pesh kí gain aisí qímatí hain, to sone kí mez, jo kamál 'umdagí ke sáth bhí banái gaí, darkár thí, ki sab ke darmiyán mel o. muwáfiqat ho. Us mez ke wasíle se rástbází aur pákízagí aur na át-yáfta rúh kí har ek fazílat kí beshbahái záhir kí játí hai. Dúsrí bát ki yih ta'lím sone kí mez se miltí hai ki wuh ásmání ziyáfat jis men Ḳhudá aur us ke tamám far and ek sáth shará-

kat rakhte hain kamál beshqímat hai. Jab Ḳhudá ke maqdis men mez sone kí ho imkán se báhar hai ki kháne kí ashiyá men kisí bát kí kamí ho. Ḳhúrák kí lazzat aur kasrat aur tásír par ziyáfat kí baṛáí mauqúf hotí hai. Sárí maujúdát men lazzat kí nisbat is rúhání ziyáfat ká kháná lásání hai. Us kí mánind na koí dúsrá kabhí milá aur na áge ko milegá. Us kí aisí kasrat hai ki tamám farzandán i Ḳhudá abad ul ábád us men se khá khákar ser hote jáen aur ghaṭne ká nám o nishán na melegá. Is ziyáfat kí ḳhúrák kí tásír kamál mubárak hai. Us ke isti'mál se hamesha kí zindagí hásil kí játí hai. Hamesha kí zindagí Ḳhudá kí sí zindagí hai. Usí zindagí men apní haisiyat ke ba-mújib har ek kamáliyat ko hásil kartá hai. Ásmání ziyáfat kí taiyárí men Ḳhudá Báp ne apne iklaute Beṭe ko be-hadd dukh aur zillat, balki salíbí maut ke liye, dunyá men bhej diyá. Beṭá ján dene tak Báp ká farmánbardár rahá, ki Munjí ká martaba hásil ho. Ḳharch kí nisbat bhí yih mubárak ziyáfat kull maḳh lúqát men sab se baṛí hai. Is hálat men munásib hai ki Ḳhudá ke ghar kí mez sone kí ho, aur ki us kí ḳhúbsúratí auwal darje hí kí pái jáe. Kamál mubárak wuh sab hain jo is baṛí ziyáfat men sharákat hásil karen.

BAB XV.

Bakhur ki qurbangah.

Ḳhaime ke baṛe kamre kí tísrí chíz jis se hamárá kám hogá baḳhúr kí qurbángáh thí. Wuh us parde ke pás rakhí rahtí thí jo ḳhaime ke do kamron ke bích men laṭká húá thá. Wuh shittím kí lakṛí se banáí gaí, aur us par ḳhális soná maṛhá húá thá. Us kí kárígarí bhí niháyat 'umda thí. Us kí lambáí chauṛáí ek ek háth kí aur unchái ḍeṛh háth kí thí. Us ke chárон konon par sone ke síng banáe gae. Wuh dekhne men kamál ḳhúbsúrat thí. Pítal kí qurbángáh ke sáth yih bhí tashbíhí taur par Masíh ko záhir kartí thí. Lekin in do qurbángáhon kí ta'lím men kisí qadr farq thá. Soḳhtaní qurbání kí qurbángáh ke isti'mál se hidáyat dí játí thí ki baní Ádam kis taur par Ḳhudá ke maqbúl i nazar hokar us kí huzúrí men pahunchte hain. Baḳhúr kí qurbángáh ke isti'mál se ta'lím miltí hai ki kin sharton par muqaddason kí du'áen qabúliyat pátí hain, aur Ḳhudá se sharákat aur rifáqat hásil hotí aur baní rahtí hai. Jab is sone kí qurbángáh se Yisú' Masíh murád hai, aur us ká isti'mál du'á se 'iláqa rakhtá hai, to us kí nisbat kaí ek báten gaur aur samajhne ke láiq hain.

1. *Us ke súmán se ta'lím miltí hai.*—Sahn kí qurbángáh pítal kí thí, aur pák makán kí sonahlí thí. Un men jo farq thá sabab se húá. Pítal kí qurbángáh Masíh se us hálat men 'iláqa rakhtí thí jab jism men rahte húe wuh past-hál páyá gayá táki qurbán hokar insán ko maḳhlasí aur rúhání zindagí baḳhshe

Isí tarah wuh garíb baná ki insán ko daulatmandí hásil ho. Sone kí qurbángáh jalál-yáfta Masíh se ta'alluq rakhtí hai, jo phir zinda hokar ásmán par taḳht-nishín húá hai. Wuh jo goyá soná hokar pítal baná ki ímán lánewále insán ko soná banáe, phir áp soná ho gayá hai. Murád yih hai ki wuh jis ne pastkál hokar naját ká intizám nikálá phir usí jalál meṉ dáḳhil húá jo wuh dunyá kí paidáish se peshtar Báp ke sáth rakhtá thá. Yúh. 17: 5. Gunáh se maḳhlasí pákar insán ko jalál-yáfta Masíh se kám hotá hai. Baḳhúr kí qurbángáh ke sámán se yih ta'lím bhí miltí hogí, ki haqíqí du'á ká isti'mál karte húe baní Ádam Ḳhudáwand ke jalál meṉ sharík kiye játe haiṉ. Muqaddas ádmioṉ ke a'mál meṉ goyá du'á ká mángná sonahlá kám ṭhahartá hai. Maḳhlúqoṉ kí sárí harakatoṉ meṉ wuhí sab se a'lá aur afzal hai. Sonahlí qurbángáh kí kárígarí bhí kamál 'umda thí. Is bát meṉ bhí Ḳhudáwand ká wuh jamál o jalál záhir kiyá játá hai jo wuh apne áp meṉ rakhtá aur apnoṉ ko baḳhshtá hai.

2. *Ḳhaime meṉ wuh chíz jo du'á se 'iláqa rakhtí thí kyúṉ qurbángáh kahlátí thí?*—Yih bát 'ajíb ma'lúm hotí hai. Lekin is nám se du'á kí ḳhássiyat záhir kí játí hai. Na sirf haqíqí du'á meṉ baní Ádam Ḳhudá se sharákat aur rifáqat hásil karte haiṉ, magar us ke isti'mál meṉ ham apne áp ko nazr ke taur par usí ke sipurd karte haiṉ ki usí ke bane raheṉ. Haqíqí du'á qurbániyoṉ meṉ shámil hai. Yihí Ḳhudáwand ká tajriba thá, aur us ne apnoṉ ko us meṉ apne sáth sharík kar liyá hai. Us kí sárí du'áoṉ meṉ us kí maḳhsúsiyat aur qabúliyat kámil thí. Maḳhsúsiyat aur qabúliyat hí kí hálat meṉ haqíqí du'á ká imkán Ḳhudá kí taraf se baḳhshá játá hai.

3. *Baḳhúr kí qurbángáh kí jagah se barí ta'lím miltí hai.*—Ḳhudá kí ḳháss sukúnat 'ahd ke sandúq ke sarposh ke úpar hotí thí. Wuh kafáragáh ke nám se mashhúr thá. 'Ahd ká sandúq páktarín makán ke andar rakhá rahtá thá aur us ke sámhne aur pás hí un besh-qímat pardoṉ meṉ se ek ṭangá rahtá thá. Usí parde kí dúsrí taraf, aur us se milí húí, sone kí qurbángáh rakhí rahtí thí. In do chízoṉ ke darmiyán sirf ek parda páyá játá thá. Un meṉ 'ajíb qurbat thí. Is bát se yih ta'lím nikaltí hai ki du'á mángne meṉ rástbáz Ḳhudá se 'ajíb nazdíkí páte haiṉ. Háṉ, baní Isráel ḳhaime ke báhar to du'á meṉ lage zarúr rahte the, par du'á kí aslí jagah wuhí thí jahán sone kí qurbángáh rakhí rahtí thí, aur káhin un ká elchí hokar usí maqám par goyá un kí du'áeṉ Ḳhudá kí dargáh meṉ pesh kartá thá. Yih bhí yád karná chádiye ki Iláhí qurbat kí nisbat Masíh ke shágirdoṉ ko káhinoṉ kí sí ázádagí baḳhshí gaí hai. "Pas ai bháío, chúṉki Yisú' ke ḳhún ke sabab us naí aur zinda ráh se ḳák makán meṉ dáḳhil hone kí dilerí hai, ham Ḳhudá ke pás chaleṉ." 'Ibr. 10: 19, 22. Yisú' Masíh ko Ḳhudá Báp se aisí nazdíkí thí ki us kí zindagí us ke sáth sáth basar kí gaí. Is 'ajíb qurbat meṉ wuh apnoṉ ko apná shámil-hál kar letá hai. Ba'z auqát tárbarqí kí misál ke zarí'e se du'á ká tajriba pesh kiyá játá hai. Ḳhiyál yihí hai, ki jis tarah tárbarqí ke wasíle dunyá kí hadd tak ḳhabareṉ ek dam pahunchtí haiṉ, usí tarah du'á meṉ hamárí darḳhwásteṉ ek lamha Ḳhudá kí dargáh meṉ jákar dáḳhil hotí haiṉ, aur un ká jawáb hásil ho játá hai. Yih misál du'á ke tajribe se nahíṉ miltí hai. Jab rúhání zindagí púre andáze kí ho to Ḳhudá ke maskan meṉ sukúnat hásil kí játí hai. "Hamárí sharákat Báp ke sáth aur

us ke Beṭe Yisú' Masíh ke sáth hai." 1 Yúh. 1: 3. Iláhí sharákat Ḳhudá se dúr rahte húe kisí ko hásil nahíṉ hotí. Sab rástbázoṉ ká haqq aur sab par farz hai ki Ḳhudá kí aisí qurbat ká tajriba jáneṉ.

4. *Baḳhúr kí qurbángáh ke chár síṉgoṉ se barí ta'lím miltí hai.*—Zikr ho chuká ki Pák Kalám meṉ síṉgoṉ kí misál se qudrat murád hai. "Ḳhudáwand apne Masíh ke síṉg ko buland karegá." 1 Sam. 2: 10. Murád yih thí ki Ḳhudá apne muqarrar kiye húe hákim ke iḳhtiyár aur zor ko baṛháegá. Baḳhúr kí qurbángáh meṉ Masíh kí tashbíh maujúd thí. Apní ummat ke liye Masíh Ḳhudá kí qudrat ká izhár hai. Du'á hí ke jawáb meṉ wuh qudrat ḳhásṣ taur kám átí hai. Wuh Rúh ul Quds ke wasíle se ímándároṉ ko baḳhshí játí hai, ki rúhání zindagí aur ḳhidmat kí har ek zarúrat ke bamújib isti'mál kí jáe. Haqíqí du'á ká máṉgná Ḳhudáwand ko, ma' us kí sárí qudrat, apní taraf aur apne sáth kar lená hai. Isí hálat meṉ Ḳhudáwand kí qudrat hí se muqaddasoṉ ke har ek kám ko anjám pahuṉchtá hai.

5. *Baḳhúr kí qurbángáh ke isti'mál se barí ta'lím hásil hotí hai.*—Us ke isti'mál meṉ do ḳhásṣ báteṉ gaur ke láiq haiṉ.

(1) *Baḳhúr sonahlí qurbángáh ke wasíle se kám átá thá.*—Baḳhúr meṉ haqíqí du'á kí tashbíh miltí hai. "Merí du'á tere huzúr baḳhúr kí tarah pahuṉchái jáe." Zab. 141: 2. "Logoṉ kí sárí jamá'at ḳhushbú jaláte waqt báhar du'á máṉg rahí thí." Lúqá 1: 10. "Har ek ke háth meṉ 'úd se bhare húe sone ke piyále the; yih muqaddasoṉ kí du'áeṉ haiṉ." Muk. 5: 8. Baḳhúr chár 'umda se 'umda ḳhushbúíoṉ aur nimak ke miláne se banáyá gayá. Wuh ek ḳhásṣ taríqe se banáyá gayá, aur hukm na thá ki koí us taríqe

kí naql kare. Nimak ke isti'mál se garaz yihí thí ki du'á be-riyá aur sachchí ho. Jab sharárat kí ráh meṉ dikháne ke liye yá kisí náláiq manshá se du'á máṉgí jáe to wuh Ḳhudá ke sámhne nafrat-angez hotí hai. Ams. 28: 9. Haqíqí du'á Ḳhudá kí dargáh meṉ ḳhushbúí kí tarah kamál pasandída ṭhahartí hai. Pidarána ulfat ke sabab se wuh us meṉ barí shíríní pátá hai. Jab lá-intihá muhabbat us kí zát meṉ shámil hai to apne farzandoṉ se wuh sharákat aur rifáqat ká mushtáq rahtá hai. Baḳhúr kí bábat yih suwál pesh átá hai, ki us ke banáne meṉ *chár* ḳhushbúíáṉ kyúṉ miláí gaíṉ? Ek hí kyúṉ na káfí thí? Ġaur karne se záhir hotá hai, ki du'á meṉ chár hí barí báteṉ pái játí haiṉ, na kam, na ziyáda. Isí bát meṉ ḳhushbúíoṉ ke shumár ká bhed páyá játá hogá, jo baḳhúr meṉ miláí gaíṉ. Wuh chár barí aur ḳhásṣ báteṉ zail kí haiṉ.

(*a*). *Du'á meṉ Ḳhudá kí ḳhásṣ sitáish kí játí hai.*—Ḳhudá ká jalál o kamál us árzú kí bunyád hai ki us se sangat be-rok hásil ho. Jyúṉ jyúṉ muqaddasoṉ par wuh jalál o kamál roshan ho, tyúṉ tyúṉ us se rifáqat rakhte húe ásúdagí aur ḳhushí baṛhtí jáegí. Jis qadr Ḳhudá se waqfiyat baṛhe usí qadr wuh ziyáda hamd o sitáish ke láiq nazar áegá. Du'á meṉ Ḳhudá kí sifatoṉ aur kámoṉ kí ta'ríf kí játí hai. Hamd o ta'ríf ke karne se Ḳhudá kí muhabbat rástbázoṉ ke dil meṉ baṛhtí játí hai. Isí ráh men bhí har ek rúhání ḳhúbí taraqqí pátí hai. Ḳhudá ko is liye baṛá pasand hai ki insán kí taraf se hamd o sitáish mile ki isí ráh meṉ wuh apnoṉ ko ziyáda fazl ke baḳhshne ká mauqa' pátá hai. Du'á meṉ Ḳhudá kí sitáish beshbahá ḳhushbúí hai. Zabúr kí Kitáb is ḳhásṣ murád se 'ináyat húí ki us ke isti'mál se baní

Ádam du'á mángná síkhen, aur wuh Ḳhudá kí hamd o ta'ríf se bharí húí hai.

(*b*) *Du'á men insán apní aur dúsron kí hálat aur naját ká iqrár karte hain.*—Du'á men roshní pákar ádmí apne áp ko jaise hí hain, dekhte aur pahchánte hain. Jo jo báten apne áp men dekhen, du'á ke waqt Ḳhudá ke kánon men sunáí játí hain. Shurú' men wuh jo pahle náfarmán rahe, barí qusúrwárí aur gandagí dekhte hain. In ká sáf iqrár karná maḳhlasí kí ek ḳháss shart hai. Dúsron kí sharáraten aur láchárí bhí dekhí játí hain, aur jab un ke liye du'á kí jáe, to in báton ká iqrár bhí karná hotá hai. Jab gunáhon kí mu'áfí aur rúhání zindagí hásil hon to Ḳhudá in báton ká iqrár bhí sunná pasand kartá hai. I'tiqád aur ulfat ke iqrár karne se yih ḳhúbíán taraqqí bhí pátí hain. Zindagí bhar jab ḳhatáen aur bhúl chúk hon, to sab ko Ḳhudá kí huzúrí men le jákar kamál safáí ke sáth us ke kánon men sunáná farz hai, aur us farz ke adá karne se un par gálib áne kí súrat hai. Barábar Ḳhudá kí dargáh men apní láchárí aur kangálí ko mán liyá karná barakat ká bá'is hotá hai. Har gharí Ḳhudá ká bará fazl darkár rahtá hai, aur is bát ká iqrár kiyá karná du'á mángne men barí bát hai. Bahut sí báton kí nisbat apne iqráron men ham-jinson ko sharík karná farz hai. Aise iqrár-du'á ke baḳhúr men ek ḳháss ḳhushbúí hai.

(*c*) *Du'á men darḳhwásten Ḳhudá se kí játí hain.*—Du'á mángne men darḳhwáston kí jagah bahut barí hai. Ḳhudáwand kí du'á ḳhásskar darḳhwáston kí du'á hai. Hidáyat bahut sáf hai, ki "Mángo, to tumhen diyá jáegá." Pák Kalám men aisí hidáyaten beshumár hain. Darḳhwáston ke jawáb men Ḳhud

ká jalál o kamál muqaddason par záhir kiyá játá, aur usí hálat men us kí sitáish mumkin hai. Darḳhwást sunkar Ḳhudá ádmíon kí andarúní burái aur najásat aur láchárí ko un par roshan kartá hai, aur wuh du'á men un ká iqrár kar sakte hain. Zindagí bhar kí har ek hájat, ḳhwáh rúhání ho, ḳhwáh jismání, darḳhwáston men Ḳhudá kí dargáh men pesh kí já saktí hai, balki sab ko pesh karná ḳháss haqq aur farz kí bát hai. Mángne men kushádá-dilí darkár hai, táki Ḳhudá mauqa' pákar kasrat ke sáth 'ináyat kare, aur ḳháss karke ifrát ke sáth rúhání ḳhazána baḳhshá jáe. Darḳhwáston ke pesh karne men zarúrat ke bamújib hamjins zarúr yád kiye jáen. Du'á ke baḳhúr men wuh darḳhwásten jo durust hon aur láiq taur par pesh kí jáen bahut hí shírín ḳhushbúí hai.

(*d*) *Du'á men shukr karná bhí shámil hai.*—"Har ek bát men shukrguzárí karo; Ḳhudá kí yihí marzí hai." 1 Thiss. 5: 18. Náshukrí be-i'tiqádí ká izhár aur bará gunáh hai. Jab barakaten aur Ḳhudá kí ni'maten 'áliyána átí hain, to sab shukr karná munásib aur farz mánte honge. Lekin jab musíbaten aur ázmáishen hon, to dil se shukrguzárí karní bahut ziyáda mushkil hai. Lekin sab ko samajhná cháhiye ki rástbází kí ráh men dukh aur ranj aur ázmáish kí har ek bát fáide ke liház se maujúd kí játí hai. Wuh ḥal kí mánind hai, jis ká chhilká káṇṭedár hotá, par andar 'ajíb shíríní pái játí hai. "Hamárí dam bhar kí halkí sí musíbat hamáre liye az-hadd bhárí aur abadí jalál paidá kartí hai." 2 Kur. 4: 17. Dukhon men shukrguzárí karní ímán ká gálib honá hai. Is men barí rúhání taraqqí kí súrat hai. Us ká bhed yih hai, ki shukrguzáron kí nisbat Ḳhu-

dá ko mauqa' miltá hai, ki kasrat ke sáth fazl baḳhshe. Du'á ke baḳhúr meṉ shukrguzárí kí ḳhushbúí kamál beshqímat hai.

Jab baḳhúr taiyár húá to sone kí qurbángáh se kam thá, ki us kí rasmí aur tashbíhí ḳhidmat ko anjám pahuṉche. Káhin ká ek ḳháss kám thá ki baḳhúr ko lekar subh shám kí 'ibádat ke waqt qurbángáh ke sámhne házir ho, aur us ko us par chhiṛak de. Us ká is taríqe ká isti'mál ek taur par qurbánioṉ meṉ shámil thá. Jab yih rasm adá kí gaí to baḳhúr kí nisbat káhin kí ḳhidmat ḳhatm húí. Zikr ho chuká ki baḳhúr kí qurbángáh ke wasíle se tashbíhí taur par Masíh záhir kiyá gayá. Usí taur se bhí baḳhúr ke isti'mál se du'á ká tajriba pesh kiyá játá hai. Du'á máṉgne meṉ hamesha Masíh se kám hotá hai. Tamám haqíqí máṉgnewále goyá apní sárí du'áeṉ lekar aur usí kí huzúrí meṉ pahuṉchkar usí ko saunp dete haiṉ. Kisí kí du'á kabhí máṉgnewále se judá hokar maqbúl i nazar nahíṉ hotí. Haqíqí du'á ke sáth máṉgtí húí rúh apne áp ko bhí nazr kartí hai, aur aisí du'á ke sáth bhí qabúl kí játí hai. Isí hálat meṉ munásib ma'lúm hotá hai ki us rasm ke adá karne meṉ jis se du'á máṉgne ká tajriba záhir kiyá jáe, ek qurbángáh kám átí thí. Tamám haqíqí du'áoṉ meṉ qurbání ká kám anjám pátá hai. Máṉgnewále apne áp ko Ḳhudáwand ke liye nazr karte haiṉ.

Ḳhudáwand ne is bát par bará zor diyá ki du'áeṉ usí ke nám se máṉgí jáeṉ. Baḳhúr kí qurbángáh ke isti'mál se is ta'lím kí nisbat niháyat 'umda misál hásil ho í hai. Usí ke wasíle baḳhúr kí ḳhushbúí Ḳhudá ke nathnoṉ meṉ pahuṉchí. Koí dúsrí ráh na thí jis se wuh Ḳhudá kí dargáh meṉ jákar apne kám

ko anjám de. Du'áoṉ ke liye Masíh aisá hí wasíla hai. Mumkin nahíṉ hai ki us ke bagair wuh Ḳhudá ke sámhne qabúliyat páeṉ. Masíh ko akelá wasíla jánkar du'á meṉ qabúl karná us ke nám se máṉgná hai. Phir jab baḳhúr kám áyá to qurbání kí tarah nazr kiyá gayá. Is bát kí tashbíh meṉ ta'lím thí ki du'á máṉgnewálá apne áp ko Ḳhudáwand ke liye maḳhsús aur qurbán kartá hai. Masíh ke nám se du'á máṉgná yih bhí hai, ki usí ke ho jáeṉ, aur usí ke bane rahen. Jab is taur par baní Ádam Ḳhudáwand kí mírás ho jáeṉ, to du'á ke jawáb meṉ jo jo ni'mateṉ 'ináyat hoṉ usí kí marzí par aur usí ke jalál ke liye zindagí ke kám meṉ goyá sarf kí jáengí Jab pákízagí aur qúwat aur hikmat wg. ham ko baḳhshí jáeṉ, to Iláhí ḳhidmat meṉ kám áengí. Jab du'á ke tajribe meṉ baní Ádam Masíh ke ho játe to Ḳhudá Báp ke bhí ṭhaharte haiṉ. Aisoṉ kí nisbat us ne du'á meṉ Báp se farmáyá, ki " Jo kuchh merá hai, wuh sab terá hai; aur jo terá hai, wuh merá hai."Yúh. 17: 10. Beṭe se aur Beṭe ke sáth Báp se un kí sharákat be-rok aur kamál ásúdagí-baḳhsh rahtí hai.

(2) *Baḳhúr kí qurbángáh ke isti'mál ke taríqe se bhí du'á kí nisbat barí ta'lím milt í hai.*—Ek baḳhúrdán us muqaddas ág se, jo pítal kí qurbángáh par barábar jaltí rahtí thí, bharí játí aur sone kí qurbángáh par rakhí játí thí. Baḳhúr ke isti'mál meṉ wuh usí ág par chhiṛká játá thá. Subh shám barábar wuh ág maujúd kí játí thí ki baḳhúr ke jaláne meṉ kám áe. Zikr ho chuká, ki jab díní rasmoṉ meṉ ág ká isti'mál húá, to Rúh ul Quds kí tashbíh thí. Jis tarah muqaddas ág soḳhtaní qurbání aur bakhúr kí qurbángáhoṉ hí par milá kartí thí, usí tarah Rúh ul Quds Masíh hí meṉ páyá játá hai, ki usí ke wasíle se insán

ko hásil húá kare. Baḳhúr kí qurbángáh kí ág ke isti'mál se Rúh ul Quds ká wuh kám tashbíhí taur par záhir kiyá játá hai, jo du'á ke tajribe se 'iláqa rakhtá hai. Jaisá baḳhúr ke isti'mál men wuh ág darkár thí waisá hí haqíqí du'á ke mángne men Rúh ul Quds kí zarúrat hotí hai. Baḳhúr kamál durustí ke sáth banáyá húá ho, aur barí kasrat ke sáth maujúd ho, par agar ág men pahunchne se mahrúm rahá to bilkull bekár ṭhahregá. Bínáí kí qúwat kámil ho, par agar núr na milá to dekhne ká kám anjám nahín pátá. Iláhí parastish kí qúwat tamám baní Ádam men to maujúd hai, par aksaron se Ḳhudá kí haqíqí 'ibádat nahín kí játí, aur sabab yihí hai, ki Rúh ul Quds hásil na húá. Wuhí Rúh Ḳhudá ká jalál o kamál záhir kartá hai, ki us kí sitáish mumkin ho. Wuhí baní Ádam kí andarúní hálat ko roshan kartá hai ki us hálat aur maujúda hájat ká iqrár kiyá jáe. Wuhí " Rúh bhí hamárí kamzorí men madad kartá hai, kyúnki jis taur se ham ko du'á mángní cháhiye wuh nahín átí; magar Rúh ḳhud aisí áhen bhar bhar ke hamárí shafá'at kartá hai, jin ká bayán nahín ho saktá hai." Rom. 8: 26. Isí taur par darḳhwáston kí nisbat Rúh ul Quds madadgár hai. Wuhí Rúh. Ḳhudá kí baḳhshí húí ni'maton kí beshbahái ham par záhir kartá hai, ki ham shukrguzárí kar saken, Haqíqí du'á kí har ek bát men kamyábí aur fathmandí Rúh ul Quds kí maujúdagí aur ḳám par munhasir rahtí hai. Jab us kí ma'múrí aur púrá asar hásil ho, to du'á kí 'ajíb qadr aur qudrat jání jáegí. Yisú' Masíh Rúh ul Quds se ma'múr hokar du'á men Báp se rú-ba-rú guftogú kiyá kartá thá. Jab Rúh ká in'ám hásil ho to wuh Ḳhudá ke farzandon ko un kí haisiyat aur andáze ke mutábiq isí 'ajíb tajribe men

sharík kar letá hai. Isí hálat men hidáyat hai, ki ímándár Rúh ul Quds men du'á mángá karen. Yahúdáh 20. Baḳhúr kí qurbángáh ke wasíle se kamál mufíd ta'lím hásil hotí hai.

BAB XVI.

Pak-tarin Makan.

Ab sirf pák-tarín makán báqí hai. Kamál ta'zím ke sáth us ko dekhná aur us kí chízoṉ ke isti'mál se rúhání ta'lím ko síkhná cháhiye. Sardár káhin akelá hí us meṉ dáḳhil ho saktá thá, aur us ká kám sál bhar ke ba'd húá kartá thá. Jab rúhání ta'lím aur fáide kí garaz aur árzú ho to pák-tarín makán goyá Ḳhudá-wand ke shágirdoṉ ke liye hamesha khulá rahtá hai. Zikr ho chuká ki us ke khaṛe kiye húe taḳhte sone se maṛhe gae the. Wuh goyá sonahlá ghar ṭhahrá. Us kí chhat mahín kattání kapṛe se banáyá gayá, aur chár-oṉ taraf rang ba rang ke besh-qímat parde díwároṉ se mile húe, jin meṉ karúbím kí kamál ḳhúbsúrat tas-wíreṉ banáí gaíṉ, laṭak rahe the. Us kamre kí rau-naq lásání thí. Wuh sárá jamál o kamál munásib bhí thá, kyúṉki wuh kamra Ḳhudá kí ḳháss sukúnat-gáh thá. Jab baní Ádam Ḳhudá ká maskan baneṉ to unheṉ bhí baṛá rúhání jamál baḳhshá játá hai. Pák-tarín makán meṉ kaí chízeṉ thíṉ jin se ta'lím aur fáide ke liye kám hogá.

1. *'Ahd ká sandúq.*—Wuh bhí shittím kí lakṛí se banáyá gayá. Wuh báhar bhítar sone se maṛhá húá thá. Us kí ḳhúbsúratí 'ajíb thí. Us kí lambáí ḍhái háth kí aur us kí chauṛáí aur uṉchái ḍeṛh ḍeṛh háth kí thí. 'Ahd ke sandúq meṉ chár chízeṉ rakhí gaíṉ jin par gaur karne se baṛí ta'lím hásil hogí.

(1) *Das hukmoṉ kí do lauheṉ.*—Wuh sandúq isí ḳháss maqsad se banáyá gayá ki yih do lauheṉ us meṉ hifázat se rakhí raheṉ. Das hukmoṉ meṉ baní Isráel

balki baní Ádam ke liye Ḳhudá kí aḳhláqí sharí'at ká ḳhulása miltá hai. 'Ahd ke sandúq ke úpar sarposh ke taur par kafára-gáh jagah pátí thí. Wuhí kafára-gáh Ḳhudá ká taḳht ṭhahráí gaí. Us ká ziyáda bayán kiyá jáegá. Das hukm Ḳhudá kí bádsháhat se 'iláqa rakhte haiṉ. Jab ádmí cháheṉ ki us bádsháhat meṉ dáḳhil hoṉ aur báshinde baneṉ to sharí'at i Iláhí ko qabúl karná ki us par 'amal kiyá jáe aslí shart hai. Wuh sonahlá sandúq is liye 'ahd ká sandúq kahlátá thá, ki das hukm 'ahd kí báteṉ kahláte haiṉ. Jab Ḳhudá se mel aur ḳhairḳhwáhí ká 'ahd báṉdhá jáe to bhárí shart yihí hai, ki baní Ádam us kí marzí ke tábi' ho jáeṉ, aur das hukmoṉ meṉ us kí marzí ká ḳháss izhár páyá játá hai. Anhoná hai, ki Ḳhudá kisí makhlúq se dostí rakhe aur us par hukúmat na kare. Jsí hálat meṉ kull insán ko das hukmoṉ se ḳháss kám hai. Agar un se ṭhahráyá húá kám anjám na páe, to Ḳhudá kí aḳhláqí bádsháhat se báhar rahná zarúr hogá. Ḳhudá kí bádsháhat se báhar har kahíṉ badí kí saltanat hai. Nekí aur badí kí nisbat sárí maujúdát meṉ do hí hukúmateṉ páí játí haiṉ. Us kám kí bábat jo Ḳhudá kí sharí'at ke muta'alliq hai do baṛí rokeṉ nazar átí haiṉ. Ek yih hai ki ádmí jab pahle Ḳhudá ke pás áte haiṉ, ki sulh aur dostí ká 'ahd báṉdheṉ, gunahgár hokar házir ho játe haiṉ. Jab 'udúl-hukmí pahle húí to táwaqte ki ná-farmánioṉ kí jawáb-dihí dúr na kí jáe tábi'dárí kí súrat na hogí. Aisí mushkil ko dúr kar dená insán ke maqdúr se báhar hai. Aisí mushkil kí nisbat sharí'at bhí láchár hai. Ná-farmánioṉ ke liye sharí'at saḳht muḳhálif hai, aur un ke liye sazá talab karne ke siwá koí kám nahíṉ kar saktí hai. Us kí taraf se madad páne kí súrat nahíṉ hai. Yih baṛí mushkil kyúṉkar rafa' ho jáe?

Dúsrí rok aur mushkil yih hai ki gunáh ke karne se banı Ádam kí zát aur qúwaten bilkull najis aur betáqat ho játí hain. Balki sharí'at kí takmíl ke liye aisí andarúní ragbat aur qúwat darkár hai jo insán men jismání paidáish se maujúd nahín hai. Jab tak ádmíon ko barí rúhání aur aḳhláqí tabdílí hásil na ho tab tak aisí Iláhí sharí'at par 'amal karná gair-mumkin rahegá. Aisí hálat men Ḳhudá kí marzí kí takmíl kí nisbat kamál be-ummedí hotí aur láhadd be-dilí kí súrat hai. Yih do bhárí mushkilát dúr kaise kí jáen? Jab kafáragáh ká bayán kiyá jáe, jis se 'ahd ká sandúq dhaká rahtá thá, to is bhárí suwál ká jawáb kamál itmínán ke sáth hásil hogá. 'Ahd ke sandúq kí chízon men ásmán kí bádsháhat kí tashbíh pái játí hai, aur us bádsháhat kí nisbat barí ta'lím miltí hai, par gunáh aur najásat se maḳhlasí ká intizám taḳhtnishín bádsháh hí kí taraf se kiyá gayá. Wuhí banı Ádam ko bachákar aur taiyár karke apní bádsháhat men dáḳhil kar letá hai.

(2) *Sharí'at kí kitáb.*—"Is sharí'at kí kitáb ko leke Ḳhudáwand apne Ḳhudá ke 'ahd ke sandúq kí ek bagal men rakho." Ist. 31: 26. Jab us sandúq ke wasíle Ḳhudá kí bádsháhat kí hálat ká izhár miltá hai to Pák Kitáb kí zarúrat ḳháss aur mudámí hai. Jab banı Isráel ne bagáwat kí, to wuh mubárak kitáb un ke ḳhiláf gawáh rahí. Jab wuh sachche aur wafádár rahe, to wuh un kí hidáyat aur tarbiyat ke wáste maujúd pái gaí. Ásmán kí bádsháhat men tamám muqaddason ke liye Pák Nawishte maujúd rahte aur 'ajíb taur par kám áte hain. Das hukmon men Ḳhudá kí marzí ká ḳhulása zarúr miltá hai, par ḳhulása se ziyáda darkár hai. Us mukárak marzí ká púrá bayán aur kámil namúna bhí zarúr hai. Ihtiyáj aur

bínáí kí bardásht ke ba-mújib Kitáb i Muqaddas ke wasíle se rúhání aur aḳhláqí núr hásil hotá hai. Wuh Ḳhudá kí bádsháhat men bahut bare jalál ká bá'is pái játí hai.

(3) *Ek bartan mann se bhará húá.*—"Ek martabán le, aur ek umar mann us men bhar, aur Ḳhudáwand ke áge lá, táki wuh tumháre qarnon ke liye mahfúz rahe. Chunánchi Hárún ne shahádat (ya'ne das hukmon kí lauhon) ke áge use mahfúz rakhá." Ḳhur. 16: 33, 34. "'Ahd ke sandúq men mann se bhará húá ek sone ká martabán thá," 'Ibr. 9: 4. Wuh mann yádgárí kí garaz se rakhá gayá. Us kí maujúdagí se Isráelí qaum ko píchhe yád dilái gaí ki kaisí hálat men wírán bayábán ke darmiyán Ḳhudá ne ásmán se roṭí barsái aur apní ummut ko halákat se bacháyá. Chálís baras tak Ḳhudá kí wafádárí ázmái gaí aur kámil húí. Banı Isráel se yih nek-sulúkí aur mihrbání sáre zamánon aur kull dunyá ke wáste Iláhí namúna hai. Is yádgárí ke mann men haqíqí ásmání roṭí kí tashbíh bhí pái játí hai. Áṭhwen báb men mann kí tashbíh ká bayán kiyá gayá. Ásmán kí bádsháhat hí men ásmání aur abadí zindagí kí roṭí milá kartí hai. Masíh áp wuh roṭí hai. Us kí sangat se kámil parwarish aur muháfizat hásil hotí hai.

(4) *Hárún kí láṭhí.*—Hárún kahánat ke liye Ḳhudá ká barguzída thá. Banı Isráel men se ba'z auron ne, jo Ḳhudá kí taraf se chune na gae, is árzú ko záhir kiyá, ki ham bhí is bare 'uhde men sharákat páen. Is bát par bará jhagṛá paidá húá. Ḳhudá ne jab mauqa' páyá us jhagṛe ká faisala kiyá. Ḳhudá kí hidáyat se ek ek firqe ke píchhe ek bádám kí láṭhí Músá ko dí gaí. Bárah aisí láṭhíán maujúd kí gaín, aur har ek par us firqe men se, jis ke liye chuní gaí,

ek sardár ká nám likhá gayá. Ek láṭhí par bhí Hárún ká nám likhá gayá. Jab sab Músá ke háth áiṉ to us ne ḳhaime ke andar un ko pahuṉchákar Ḳhudá ke huzúr meṉ rakhá. "Aur aisá húá, ki Músá dúsre din shahádat ke ḳhaime meṉ dáḳhil húá; to kyá dekhtá hai, ki Hárún kí láṭhí kaliyáí thí; ki us meṉ koṉpaleṉ phúṭíṉ, aur phúl phúle, aur bádám lage. Tab Músá sab láṭhíoṉ ko Ḳhudáwand ke huzúr se sab baní Isráel ke sámhne nikál láyá: unhoṉ ne dekhá aur har ek ne apní láṭhí phir lí." Gintí 17: 6-9. Báqí láṭhíáṉ súkhí aur be-ján lakṛíáṉ nazar áiṉ. Wuh jhagṛá is mu'jizána faisale se dúr húá aur baṛí ta'lím hásil kí gaí. Wuh phaldár láṭhí yádgárí ke liye 'ahd ke sandúq meṉ rakhí gaí. Ḳhudá kí bádsháhat ke andar jis ḳhidmat ke liye koí us ká barguzída ho wuh us ke ḳhazáne se qúwat aur mauqa' páegá ki apne kám ko anjám dekar phal hásil kar le. Us kám kí nisbat jis ke liye Ḳhudá ne ham ko pasand na kiyá fathmandí aur kámyábí kí koí bhí súrat nahíṉ hai. Jab koí shaḳhs apní zindagí meṉ púre andáze kí phaldárí ká mushtáq ho, to Ḳhudá kí chuní húí ḳhidmat ko pahcháne, aur usí ko kamál wafádárí aur dilerí ke sáth anjám detá jáe. Wuh zarúr Hárún kí láṭhí kí tarah phúldár aur phaldár nazar áegá. Anhoná hai ki Ḳhudá kí bádsháhat meṉ koí dúsrá natíja ho.

2. *Kafáragáh pár qaur kiyá jáe.*—'Ahd ká sandúq usí se, jaise sarposh se, ḍhaká rahtá thá. Us kí lambáí chauṛáí sandúq ke náp se miltí thí. Wuh ḳhális sone se banáí gaí, aur us meṉ koí bhí dúsrá sámán na thá. Us ke nám aur isti'mál se baṛí rúhání ta'lím miltí hai. Kafáre se ek shai garaz hai jo ḍhakne ke kám ko anjám de. Kafáragáh kí nisbat murád na thí ki sone ke taḳhte se sandúq band ho játá

thá, aur ki wuh sirf sarposh ká sá kám kartá thá. Usí ke úpar Ḳhudá kí sukúnatgáh hotí thí. Wuh us ke liye taḳht kí tarah kám átí thí. Kafáre ya'ne ḍhánpne ká jo kám us se anjám pátá thá baní Isráel ke gunáhoṉ aur ḳhatáoṉ ke muta'alliq thá. Goyá un kí badkáríáṉ aur ná-farmániáṉ us ke níche ḍhánkí játí thíṉ. Usí sone ke taḳhte meṉ Ḳhudáwand Yisú' Masíh ke kafáre kí tashbíh pái játí thí. Jab jab sardár káhin parastish ke liye us ke sámhne maujúd ho játá thá to us par qurbání ká ḳhún chhiṛká kartá thá. Tashbíhan wuh ḳhún Masíh hí ká ṭhahrá. Apní qaum ká ek elchí hokar sardár káhin sál ba sál pák-tarín makán meṉ házir húá kartá thá. Zikr ho chuká ki jab baní Ádam Ḳhudá kí taraf phirte haiṉ ki us kí bádsháhat ke báshinde baneṉ to gunahgár hokar házir ho játe haiṉ. Gunahgárí kí hálat meṉ na us bádsháhat meṉ daḳhl mil sake aur na us bádsháhat kí shará'at par 'amal karná mumkin hogá. Lekin jab ádmí tauba karte aur ímán láte húe házir hoṉ to un ke liye kafáre ká intizám húá. Goyá sáre gunáhoṉ aur badíoṉ kí jawábdihí se us taḳht i rahmat ke níche kámil panáhgáh miltí thí. Masíh ke kafáre ká sonahlá taḳht aisá lambá chauṛá hai ki us ke níche sárí rúhánkalísiyá ḍhaṉkí húí rahtí hai. Us 'ajíb panáhgáh meṉ naját ke jitne haqíqí tálib házir ho jáeṉ qabúliyat bhí páte haiṉ. Tamám baní Ádam, jin par is kafáre ká sáya paṛe, sárí gunahgárí aur 'udúlhukmíoṉ kí jawábdihí se maḳhlasí hásil karte haiṉ. Us kafáre ke mubárak asar se sárí badkáríáṉ nest ho játí haiṉ, aur un ke anjám ká pata bhí nahíṉ rahtá hai. Isí taríqe se wuh muḳhálifat jo Iláhí shará'at aur ímándaroṉ ke darmiyán pái játí thí dúr aur dafa' ho játí hai. Wuh kafára jis kí tashbíh shahádat ke san-

dúq ke úpar maujúd thí sárí dunyá ke liye hai. Sab ke wáste goyá us ke níche jagah káfí aur khulí hai. Ḳhudá men jo gunáhon kí mu'áfí kí akelí rok thí us kí lá-intihá quddúsí se 'iláqa rakhtí thí. Masíh kí salíbí maut se us quddúsí ne aisí barái aur jalál páyá ki mu'áfí kí ráh kholí gaí hai. Us kafáre kí panáhgáh men kisí gunahgár ke mu'áf karne se andesha na hogá ki Iláhí quddúsí par dág a jáe. Ab Ḳhudá 'ádil rahte húe us ko jo Yisú' par ímán láe rástbáz ṭhahrá saktá hai. Rom. 3: 26. Isí hálat men gunahgár insán tauba aur ímán kí ráh se naját ke liye Ḳhudáwand kí huzúrí men jurat karke á sakte hain. Masíh ke wasíle se Ḳhudá kí bádsháhat ká takht kafáragáh ke úpar baná rahtá hai.

Baní Ádam ke liye Iláhí sharí'at ke zarúrí aur wájibí isti'mál kí nisbat yih rok aur mushkil bhí pesh kí gaí, ki náfarmání aur badkárí ke karne se har ek kí andarúní aur aḳhláqí ragbat bigáṛí gaí, aur aisí kamzorí aur láchárí kí hálat hásil húí, ki farmánbardárí aur tábi'dárí ká imkán nest húá. Sharí'at pák hai, aur hukm bhí pák, aur rást, aur achchhá hai. Lekin gunáh ke asar se ádmí jismání aur gunáh ke háth bike húe láchár páe játe hain. Rom. 7: 12, 14. Gunáh men qaid aur gulámí kí sí hálat hai. Aisí shikasta-hálí ká tajriba baní Ádam ke damiyán har kahín miltá hai. Masíh ke káfáre ke níche is barí mushkil ká kámil 'iláj bhí maujúd hai. Kurinthus jáne ke waqt jab kalísiyá kí bunyád ko ḍálná thá Paulus rasúl ne iráda kiyá, ki us shahr ke logon men Masíh i maslúb ke siwá aur kuchh na jánúngá. Salíb ke sáya hí men goyá us ne manádí kí. Natíja yih húá ki us kí manádí " Rúh aur qudrat se sábit hotí thí." Usí kafáre ke níche Rúh ul Quds hásil húá aur us kí qudrat aur kám se ímán lánewále nae maḳhlúq bane. Jab Rúh ul Quds kí taraf se baní Ádam ko naí aur pák insániyat hásil ho, to us tabdílí men nek ragbat aur rúhání qúwat baḳhshí játí hai, ki Iláhí sharí'at se mel o muwáfiqat ho. Goyá apne kafáre ke fazá ke níche Masíh ham ko apní rúhání zindagí hí men sharík kar letá hai, aur aisí hálat men us kí sí farmánbardárí kí jáegí. Jaisá us se mel aur rifáqat barhtí jáe waisá hí ḳhushí ke sáth us kí marzí qabúliyat pátí jáegí. Masíh ke kafáre men 'ajíb taur par farmánbardárí aur tábi'dárí ká intizám páyá játá hai. Baní Ádam ke darmiyán Ḳhudá kí bádsháhat ke sáre kám Ḳhudáwand ke kafáre se 'iláqa rakhte hain. Us bádsháhat ká ḳháss namúna ḳhaime ke páktarín makán men páyá játá thá. Ḳhudáwand goyá kafáragáh hí par takht-nashín hokar muqaddason par hukúmat kar rahá hai. Us kí 'amaldárí men maḳhlasí aur naját ká intizám kámil aur káfí hai.

3. *Karubím par ab gaur karen.*—Pák-tarín makán men karúbím kí maujúdagí se barí ta'lím miltí hai, aur cháhiye ki wuh ta'lím barí barakat ká bá'is ho. Us kamre kí charon taraf ke beshqímat pardon men karúbím kí niháyat ḳhúbsúrat taswíren banáí húí nazar átí thín. Lekin ḳháss karke unhín se hamárá kám hogá jo kafáragáh ke muta'alliq the. Pák Nawishton men já ba já karúbím ká bayán miltá hai, aur un kí tamsílí aur tashbíhí ta'lím kí nisbat Masíhí mu'allimon ke darmiyán púrá ittifáq nahín hai. Ḳhaime ke karúbím kí nisbat ḳhiyál gálib hai ki un se naját-yáfta aur jalál páe húe insán ká namúna garaz hai. Agar Ḳhudá kí bádsháhat men daḳhl ho aur ham us ke báshinde banen to áge ko kaí báton kí nisbat karúbím kí sí hálat ham ko hásil hogí.

Un ke haqq men kaí báten ḳháss ḳhiyál ke láiq hain.

(1). *Un ko pák-tarín makán hí men sukúnat dí gaí.*—Wuhí makán Ḳhudá ká ḳháss maskan ṭhahrá. Murád yih thí ki wuh maḳhlúq jo karúbím ke wasíle tashbíhí taur par pesh kiye játe hain Ḳhudá kí ḳháss huzúrí hí men rahte hain. Un kí sharákat usí ke sáth hotí hai. Ḳhudá kí marzí aur intizám hai, ki baní Ádam naját pákar yihí mubárak tajriba jánen. Kitní bár Pák Kalám men is bát kí sáf ḳhabar dí játí hai. Ek áyat is mauqa' par káfí hogí. "Jo muhabbat men qáim rahtá hai, wuh Ḳhudá men qáim rahtá hai, aur Ḳhudá us men qáim rahtá hai." 1 Yúh. 4: 16. Yúnání zubán men lafz "qáim" bhí nahín miltá. Ḳhabar sáf dí játí hai, ki Ḳhudá aur us ke farzand báham ek dúsre men sukúnat karte hain. Yih 'ajíb mel aur rifáqat abadí hogí. Jab kafére ká kám ḳhatm húá to Beṭá Báp ke pás wápas gayá, ki apnon ke liye ásmání makánon men jagah taiyár kare. Us ne wa'da kiyá, ki aisá karke "main phir ákar tumhen apne sáth lúngá, táki jahán main hún, tum bhí ho," Beṭe kí ḳháss sukúnat Báp hí ke sáth hai, aur wuh apnon ko us ásmání makán men apne sáth sharík kar legá. Is 'ajíb tajribe kí tashbíh ḳhaime ke pák-tarín makán men pái játí thí.

(2) *Wuh do karúbím ḳhális sone se banáe gae.*—Jab jalál-yáfta insán se garaz hai to us se yih ḳháss ḳhabar dí játí hai, ki Ḳhudá ke sámhne muqaddas aur rástbáz ádmíon ká martaba a'lá aur afzal hoga. Jab wuh Beṭe ke beshqímat ḳhún se ḳharíde gae to wuh ḳhud bhí bare beshqímat ṭhahrenge. Wuh Masíh kí kamál mubárak rúhání zindagí men us ke shámil-hál kiye játe hain, aur us se bihtar zindagí maḳhlúqát men hai

hí nahín. Ḳhudá kí dargáh men us zindagí kí beshbahá zarúr kamál barí thahregí. Pák Kalám men yih ta'lím bár bár pesh kí játí hai.

(3) *Wuh do sonahle karúbím kafáragáh se ḳháss 'iláqa rakhte the.*—Un men se ek us ke ek sire par aur dúsrá dúsre sire par khare the. Un ke aur us sone ke taḳhte ke darmiyán aisá mel thá, ki goyá ek hí chíz nazar áí. Is bát se tashbíhí taur se záhir kiyá játá hai, ki Masíh ke kafáre ke sabab se ásmán kí bádsháhat men farzandán i Ḳhudá us se kaisí qurbat aur sharákat páte hain. Kafáragáh ke taḳhte se Masíh i maslúb pesh kiyá játá hai. Us ke aur najátyáfta insán ke darmiyán wuhí mel ho játá hai jo daraḳht aur us kí ḍálíon, yá badan aur us ke sir ke darmiyán hotá hai. Daraḳht ko ḍálíán darkár hain aur ḍálíon ko daraḳht kí hájat hai. Jab donon hon to phal hogá. Sir aur badan báham ek dúsre ke hájatmand hote hain. In misálon se wuh 'ajíb mel ḳháss taur par záhir kiyá játá hai jo Ḳhudáwand apnon se rakhtá hai. Masíh se aisá 'ajíb mel rakhte húe baní Ádam wuh kamáliyat hásil karte hain jo Ḳhudá apne farzandon men cháhtá hai. Isí Iláhí sharákat aur rifáqat men insán kí aslí aur abadí zindagí ká jalál o kamál záhir ho játá hai.

(4) *Kafáragáh par khare húe aur par phaile húe wuh do sonahle karúbím 'ibádat aur ḳhidmat ke liye goyá taiyár nazar áe.*—Ḳhudá kí sukúnatgáh un do ke bích men ṭhahráí gaí. Wuh donon usí kí taraf munh kiye húe khare the. Ḳhudá hí se goyá un ká sárá kám thá. In báton se tashbíhí taur par Ḳhudá ke tamám farzandon ká hál aur kám záhir kiyá játá hai. Yas'aiyáh kí royá men aisí hí ta'lím ziyáda safáí ke sáth pesh kí játí hai. (Yas. 6: 1-8). Sar-

ráfím aur karúbím se murád ek hí ma'lúm hotí hai. Sarráfím ke chha chha par the. Har ek do paron se apná munh dhánpe thá, aur do se apne pánw dhánpe, aur do se wuh urtá thá. Munh aur pánw ke dhánpne se parastish aur parastish men Khudá kí sangat murád thí. Urne se makhlúqon kí rúhání khidmat garaz ma'lúm hotí hai. Sarráfím ke paron kí misál se un kí 'ajíb qúwaten aur un qúwaton kí bahut barí liyáqat garaz hogí. Un kí sárí qúwaten aur liyáqat makhsús húín, ki Khudá kí pák marzí par 'amal kiyá jáe. Un ká sárá kám Khudá kí sharí'at se 'iláqa rakhtá thá, kyúnki wuh ásmán kí bádsháhat men us kí ri'áyá the. Un kí barí rúhání liyáqat ke goyá do hisse Khudá kí 'ibádat aur rifáqat men kám áe, aur un makhlúqon kí khidmat men jo un kí madad ke muhtáj the ek báqí hissa sarf húá. Us khidmat men bhí Khudá kí marzí púrí kí gaí. Jab Khudá kí parastish aisí kamál durustí ke sáth húá kartí thí to us ke asar se bahut barí qúwat hásil húí, jis ke isti'mál se insán ko zarúrat kí madad pahunchí. Sarráfím men se ek kí khidmat ke asar se Yas'aiyáh ko bahut jald pákízagí hásil húí. Khudá kí 'ibádat aur khidmat men sarráfím kí sárí qúwaten durust ho gaín aur unhen aisí qúwat milí. Aise jalál o kamál ke Khudá ke liye sarráfím ko makhsús ho jáná aur us makhsúsiyat ko qáim rakhná kaisá munásib thá. Aisí makhsúsiyat aur parastish aur khidmat rúhání zindagí kí khássiyat se kámil mel o muwáfiqat rakhtí hai. Wuh Iláhí hí zindagí hai, aur jab Khudá kí kháss huzúrí men basar kí jáe aur us se be-rok sharákat baní rahe, to wuh zindagí bilkull bahál rahtí aur 'ajíb taur par taraqqí pátí játí hai. Karúbím aur sarráfím ke bayán se niháyat mufíd

ta'lím miltí hai. Khudá ne khaime aur us ke sáre lawázim ke banwáne se kaisí dánáí aur muhabbat záhir kí. Kull dunyá ko un kí ta'lím ke samajhne se wuh rúhání fáida pahunch saktá hai jo bayán se báhar aur jalál se bharí hai.

BAB XVII.

Ḳhata ki qurbani.

Kaí báton se ḳhiyál gálib átá hai, ki dunyá men gunáh kí ámad ke ba'd qurbánion ká riwáj Ḳhudá kí taraf se húá. 1. Hábil kí qurbání se Ḳhudá ḳhush húá. Us ḳhushí ká sabab us kí farmánbardárí men páyá gayá hogá. Farmánbardárí hamesha hukmon se 'iláqa rakhtí hai. Iláhí hidáyat ke bagair aisí farmánbardárí mumkin na hotí. 2. Qurbánion se aise ḳhiyálát muta'alliq the, ki un ká insán kí taraf járí honá mumkin na húá hogá. Maslan be-'aib jánwar kí zarúrat thí. Qurbánion ke charháne ke liye qurbángáh darkár thí. Jánwar zabh kiye játe the. Un ká ḳhún Ḳhudá ke sámhne undelá yá chhirká játá thá. Un ke ján dene aur un ke ḳhún ke isti'mál se gunáhon kí mu'áfí kí ráh khul játí thí, aur Ḳhudá se sharákat aur rifáqat ká tajriba miltá thá. Qadím se qadím rástbáz ádmí inhín ḳhiyálon ke sabab se qurbánián charháte the. Agar Ḳhudá kí taraf se na átí to qurbánion kí nisbat aisí ta'lím dunyá men kahán se hásil kí játí? 'Aql se ba'íd ma'lúm hotá hai ki aise ḳhiyálát áp hí áp baní Ádam ke darmiyán paidá húe. 3. Tauret men Ḳhudá kí yihí shahádat hai, ki " Badan kí hayát lahú men hai; so main ne mazbah par wuh tum ko diyá hai, ki us se tumhárí ján kafára ho: kyúnki wuh, jis se kisí ján ká kafára hotá hai, so lahú hai." Ahb. 17: 11. Jab Músá ke zamáne men aisí ta'lím Ḳhudá kí taraf se dí gaí, aur jab wuhí ḳhiyálát peshtar ke zamánon men bhí maujúd the, to yaqín hai ki shurú' men bhí aisí hí

ta'lím baḳhshí gaí. 4. Ádam ke waqt se insán kí naját Masíh kí qurbání aur kafáre se 'iláqa rakhtí hai. Jab shari'at ke dene ke waqt se jánwaron kí qurbánion ke wasíle se Yisú' kí qurbání tashbíhan záhir kí játí thí, to ḳhiyál gálib hai ki shurú' hí se bhí qurbánion ke zarí'e se yihí ḳhush-ḳhabarí baní Ádam ko miltí áí. Aisí qurbánián Ádam ke waqt se Ḳhudáwand kí ámad tak peshíngoion kí tarah thín. Jab wuh peshḳhabarí jo Pák Kalám kí ma'rifat 'iná-yat húí Ḳhudá kí taraf se áí, to rasmí pesh-ḳhabarí bhí us kí taraf se hásil húí hogí. Qurbánion ká char-háná wuh rasm hai jis se Masíh kí qurbání záhir kí játí thí.

Tauret men qism qism kí qurbánion ká bayán miltá hai. Wuh sab mel aur dostí ke us 'ahd se ḳháss 'iláqa rakhtí thín jo Ḳhudá aur baní Ádam ke darmiyán bándhá játá thá. Qurbán karne ke lafzí aur aslí ma'ne Ḳhudá ke wáste maḳhsús karná yá Ḳhudá ko de dená hai. Is ma'ne ke ba-mújib qurbání Ḳhudá ke liye nazr hai. Aise 'ámm taur par baní Isráel kí dahyakián aur beshumár aur maḳhsús kí húí chízen jo díní ḳhidmat men kám áin qurbánion men bhí shámil thín Hamárá ḳháss kám unhín qurbánion se hogá jin men Yisú' Masíh ke kafáre aur us kí naját ke sharáit aur tajribe kí tashbíh miltí hai. Aisí qurbánion men tín qism kí shámil thín. (1) Ḳhatá aur taqsír kí qurbání. Donon kí ta'lím ek hí sí thí. (2) Soḳh-taní qurbání. (3) Salámatí kí qurbání.

Tamám qurbánion aur nazron kí nisbat kaí ek sharten thín jin ko púrá karná húá táki wuh Ḳhudá se qabúl kí jáwen. (1) Lánewále apne hí mál yá ámadaní men se den. Dáúd ne is shart ko samajhkar kahá, ki " Main un chízon ko leke, ki jin par merá

ḳharch na ho, Ḳhudáwand apne Ḳhudá ko soḳhtaní qurbáníáṉ na charháúṉgá." 2 Sam. 24: 24. (2) Tamám nazreṉ aur qurbáníán jo láí játí thíṉ páḳ ṭhahríṉ. Ḳhur. 28: 38. Yih sab isí hálat meṉ aur isí sabab se páḳ shumár kí játí thíṉ ki maḳhsús kiye húe logoṉ kí taraf se Ḳhudá hí aur us kí ḳhidmat ke liye maḳhsús kí játí thíṉ. Agar baní Isráel meṉ se koí hadya látá aur pahle apne áp ko maḳhsús na kartá, to Ḳhudá us hadya ko páḳ na jántá aur wuh qubúliyat na pátá. Is bát meṉ sab zamánoṉ ke tamám díndároṉ ke liye 'umda sabaq aur namúna miltá hai. Jab Ḳhudáwand ke liye baní Ádam maḳhsús ho rahe haiṉ, aur tab us ke huzúr meṉ nazreṉ láeṉ, to wuh páḳ ṭhaharkar qubúl kí jáengí. (3) Qurbáníoṉ ke charháne meṉ bhí lánewále nae taur se apne áp ko Ḳhudá ke sipurd karte the. Un qurbáníoṉ ke sáth bhí jo gunáhoṉ kí mu'áfí aur naí aur rúhání zindagí ke páne se ḳháss 'iláqa rakhtí thíṉ aisí ḳháss maḳhsúsiyat pái játí thí. Agar aisí rasm ke adá karne meṉ kisí ne apne áp ko dareg kiyá ho, to us kí qurbání qabúliyat na pá saktí thí, aur us rasm ke mánne se koí fáida hásil na húá. Anbiyá kí kitáboṉ meṉ baní Isráel kí qurbáníoṉ kí nisbat beshumár shikáyateṉ pái játí haiṉ. Sabab yihí hai ki qurbáníoṉ ke charháne meṉ unhoṉ ne apní nisbat maḳhsúsiyat ke kám ko anjám na diyá. Hadyoṉ aur qurbáníoṉ kí nisbat un ke ḳhiyál jismání aur náláiq the. Unheṉ gunáh aur badkáríoṉ se bachne kí árzú na thí. Wuh Ḳhudá kí taraf se dunyáwí ḳhush-hálí ke ḳhwáhishmand the, aur cháhte th ki nafs-parwarí aur ḳhud-garazí kí ráh meṉ ásúdagí páeṉ. Isí hálat meṉ un kí qurbáníáṉ aur nazreṉ bilkull ná-pasand thíṉ. "Sharír ke zabíhe se Ḳhudáwand ko nafrat hai." Ams. 15: 8. Aisí 'ámm báṭoṉ ko chhoṛkar is bayán meṉ ḳhatá kí qurbání par gaur kiyá jáegá.

Ḳhatá aur taqsír kí qurbáníoṉ ke darmiyán aisá mel o muwáfiqat thí ki un kí ta'lím ek hí hai. Un ke bích meṉ asiá farq na thá ki us par zor daná zarúr ho. Ḳhatá aur taqsír kí qurbáníoṉ kí nisbat kaí ek báteṉ jo ḳháss gaur ke láiq haiṉ, aur jin se barí ta'lím kí súrat hai. Gunáh Iláhí shari'at kí muḳhálifat hai. Wuh 'udúl-hukmí meṉ záhir kí játí hai. Gunáh Ḳhudá aur baní Ádam ke darmiyán barí judái paidá kartá hai, aur wuhí aisí judái ká akelá sabab hai. Jab badkárí aur us kí najásat ke sabab Ḳhudá kí dostí aur sangat se mahrúmiyat hásil húí, to ḳhatá aur taqsír kí qurbáníoṉ se wuh ráh záhir kí gaí jis se mu'áfí aur pákdilí mile aur peshtar kí sí rifáqat aur sharákat hásil ho jáe. In qurbáníoṉ se roshan ho játá hai ki Ḳhudá naját dene ke liye kis taur par taiyár ho saktá hai. Yih qurbáníáṉ ḳháss tashbíhí taur par Yisú' Masíh kí qurbání aur kafáre ko záhir kartí thíṉ. Ḳhabar nahíṉ hai ki tauret kí roshní meṉ un zamánoṉ ke díndár in qurbáníoṉ ke wasíle ánewále Munjí se kis qadr wáqif kiye gae. Shurú' se Masíh kí ḳhabar kisí qadr dunyá meṉ thí. Ádam aur Hawwah se pesh-ḳhabarí ke taur par us ká wa'da kiyá gayá. Paid. 3: 15. Ibráhím ne us ká din dekhá aur ḳhush húá. Yúh. 8: 56. Masíh ne apní ámad kí ḳhabar Músá kí kitáboṉ meṉ pái. Lúqá 24: 27. Wuh pesh-ḳhabarí ḳháss taur par ḳhatá aur taqsír kí qurbáníoṉ meṉ pái gaí. Un meṉ Ḳhudáwand kí qurbání aur kafáre kí puráni aur 'umda taswír miltí hai. Wuh taswír aur namúna ḳháss karke insán kí ta'lím aur fáide ke liye un meṉ

maujúd hai. Us ko bare gaur aur du'á ke sáth dekhná wájib aur farz hai. Un qurbánion ke bayán men zail kí tartíb qabúl kí gaí.

1. *Ḳhatá aur taqsír kí qurbánion ke liye mukhtalif jánwar muqarrar kiye gae.*—Qímat aur darje kí nisbat aise jánwar chune gae jo lánewálon ke martabe aur maqdúr se mel rakhen. Sardár káhin kull qaum ke liye peshwá aur elchí ṭhahrá. Jab wuh Ḳhudá kí dargáh men gayá to goyá us ke wasíle sárí jamá'at maujúd húí. Jab kull qaum ke liye ma' sardár káhin ke ḳhatá kí qurbání charháí gaí to ek bail pasand kiyá gayá. Jab dunyawí hákim ke liye aisí qurbání pesh kí gaí to ek bakrá chuná gayá. Jab 'ámm logon men se kisí ke liye charháí gaí, to ek máda bher yá bakrí lí gaí. Agar lenewálá bahut garíb húá ho to ek kabútar aur ek qumrí qabúl kí gaín. Ahb. 4: 1-32. Ek daf'a sál men ek ḳháss din muqarrar húá jis men sárí jamá'at ke wáste kafáre ká ḳháss kám anjám páe, aur ḳhatá kí ḳháss qurbání charháí jáe. Us din ke liye do bakre muqarrar kiye gae. Un men se ek zabh kiyá gayá aur qurbání men charháyá gayá. Dúsrá chaláwá bakrá ṭhahráyá gayá, aur tashbíhan sárí jamá'at ke gunáh us par láde gae aur wuh bayábán men dúr bhejá gayá, ki un kí sab ḳhatáon ko le jáe. Ahbár solah báb. Qism qism ke jánwar chune gae ki sab ke liye kafáre ká kám durustí ke sáth anjám páe. Ḳhatá aur taqsír kí aslí aur haqíqí qurbání Masíh ḳhud húá. Us kí nisbat baron aur chhoṭon, amíron aur garíbon ke darmiyán kuchh bhí farq nahín hai. Har ek ádmí ká aisá bará martaba hai ki us ko kafáre ke liye Masíh áp darkár hai. Qurbán aur kafára hone ke liye wuh kull insán ke guroh ko aur us guroh ke har ek shaḳhs ko baḳhshá gayá.

Ab zarúrat nahín hai ki koí bhí kam qímat kí qurbání ko pesh kare. Sab ke liye Masíh maujúd húá. Wuh taiyár hai ki har ek ke kám áe.

2. *Sab lánewálon ke liye ḳháss hidáyat thí ki qurbání ke jánwar aur chiryáen be-'aib hon.*—Is bát par bará zor diyá gayá. Ḳhatá aur taqsír kí qurbání men is bát kí ḳháss zarúrat thí is sabab se ki us qurbání se akelá Yisú' Masíh murád thá. Jab gunahgár insán ke liye qurbán aur kafára honá thá to cháhiye thá ki Ḳhudáwand áp be-gunáh aur bilkull muqaddas ho. Gunahgár gunahgáron ká Munjí nahín ban saktá hai. "Tumhárí ḳhalásí be-'aib aur be-dág barre, ya'ne Masíh ke besh-qímat ḳhún se húí." 1 Pat. 1: 19. Phir us kí nisbat yih shahádat miltí hai, ki "Wuh pák aur be-riyá, aur be-dág, aur gunahgáron se judá thá." 'Ibr. 7: 26. Jab aslí aur haqíqí qurbání aisí kámil thí to cháhiye bhí thá ki tashbíhí qurbání ká jánwar be-nuqs ho. Masíh isí hálat men qurbání ke láiq thá ki bilkull be-gunáh rahá, aur isí sabab se wuh baní Ádam ke liye rástbází aur pákízagí ká bá'is ho saktá hai.

3. *Qurbání ke jánwar ke sir par lánewále háth rakhá karte the.*—Is riwáj se kaí báten tamsílí taur par záhir kí játí hain.

(1) *Qurbán kiye húe jánwar aur lánewále ke darmiyán 'ajíb mel aur yaktáí húí.*—Qurbání ká sárá kám lánewále ke nám par kiyá gayá, aur goyá us ne qurbán kiye húe ke wasíle se ḳhud kiyá. Aslí maqsad yih hai, ki jab gunáh aur najásat se maḳhlasí hásil karní hai, to goyá us par háth rakhkar ham use qabúl karte hain aur us ke sáth ek ho játe hain. Wuh qabúl karnewále kí gunáh-álúda zindagí men us ká shámil-hál ho játá hai táki us ke liye kafára ho aur

us ko bachákar pák aur rást banáe. Jab Masíh múá to hamáre nám par múá. Jab wuh jí uṭhá hamárá 'iwazí hokar jí uṭhá. Jab wuh ásmání jalál meṉ pahuṉchá to hamárá peshwá hokar dáḳhil húá. Jab tak us ke qabúl karnewále maḳhlasí aur rúhání zindagí aur ásmání jalál na páeṉ to us ke marne aur jí uṭhne aur jalál meṉ dáḳhil hone ká kull maqsad púrá na kiyá jáegá. Us kí sárí fathmandí ímán lánewáloṉ kí húí, aur waqt par un meṉ se har ek us fathmandí ke mubárak anjám aur ajr meṉ us ká shámil hál hogá. " Jo gunáh se wáqif na thá, usí ko us ne hamáre wáste gunáh ṭhahráyá, táki ham us meṉ hokar Ḳhudá kí rástbází ho jáeṉ." 2 Qur. 5: 21.

(2) *Háth rakhne se qurbán kiye húe jánwar par lánewále ne apní sárí badkáriáṉ ládíṉ.*—Ḳhatáoṉ aur taqsíroṉ ke dúr karne kí garaz se aisí qurbániáṉ charháí gaíṉ. Agar badkáriáṉ na hotíṉ to in qurbániṉ kí zarúrat bhí na hotí. Masíh ká qurbán honá ḳhúss taur par gunáh se 'iláqa rakhtá thá. Bahut se Masíhí mu'allim yih ḳhiyál karte haiṉ ki agar dunyá meṉ gunáh kí ámad na hotí, táham Beṭá mujassim ho játá táki baní Ádam púre taur par Ḳhudá ko pahchánen aur rifáqat aur sharákat be-rok baní rahe. Yih ráe durust ho yá nádurust, sab aise mu'allim muttafiq ur ráe honge, ki gunáh hí ke sabab se Masíh mujassim hokar qurbán húá. " Ḳhudáwand ne ham sabhoṉ kí badkárí us par ládí. Wuh un kí badkáriáṉ apne úpar uṭhá legá." Yas. 53: 6, 11. Chaláwe bakre ke bayán meṉ bhí yihí ta'lím barí safáí ke sáth páí játí hai. Sardár káhin ne us ke sir par háth rakhkar kull jamá'at ke sáre gunáhoṉ ká iqrár kiyá aur goyá sab ko usí par pahuṉchá diyá. Tashbíhí taur par yihí anjám húá. Us ke ba'd wuh bakrá dúr bayábán meṉ bhejá

játá thá. Ahbár 16: 7-10. Is rasm se Yúhanná baptisma denewále kí pukár miltí hai. " Dekho, yih Ḳhudá ká Barra hai, jo dunyá ká gunáh uṭhá le játá hai." Yúh. 1: 29. Masíh bayábán meṉ na chhorá gayá, par maslúb hokar wuh hamáre gunáhoṉ ko dúr hí kar detá hai. Yih kám is shart se anjám pátá hai, ki baní Ádam bhí Ḳhudá se milkar apní sárí badkáriáṉ usí par láḍeṉ. Sardár káhin kí tarah qurbán kiye húe Masíh par ímán ke háth rakhe jáeṉ aur gunáhoṉ ká iqrár safáí ke sáth kiyá jáe Naját kí tahsíl meṉ yihí kám insán ko diyá gayá.

(3) *Qurbán kiye húe jánwar par háth ke rakhne se yih bát záhir ki gaí ki lánewálá us ko aur apne áp ko Ḳhudá ke liye maḳhsús kartá thá.*—Na sirf cháhiye thá ki qurbání ká jánwar lánewále se púrá mel rakhe ki goyá wuh donoṉ ek ṭhahreṉ, par Ḳhudá se bhí us kí aisí hí yaktáí aur mel ho jáe. Wuh jánwar pesh kiyá gayá, ki Ḳhudá kí dargáh meṉ qabúliyat pákar lánewále kí naját ke kám ko anjám de. Jab qurbán kiyá húá Ḳhudá ká púre taur par ho gayá, aur us ke wasíle lánewále ká kám anjám pá chuká, to wuh bhí Ḳhudá ká maqbúl i nazar hokar us yagánagat meṉ sharákat pátá hai. Yisú' Masíh jo hamáre liye ḳhatá kí qurbání hai Báp hí kí taraf se hameṉ diyá gayá. Agarchi wuh in'ám hí ke taur par hamárá húá, taubhí wuh Báp ká bhí baná rahá. Injíl men Báp kitní bár " merá " ká muháwara isti'mál karke apne Beṭe ká zikr kartá hai. Kaí ek mauqa'oṉ par us ne farmáyá ki, " Yih merá piyárá Beṭá hai." Beṭá bhí barábar da'wá kartá hai ki Maiṉ Báp ká húṉ aur Báp merá hai. Jab ham qurbán kiye húe Masíh par háth rakheṉ to apne ímán ká iqrár karte haiṉ ki wuh Báp ká maqbúl i nazar hai, aur ki usí ke wasíle se ham Báp ke sáth

bhí sharákat páte hain. Usí sharákat ke liye ham apne áp ko makhsús bhí karte hain. Mumkin nahín hai ki Betá Báp ká ho aur apnon ko Báp se judá aur dúr chhor de.

4. *Sir par háth rakhne ke ba'd qurbání ká jánwar zabh kiyá játá thá.*—Jab koí shakhs apne liye khatá kí qurbání láyá to us ne khud us ko apne háth se zabh kiyá. Jab kull qaum ke liye wuh charháí gaí to sardár káhin goyá sab ká kárinda hokar yih kám kiyá kartá thá. Ahb. 4: 29; 16: 9. Garaz yihí thí ki khatákár áp khatá kí qurbánion ke zabh karnewále hain. Khatá kí aslí qurbání Masíh hí kí húí. Gunáh hí ne us ko salíb dekar már diyá. Gunahgáron se judá gunáh kahín nahín miltá hai. Gunáh baní Ádam kí rúh aur zindagí men wuh shai hai jo Khudá aur us kí quddúsí aur rástbází se mukhálifat kartí hai. Jab tak Khudá ke fazl aur Rúh ul Quds ke kám ká asar ádmíon ke dil men anjám na páe tab tak wuh mukhálifat kull insán men jagah pátí hai. Wuh mukhálifat 'udúl-hukmí men záhir kí játí hai. Yahúdíon kí marzí se Khudáwand Rúmí sipáhíon ke sipurd kiyá gayá, aur un kí ma'rifat wuh salíb par tángá gayá aur qurbán húá. Lekin wuh Yahúdí aur Rúmí jo us ko salíb dene men sharík the, sardár káhin kí tarah tamám gunahgáron ke mukhtár the. Ham sab us qurbání ke zabh karne men márnewálon ke sáth sharík húe. Dunyá bhar ke gunáh ne us ko salíb dí. Insán kí naját ke liye aisí maut kí zarúrat thí. "Masíh ko dukh uthaná zarúr thá." A'am. 17: 3. Wuh zarúrat Khudá kí láhadd quddúsí aur gunáh kí kamál kharábí ke muta'alliq thí. In do ke darmiyán lá-intihá aur abadí mukhálifat rahtí hai. Kisí bát men un ke darmiyán mel ká imkán nahín hai. Gunáh karke insán ne Khudá kí quddúsí aur rástbází ko kamál bure taur par behurmat kiyá aur náchíz thahráyá. Gunahgár insán ko mu'áfí aur Iláhí qabúliyat ke liye aisá intizám har taur se darkár thá jis se Khudá kí quddúsí aur rástbází láiq barái aur 'izzat páe, aur badí kí kharábí záhir kí jáe. Qurbán hone men Yisú' Masíh insán ke nám par ján dene tak, balki salíbí maut tak, farmánbardár rahá. Us qurbání men Iláhí quddúsí ká kámil izhár miltá hai. Khudá kí quddúsí men us kí lá-intihá muhabbat bhí shámil hai, aur Masíh kí maut se wuh muhabbat be-hadd jalál ke sáth záhir kí gaí hai. Jab salíb ke níche insán ko naját bakhshí jáe to andesha nahín hai ki Khudá kí quddúsí aur rástbází par koí bhí dág pare. Yih láhadd jalálí sifaten aisí naját ke dene se ziyáda jalál pátí hain.

5. *Khatá kí qurbání ká gosht Khaimagáh se báhar jaláyá játá thá.*—Wuh jagah jahán yih gosht jaláyá gayá goyá Khudá kí sukúnatgáh se dúr thahrí. Gunáh aur najásat kí hálat Khudá se dúr mulk kí tarah hotí hai. Khudáwand us dúr mulk men dákhil hokar aur zindagí basar karke qurbán húá, ki baní Ádam ko Báp ke ghar par pahunchá láe. Injíl men is 'ajíb tajribe ká yún zikr kiyá gayá, "Isí liye Yisú' ne bhí, ummat ko khud apne khún se pák karne ke liye, darwáze ke báhar dukh uthayá." 'Ibr. 13: 12. Us ne dúr jákar salíb ká dukh uthayá ki insán nazdíkí, balki khúss Iláhí huzúrí hásil kar len. Wuh jagah jahán khatá kí qurbání jalái gaí, pák thí. Ahb. 4: 12. Jab Khudáwand gunáh ke dúr mulk men áyá to wuh apní pákízagí aur rástbází lekar maujúd húá, aur wuh pákízagí aur rástbází qáim rahí. Mumkin na thá ki wuh ghaten aur Yisú' Munjí bane. Goyá apne hí

dúr mulk men gunahgár tauba karke Masíh ko qabúl karte hain, ki Ḳhudá kí qudrat aur sangat ke liye taiyárí páen, aur us ke sáth báp ke ghar ko lauten. Wuhí un ke liye rástbází aur pákízagí aur maḳhlasí ká chashma hai. 1 Qur. 1: 30.

6. *Ḳhatá kí qurbání ke ḳhún ke isti'mál se ḳháss rúhání ta'lím miltí hai.*—Qurbán kiye húe jánwar ká ḳhún baháyá gayá. Wuh ḳhún kamál ḳhabardárí se bacháyá gayá. Wuh sab ke sab rasmí isti'mál ke liye darkár thá. Sharí'at kí ta'lím ke bamújib badan kí hayát lahú men thí. Ahb. 17: 11. Marne ke tajribe men ján undelí gaí, par jab jánwar mar chuká wuh baháyá húá ḳhún tashbíhan zinda ján samjhá játá thá, aur isí hálat men wuh isti'mál men áyá. Zabh kiye jáne se peshtar lánewále kí badkáríán jánwar par goyá ládí gaín, aur bahtá húá ḳhún badkár kí najásat men tashbíhan sharík húá. Lekin wuh ján jo undelí gaí jab marne ká tajriba ḳhatm húá bilkull pák aur muqaddas ṭhahartí thí. Masíh dukh aur maut ke liye insán ke sáth goyá gunáh baná, par wuh gunáh na rahá. Ján dekar wuh Ḳhudá Báp ke sámhne Iláhí quddúsí men púre andáze kí sharákat rakhtá thá. Ḳhatá kí qurbání ke ḳhún ke isti'mál se Masíh kí undelí húí, par zinda ján ká 'ajíb aur jalálí kám záhir kiyá játá hai. Tínon qism kí qurbánion ke ḳhún ká isti'mál ek sá thá.

(1.) *Wuh maut se panáhgáh thá.*—Jab Misr men pahlauṭhe máre gae to fasah ke barre ká ḳhún ghar ke chaukhaṭon par chhápá gayá. Hidáyat yih thí ki baní Isráel ke tamám pahlauṭhe apne apne ghar hí men rahen. Barre ká ḳhún un ke aur maut ke darmiyán maujúd rahá aur us kí ár men unhon ne panáh aur muháfizat páí. Isí tarah Masíh ká zinda ḳhún tamám

tauba karnewálon ke liye gunáh ke anjám se Ḳhudá kí ṭhahráí húí panáhgáh hai. Is muháware se murád yihí hai ki zinda Masíh i maslúb, jab ímán se qabúliyat páe, gunáh kí jawábdihí nest kar detá, aur badkáríon kí sazá se kámil maḳhlasí baḳhshtá hai. Zindagí bhar wuh ḳhún tamám bhúl-chúkon aur sárí ḳhatáon ká kámil 'iláj baná rahtá hai jo kam-'ilmí yá be'ilmí ke sabab se sarzadd hotí hain.

(2.) *Wuh hayát ká bá'is hotá hai.*—Zikr ho chuká ki sharí'at kí ta'lím ke bamújib ḳhún hí men hayát hai. Muḳhtalif mauqa'on par qurbánion ká ḳhún baní Isráel par chhiṛká yá lagáyá játá thá. Masalan jab Isráelí qaum aur Ḳhudá ke darmiyán 'ahd bándhá gayá to Músá ne qurbání ke ḳhún men se ek hissa logon par chhiṛak diyá. Ḳhur. 24: 8. Aur mauqa'on par aisá hí ḳhún "dahne kán kí lau par, aur dahne háth ke angúṭhe par, aur dahne páṅw ke angúṭhe par" lagáyá gayá. Ahb. 8: 23, 24; 14: 14. Ḳhún ke in isti'málon se ta'lím ek hí hai. Garaz yihí hai ki Masíh kí undelí húí aur phir zinda kí húí ján baní Ádam ko baḳhshí játí hai. Masíh kí ján Masíh se judá nahín hai. Haqíqat men is rasm se yihí ta'lím miltí hai, ki zinda aur jalál-yáfta Masíh us ke qabúl karnewálon ko baḳhshá játá hai. Us kí wuh naí zindagí, jo us ne tísre roz hásil kí, baní Ádam ke liye rúhání aur ásmání hayát ká chashma hai. Zinda Masíh kí qudrat aur kám se hamárí rúh kí tamám qúwaten zinda aur zoráwar hokar pákízagí aur rástbází kí ráh men apní barí ḳhidmat ko anjám dene lagtí hain. Masíh kí jalálí zindagí se sharákat pákar ímándár Ḳhudá kí sangat aur dostí ke liye taiyár kiye játe hain. 'Ashá e Rabbání men angúr ke ras ke isti'mál se wuhí ta'lím miltí hai. Zindagí kí nisbat Ḳhudá-

wand kí taraf se usí ke sáth 'ajíb sharákat baḳhshí játí hai. Aisí rúhání aur ásmání zindagí hí meṉ dín i haqq ká jalál o kamál nazar átá hai.

(3.) *Wuh Ḳhudá ke liye maḳhsús kiyá játá thá.*— Qurbáníoṉ ke ḳhún ká ziyáda hissa pítal kí qurbángáh ke úpar yá us ke pás chhiṛká yá uṉḍelá játá thá. Us meṉ se bhí kuchh lekar sardár káhin waqt ba waqt páktarín makán meṉ le jákar chhiṛak diyá karṭá thá. Pítal kí qurbángáh maḳhsúsiyat se ḳháss 'iláqa rakhtí thí. Jo kuchh us par ṗahuṉchtá yá us ke sipurd kiyá játá thá Ḳhudá hí ko diyá gayá. Us ke úpar ke chhiṛakne aur us ke pás ke uṉḍelne se Masíh kí us naí zindagí kí nisbat ḳhabar miltí hai jo jí uṭhne ke waqt us ne pái. Us kí insániyat kí zindagí paidáish ke din se dam chhoṛne kí ghaṛí tak Báp ke kám aur jalál ke liye maḳhsús kí húí aur kamál pák o rást nazar áí. Lekin jab wuh be-gunáh hokar gunáh baná aur qurbán kiyá gayá aur phir jí uṭhá to us ne nae taur par apne áp ko Ḳhudá Báp ke liye maḳhsús kar diyá. Wuh ásmán ke pák-tarín makán meṉ ṗahuṉchá, ki us jalál kí hálat meṉ jo wuh mujassim hone se peshtar jántá thá Báp ke sáth sharákat páe. Jab insán bhí hokar wuh baṛá jalál milá to sab ká sab Báp ke liye maḳhsús kiyá gayá. Us kí wuh naí maḳhsúsiyat us kí ummat ke liye kámil namúna hai. Jab kisí ko rúhání aur ásmání zindagí mile to wuh zindagí Ḳhudá hí ke liye hai. Us zindagí kí sárí harakateṉ isí murád se anjám páeṉgí ki Ḳhudá ká jalál záhir ho aur us ká kám chale. Báp ke liye maḳhsús Ḳhudáwand ke ho jáne aur us kí ásmání huzúrí meṉ pahuṉchne aur rahne kí nisbat ek aur baṛí bát ḳháss gaur ke láiq hai. Us ká yih sárá kám aur tajriba us ke logoṉ kí iqbálmandí aur sarfarází se ḳháss 'iláqa rakhtá hai. Isí hálat meṉ jab

qurbání ká waqt áyá us ne shágirdoṉ se kahá, ki "Tumhárá dil na ghabráe; kyúṉki maiṉ játá húṉ, (ya'ne Báp ke pás), táki tumháre liye jagah taiyár karúṉ. Aur agar maiṉ jákar tumháre liye jagah taiyár karúṉ, to phir ákar tumheṉ apne sáth le lúṉgá, táki jahán maiṉ húṉ, tum bhí ho." Yúh. 14: 1-3. Phir likhá hai, ki "Wuh ásmán hí meṉ dákhil húá, táki ab Ḳhudá ke rú ba rú hamárí ḳhátir házir ho." 'Ibr. 9: 24. "Isí liye jo us ke wasíle se Ḳhudá ke pás áte haiṉ, wuh unheṉ púrí púrí naját de saḳtá hai, kyúṉki wuh un kí shafá'at ke liye hamesha zinda hai." 'Ibr. 7: 25. Us ne ḳhud Báp se darḳhwást kí, ki "Ai Báp, maiṉ cháhtá húṉ ki jinheṉ tú ne mujhe diyá hai jahán maiṉ húṉ wuh bhí mere sáth hoṉ; táki mere us jalál ko dekheṉ, jo tú ne mujhe diyá hai." Yúh. 17: 24. Ḳhudáwand kí árzú ká bhed ki shágird us ke diye húe jalál ko dekheṉ yihí thá, ki wuh us jalál meṉ sharík kiye jáeṉ. Us ne Báp se yih bhí kahá, ki "Wuh jalál jo tú ne mujhe diyá hai, maiṉ ne unheṉ diyá hai." Yúh. 17: 22. Aisí hálat meṉ yih nasíhat kaisí munásib hai, ki "Pas ai bháío, chúṉki hameṉ Yisú' ke ḳhún ke sabab us naí aur zinda ráh se ṗák makán meṉ dákhil hone kí dilerí hai, to áo, ham sachche dil aur púre ímán ke sáth, aur dil ke ilzám ko dúr karne ke liye diloṉ par chhínṭe lekar, (ya'ne Masíh ke zinda ḳhún ke chhínṭe), aur badan ko sáf ṗání se dhulwákar, (ya'ne Rúh ul Quds kí qudrat aur kám se pákízagí pákar), Ḳhudá ke pás chaleṉ. 'Ibr. 10: 19, 22. Du'á hí ke wasíle se ḳháss karke ímándár Ḳhudá ke huzúr meṉ pahuṉchte aur sukúnat páte haiṉ, aur yih bhí mazkúr hai ki waqt ba waqt baḳhúr kí qurbángáh par qurbánioṉ ká ḳhún chhiṛká játá thá. Goyá Masíh ká zinda ḳhún us kí ummat kí

du'áon se ḳhúss 'iláqa rakhtá hai. Us kí ásmání zindagí se sharákat pákar muqaddason kí du'áen ḳhushbúí se ma'múr hotí, aur qabúliyat pátí hain. Jism men rahte húe rástbázon ko is mubárak tajribe ká shurú' hásil hotá hai, aur ásmán par wuh kamál tak pahunchegá. Zinda aur takht-nashín Masíh i maslúb ke wasíle se yih barí naját aur us ke 'ajíb natíje hásil hote hain. Tauret kí qurbánion ke ḳhún ke isti'mál se in báton kí nisbat ḳhúss ta'lím miltí hai.

BAB XVIII.

Sokhtani Qurbani.

Baní Isráel kí qurbánion men dúsre qism kí soḳhtaní qurbání kahlátí thí. 'Ibrání lafz ke aslí ma'ne 'urúj ke hain, ya'ne wuh jo ág men pahunchkar us ke asar se dhúen aur ḳhushbúí men ásmán kí taraf játí thí. Is qurbání men jánwar ká sárá gosht qurbán-gáh par jaláyá játá thá. Soḳhtaní qurbání ḳhúss taur se maḳhsúsiyat kí qurbání thí. Jo kuchh qurbán-gáh par pahunchává gayá wuh Ḳhudá hí ká ṭhahrá. Is qurbání men Masíh kí aur us kí ummat kí tashbíh donon pái játí hai. Rúhání maḳhsúsiyat men Masíh Peshwá hai aur us ke ḳhádim us ke pairau hain. Soḳhtaní qurbání ke riwáj men kaí báten ḳhúss gaur ke láiq hain. Un kí ta'lím bunyádí hai aur barakat ká bá'is hogí.

1. *Soḳhtaní qurbánion ke liye jánwar barí ḳhabardárí se chune játe the.*—Un ko be-'aib aur be-dág honá zarúr thá. Jahán tak wuh tashbíhan Masíh ko záhir karte the tahán tak un ká kámil honá munásib thá. Imkán kí hadd tak Masíh kí sí kamáliyat us kí tashbíhon men honí cháhiye. Jahán tak soḳhtan qurbánián tashbíhí taur par Ḳhudá ke farzandon se 'iláqa rakhen tahán tak charháe húe jánwaron men kamáliyat ká namúna wájib aur zarúr thá. Soḳhtaní qurbánion ke liye muḳhtalif jánwaron men se jin ko charháná rawá thá nar nar chune játe the. Ahb. 1 : 3. Sabab yih húá hogá ki naron men táqat ziyáda hai, aur us qá'ide se is qurbání ká bará martaba záhir kiyá játá thá.

2. *Soḳhtaní qurbání meṉ kafáre ká kám ek taur par aur kisí qadr anjám pátá thá.*—Is bát ká ḳháss zikr kiyá játá hai. "Aur wuh (ya'ne lánewálá) soḳhtaní qurbání par háth rakhe, ki us ke liye qabúl kí jáe, aur us ke liye kafára ho." Ahb. 1: 4. Háth ke us par rakhne se, aur us ke zabh karne se, aur us ke ḳhún ke isti'mál se záhir hai ki yih qurbání kafáre ke kám ke muta'alliq bhí thí. Lekin kafáre kí nisbat ḳhatá kí aur soḳhtaní qurbániońeṉ meṉ kuchh farq bhí thá. Ḳhatá kí qurbání un ke liye charháí gaí jo goyá gunáh ke sabab Ḳhudá se dúr ho gae the. Us ke wasíle un ke lauṭne ke wáste rasmí taur se ráh taiyár kí gaí. Soḳhtaní qurbání ke wasíle se un ḳhatáoṉ aur bhúl chúkoṉ ke liye kafára húá jo rástbázoṉ aur díndároṉ meṉ pái játí thíṉ. Jism meṉ rahte húe kitní báṭoṉ kí nisbat muqaddas se muqaddas insán ná-kámil rahte haiṉ. Aur tamám ímándároṉ ke liye zindagí bhar Masíh ke kafáre kí zarúrat baní rahtí hai. Ḳhudáwand áp hí akelá aisá ihtiyáj na jántá thá. Jis qadr jis meṉ pákízagí aur rúhániyat baṛhe usí qadr Munjí ke kafáre kí hájat safáí ke sáth pahchání jáegí. Masíh ká kafára wuh fazá hai jis ke níche shurú' meṉ rúháni zindagí maujúd ho játí, aur baṛhtí játí, aur kamál tak pahuncheṉ Ḳhudáwand ke kafáre se ḳháss 'iláqa rakhtí haiṉ. Kafáre ká mulk naját-yáfta rúhoṉ ká watan hai jis meṉ parwarish aur muháfizat aur kamáliyat kí tamám ashyá kamál kasrat ke sáth maujúd pái játí haiṉ. Ḳhatá kí qurbání dushmanoṉ ke liye thí aur us kí qabúliyat se wuh dostoṉ ke darmiyán rasáí páte the. Soḳhtaní qurbání dostoṉ ke liye thí, ki us ke asar se wuh dostí aur rifáqat Ḳhudá se baní rahe aur baṛhtí jáe. Donoṉ meṉ Masíh ke kafáre kí tashbíh miltí thí.

3. *Soḳhtaní qurbání se ḳháss murád maḳhsúsiyat thí.*—Us qurbání ke ḳhún ká ziyáda hissa Ḳhudá hí ke sámhne chhiṛká yá uṉḍelá gayá. Is bát se tashbíhan yih ta'lím miltí hai, ki Masíh kí uṉḍelí húí ján phir zinda hokar Ḳhudá hí ke liye maḳhsús kí gaí ki us kí marzí par kám áe. Soḳhtaní qurbání ká sárá gosht pítal kí qurbán-gáh par ág ke darmiyán rakhá gayá aur bhasm húá. Qurbání ko qurbángáh par rakhná yá rakhwáná Ḳhudá hí ko púre taur par dená thá. Qurbán-gáh har ek nazr ko muqaddas kartí thí, ya'ne wuh us kí maḳhsúsiyat par Iláhí muhr pahuṉchátí thí, aur Ḳhudá ke liye us kí qabúliyat kí játí thí. Mat. 23: 19. Soḳhtaní qurbání ke wasíle se Yisú' Masíh kí wuh kámil maḳhsúsiyat jo Báp ke liye húí tashbíhan záhir kí játí thí. Us kí insániyat abad ul ábád ke wáste bilkull Báp ke supurd kí gaí. Wuh Báp kí chuní húí ḳhidmat ke liye hamesha maujúd aur taiyár rahegá. Kafáre ke kám meṉ Masíh har taur se akelá rahá. Kabhí kisí ne is baṛe kám meṉ hissa na páyá aur na koí kabhí páegá. Lekin us maḳhsúsiyat ke kám meṉ, jis kí tashbíh soḳhtaní qurbání meṉ pái játí thí, wuh apne tamám shágirdoṉ ko apná shámil-hál kar letá hai. Masíh is maḳhsúsiyat meṉ un ká kámil namúna hai. Tamám sachche Masíhí is mubárak tajribe meṉ us ke pairau hote haiṉ. Soḳhtaní qurbání ke wasíle se ham apní aisí maḳhsúsiyat kí nisbat kaí ek baṛe aur zarúrí sabaq síkhte haiṉ.

(1). *Soḳhtaní qurbání ke jánwar ko márná zarúr húá.*—Apní maḳhsúsiyat ke kám meṉ Masíh ko marne tak, balki salíbí maut tak, farmánbardár rahná

paṛá. Us kí maut zarúr baní Ádam ke gunáh ke muta'alliq thí, par aisí maut ke bagair us kí maḳhsúsiyat an-honí thí. Kafáre ká yihí kám pesh thá jis ke liye Báp ko us kí maḳhsúsiyat kí árzú thí. Mumkin nahíṉ hai ki kisí dúsre ke marne se aur ádmíoṉ kí nisbat aise natíje hoṉ aur naját kí ráh kholí jáe. Táham rúhání maḳhlasí aur hamesha kí zindagí kí tahsíl meṉ Masíh kí sí farmánbardárí aur ḳhud-nisárí kí tabí'at har ek ko darkár hai. Agarchi aisí maut ham ko mumkin nahíṉ hai jis se kafáre ká asar hásil ho, tau bhí ek taur par maḳhsúsiyat ke waqt ham ko bhí marná hotá hai. Wuh maut gunáh aur purání aur nafsání insániyat se 'iláqa rakhtí hai. Us maut meṉ saḳht dukh bhí miltá hai. "Ham gunáh ke i'tibár se mar gae." Rom. 6: 2. "Maiṉ Masíh ke sáth maslúb húá húṉ." Gal. 2: 20. "Ham Masíh ke sáth dukh uṭháeṉ, táki us ke sáth jalál bhí páeṉ." Rom. 8: 17. Maḳhsúsiyat kí ráh meṉ zindagí bhar apne a'zá ko murda karná aur murda rakhná farz hai. Kul. 3: 5.

(2). *Jab Ḳhudá ke liye insán kí maḳhsúsiyat ho to Masíh ke sáth naját ká kám anjám pátá hai.*—Zikr ho chuká ki qurbáníoṉ ke ḳhún se Masíh kí ján murád hai. Wuh ján maut meṉ undelí gaí, par maut ke iḳhtiyár meṉ na rahí. Ḳhún meṉ zinda ján kí tashbíh thí. Us ḳhún ke isti'mál se barí ta'lím hásil hotí hai. Us ká ziyáda hissa Ḳhudá ke sámhne chhiṛká yá undelá gayá. Murád yih hai ki zinda Masíh maḳhsús hokar aur ján dekar kámil taur par Báp ke iḳhtiyár meṉ áyá. Us kí marzí kí takmíl ke liye wuh fauran maujúd aur taiyár húá. Us ḳhún ke dúsre hisse ke isti'mál par ḳháss ḳhiyál karná chá-hiye. Wuh baní Isráel par chhiṛká gayá. Murád

yihí hai ki wuh zinda Masíh jo Báp kí huzúrí aur iḳhtiyár meṉ pahuṉchá, ki us kí marzí púrí kí jáe, Ḳhudá kí ummat ko bhí baḳhshá gayá. Masíh i maslúb phir zinda hokar apnoṉ meṉ goyá házir húá ki un ke liye rúhání zindagí ká chashma bane. Jab wuh qabúliyat pátá hai to apnoṉ ko apní sí ásmání aur rúhání zindagí 'ináyat kartá hai. Us qabúliyat ke tajribe meṉ, jis kí shart par Ḳhudáwand apnoṉ ko hásil hotá hai, wuh shágird apne Ustád kí maḳhsúsiyat meṉ sharík ho játe haiṉ. Jab Masíh hamárá ho játá to ham us ke bhí ho játe haiṉ. Jab ham us ke iḳhtiyár meṉ áte haiṉ, to wuh hameṉ apne sáth Báp kí huzúrí meṉ pahuṉchákar sukúnat baḳhshtá hai. Qurbání ká ḳhún to zarúr Ḳhudá aur ádmíoṉ ke darmiyán báṇṭá gayá. Is se koí ḳhiyál na kare ki zinda Masíh usí tarah Ḳhudá aur insán ke bích báṇṭá húá rahtá hai. Wuh ímán lánewáloṉ ko isí garaz se diyá játá hai ki unheṉ apní maḳhsúsiyat meṉ shámil-hál karke Báp ke pás pahuṉcháe aur apne sáth maqbúl i nazar kare. Wuhí ráh hai jis ke bagair koí Báp ke pás nahíṉ átá, aur jab us ráh ká isti'mál ho to Ḳhudá kí dargáh se dúr rahná mumkin nahíṉ hai. Yihí ta'lím pítal kí qurbán-gáh ke isti'mál se bhí hásil hotí hai. Jab qurbání ká gosht us mazbah par ág ke bích meṉ rakhá játá thá to us ág ke asar se wuh ḳhushbúí aur dhúáṉ bankar Ḳhudá ke sámhne pahuṉchtá thá. Masíh apnoṉ ke wáste haqíqí qurbán-gáh hai. Usí par goyá Rúh ul Quds kí ág pái játí hai. Jab baní Ádam apne áp ko us ke supurd kar deṉ, to wuh us ág ke darmiyán pahuṉchte haiṉ, aur us ke wasíle se wuh Ḳhudá kí ḳháss huzúrí meṉ dáḳhil ho játe haiṉ. Qurbání ke ḳhún ká ek hissa go akelá Ḳhudá ke pás pahuṉchtá

thá, aur dúsrá hissa, jo ádmíon par chhirká gayá, un ko sáth karke píchhe usí huzúrí men házir ho gayá. Masíh ká aisá hí tajriba húá. Ek taur par wuh pahle akelá Báp ke ghar men dákhil húá. Dúsre taur par wuh apnon ko bakhshá gayá aur unhen taiyár karke aur apne sáth lekar házir ho gayá. Masíh ke pairau apní razámandí kí shart par Khudáwand kí makhsúsiyat men sharákat páte hain. Isí sabab se yih hidáyat dí gaí, ki "Tum apne badan aisí qurbání hone ke liye nazr karo, jo zinda, aur pák, aur Khudá ko pasandída ho." Rom. 12: 1. Jab hamárí qurbání Khudá ko pasandída ho to Masíh ke sáth us kí sí qurbat bhí hásil hogí.

(3). *Sokhtaní qurbání ká sárá gosht qurbán-gáh par rakhá gayá aur bhasam húá.*—Kuchh bhí dareg na kiyá gayá. Jo kuchh qurbán-gáh par pahunchá wuh Khudá hí ko saunpá gayá ki usí ká ho. Is bát se Masíh kí aur farzandán i Khudá kí makhsúsiyat ká andáza záhir kiyá játá hai. Khudáwand ne apne áp ko Báp ke liye kámil taur par makhsús kar diyá. Us ke sáre 'uhde aur qúwaten usí kí khidmat ke liye thín. Us ke tamám a'mál aur zindagí kí kull harakaten Báp kí marzí ke muta'alliq thín. Us ne kuchh bhí báqí na rakh chhorá. Makhsúsiyat ke andáze kí nisbat wuh apne tamám shágirdon ká kámil namúnewálon ke kánon aur háth pánw ke angúthon par lagáyá játá thá. Ahb. 14: 14. Is rasm se Khudá goyá apní us milkiyat kí hadd-bandí ko, jo insán men maujúd hai, záhir kar detá thá. In a'zá ke andar jo kuchh páyá jáe Khudá hí ká thahrá, aur goyá unhín haddon tak Khudáwand ká fazl aur us ká mubárak asar pahunchkar apne kull kám ko anjám

den. Jab kisí kí zindagí men tafriqa aur milauní kí hálat ho to be-phalí us ká natíja zarúr hogá. Isí hálat men Khudá hamárí rúh aur ján aur badan ko sarásar apná hí kar lená cháhtá hai. Jab makhsúsiyat kámil hí baní rahe to púrí iqbálmandí aur sarfarází kí súrat hogí.

(4). *Sokhtaní qurbánián roz ba-roz subh shám bilá-nága charhái játí thín.*—Subh kí qurbání shám tak aur shám kí qurbání subh tak jaltí rahtí thí. Is bát se záhir kiyá gayá ki makhsúsiyat ká kám barábar lamha ba-lamha anjám pátá játá hai. Khatá aur taqsír kí qurbánion ká kám bahut jald khatm ho játá thá. Jab makhlasí aur rúhání zindagí kí ráh kholí gaí to khulí rahí. Kafáre ke kám ke liye agar Masíh ká dukh dekhá jáe to chand-roza nazar átá hai. Salíbí maut ká tajriba chha ghante ke andar khatm kiyá gayá. Us se kull insán ke liye naját ká darwáza kholá gayá aur abad tak khulá rahegá. Makhsúsiyat ká kám dúsre taríqe se anjám pátá hai. Wuh silsile ke sáth sáns lene kí tarah goyá dam ba-dam nae taur se kiyá játá hai. Hál hí ká lamha ham ko diyá játá, aur wuhí hamáre ikhtiyár men hai. Koí áyanda lamha háth na áyá ki us ká kám ab kiyá jáe, aur na kisí ko khabar hai ki koí dúsrá lamha zamín par 'ináyat hogá. Agar un ká shumár hisáb se báhar bhí ho, to Khudá unhen ek ek karke bakhshá karegá. Makhsúsiyat kí 'ádat muqaddason ko darkár hai aur us ká kám lamha balamha anjám pátá jáe. Hamárí qurbán-gáh, ya'ne Masíh, har waqt maujúd rahtí hai. Us par Rúh ul Quds kí ág tezí ke sáth bilá-nága jaltí rahtí hai. Ham men aur hamáre liye us qurbán-gáh aur ág ká kám kabhí khatm nahín hotá. Hamen dekhná hai

ki maḳhsúsiyat ká silsila na bigaṛne páe, aur ki qurbán-gáh par ág ke darmiyán goyá hamárí sukúnat qáim kí jáe. Maḳhsúsiyat ke kám ká áḳhir na hogá.

(5). *Soḳhtaní qurbáni ká gosht hauz ke páni se dhulkar qurbán-gáh kí ág meṉ rakhá játá thá.*—Jaisá zikr ho chuká us pítal ke hauz ke pání se Rúh ul Quds murád thí. Wuh pání barábar safáí ká wasíla ṭhahrá. Qurbán-gáh kí ág meṉ hokar Rúh ul Quds ká kám hai ki baní Ádam ko Ḳhudá kí huzúrí meṉ pahuncháe. Lekin peshtar us se ki koí Ḳhudá kí dargáh meṉ qubúliyat páe pákízagí darkár hotí hai. Pákízagí ke bagair Ḳhudá nahíṉ dekhá játá, aur na us se sharákat mumkin hai. 'Ibr. 12: 14. Wuh hauz maujúd thá aur pání se bhará rahá, ki har waqt zarúrat ke bamújib safáí ká kám anjám pátá jáe. Isí tarah Rúh ul Quds bhí maḳhsús kiye húoṉ ke sáth hí rahtá hai, ki rúháni safáí pá pá kar wuh Ḳhudá kí huzúrí ke wáste taiyár raheṉ. Yisú' Masíh kí lá-intihá quddúsí bhí Rúh ul Quds se ḳháss 'iláqa rakhtí thí. Us Rúh kí ma'múrí paidáish hí se rakhte húe us par kabhí najásat ká koí dág bhí na paṛá. Báp kí ḳháss huzúrí ká darwáza us ke liye hamesha khulá rahá, aur Báp se us kí sharákat kí koí bhí rok na thí. Rúh ul Quds ke baḳhshe jáne se Kalísiyá aur us ke shuraká kí safáí aur pákízagí ke wáste bhí kámil intizám kiyá gayá, ki Ḳhudá kí dargáh kí taiyárí hásil ho aur baní rahe.

3. *Soḳhtaní qurbáni se nazr kí qurbániáṉ ḳháss 'iláqa rakhtí thíṉ.* In qurbániońṉ ká ḳháss bayán Gin. 29: 1-39 meṉ miltá hai. In qurbániońṉ meṉ maida aur aṉgúroṉ ká ras aur tel chaṛháe játe the. Maida aur aṉgúroṉ ke ras kí nazroṉ se maḳhsús kí húí

zindagí ká phal ḳháss murád thí. Tel kí nazr meṉ Rúh ul Quds kí tashbíh páí játí thí, jis ke páne se insán kí zindagí rúháni taur par phaldár hotí hai. Jab maḳhsúsiyat ká kám púrá ho, aur Rúh ul Quds kí qudrat hásil ho jáe, aur muassir rahe, to zindagí ká ḳhúb phal hogá, aur sab ke sab Ḳhudá hí kí marzí par aur us ke jalál ke liye kám áegá. Yihí Ḳhudá ká intizám hai, aur insán ke liye wuh intizám niháyat mubárak ṭhahartá hai.

BAB XIX.

Salamati ki qurbani.

Tísrí aur áḳhirí qism kí qurbání jis par gaur karná hai salámatí kí qurbání ke nám se mashhúr thí. Us qurbání ke zarí'e se tashbíhí taur par wuh mel aur rifáqat, jo Ḳhudá aur us kí ummat ke darmiyán hásil hotí hai, záhir kí játí thí. Us ko sharákat kí qurbání samajhná cháhiye. Un tín qism kí qurbánioṉ ká silsila, jin ká ḳháss bayán kiyá játá hai, insán kí rúhání hájat aur tajribe se miltá hai. Ḳhatá aur taqsír kí qurbání ke wasíle se naját aur Iláhí rifáqat ká rásta kholá játá thá. Us meṉ ḳháss taur par Masíh ke qurbán aur kafára hone kí tashbíh miltí thí, jis ke sabab se insán kí maḳhlasí aur qabúliyat kí nisbat Ḳhudá kí taraf se koí rok na rahí. Soḳhtaní qurbání ke charháne se insán kí nisbat wuh maḳhsúsiyat záhir kí játí thí jis kí shart par baní Ádam mu'áfí pákar maqbúl i nazar ho sakte haiṉ. Salámatí kí qurbání ke isti'mál se naját kí wuh hálat záhir kí játí thí jis meṉ Ḳhudá se dostí aur ḳháss rifáqat ká tajriba miltá hai. Salámatí kí qurbání meṉ ek ziyáfat shámil thí jis meṉ Ḳhudá aur káhin aur qurbání ká lánewálá aur us ke ghar ke log báhamí sharákat rakhte the. Wuh ziyáfat tashbíhí taur par us rúhání sharákat ko záhir kartí thí, jo muhabbat ke sabab se najátyáfta insán Ḳhudá ke sáth aur ápas meṉ ek dúsre ke sáth rakhte haiṉ. Salámatí kí qurbání meṉ kaí ek báteṉ shámil thíṉ jin ká samajhná fáidamand páyá jáegá.

1. *Salámatí kí qurbání ke liye muqarrar kiye húe jánwar.*—Ḳhudá kí hidáyat se wuh gáe bailoṉ aur bheṛ bakríoṉ meṉ se chune játe the. Rawá thá ki wuh nar hoṉ yá máda. Ek hí mauqa' ko chhoṛkar un jánwaroṉ kí qabúliyat is bát par munhasir thí ki wuh be-'aib hoṉ. Us mauqa' ká bayán áge kiyá jáegá. Is sabab se un jánwaroṉ ko be-'aib aur be-dág honá zarúr thá, ki un meṉ Masíh kí tashbíh maujúd thí, aur is ke 'aláwa wuh ek taur par rástbázoṉ ke liye namúna bhí ṭhaharte the.

2. *Salámatí kí qurbání ká taríqa.*—Salámatí kí qurbánioṉ ke lánewále jánwaroṉ ke sir par háth rakhá karte the. Us ke ba'd jánwar zabh kiye játe the aur un ká ḳhún Ḳhudá ke áge chhiṛká yá undelá játá thá. In báteṉ se záhir hai ki salámatí kí qurbání bhí kafáre ke kám se kisí qadr 'iláqa rakhtí thí. Us qurbání ke wasíle se Masíh i maslúb pesh kiyá játá thá. Masíh us salámatí ká wasíla aur chashma hai jo naját kí ráh meṉ miltí hai. Is bát ko hamesha aur har hálat meṉ yád karná zarúr hai. Is qurbání ke taríqe se bhí maḳhsúsiyat ká kám pesh kiyá játá hai. Salámatí kí qurbání ká jánwar Ḳhudá ko diyá gayá, aur Ḳhudá ko denká maḳhsúsiyat ke kám ko anjam denká hai. Maḳhsúsiyat aur Iláhí rifáqat meṉ aisá mel hai ki in báteṉ ko judá karná mumkin nahíṉ hai. Lekin is qurbání kí ḳháss ḳhidmat us salámatí ke muta'alliq thí jis ke tajribe ke sabab se salámatí kí qurbání ká nám us ko diyá gayá. Isí hálat meṉ is qurbání ká gosht Ḳhudá aur káhin aur lánewále aur us ke ḳhándán ke darmiyán báṇṭá gayá aur sabhoṉ ne ek ziyáfat meṉ shirákat páí. Jab ziyáfat rúhání ho to baní Ádam kí haqíqí salámatí usí meṉ páí játí aur qáim rahtí hai.

3. *Us salámatí kí ḳhássiyat jis kí tashbíh salámatí*

kí qurbání men̲ páí játí thí.—Chár báton̲ se is salámatí kí nisbat ta'lím aur waqfiyat hásil hotí hai.

(1) *Salámatí lafz ke isti'mál se.*—Is lafz ke zarí'e se insán kí wuh rúhání hálat záhir kí játí hai jis men̲ Ḳhudá se muḳhálifat aur jhagṛe ká nám o nishán na rahá. Gunáh men̲ Ḳhudá se dushmaní gálib rahtí aur badí ká karná Ḳhudá se laṛná hí hai. Aisí dushmaní aur laṛáí men̲ insán ke liye tabáhí aur barbádí ke siwá koí dúsrá anjám mumkin nahín̲ hai. Jab Masíh ká kafára qabúliyat páe aur maḳhsúsiyat ká kám kiyá jáe to kámil sulh hásil hotí hai. Lekin yih káfí nahín̲ hai ki Ḳhudá aur us kí ummat ke darmiyán muḳhálifat aur laṛáí mauqúf ho jáe. In báton̲ ke 'iwaz wálid aur aulád kí sí ulfat aur yagánagat járí kí játí, aur kamál tak baṛhtí játí hai. Ḳhudá ko insán se aisí hí dostí aur rifáqat kí baṛí árzú baní rahtí hai. Insán kí haqíqí iqbálmandí aur sarfarází aur ḳhush-hálí usí tarah kí muhabbat aur sangat ke tajribe men̲ páí játí aur qáim rahtí hai. Aisí yagánagat aur mel ke bagair insán ko salámatí mumkin nahín̲ hai.

(2) *Shukrána qurbáníon̲ ke chaṛháne se.*—Tauret men̲ shukrána qurbáníon̲ ká bahut zikr miltá hai. Wuh salámatí kí qurbáníon̲ men̲ shámil thín̲. Muḳhtalif áyaton̲ men̲ yih bát pesh kí játí hai. Ahb. 7: 12, 15. Shukrguzárí kí bunyád aur ḳháss mauqa' Ḳhudá kí lá-intihá muhabbat aur us muhabbat kí 'ajíb harakaton̲ men̲ páyá játá hai. Apne logon̲ kí nisbat Ḳhudá kí mihrbání lá-hadd hai. Wuh mihrbání us kí muhabbat ká ḳháss izhár hai. Anhoná hai ki Ḳhudá ká koí kám, jo apnon̲ ke liye anjám pátá hai, muhabbat aur mihrbání ke ḳhiláf ho yá us se ḳhálí páyá jáe. Ḳhudá kí muhabbat kabhí akelí nahín̲ átí hai, báwajúde us

ká jalál jab akelí bhí ho káfí hai ki Bihisht kí sí ḳhush-hálí paidá kare. Wuh ásmání ḳhazáne se ladí húí goyá házir ho játí hai. Wuh besh-bahá ḳhazána unhen̲ baḳhshá játá hai jo Masíh ke kafáre ko qubúl karke maḳhsúsiyat ká tajriba jánte hain̲. Rúhání taur par unhen̲ baṛí ásúda-hálí 'ináyat kí játí hai. Aisí hálat men̲ shukrguzárí kamál munásib hai. Wuh us muhabbat aur us kí ni'maton̲ kí qadrdání aur ta'ríf ká izhár hai. Aisí shukrguzárí men̲ haqíqí salámatí kí tabí'at páí játí hai. Jab aisí hí tabí'at maujúd ho to ádmí taiyár hon̲ge ki Ḳhudá ke sáth kí zindagí kí be-hadd daulat ko apná kar len̲, aur ki us ká isti'mál durustí ke sáth kiyá jáe. Shukrguzárí kí hálat salámatí kí hálat hai.

(3) *Mannat kí qurbáníon̲ ke chaṛháne se.*—Mannat kí qurbáníán̲ bhí salámatí kí qurbáníon̲ men̲ shámil thín̲. Aisí mannat kisí díní yá rúhání ḳhidmat se 'iláqa rakhtí thí. Maslan Hannah ne mannat mání, ki agar Ḳhudá beṭá baḳhshe to wuh ḳháss Iláhí ḳhidmat ke wáste maḳhsús kiyá jáegá. Us wafádár beṭe kí ḳhidmat se baní Isráel ko 'ajíb taraqqí aur ḳhush-hálí hásil húí. Nazír kí mannat kí misál samajhne ke láiq bhí hai. Nazír ne mannat mání ki main̲ nafs-parwarí se bachkar, aur sárí nápákí se kinára karke, Ḳhudá ke tábi'dár rahún̲gá, aur us kí 'ibádat aur ḳháss ḳhidmat men̲ apní zindagí ko basar karún̲gá. Gintí 6: 1-8. Sachche nazír, jaise Samúel aur Yúhanná baptisma denewálá, dunyá men̲ baṛí barakat ká bá'is húe. Un ko nabíon̲ kí sí 'izzat dí játí thí. Munásib hai ki har ek haqíqí díndár ma'lúm kare ki merí zindagí kis taur par guzárí jáe táki us ke sabab se Ḳhudáwand kí bádsháhat ziyáda phailáí jáe, aur ki baní Ádam ko púre andáze ke sáth fáida pahun̲che, aur

tab mannat mánkar apne áp ko usí ḳhidmat ke liye maḳhsús kar de, aur us maḳhsúsiyat ko zindagí bhar qáim rakhe. Jo koí aisá kare apní aur dúsron kí salámatí hásil karegá. Is hálat men munásib thá ki mannat kí qurbánián salámatí kí qurbánion men shámil kí jáen. Isí ráh men sab ke liye salámatí kí súrat miltí hai. Is ráste se judá haqíqí salámatí na jání jáegí.

(4) *Ḳhushí kí qurbání ke charháne se.*—Ḳhushí kí qurbání ma'múlí aur muqarrar kí húí qurbánion se judá thí. Wuh jab jab lánewálon kí marzí húí lái játí thí. Us ke liye na koí waqt aur na koí mauqa' ṭhahráyá gayá. Ḳhushí kí qurbání kisí ḳháss ihtiyáj yá árzú se 'iláqa rakhtí thí. Ḳhudá kí yihí ḳhushí aur marzí thí, ki us ke farzand kamál ázádagí ke sáth, aur jab jab un kí marzí ho us ke pás áyá karen. Rúhání zindagí men aisí hí ijázat sab ko hai. Apnon ke liye Ḳhudá ká darwáza khulá hí rahtá hai. Aisí ázádagí aur ijázat men ḳháss dostí ká izhár miltá hai. Isí hálat men jab ánewále ke pás aisá jánwar na ho jo paidáish se be-'aib aur be-nuqs húá to jaisá maujúd ho be-rok láyá jáe, ba-sharte ki kamí paidáish se hokar láchárí kí bát húí. Jab Ḳhudá se púrí dostí ho bhí jáe bahut sí báton kí nisbat ham nákámil páe játe hain, taubhí ham be-rok us kí dargáh men á sakte hain. Is ijázat se murád nahín hai ki ján bújhkar kisí badí yá burái ko dil aur zindagí men jagah dí jáe. Jab aisí bát ho to Ḳhudá ká darwáza band páyá jáegá. Pahcháne húe gunáhon se bachkar aur judá rahkar aisí 'ajíb ázádagí baḳhshí játí hai. Ghar ke farmánbardár bachche har qism ke mauqa' par wálidain ke pás áyá jáyá karte hain, aur wálidain aisí farzandána tabí'at se niháyat ḳhush rahte hain.

Ḳhudá ásmání Báp hokar wuhí tabí'at aur wuhí ázádagí aur wuhí jurat kamál pasandída jántá hai. Aise hí tajribe men bhí rástbázon ke liye 'ajíb aur púrí salámatí páí játí hai. Isí hálat men ḳhushí kí qurbánián bhí salámatí kí qurbánion men shámil thín.

4 *Salámatí kí qurbánion men dostí ká záhir kiyá jáná.*—Har ek jánwar jo salámatí kí qurbání men charháyá gayá barí ziyáfat men kám áyá. Us ká gosht muḳhtalif khánewálon men, jaisá zikr ho chuká, bántá gayá. Is riwáj se Masíh ká tajriba ḳhúb miltá hai. Jaisá wuh jánwar kháyá gayá waisá hí rúhání taur par Yisú' bhí kháne men isti'mál kiyá játá hai. Is bát kí nisbat usí kí shahádat 'ajíb hai. "Ḳhudá kí roṭí wuh hai, jo ásmán se utarkar dunyá ko zindagí baḳhshtí hai. Jo roṭí main jahán kí zindagí ke liye detá hún, wuh merá gosht hai. Jo merá gosht khátá hai, hamesha kí zindagí us kí hai, aur main áḳhirí din use phir zinda karúngá. Wuh jo mujhe kháegá mere sabab se zinda rahegá." Yúh. 6: 33, 51, 54, 57. Masíh ko khá lená us se rúhání sangat aur rifáqat ká rakhná hai. Ziyáfat men buláyá jáná aur házir ho jáná ḳhairḳhwáhí aur dostí ká izhár hai. Salámatí kí qurbání kí ziyáfat kí nisbat yih suwál lázim átá hai, ki wuh kis kí taraf se taiyár hokar dí játí hai? Gair mazhabon men parastár apne ma'búdon ke wáste qurbánián láte the aur láte hain, aur zabh hokar wuh jánwar un ká khá ná ṭhahráe játe hain. Aisí ziyáfaten insán kí taraf se hotí hain. Ek taur par wuh Ḳhudá bhí jo sachchá aur barhaqq hai naját-yáfta insán se sharákat aur rifáqat ká rakhná laziz ḳhúrák kí tarah ásúdagí aur árám ká bá'is jántá hai. Is ká bhed us kí lá-intihá muhabbat hai. Jab muhabbat haqíqí aur

púrí ho to mahbúb kí sangat se serí hásil hogí. Ḳhudáwand ne kahá bhí hai, ki agar koí merí áwáz ko sune aur darwáza khole to main us ke sáth kháúngá. Muk. 3 : 20. Lekin wuh 'ajíb rúhání ziyáfat, jis kí tashbíh salámatí kí qurbání men páí játí thí, ḳháss taur se insán kí rúhání parwarish aur bihtarí ke liye hotí hai. Wuh Ḳhudá hí kí taraf se hai, aur usí ke ḳharch se taiyár kí játí hai, aur baní Ádam jo manzúr karen usí ke mihmán hote hain. Us salámatí kí qurbání ká lánewálá to ádmí húá, lekin jab wuh jánwar maḳhsús kiyá gayá to Ḳhudá hí ká mál baná, aur usí ká hokar wuh ziyáfat men kám áyá. Zail ke khánewále ziyáfat i mazkúra men sharík húe.

(1) *Ḳhudá.*—Jánwar ke wuh hisse jo ḳháss taur par charbídár the pítal kí qurbángáh par ág ke bích men pahunchée gae aur bhasm húe. Us ág men jagah pákar jaláyá jáná Ḳhudá ko diyá jáná thá. Charbídár hisse Ḳhudá ko is liye diye gae ki lazzat men wuh auwal hí the. Munásib hai ki Ḳhudá ko is ziyáfat men sab se nafís chízen milen. Jab Ḳhudá aur naját-yáfta insán kí báhamí rifáqat men shíríní ho to zarúr us ká barhkar hissa Ḳhudá hí páegá. Láintihá muhabbat ke sabab se us men goyá ziyáda shíríní kí gunjáish maujúd hai. Us shíríní ke banisbat jo bachcha mán ke sáth rahte húe jántá hai mán bachche ke sáth ke rahne se ziyáda hásil kartí hai. Us men bahut ziyáda shíríní samá saktí hai. Ḳhudá men muhabbat kí nisbat mán kí sí tabí'at hai. Munásib yih bhí hai ki Ḳhudá kí sangat men ham apní sab se barí muhabbat aur kám kí ḳháss liyáqat aur zindagí kí nafís se nafís ashyá usí ke liye maḳhsús karen. Ḳhudá ko ziyáfat kí ḳháss lazzat zarúr mile.

(2) *Káhin.*—Káhin kí ḳhidmat darkár thí ki qurbání charháí jáe. Is sabab se bahut hí munásib thá ki wuh ziyáfat men sharík kiyá jáe. Dahná shána, jo uṭháne ká shána kahlátá thá, aur sína, jo hiláne ke sína ke nám se jáná játá thá, káhin ke haqq men shumár kiye gae. Yih hisse us ke wáste chune gae honge, ki un men bhí ḳháss lazzat páí játí thí. Ḳhudá kí bádsháhat men un ḳhádimon kí barí qadr aur liház kiyá játá hai jo dúsron kí madad aur fáide ká bá'is hote hain. Tamám haqíqí díní ḳhádim Ḳhudá kí dargáh men barí barakat páte hain.

(3) *Qurbání ká lánewálá ma' us ká gharána.*—Gharáne men naukar chákar aur mihmán bhí sharík jáne játe aur ziyáfat men hissa páte the. In sab ko ek sáth diyá játá thá. Is rasm se yih ta'lím miltí hai, ki koí akelá apne hí liye naját aur us kí beshbahá ni'maten nahín pátá. Us ká haqq aur us par farz hai, ki hatt ul maqdúr dúsron ko apne sáth ziyáfat men sharík kar le. Ḳhudá ke sámhne kull insán ek hí ḳhándán ke shuraká ṭhaharte hain. Sab ke sab jo da'wat ko manzúr karen ziyáfat ke haqqdár kiye játe hain. Sab ko, jinhon ne us kí lazzat ko jáná aur us kí serí hásil kí, barí árzú aur fikr hogí ki tamám baní Ádam un ke sáth ásmání ziyáfat men sharákat páen. Wuh sabhon hí ke liye hai.

5. *Salámatí kí qurbání kí ziyáfat ke kháne ká taríqa.*—Is taríqe se rúhání zindagí kí parwarish aur muháfizat kí nisbat barí ta'lím hásil hotí hai. Us taríqe men kaí báten shámil thín.

(1) *Ziyáfat ká kháná Ḳhudá ke áge kháyá játá thá.*—"Tum par wájib hai, ki un chízon ko Ḳhudáwand apne Ḳhudá ke áge kháo." Ist. 12 : 18. Ḳhudá kí árzú aur intizám hai, ki yih ziyáfat usí ke ghar

men ho. Wuh kisí mihmán ke pás rúhání kháná nahín bhejtá, par sab ko apní ḳháss huzúrí men bulá letá hai. Rúhání zindagí kí parwarish ke liye koí dúsrá intizám mumkin bhí nahín hai. Wuhí muhabbat kí tajwíz hai. Jab Masíh ḳhud us ziyáfat kí goyá sárí ḳhúrák hai, aur us ká kháná us se ḳháss sangat aur suhbat ká rakhná hai, to Ḳhudá se dúr hokar is mubárak ziyáfat men sharík honá imkán se báhar hai.

(2) *Káhin apne hisse uṭhá uṭhákar aur hilá hilákar kháte the.*—"Hiláne ká sína aur uṭháne ká shána baní Isráel kí salámatí kí qurbánion ke zabíhon men se main ne liyá, aur Hárún aur us ke beṭon ko diyá; aur yih qánún baní Isráel ke liye hamesha ko hai." Ahb. 7: 34. In do harakaton se is bát kí ḳháss yádgárí kí játí thí ki Ḳhudá hí ásmán o zamín ká bádsháh hokar sab par hukúmat kartá rahtá hai. Is riwáj ke zarí'e se Ḳhudá kí qadrdání ziyáfat i mazkúra men ḳháss taur par kí játí thí. Káhinon ká yih namúna sab kí ta'lím ke liye húá. Is se ziyáfat men Ḳhudá kí saltanat kí aisí yádgárí sab mihmán káhinon kí tarah zarúr kiyá karen.

(3) *Salámatí kí qurbání kí ziyáfat ká kháná táza hokar kháyá játá thá.*—"Yih cháhiye ki jis din tum salámatí ká zabíha zabh karo, usí din yá dúsre din wuh kháyá jáe." Ahb. 19: 7. Dúsre din ke ba'd us ká kháná rawá na thá. Mann kí nisbat hidáyat yih thí ki jis din hí baṭorá jáe usí din us ká isti'mál húá kare. Donon kí nisbat Ḳhudá kí hidáyat se ek hí ta'lím miltí hai. Murád yihí hai ki rúhání parwarish ke liye Masíh se sharákat rakhte húe naí naí aur táza barakaten aur ni'maten hásil húá karen. Guzre dinon kí serí aur ásúdagí guzre dinon kí hájaton ke muta'alliq thí. Hál men nayí ihtiyáj maujúd hai,

aur go nae taur par Masíh ká isti'mál karná hai. Rozána hájat rozána sangat aur suhbat se rafa' kí jáe. Goyá purání aur básí barakaton se koí kám nahín hai siwá is ke ki un kí yádgárí se hál kí aur áyanda waqt kí nisbat ummed púrí rahe ki un kí sí ni'maten hásil hotí jáengí. Sáns men lene ke liye táza hawá har lamha maujúd hai. Básí hawá se kám nahín hai. Masíh ke sáth rahte húe naí naí barakaton kí fikr karní farz rahtí hai.

(4) *Salámatí kí qurbání kí ziyáfat bará ḳhushí ke sáth kháí játí thí.*—"Wahán Ḳhudáwand apne Ḳhudá ke ágе kháná khá, aur tú aur terá sárá gharána ḳhushí kare." Ist. 14: 26. Is bát par bár bár bará zor diyá játá hai. Jab aisí tashbíhí ziyáfat men ḳhushí karná aur karáná farz kí bát ṭhahrí, to kitná ziyáda haqíqí ásmání ziyáfat men ḳhushí ká mánná aur manáná munásib aur farz hai. Ziyáfat men ḳháss ḳhushí ká waqt aur mauqa' páyá játá hai. Rúhání zindagí, jo Ḳhudáwand ke sáth basar kí játí hai, be-hadd ḳhushí kí zindagí pái játí hai. Jaisí wuh barḥtí jáe waisí hí ḳhushí bhí barḥtí rahegí. Us men 'ajíb ḳhushí ke sabab kámil aur káfí hain. Wuh zindagí hamesha tak rahegí aur us kí iqbálmandí aur sarfarází aur ḳhush-hálí bayán se báhar hogí. Salámatí kí qurbání se rúhání zindagí kí nisbat aisí ta'lím miltí ki wuh barí barakat ká bá'is pái játí hai.

BAB XX.

Harun ki aur Masih ki kahanat ka muqabala.

Jab Ḳhudáwand kí tashbíh be-ján chízon aur charháe húe jánwaron men pái játí hai, to munásib ma'lúm hotá hai ki wuh ba'z maḳhsús kiye húe ádmíon men bhí pái jáe. Baní Isráel ke darmiyán tín martaba ke ashḳhás the jin men Masíh kí tashbíh maujúd thí, ya'ne ṣardár káhin aur nabí aur bádsháh. Agar insán men kamáliyat hotí, to yaqín hai ki yih tínon 'uhde ek hí shaḳhs ko diye játe. Wuh jo sardár káhin hokar Ḳhudá kí huzúrí men rasáí pátá thá, ki apnon kí naját ká intizám kare, basharte ki kámyábí miltí, rúhání aur aḳhláqí zindagí kí nisbat sárí ḳhabaren aur zarúrí hidáyaten bhí hásil kar letá, aur kalísiyá ko sikhlátá, aur dúsre nabí kí hájat na hotí. Usí tarah wuh sardár káhin agar kámil hotá to púre iḳhtiyár ke sáth Iláhí sharí'at kí sárí báten pesh kartá aur dúsrá hákim darkár na ṭhahartá. Lekin jis hálat men ki baní Ádam bahut nákámil hain, aur un kí liyáqat mahdúd hai yih muḳhtalif kám bánṭe játe the, aur in tínon 'uhdedáron kí zarúrat hotí thí. Yisú' Masíh ko aisá jalál o kamál hai ki rúhání aur aḳhláqí zindagí kí nisbat yih tínon martabe usí ko diye gae. Aslí sardár káhin aur nabí aur bádsháh wuhí baná rahtá hai. In sab 'uhdon ká sárá kám usí se púrá anjám pátá hai. Apní qaum ke liye Hárún hí aslí káhin húá, aur jo báqí ádmí kahánat par muqarrar húe us ke madadgár the. Isí sabab se sardár káhin hí men ḳháss karke Masíh kí tashbíh pái játí hai. Hárún aur us ke ba'd jo ádmí sardár káhin muqarrar

húe, apne bháíon kí tarah aise kamzor the, ki dúsre káhinon kí madad ke hájatmand rahe. Ḳhudáwand men aisí kamzorí nahín hai. Wuhí insán kí naját ke kull kám ko kámil taur par anjám de saktá hai. Hárún kí kahánat se Masíh kí hahánat kaí báton men miltí hai, aur ba'z báton kí nisbat un ke darmiyán zamín o ásmán ká farq nazar átá hai. Du'á ke sáth un ká muqábala kiyá jáe.

1. *Hárún kí aur Masíh kí kahánat ke darmiyán mel kí báten.*

(I) *Un donon ke muqarrar kiye jáne kí sharton men ḳháss mel thá.*—Aise mel men do báten shámil hain.

(a) *Kahánat ke páne se peshtar donon ḳháss taur par Ḳhudá hí ke ṭhahráe gae the.*—Jab Misr men Misríon ke pahlauṭhe máre gae to fasah ke ḳhún ke isti'mál se baní Isráel ke pahlauṭhe bacháe gae. Jab us taur par unhen maḳhlasí hásil húí to Ḳhuda ne un sab ko apní ḳháss mírás men shámil kar liyá. Un naját-yáfta pahlauṭhon ke 'iwaz Ḳhudá ne baní Láwí ko qabúl kiyá ki wuh sab usí ke hon. Láwí ke firqe ne is intizám ko manzúr kiyá. Unhín men se tamám káhin liye gae. Sardár káhin ke 'uhde ke wáste Ḳhudá ne apnon hí men se le liyá. Ḳhudá hí ká hokar Hárún sardár káhin muqarrar húá. Ḳhudáwand Yisú' kí nisbat bhí Pák Kalám men barí zor diyá játá hai, ki wuh ḳháss taur par Ḳhudá hí ká hai. Kitní bár Ḳhudá Beṭe kí nisbat farmátá hai, ki "Merá banda hai." Masíh kí razámandí se yih rishta baná rahá. Apne bháíon se Paulus farmátá hai, ki "Tum Masíh ke ho; aur "Masíh Ḳhudá ká hai." 1 Qur. 3: 23. Phir likhá hai, ki "Masíh ká sir Ḳhudá hai." 1 Qur. 11: 3. Masíh ne is bát ko sáre dil se manzúr kar liyá.

Ek lamhe tak wuh us se kabhí na haṭá. Us ke har kám men is ta'lím ká asar ḳháss taur se nazar átá hai. Isí sabab se wuh har waqt taiyár rahá ki Báp kí marzí ko púrá kare.

(b) Kahánat ke liye donon Ḳhudá ke barguzída the.—Hárún Ḳhudá hí ká chuná húá thá. "Koí shaḳhs apne áp yih 'izzat iḳhtiyár nahín kartá, jab tak Hárún kí tarah Ḳhudá kí taraf se buláyá na jáe." 'Ibr. 5: 4. Hárún ne kahánat kí qadrdání karke pahcháná hogá ki us men barí 'izzat hai, par us ne jurat na kí ki apní taraf se us barí ḳhidmat men dastandází kare. Jab ma'lúm húá ki Ḳhudá kí marzí hai tab hí sardár káhin ká martaba us se qabúl kiyá gayá. Is bát men us ká namúna durust aur láiq thá, Masíh bhí har taur se Báp ká chuná húá hai. Ḳhudá ko koí dúsrá nazar na áyá jo insán kí naját ke kám ko anjám de saká. Masíh ko kahánat ke 'uhde men kamál dukh pahunchá, aur jo 'izzat milnewálí thí bahut hí dúr se nazar áí. Lekin jab báp kí marzí aisí húí to Beṭe ne dil o ján se us barí ḳhidmat ko qubúl kar liyá. Jab wuh maut ke qaríb pahunchá to Báp se kah saká, ki " Jo kám tú ne mujhe karne ko diyá thá, us ko tamám karke main ne zamín par terá jalál záhir kiyá." Yúh. 17: 4.

(2) *Hárún kí záhirí aur rasmí hálat aur Masíh kí rúhání aur haqíqí hálat men mel thá.*—Aise mel men zail kí báten shámil hain.

(a) Jism kí nisbat Hárún be-'aib aur be-nuqs thá, aur Masíh kí rúh men kisí bát kí kamí na thí.—Kahánat ke páne men yih har ek ke liye ḳháss shart thí, ki jism men koí bhí 'aib yá nuqs na hone páe. Is bát kí nisbat hidáyat yih húí, ki " Koí mard, jis men kuchh 'aib hai, nazdík na áe, jaise andhá, yá langṛá yá

wuh jis kí nák chapṭí ho, yá us ke 'azúon men kuchh kamí beshí ho, yá wuh, jis ká pánw yá háth ṭúṭá ho, yá kubṛá yá bauná, yá jis kí ánkh men nuqs ho yá dád yá khujlí bharí ho." Ahb. 21: 18-20. Aisí tandurustí se yih sabaq sikhláyá játá thá, ki kahánat men har ek rúhání aur aḳhláqí kamí aur ḳharábí se maḳhlasí aur muháfizat darkár hai, táki is baṛe 'uhde kí ḳhidmat kámyábí ke sáth anjám páe. Jab sardár káhin kí jismání kamáliyat men Masíh kí tashbíh maujúd thí, to kamál munáṣib thá, ki us ká badan be-'aib aur be-nuqs ho. Jab Yisú' Masíh par nigáh ho to wuh har ek rúhání aur aḳhláqí kamí aur ḳharábí se judá aur sáre gunáh par gálib áyá húá nazar átá hai. Jab us ne insániyat ko iḳhtiyár kiyá to wuh ázmáish aur ḳhatre kí dunyá men dáḳhil húá, aur zindagí bhar gunáh se saḳht laṛái hotí rahí. Wuh shurú' se du'á aur ímán aur rúhání ḳhidmat men musta'idd aur wafádár rahá, aur Rúh ul Quds se aisí qúwat hásil kartá gayá aur aise taur par isti'mál men látá rahá, ki us kí rúh par kabhí dág na pahunchá. Isí ráh men wuh kahánat kí ḳhidmat ke liye taiyár ho gayá. Apní ummat ke wáste jin kí maḳhlasí aur sarfarází ke liház se us ko kahá, nat milí, wuh kámil namúna hai.

(b) Músá ne Hárún ko nahlákar kahánat men dáḳhil kiyá, aur Masíh Rúh ul Quds ke qabúl kiye húe asar se muqaddas baná rahá.—" Phir Músá Hárún ko áge láyá, aur us ko pání se nahláyá." Ahb. 8: 6. Jab baní Isráel ke darmiyán pání ká díní isti'mál húá kartá thá to us men hamesha Rúh ul Quds kí tashbíh páí játí thí. Insán kí rúh ko pákízagí hí áp sihhat aur kamáliyat hai. Jab pákízagí ká andáza púrá ho kisí bát kí kamí na hogí. Nahláne kí is rasm men rúhání aur aḳhláqí pákízagí aur sihhat aur kamáliyat

ká wasíla pesh kiyá játá hai. Wuh Rúh ul Quds qudrat aur kám se hásil kí játí, qáim rahtí, aur kamál tak pahunchtí hai. Nahláne kí rasm se Hárún ke liye Rúh ul Quds kí tahsíl aur isti'mál kí zarúrat roshan kí játí hai. Is bát men Masíh kí ḳháss tashbíh bhí miltí hai. Us kí quddúsí shurú' se áḳhir tak púrí húí aur wuh us men qáim rahá. Lekin wuh quddúsí Rúh ul Quds hí ke kám aur asar se aise 'ajíb andáze ke sáth hásil hotí gaí. Rúh ne us ko barábar ḳáim hí rakhá. Rúh ká yih sárá jalálí kám Yisú' kí razámandí se anjám pátá gayá. Us ne sab ṭhahráí húí sharton ko púrá kiyá ki Rúh in'ám men mile apní ḳhidmat men na roká jáe. Is bayán se roshan hotá hai ki Yisú' kis taríqe se kahánat ke kám ke liye taiyár ho gayá. Wuh taiyárí paidáish kí bát na thí. Maḳhsúsiyat aur ímán kí sharton se us ko quddúsí 'ináyat húí aur wuh quddúsí kamál tak barhtí gaí. Us kí kahánat kí ḳhidmat men kabhí najásat kí bú na milí aur na kabhí áge ko milegí. Masíh kí insániyat men abad ul ábád Rúh ul Quds kí ma'múrí baní rahegí. Wuh Rúh jahán ho pákízagí ká chashma páyá jáegá.

(c) Hárún ko sufed kattání libás pahnáyá gayá aur Masíh kámil rástbází se mulabbas kiyá gayá.—"Aur kurte báríḳ katán ke Hárún aur us ke beṭon ke liye bunke banáe; aur 'amáme báríḳ katán se aur kuláh zínat ke báríḳ katán se, aur páejáme báríḳ kate húe katán se banáe, aur kamarband báríḳ kate húe katán se banáe." Ḳhur. 39: 27-29. Aise libás se rástbází murád hai. "Mahín kattání kapre se muqaddas logon kí rástbází ke kám murád hain. Muk. 19: 8. Kahánat ke sáre kám rástbází se muta'alliq hain. Rástbází kí tamám harakaten pákízagí ká

izhár hain. Pákízagí ko ḳhálí aur bekár baiṭhná mumkin nahín hai. Wuh gairatmandí aur ján-fishání ká chashma ṭhahartí hai. Us ke sáre kám Ḳhudá kí záhir kí húí marzí se milte hain, aur wuh mel aslí aur haqíqí rástbází hai. Pákízagí ke sáth aisí rástbází kí liyáqat aur ragbat baḳhshí játí hai. Ḳhidmat karte waqt Hárún wuh libás pahiná kartá thá. Us se us ḳhidmat kí ḳhássiyat tashbíhan záhir kí gaí, aur ki us ke karnewále kí kaisí rástí aur nek niyatí honí cháhiye. Kahánat kí ḳhidmat Ḳhudá ke sáth sáth kí játí hai. Aisí ḳhidmat men rástbází kapre kí tarah árám aur zebáish aur árástagí ká bá'is hotí hai. Aisí poshák se rúhání ḳhidmat kí barí qadr aur 'umdagí záhir kí játí hai. Masíh kí zindagí pák ḳhidmat men basar kí gaí. Wuh ḳhidmat púre andáze kí gairatmandí aur ján-fishání ke sáth anjám pátí thí. Aisí mihnatkashí aur musta'iddí kisí dúsre men nazar na áí. Kamál rástbází ke sáth káhin kí ḳhidmat karte húe Masíh ne dilí árám ko hásil kiyá, aur apne andarúní jalál o jamál ko záhir kartá gayá. Káhinon ko aisí árástagí darkár thí ki Ḳhudá kí huzúrí men maqbúl i nazar hon. Un ke liye jo nange yá dúsre libás pahine húe áte Ḳhudá ká darwáza band páyá játá. Ḳhudáwand kámil rástbází kí poshák hamesha pahintá rahá jis se árám aur árástagí milí. aur Ḳhudá kí ḳháss huzúrí men púrí qabúliyat hásil húí.

(d) Hárún ko sufed poshák ke úpar kamál sajílá libás pahnáyá gayá.—"Aur Afúd ke liye qamís bun ke banáyá, aur sab ásmání rang se thá. Aur us ke dáman ke gher men, anár, ásmání rang, aur argawání rang, aur qirmizí rang, aur báríḳ kate húe katán se banáe. Aur ghanṭe ḳhális sone se banáe, aur un ghanṭon ko anáron ke bích qamís ke dáman ke sáre

gher men, anáron ke darmiyán, lagáyá. Aur kamarband bárík kate húe katán se, aur ásmání rang, aur argawání rang, aur qirmizí rang se munaqqash banáyá." Ḳhur. 39:22-29. Yih libás kamál sajílá aur besh-qímat thá. Us se kahánat kí ḳhidmat kí barái aur raunaq záhir kí játí thí. Jab us ḳhidmat kí taiyárí maujúd ho to us ká karnewálá us kí barái aur jalál men sharákat pátá thá. Isí hálat men munásib thá ki sardár káhin aisí poshák pahinkar apne kám ko anjám de. Masíh kí kahánat aslí aur auwal hai. Wuh ásmání aur abadí kahánat hai. Us ḳhidmat ke liye us kí liyáqat aur taiyárí har taur se kámil aur káfí hai. Wuh liyáqat aur taiyárí us kí insániyat kí ḳhúbíon men shámil hai, Wuh us kí hásil kí húí fazílat hai. Paidáish se Masíh ko aisí zát milí jis se is barí ḳhidmat kí liyáqat mumkin thí. Lekin aisí kamáliyat ke imkán ko púrá karná aur aise a'lá kám kí qúwat aur liyáqat se mulabbas ho jáná du'á aur koshish men kamál jánfishání ká phal thá. Jab Ḳhudáwand ne naját baḳhshne kí púrí liyáqat hásil kí to usí ká aur us Iláhí ḳhidmat ká jalál ek sá húá. Jis hálat men ki Hárún ká libás Masíh kí wuh qudrat aur liyáqat tashbíhan záhir kartá thá, jis se baní Ádam ko rúhání maḳhlasí aur hamesha kí zindagí miltí hai, munásib thá ki wuh aisá besh-qímat aur sajílá ho. Yisú' Masíh apní sárí ḳhidmat men kull insán ke púre tawakkul aur bharosa ke láiq hai. Us par i'tiqád rakhkar koí máyús nahín hotá. Bacháne ke kám men us kí qudrat lá-intihá aur us kí taiyárí abadí hai.

(*e*) *Hárún muqaddas tel se aur Yisú' Pák Rúh se masah kiyá gayá.*—Ḳhudá ne Músá ko hidáyat dí, ki Hárún par aur us ke beṭon par tel chupre aur unhen

maḳhsús kare táki wuh káhin hon. Ḳhur. 28: 41. Bayán ho chuká ki jab díní rasmon men tel ká isti'mál húá to Rúh ul Quds hí se murád thí. Usí kí qudrat ke asar se haqíqí maḳhsúsiyat aur pákízagí hásil hotí hai. Isí hálat men Pák Rúh sardár káhin ko darkár rahtá thá. Usí ke wasíle se díndárí aur rástbází kí sírat aur káhin kí ḳhidmat kí liyáqat miltí thí. Tel ke isti'mál se jismání tázagí aur táqat muyassar hotí thí. Rúh ul Quds kí tásir se rúhání zindagí kí ma'múrí maujúd kí játí aur wuh ma'múrí naját hai. Yisú' Masíh ko púre andáze ke sáth Rúh ul Quds shurú' se áḳhir tak hásil hotá gayá. Jaisá us kí rúh ká dáira barhtá gayá waisá Rúh ul Quds kí ma'múrí ziyáda hotí gaí. Ḳhudáwand isí sabab se Masíh ke laqab se mashhúr húá ki wuh Rúh se masah kiyá gayá. Pák Kalám men is bát ká zikr bár bár miltá hai. Ḳhudáwand ne sárí sharton ko púrá kiyá ki Rúh ul Quds us par názil ho aur qáim rahe. Jab wuh Rúh hásil húá to kámil wafádárí ke sáth us kí hidáyaton par 'amal kiyá gayá aur us kí qudrat ke isti'mál men láyá gayá. Pák rúh ko púrá mauqa' diyá gayá ki rúhání aur aḳhláqí kamáliyat aur ḳhidmat kí liyáqat 'ináyat kare. Masíh ne ma'múr rahte húe usí kí qudrat se apne sáre kám ko anjám diyá.

(3) *Hárún kí aur Masíh kí ḳhidmat men kai báton kí nisbat mel thá.*—In báton men se ba'z 'ámm aur ba'z ḳháss hain.

(*a*) *Donon ko Ḳhudá se apne liye mel hásil karná húá táki apne ogon kí qabúliyat há intizám karen.*—Hárún ne pahle apne hí liye qurbání charhái ki Ḳhudá se jo judái ho dúr kí jáe. Us ke ba'd wuh apní qaum kí maḳhlasí kí garz se Ḳhudá kí ḳháss huzúrí men jáyá kartá thá. Isí hálat men Ḳhudá us

kí sun saká. Agar wuh áp Ḳhudá se judá rahtá to apní qaum kí nisbat wuh bekár aur láchár hí ṭhahartá. Masíh ko bhí ásmán par Báp kí dargáh men púre taur par maqbúl i nazar honá pará ki kull insán ke liye naját ká Bání ho. Ḳhudá se qurbat aur rifáqat kí ḳháss shart kámil pákízagí aur rástbází hai. Púre andáze ke sáth Yisú' ne in ḳhúbíon ko hásil kar liyá. Báp kí huzúrí kí nisbat us ke liye koí bhí rok nahín thí. Us kí qabúliyat kámil aur qáim hai. Koí ḳhiyál na kare ki Báp kí dargáh kí wuh taiyárí jis ko pákar insán kí naját ke kám ko anjám de saká paidáish se Masíh ko milí. Pákízagí aur rástbází paidáish se kisí ko nahín miltí. Zihn to paidáish men baḳhshá játá hai, par 'ilmiyat ek shai hai jo koshish aur mihnat kí ráh men kamáí játí hai. Paidáish men pákízagí aur rástbází ká imkán to maujúd kiyá játá hai. Lekin pákízagí aur rástbází kí tahsíl minnat aur mihnat se hotí hai. In ni'maton kí maujúdagí ke liye Ḳhudá kí qudrat púre andáze ke sáth zarúr kám átí hai, par wuh qudrat is mubárak kám men tab hí muassir hogí jab ṭhahráí húí sharten púrí kí jáen. Ḳhudá kí aisí qurbat aur rifáqat kí taiyárí aur tajribe kí tahsíl men Masíh kí ján dene tak wafádár rahná parí. Díní aur aḳhláqí faráiz ke adá karne men us kí zindagí basar kí gaí, aur us kí ján salíbí maut men undelí gaí. Tab hí insán ká peshwá hokar wuh Ḳhudá kí bárgáhon men kámil taur par manzúr i nazar húá. Ek taur par tamám maḳhlúq jaise paidá húe Ḳhudá ke sámhne qabúliyat páte hain, jaise Ḳhudá ne banáe wuh bankar házir ho gae. Ázmáish ká zamána áge hai. Lekin jab gunáh ká sámhná kiyá jáe aur fath hásil ho, jab badí radd kí jáe aur nekí pasand ṭhahre, jab Ḳhudá ká fazl hásil ho aur us ke

isti'mál se pákízagí aur rástbáz men istiqlálí mile, jab Ḳhudá kí ṭhahráí húí hidmat manzúr ho aur us ke kám ko anjám pahunche, to Ḳháliq kí dargáh men aur tarah kí qabúliyat baḳhshí jáegí. Masíh aisí qabúliyat pákar sardár káhin baná. Masíh ko aisí quddúsí aur rástí ko hásil karná kamál mushkil húá. Us ko us kí tahsíl men goyá aisí qímat denî parí jaisí kisí dúsre ne kabhí na dí thí aur na koí kabhí degá. Masíh Ḳhudá ke sámhne akelá apne hí jalál ke liház se qabúl na kiyá gayá. Wuh kull insán ká liház kar ke gunáh par gálib áyá, aur apne Báp kí huzúrí men maqbúl i nazar húá. Ḳhudá Báp se Bete ká aisá mel hásil kiyá gayá hai ki Sardár Káhin bankar wuh baní Ádam se kamál itmínán aur ummed ke sáth qabúl kiyá jáe Mumkin nahín hai ki kahánat kí ḳhidmat men wuh kámyábí se mahrúm rahe.

(*b*) *Donon ko apne logon se aise mel aur sharákat ká rakhná thá ki un kí ḳhidmat ke asar se Ḳhudá qabúliyat páe.*—Káhin ká na sirf yih kám hai ki Ḳhudá kí dargáh men apne logon kí qabúliyat hásil kar le. Is ke 'aláwa apne logon ke darmiyán Ḳhudá kí qabúliyat ko bhí hásil kar lená hai. Ḳhudá aur insán men báhamí qabúliyat darkár hai ki Ḳhudá kí marzí púrí ho aur ádmíon ko naját mile. Hárún Isráelí thá, aur Ḳhudá kí dargáh men qabúliyat pákar wuh Isráelí rahá. Baní Isráel men se ek hokar goyá Ḳhudá ká ḳháss dost baná, aur Ḳhudá ká dost hokar wuh apnon men rahá ki us dostí men sab ko apne sáth sharík kar le. Zarúr thá ki apní qaum se sharákat púrí rahtí táki apne púre kám ko anjám de saktá. Yisú' Masíh ne insániyat ko iḳhtiyár karke baní Ádam se bhí kámil mel aur sharákat ko hásil kiyá. Masíh ham men se ek hai.

Agarchi us men ulúhiyat kí ma'múrí bhí hai taubhí wuh púre taur se insán baná. Wuh apní insání zát o sifát kí nisbat apne bháíon kí mánind hí hai. Jab us men buráí kí taraf ragbat na húí to sabab yih thá ki shurú' se Ḳhudá ne us se qabúliyat pái aur us ko aisí ragbat se mahfúz rakhá. Jab hí samajh saká to nekí kí ráh pasand kí gaí aur wuh us se zindagí bhar na haṭá. Nekí aur farmánbardárí kí ráh men us ne ímán kí laṛáí ke darmiyán apní zindagí kí musáfirat ko tai kiyá. Us ko rástbází kí ráh ḳhásskar isí sabab se mushkil thí ki insán kí maḳhlasí ke liye use apní zindagí ko basar karná paṛá. Goyá hamárí sárí mushkilát us ko ghere rahín aur us men samá gaín. Agar insán kí naját ká púrá liház na kiyá játá to wuh ḳhud muqaddas aur rástbáz banne se mahrúm rahtá, kyúnki isí kám ke liye wuh mujassim húá aur Báp kí marzí thí ki wuh anjám páe. Rástbází Ḳhudá kí marzí kí takmíl hai, aur pákízagí men aisí takmíl kí tabí'at aur taiyárí pái játí hai. Masíh ko iḳhtiyár thá ki insán ke wáste dukh aur maut ko qabúl kare, yá ki un kí manzúrí se inkár ho. Lekin agar wuh un ko radd kartá to Báp kí marzí púrí na kí játí aur use quddúsí aur rástbází hásil na hotí. Wuh baní Ádam men se hokar kamál tak pahunchá aur us kí kamáliyat qáim rahí ki ímán lánewálon ko kám áe. Wuh angúr ká daraḳht hai, aur wuh sab jo use qabúl karen ḍálíán hain. Ḍálíán daraḳht ke bagair be-phal rahengí aur súkhkar halákat men pahunchengí. Daraḳht ko ḍálíon kí hájat hai ki wuh apne kám ko anjám de. Báhamí ihtiyáj 'ajíb aur mudámí rahtá hai. Daraḳht aur ḍálíán ḳháss taur par ek hí wujúd hain. Masíh aur us kí ummat ke darmiyán 'ajíb mel baná rahtá hai. Jahán tak ki wuh qabúliyat pátá hai us ká

Báp bhí us qabúliyat men sharík kiyá játá hai. Báp ke sámhne Beṭe ká yih qaul hai, ki "Jo kuchh merá hai, wuh sab terá hai." Yúh. 17: 10. Kaisá wájib aur munásib hai ki Masíh haqíqí Sardár Káhin ṭhahráyá jáe.

(*c*) *Donon ká kám thá ki qurbánián charháyá karen.*—Hárún kí ḳhidmat men qurbánion ká charháná ek bahut bhárí kám ṭhahartá thá. Jab aur káhinon ne is ḳhidmat men dastandází kí to madadgár ke taur par us men sharík kiye gae. Qurbánion ká bayán ho chuká. Yád hogí ki tín qism kí thín. Pahlí ḳhatá aur taqsír kí thí. Us men Masíh hí kí akelí tashbíh pái játí hai. Masíh ḳhud ḳhatá aur taqsír kí aslí aur haqíqí qurbání thá, jis ke wasíle gunáh kí hálat se maḳhlasí kí ráh kholí gaí. Wuh káhin aur qurbání donon thá. Us ne insán kí naját kí garaz se apne áp ko qurbán kar diyá. "Masíh ne apne áp ko azalí Rúh ke wasíle (ya'ne Rúh ul Quds kí hidáyat aur qúwat ke páne se) Ḳhudá ke sámhne be-'aib qurbán kar diyá." 'Ibr. 9: 14. Us ke qurbán hone se gunáhon kí mu'áfí mumkin húí aur fazl ká Iláhí ḳhazána kholá gayá. Dúsrí soḳhtaní yá maḳhsúsiyat kí qurbání thí. Us men Masíh apnon ká peshwá aur namúna húá. Us ne apne áp ko Báp ke huzúr men sárí musíbat aur mihnat aur muḳhálifat ke liye maḳhsús kar diyá, jin ko apní quddúsí aur rástbází kí tahsíl men aur ímán lánewálon ke bacháne men sahná zarúr húá. Wuh maḳhsúsiyat áḳhir tak qáim rahí. Aisí maḳhsúsiyat men Masíh apní ummat ko apne sáth sharík kar letá hai. Jab naját ke tálib us kí hidáyat se apne áp ko nazar karen to Ḳhudáwand un kí qurbání ko qabúl karke Báp kí huzúrí men manzúr i nazar kar detá, aur unhen apní ḳhidmat men

sharákat baḳhshtá hai. Tísrí salámatí yá dostí aur rifáqat kí qurbání thí. Jab maḳhsúsiyat ká kám kiyá gayá aur kafére ke sabab gunáh se rihái milí to Ḳhudá se mel aur sharákat mumkin húí. Us tajribe kí tahsíl meṉ bhí Masíh sáre gunáh par gálib ákar áge gayá aur Báp se muhabbat kí ráh meṉ kámil yagánagat hásil húí. Usí ke wasíle se bhí apne logoṉ ke wáste aisí hí dostí aur rifáqat kí ráh kholí gaí. Jab Iláhí sangat aur sharákat ke liye baní Ádam apne áp ko qurbání ke taur par láte haiṉ to Masíh unheṉ qabúl karke usí báhamí ulfat meṉ sharík kar letá jo us ke aur Báp ke darmiyán baní rahtí hai. Aisí muhabbat meṉ Ḳháliq aur muqaddas maḳhlúq apne apne martabe ke bamújib 'izzat aur buzurgí páte haiṉ. Ḳhudá hí Málik ṭhahartá hai aur us ke sáre ḳhádim kamál ḳhushí ke sáth us ke tábi' hí rahte haiṉ. Hárún ko chhoṛkar koí dúsrá na thá jis ke wasíle se baní Isráel Ḳhudá kí nazdíkí páe sake, aur us kí 'ibádat aur ḳhidmat ke liye maqbúl i nazar hoṉ, aur us se sharákat aur rifáqat hásil kar leṉ. Usí tarah Masíh akelá wasíla hai jis ke isti'mál se baní Ádam Ḳhudá ke log baneṉ, aur us se mel aur yagánagat aur kámil dostí ká tajriba jáneṉ.

(*d*) *Doṉoṉ ko shafá'at ká kám baḳhshá gayá.*—Hárún ke liye ek 'ajíb síne-band taiyár kiyá gayá. Wuh bahut hí besh-qímat thá. Us meṉ bárah besh-qímat patthar jaṛe gae jin meṉ baní Isráel ke bárah firqoṉ ke nám khode gae. Hárún un námoṉ ko Ḳhudá kí ḳháss huzúrí meṉ le jákar baní Isráel ko goyá pesh kartá thá ki un ke liye maḳhlasí aur ásmání bádsháhat kí barakateṉ hásil kar le. Is rasm se tashbíhan Masíh ká wuh kám 'ajíb taur par záhir kiyá játá hai jo wuh Sardár Káhin hokar baní Ádam

kí naját aur rúhání zindagí kí tahsíl kí garaz se kartá rahtá hai. Wuh na námoṉ ko balki baní Ádam hí ko Báp kí dargáh meṉ pesh kartá, aur un kí maḳhlasí aur rúhání aur ásmání ḳhushhálí kí darḳhwásteṉ Ḳháliq ke kánoṉ meṉ sunáyá kartá hai. Us kí darḳhwástoṉ meṉ se koí bhí bát nahíṉ rah játí jo zindagí kí ma'múrí aur bihtarí ke muta'alliq ho. Yih kám aise andáze tak anjám pátá hai, ki apne salíb denewáloṉ ke liye bhí mu'áfí kí 'arzí pesh kí gaí, aur agar mu'áfí qabúl kí játí to un sab badkároṉ ko rihái aur rúhání zindagí zarúr miltí. Yih mubárak kám bilá-nága anjám pátá hai. "Jo Masíh ke wasíle se Ḳhudá ke pás áte haiṉ, wuh unheṉ púrí púrí naját de saktá hai, kyúṉki wuh un kí shafá'at ke liye hamesha zinda hai." 'Ibr. 7: 25. Ḳhudáwand kí shafá'at ke kám meṉ koí bhí darḳhwást ḳhárij nahíṉ kí játí. Masíh ke sína-band meṉ goyá tamám baní Ádam besh-qímat patthar kí tarah jagah páte haiṉ, aur Ḳhudá Báp kí dargáh meṉ pesh kiye játe haiṉ. Agar un meṉ se koí naját aur ásmání jalál se mahrúm rahe to sabab yih hogá, ki fi'l-muḳhtár hokar us se rúhání zindagí ke lene kí ṭhahráí húí shaṛteṉ radd kí gaíṉ, aur ḳhudí kí ráh pasand húí.

(e). Hárún páktarín makán se lauṭkar jamá'at ke liye barakat ká paigám látá thá. Masíh ásmán par se apnoṉ ke darmiyán házir hokar rúhání zindagí kí sárí ni'mateṉ baḳhshtá hai.—Káhin Ḳhudá kí taraf se chune gae ki us ká nám lekar barakat kí báteṉ sunáyá kareṉ. Ist. 21: 5; 1 Taw. 23: 13. Káhin barakat kí ḳhabar tab hí de sake jab Ḳhudá ke huzúr meṉ pahuṉchkar baní Isráel ke liye wuh barakat hási kí gaí thí. Barakat dene ke iḳhtiyár meṉ, un kí kámyábí záhir húí. Masíh qurbán hokar aur maut par

gálib ákar bare jalál ke sáth Ḳhudá kí ásmání bárgáhon men dáḳhil húá, aur apní ummat ke liye naját aur ásmání zindagí ká sárá ḳhazána hásil karke phir átá hai ki ímán lánewálon ko wuh beshbahá ḳhazána 'ináyat kare. Wuh Rúh ul Quds ke wasíle se goyá dúsrí bár apní rúhání kalísiyá men sukúnat pákar us ke shuraká ko apní bádsháhat kí daulat aur jalál men sharákat baḳhshtá hai. Wuh abad ul ábád apná hásil kiyá húá ḳhazána, jo hisáb se báhar hai, har ek kí haisiyat ke muwáfiq, bánṭtá jáegá. Ḳhudáwand ke ḳhádim zarúr barí minnat aur mihnat ke sáth ásmán kí bádsháhat kí barakaton ke lene kí ṭhahráí húí sharton ko púrá karte rahenge, lekin agar Ḳhudáwand un barakaton ko maujúd na kartá to un kí sárí koshish aur jánfishání be-phal aur 'abas hotí.

2. *Hárún kí aur Masíh kí kahánat ke darmiyán farq kí báten.*

(1) *Un kí pákizagí aur rástbází men bará farq thá.*—Hárún ká jism be-'aib aur be-nuqs zarúr húá hogá. Badan kí safáí aur libás kí durustí kí nisbat us ne barí ḳhabardárí kí hogí. Rasmí báton men koí bhí kamí na milí hogí. Wuh díndár aur nekchalan ádmí bhí thá. Lekin us men dilí pákizagí aur rástbází ká andáza kámil aur púrá na thá. Ba'z auqát us ke aḳhláqí namúne men ḳháss nuqs nazar áe. Hárún ke ba'd waqt ba waqt bahut hí náláiq aur nikamme ádmí sardár káhin ká 'uhda páte gae. Un kí sharárat aur najásat se baní Isráel ko be-hadd nuqsán pahunchá. Kitnon kí jo hí pákizagí húí bilkull rasmí aur záhirí ṭhahrí, aur wuh jo haqíqí hai hásil na kí gaí. Jab mubárak Masíh par nigáh ho to aslí aur sachchí quddúsí aur rástbází kamál kasrat ke sáth maujúd ma'lúm hotí hai, aur us par kabhí dág

yá dhabbá na pahunchá. Us men kamí ká nám o nishán na húá aur na hogá. Us kí rástí aur pákizagí kí nisbat máyúsí ká mutlaq andesha nahín hai.

(2) *Ḳhudá ke huzúr men un kí qabúliyat men bará farq thá.*—Ḳhudá kí dargáh men pákizagí ká aur qabúliyat ká andáza ek hí sá hotá hai. Jab quddúsí aur rástí haqíqí aur kámil ho, to Ḳhudá se dostí aur rifáqat aisí hí hogí. Usí hálat men shafá'at kí darḳhwásten púrí manzúrí pá saktí hain. Ba'z auqát Isráelí sardár káhinon kí mutlaq suní na gaí. Ásmání makánon men Ḳhudáwand Masíh kí qabúliyat aur 'izzat aur buzurgí me tarah kí kamí nahín hai. Quddúsí aur rástbází ke kámon men us kí kamál wafádárí aur jánfishání ke sabab se Ḳhudá ne use bahut sarbuland kiyá, aur use wuh nám baḳhshá jo sab námon se a'lá hai. Fil. 2: 9. Ḳhudá kí huzúrí men Masíh kí koí darḳhwást kabhí ḳhálí na gaí aur na jáegí. Us kí hamesha suní játí hai. Wuh apní ásmání qabúliyat aur 'izzat aur buzurgí men apní ummat ko 'ajíb sharákat baḳhshtá hai.

(3) *Apne apne logon se mel muhabbat kí nisbat un ke darmiyán bará farq thá.*—Hárún aur tamám Isráelí sardár káhinon men muhabbat kí gunjáish mahdúd thí. Agar un kí sárí ulfat un kí qaum ke liye maḳhsús húí ho to us ká ḳhazána kam thá. Is ke 'aláwa mumkin na thá ki un ko sab se wuh sangat aur suhbat hásil ho, aur sab kí nisbat wuh wáqifiyat mile, jo ḳháss dostí ke liye darkár hotí hai. Kitne Isráelí sardár káhin bhí the, jo ḳhud-garazí men giraftár húe, aur dunyáwí nafa' hí kí garaz se apní rasmí ḳhidmat ko anjám dete the. Wuh na apní qaum se hamdardí karte aur na unhen apne logon kí bihtarí kí kuchh fikr húí. Jab Masíh ko dekhen to

hál har taur se dúsrá hai. Muhabbat kí kashish ke sabab se wuh jism meṉ záhir húá. Baní Ádam kí rúhání aur aḳhláqí maḳhlasí aur sarfarází kí árzú aur fikr aisí húí, ki us ne salíbí maut ke dukh aur zillat ko manzúr kiyá, táki qurbán hokar kafára bane. Insán ke har ek shaḳhs se us kí lá-intihá muhabbat 'iláqa rakhtí hai. Jab mauqa' diyá jáe to har ek se wuh ḳháss suhbat hásil kí játí jis se kámil pahchán ho aur púre andáze kí dostí jání jáe. Kisí ne kabhí aisí ḳhairḳhwáhí aur haqíqí áshnáí záhir na kí. Wuh dunyá meṉ kabhí apnoṉ ko nahíṉ chhoṛtá, aur us ko kamál árzú hai, ki ásmán par wuh us ke sáth hoṉ. "Ai Báp, maiṉ cháhtá húṉ ki jinheṉ tú ne mujhe diyá hai, jahán maiṉ húṉ, wuh bhí mere sáth hoṉ; táki mere us jalál ko dekheṉ, jo tú ne mujhe diyá hai." Yúh. 17: 24. Jab apnoṉ ko wuh apná jalál dikhá de to wuh unheṉ us meṉ sharákat 'ináyat karegá. Ḳháss karke unhíṉ ke liye us ne us ko hásil kar liyá hai. Haqíqatan Isráelí sardár káhinoṉ aur Masíh ke darmiyán zamín aur ásmán ká farq nazar átá hai.

(4) *Un kí qurbánioṉ meṉ, jo gunáh ke dúr karne kí garaz se charháí gaíṉ, baṛá farq thá.*—Wuh ḳhatá aur taqsír kí qurbániáṉ jo Isráelí sardár káhinoṉ se charháí játí thíṉ tashbíhí ṭhahrín, aur rúhání ta'lím aur tarbiyat hí ke wáste muqarrar kí gaíṉ. Un meṉ nubúwatoṉ kí tarah Masíh kí peshḳhabarí pái játí thí. Un kí ta'lím kí roshní meṉ ímándár ánewále Najátdihanda kí taraf nigáh kar sakte the. Un meṉ koí qúwat yá tásír na thí, jis se badí ká anjám dúr kiyá jáe. "Mumkin nahíṉ ki bailoṉ aur bakroṉ ká ḳhún gunáhon ko dúr kare." 'Ibr. 10: 4. Un meṉ sharí'at kí báqí ta'límát kí tarah sirf áyanda achchhí chízoṉ ká 'aks pá-

yá játá thá. Wuh ánewáloṉ ko kabhí kámil na kar saktí thíṉ. 'Ibr. 10: 1. Masíh kí qurbání aslí thí, aur badí ke dúr karne meṉ kamál muassir hotí hai. "Masíh záhir húá, táki apne áp ko qurbán karne se gunáh ko miṭá de." 'Ibr. 9: 26. "Us ne ek hí qurbání charháne se un ko hamesha ke liye kámil kar diyá hai, jo ṗák kiye játe haiṉ." 'Ibr. 10: 14. "Yisú' ká ḳhún hameṉ tamám gunáh se ṗák kartá hai." 1 Yúh. 1: 7. Yih Baibal kí sáf ta'lím hai. Is ke 'aláwa jab ímán se Masíh kí qabúliyat ho to baní Ádam ká rúhání tajriba is mubárak ta'lím se 'ajíb taur par miltá hai. Jab rúhání maḳhlasí aur naját hásil ho to un kí maujúdagí kí pahchán aur shahádat baḳhshí játí hai. Un ke páne se Ḳhudá ke ḳhádim kamál mubárak ṭhaharte haiṉ.

(5) *Un ke iḳhtiyár meṉ baṛá farq húá.*—Zikr ho chuká ki Hárún ko sirf kahánat hí ká martaba diyá gayá. Apní qaum kí hukúmat meṉ us ko iḳhtiyár na milá ki dastandází kare. Yisú' Masíh sardár káhin ke 'uhde ke siwá rúhání aur aḳhláqí zindagí aur us ke kámoṉ kí nisbat Bádsháh bhí muqarrar húá. Píchhe Dáúd ke bádsháhí karne meṉ Ḳhudáwand kí tashbíh ḳháss taur par maujúd thí. Lekin is ke 'aláwa wuh tashbíh Tauret meṉ bhí miltí hai. Masíh ke bádsháhí martabe ke izhár ke liye Malik i Sidq pesh kiyá játá hai. "Yisú' hamesha ke liye Malik i Sidq ke taríqe ká sardár káhin bankar, hamárí ḳhátir peshrau ke taur par parde ke andar dáḳhil húá hai." 'Ibr. 6: 20. Malik i Sidq meṉ bhí Masíh kí tashbíh miltí hai. Ibráhím ke zamáne meṉ Malik i Sidq Yarúshalem ká bádsháh thá, aur wuh apní qaum ká bahut mashhúr aur nek káhin bhí thá. Jab Ibráhím us laṛáí se lauṭá jis meṉ us ne Sadúm ke báshindoṉ ko

asírí se rihái dí aur dushmanon ke háth se lúṭ ká sárá mál chhínkar wápas láyá, to ráste men Malik i Sidq use milá aur barakat dí. Ibráhím ne us kí bahut barí 'izzat kí aur bacháe húe mál ká daswán hissa us ko de diyá. Wuh niháyat buzurg ṭhahrá. Wuh apne nám ke ma'ne ke muwáfiq rástbází ká bádsháh thá. Phir wuh Shalem, ya'ne Sulh ká bádsháh kahlátá hai. Us ká bahut kam bayán miltá hai. Us ká wuh zikr jo kiyá játá is liye ḳháss ḳhiyál ke láiq hai, ki us men Ḳhudáwand kí tashbíh pái játí hai. Yisú' Masíh aslí aur haqíqí Malik i Sidq aur Sulh ká Bádsháh hai. Rástbází us kí zindagí kí ḳhássiyat hai. Mumkin nahín hai ki wuh rástí se haṭkar kisí kám ko anjám de. Us kí sárí 'amaldárí men kámil taur se rástbází púrí kí játí hai. Apní ri'áyá se wuh na sirf rást-bází ke kám cháhtá hai, par us kí hidáyaton ke sáth un kí takmíl kí qúwat bhí baḳhshí játí hai. Masíh kí hukúmat men gunáh ká sárá zor toṛá játá, aur badí kí gulámí se rihái miltí hai. Ḳhudáwand kí saltanat men sulh ká tajriba bhí tamám ri'áyá ko hásil hotá hai. Jis bádsháhat men púre andáze kí rást-bází ho mumkin nahín hai, ki us men muḳhálifat aur laṛái jagah páe. Rást-báz bádsháh aur rástbáz ri'áyá ke darmiyán mel aur ḳhair-ḳhwáhí zarúr baní rahegí, aur báshindon men dushmaní ká andesha na hogá. Kamál itmínán kí bát hai, ki Masíh ko káhin aur bádsháh ke martabe donon diye gae. Naját ke kám men yih donon 'uhde darkár rahte hain.

(6). *Un kí kahánat ke waqt men baṛá farq húá.*— Isráelí sardár káhinon kí nisbat mazkúr hai, ki " Chúnki maut ke sabab qáim na rah sakte the, is liye wuh to bahut káhin muqarrar húe." 'Ibr. 7:

23. Jab bahut us kahánat ke silsile men sharík húe, to kisí kí yih ḳhidmat ziyáda 'arse tak qáim na rah sakí. Wuh jald badalte gae yahán tak ki silsila ḳhatm húá. " Magar Masíh abad tak qáim rahnewálá hai, is liye ki us kí kahánat lá-zawál hai. Isí liye jo us ke wasíle se Ḳhudá ke pás áte hain, wuh unhen púrí púrí naját de saktá hai, kyúnki wuh un kí shafá'at ke liye hamesha zinda hai." 'Ibr. 7: 24, 25. Ḳhudáwand kí kahánat ke silsile men koí dúsrá sharík na hogá aur na kabhí wuh silsila ḳhatm kiyá jáegá. Jab tak Ḳhudáwand kí kalísiyá ke shuraká zamín par musáfir hon, tab tak us kí kahánat ká baṛá kám anjám pátá jáegá. Jab wuh apní ásmání mírás men dáḳhil honge to yih Sardár Káhin maujúd nazar áegá, aur wuh abad ul ábád zinda rahte húe unhen har ek burái se mahfúz rakhegá, aur un kí kull hájaton ko rafa' kartá jáegá. Kamál mubárak hain wuh jinhen aisá Munjí aur Sháf'í 'ináyat húá.

BAB XXI.

Harun ki aur Masihion ki kahanat ka muqabala.

Injíl kí sáf ta'lím hai ki tamám naját-yáfta insán rúhání kahánat men Masíh ke sáth sharákat páte hain. "Tum sháhí káhinon ká firqa ho." 1 Pat. 2: 9. "Masíh ne ham ko Ḳhudá aur Báp ke liye káhin bhí baná diyá." Muk. 1: 6. "Barre ne zabh hokar apne ḳhún se har ek qabíle, aur ahl i zubán, aur ummat, aur qaum men se Ḳhudá ke wáste logon ko ḳharíd kiyá; aur un ko Hamáre Ḳhudá ke liye káhin baná diyá." Muk. 5: 10. "Wuh (jo pahlí qiyámat men sharík hon) Ḳhudá aur Masíh ke káhin honge." Muk. 20: 6. In áyaton ke siwá Baibal ke bayánát se sáf záhir kiyá játá hai, ki kahánat ká mukhtalif kám tamám muqaddason ko diyá játá hai. Yih tajwíz dunyá men naí nahín hai. Baní Isráel kí qaum ko ek ḳháss taur par bhí wuhí 'uhda aur ḳhidmat baḳhshí gaí. Un ko Ḳhudá kí taraf se yih paigám milá, ki "Tum mere liye káhinon kí ek mamlukat, aur ek muqaddas qaum hoge." Ḳhur. 19: 6. Phir Yas'aiyáh kí ma'rifat un se kahá gayá, ki "Tum Ḳhudáwand ke káhin kahláoge." Yas. 61: 6. Sárí dunyá ke liye baní Isráel kí ṭhahráí húí ḳhidmat káhinon kí sí thí. Agar wuh púre andáze ke sáth is barí ḳhidmat ko anjám dete to sárí qaumon ke wáste wuh bahut ziyáda barakat ká bá'is hote. Lekin unhon ne achchhí tarah apne is ḳháss martabe ko na pahcháná, aur na unhon ne láiq taur se us kí

qadr kí. Andesha hai ki aksar Masíhí bhí apní nisbat kahánat ke 'uhde ká kam ḳhiyál karte hain, aur káhin kí ḳhidmat ke báre men Isráelíon kí tarah jáhil aur be-fikr rahte hain. Jab is mazmún par ḳhúb gaur kiyá jáe, aur is mu'ámale kí láiq tahqíqát ho, to ta'ajjub hogá ki Pák Kalám men is ṭhahráí ḳhidmat par kaisá bará zor diyá játá hai. Haqíqí Masíhíon ko Masíh kí taraf se, aur Masíh ke sáth, aur Masíh aur us ke Báp ke liye kahánat ká martaba aur kám 'ináyat kiyá játá hai. Bahut sí báton men muqaddason kí kahánat Masíh kí kahánat ke namúne par páí jáegí. Hárún kí kahánat men tashbíhí taur se Masíhíon kí kahánat ká namúna bhí miltá hai. Is mazmún par gaur karne se rúhání ta'lím kí ḳháss súrat maujúd hai.

1. *Masíhí káhin bhí Ḳhudá kí ḳháss ummat men se hain.*—Tamám Masíhí naját-yáfta goyá Ḳhudá ke ḳharíde húe hain. "Tumháre nikamme chál chalan se tumhárí ḳhalásí fání chízon, ya'ne sone chándí ke zarí'e se nahín húí; balki ek be-'aib aur be-dág Barre ya'ne Masíh ke besh-qímat ḳhún se." 1 Pat. 1: 18, 19. Isí hálat men rást-bázon par Ḳhudá kí taraf se da'wá kiyá játá hai, ki "Tum apne nahín, kyúnki qímat se ḳharíde gae: pas apne badan se Ḳhudá ká jalál záhir karo." 1 Kur. 6: 20. Is bát men tamám haqíqí Masíhí Isráelí pahlauton kí mánind hain jo fasah ke barre ke ḳhún ke isti'mál se halákat se mahfúz rahe. Ḳhudáwand apne bachán húon ko rúháhí kahánat baḳhshtá hai.

2. *Masíhí káhin bhí Ḳhudá ke ḳháss barguzída hain.*—Zikr ho chuká ki Hárún aur Masíh donon kahánat ke liye ḳháss taur par Ḳhudá ke chune húe the. Is bát men tamám Masíhí káhin un ke shámil-

hál hain. Ḳhudá ke barguzída us ke farzandon ká ek ḳháss laqab hai. "Agar Ḳhudáwand un dinon ko na ghaṭátá, to koí bashar na bachtá: magar un barguzídon kí ḳhátir, jin ko us ne chuná hai, un dinon ko ghaṭáyá." Marqus 13: 20. "Ḳhudáwand ke barguzídon par kaun nálish karegá? Ḳhudá wuh hai jo un ko rást-báz ṭhahrátá hai." Rom. 8: 33. "Pas Ḳhudá ke barguzídon kí tarah, jo ṕák aur 'azíz hain, dardmandí, aur mihrbání, aur farotaní, aur hilm aur tahammul ká libás pahino." 1 Pat. 2: 9. Rást-bázon kí barguzídagí un kí rúhání zindagí aur us kí sárí ḳhidmat se ḳháss 'iláqa rakhtí hai. Us ḳhidmat men kahánat ká kám sharík aur bahut baṛá hai. Masíh apní kahánat kí ḳhidmat men apnon hí ko apná shámil-hál kar letá hai. Isí hálat men likhá hai, ki "Masíh ne ham ko káhin bhí baná diyá."

3. *Masíhí káhin bhí ṕák kiye húe rahte hain.*—Un kí us ṕákízagí ke, jis kí maujúdagí se wuh Ḳhudá kí dargáh ke liye taiyár hote hain, do ḳháss wasíle pesh kiye játe hain. Pahle ímán kí shart se un par barre ká ḳhún chhiṛká játá hai. Yisú' apní zindagí bhar apní salíb ko uṭháyá húá nazar átá rahá. Us kí salíbí zindagí bhí thí. Salíbí maut se salíb kí ḳhidmat ḳhatm húí. Salíb ke wasíle se wuh jism aur sáre gunáh par gálib áyá. Jab tashbíhí taur se us ká baháyá húá ḳhún ímán lánewálon par chhiṛká játá hai, to murád yih hai, ki us kí undelí húí, par zinda ján goyá ham ko baḳhshí játí aur us ke qubúl kiye húe asar se ham bhí jism kí nafsániyat aur us kí burí ragbat se rihái páte hain, aur us gunáh par gálib áte hain jo nafsániyat ká ma'múlí phal ṭhahartá hai. "Tum chhiṛkáo ke us ḳhún ke pás áe ho, jo Hábil ke ḳhún kí nisbat bihtar báten

kahtá hai." 'Ibr. 12: 24. "Tum Yisú' Masíh ká ḳhún chhiṛká jáne ke liye barguzída húe ho." 1 Pat. 1: 2. Isráelí káhinon par bhí ḳháss taur par ḳhún lagáyá gayá, ki wuh apní ḳhidmat ke liye taiyár ho jáen. Wuh un ke kán aur háth aur páṇw par lagáyá gayá, ki goyá sunne aur samajhne men aur apní ḳhidmat ke karne aur chál chalan men rúhániyat aur rástí maujúd ho. Ḳhur. 29: 20. Masíh ke undele húe ḳhún ke isti'mál se us ke pairau us kí ṕák zindagí se sharákat páte hain, aur taiyár hote hain ki us ke sáth Ḳhudá kí huzúrí men dáḳhil hon, aur wuh apní naí aur jalálí zindagí ko kahánat kí ḳhidmat men sarf karte hain. Dúsre Masíhí káhin pání se nahláe játe hain. Bayán ho chuká ki Isráelí káhin pání ke isti'mál se wuh safáí páte the jis se Ḳhudá kí dargáh kí taiyárí hásil húí. Un kí safáí rasmí aur jismání thí. Wuh safáí tashbíhan rúhání ṕákízagí kí zarúrat aur wasíla záhir kartí thí. Masíhí káhin Rúh ul Quds kí qudrat aur asar se dil aur zindagí kí aslí aur haqíqí safáí páte hain ki káhin kí ḳhidmat ke liye taiyár ho jáen. "Áo, ham sachche dil aur púre ímán ke sáth, aur dil ke ilzám ko dúr karne ke liye dilon par chhiṇṭe lekar, aur badan ko sáf pání se dhulwákar, Ḳhudá ke pás chalen." 'Ibr. 10: 22. Is áyat men Isráelí káhinon ke nahláe jáne ká dastúr tamsílí taur par pesh kiyá játá hai. Ḳhudá ke farzand káhin hokar ṕák sáf kiye játe hain ki apne bare kám ke liye Ḳhudá ke nazdík pahunchkar maqbúl i nazar hon. Rúh ul Quds hí, jo baní Ádam kí rúhon ke liye áb i hayát ṭhahartá hai, Ḳhudá kí huzúrí ke wáste taiyárí baḳhshtá hai.

4. *Masíhí káhin bhí safed jáme aur sajílá libás pahinte hain.*—Isráelí káhinon ke libás kí bábat

Ḳhudá kí hidáyaten pesh kí gaín. Us ká jamál aur raunaq 'ajíb thí. Rúhání taur par tamám Masíhí káhin aisí hí poshák se mulabbas hote hain. Is bát par bár bár zor diyá játá kai. "In báton ke ba'd jo main ne nigáh kí, to kyá dekhtá hún, ki har ek qaum, aur qabíle, aur ummat, aur ahl i zubán kí ek aisí bhír, jise koí shumár nahín kar saktá, safed jáme pahine húe, takht aur Barre ke áge kharí hai. Aur buzurgon men se ek ne mujh se kahá, ki yih safed jáme pahine húe kaun hain, aur kahán se áe hain? Main ne us se kahá, ki Ai Ḳhudáwand, tú hí jántá hai. Us ne mujh se kahá, ki Yih wuhí hain, jo us barí musíbat men se nikalkar áe hain; inhon ne apne jáme Barre ke ḳhún se dhokar safed kiye hain. Isí sabab se yih Ḳhudá ke takht ke sámhne hain, aur us ke maqdis men rát din us kí 'ibádat karte hain." Muk. 7: 9-15. Ḳhudá ke maqdis men sukúnat karte húe us kí 'ibádat men apní zindagí ko basar karná kahánat kí ḳhidmat men shámil hai. Safed aur sajílá libás pahinkar wuh Ḳhudá kí huzúrí aur káhin kí ḳhidmat ke wáste taiyár húe. Kámil rást-bází kí poshák se murád thí. Rúhání kalísiyá ko chamakdár aur sáf mahín kattání kapṛá pahinne ká ikhtiyár diyá játá hai, jis se muqaddas logon kí rást-bází ke kám murád hai. Muk. 19: 8. Ḳhudá apní pák bárgáhon men sirf unhín ko rasáí 'ináyat kar saktá hai jin ke rúhání aur aḳhláqí kám durust aur láiq hon. Sardár káhin ke safed jáme ke úpar wuh rang ba-rang aur niháyat ḳhúbsúrat libás pahnáyá játá thá, aur donon se árástagí aur zebáish pákar wuh Ḳhudá ke sámhne maqbúl i nazar húá. Rúhání aur aḳhláqí rást-bází aur pákízagí na sirf safed jáme kí mánind hai, par is ke 'aláwa wuh kamál sajílá libás

bhí ṭhahartí hai. Us ká jalál o jamál 'ajíb aur abadí hai. Rúhání kalísiyá hí ke liye Yas'aiyáh kí pukár suní játí hai, ki "Ai Yarúshalem, muqaddas shahr, apná sajílá libás oṛh le." Yas. 52: 1. Wuhí libás "sitáish kí ḳhil'at" kahlátí hai. Yas. 61: 3. Murád hogí ki isí libás ko pahinkar, aur Ḳhudá kí dargáh men pahunchkar, baní Ádam us kí láiq hamd o ta'ríf kar sakte hain. Aisí sitáish us kí 'ibádat men skarík hai. Wuhí shádí kí poshák bhí ṭhahartí hai. Mat. 22: 11. Hárún ke libás kí nisbat likhá hai, ki "Wuh 'izzat aur hurmat ke wáste hai." Ḳhur. 28: 2, 40. Jab Ḳhudá kí dargáh men maqbúl i nazar honá hai, to barí zínat aur árástagí darkár hai. Jab maḳhsúsiyat aur ímán púre andáze ká ho to aisí taiyárí baḳhshí játí hai. Us kí ummat ke jamál o jalál kí nisbat yih bhí likhá hai, ki "Tú Ḳhudáwand ke háth men daraḳhshán táj hogá, aur apne Ḳhudá kí hathelí par ek sháhána afsar." Yas. 62: 3. In 'ajíb misálon se quddúsí aur rástí kí barái aur aslí 'umdagí záhir kí játí hai. Aisí poshák se na sirf barí áráish aur zínat hásil hogí, par is ke 'aláwa wuh kamál árám ká bá'is pái jáegí. Yih sárí árástagí aur zebáish kahánat kí ḳhidmat se ḳháss 'iláqa rakhtí hai. Us ke bagair Ḳhudá kí qurbat mumkin nahín hai.

5. *Masíhí káhin bhí masah kiye játe hain.*—Israélí káhinon kí nisbat yih hidáyat dí gaí, ki "Tú Hárún aur us ke beton ko chupar, aur unhen muqaddas kar, táki we mere liye káhin hon." Ḳhur. 30: 30. Is bát par ḳháss zor diyá gayá aur bár bár us ká zikr miltá hai. Yisú' aslí aur haqíqí taur par masah kiyá gayá, aur isí sabab se wuh Masíh ke laqab se mashhúr húá. Us kí nisbat yih likhá hai, ki "Ḳhudáwand ne mujhe masah kiyá, táki musíbat-

zadoṉ ko ḳhushḳhabaríáṉ dúṉ." Yas. 61: 1. Phir likhá hai, ki "Tere Ḳhudá ne ḳhushí ke tel se tere sáthíoṉ ke ba-nisbat tujhe ziyáda masah kiyá." Zab. 45: 7; 'Ibr. 1: 9. Masah kiye jáne ke tajribe meṉ Ḳhudáwand apní kalísiyá aur us ke shuraká ko apná shámilhál kar letá hai. "Jo ham ko tumháre sáth Masíh meṉ qáim kartá hai, aur jis ne ham ko masah kiyá, wuh Ḳhudá hai." 2 Kur. 8: 21. "Tumhárá to us Quddús kí taraf se masah kiyá gayá hai, aur tumhárá wuh masah jo us kí taraf se kiyá gayá, tum meṉ qáim rahtá hai." 1 Yúh. 2: 20, 27. Bayán ho chuká ki us tel meṉ, jo masah karne meṉ isti'mál kiyá játá thá, Rúh ul Quds kí tashbíh miltí hai. Tel ke aise isti'mál se insán ke jism ko táqat aur tázagí hásil hotí thí. Rúh ul Quds ke isti'mál se baní Ádam kí rúh ko kamál sihhat aur qúwat miltí hai. Rúh ul Quds kí bunyádí aur pahlí ḳhidmat quddúsí se 'iláqa rakhtí hai. Insán kí rúh kí nisbat quddúsí hí sihhat ṭhahartí hai. Kahánat kí ḳhidmat meṉ aisí qúwat aur sihhat darkár rahtí hai. Us ke bagair káhin ká kám anjám nahíṉ pá saktá hai.

6. *Masíhí káhin bhí Ḳhudá kí dargáh meṉ kámil qabúliyat páte haiṉ.*—Sardár káhin ke siwá baní Isráel ke darmiyán kisí ko iḳhtiyár na thá ki ḳhaime yá haikal ke páktarín makán meṉ dáḳhil ho. Sardár káhin bhí sál bhar sirf ek bár us meṉ já saká. Ḳhudáwand Masíh Isráelí sardár káhin se yahán tak bihtar aur buzurg hai, ki ásmán ke páktarín makán meṉ us ko abadí sukúnat hásil húí aur us kí qabúliyat kámil aur qáim hai. Us ne apne ímándár aur wafádár shágirdoṉ ko apní kahánat meṉ yahán tak sharík kar liyá, ki wuh bhí ásmání maqdis meṉ daḳhl aur sukúnat pákar maqbúl i nazar hote haiṉ. Jab

se Masíh maut par gálib ákar aur jalál meṉ pahunchkar taḳht-nishín húá tab se Ḳhudá ke farzand Isráelí sardár káhin ke ba-nisbat bihtar kahánat ká 'uhda rakhte haiṉ. Wuh Ḳhudá kí ḳháss huzúrí meṉ sukúnat pákar kámil taur par Masíh ke sáth qabúl kiye játe haiṉ. Is mubárak tajribe kí bábat zail kí báteṉ Pák Kalám meṉ mundarj húíṉ. "Áo, ham sachche dil aur púre ímán ke sáth, aur dil ke ilzám ko dúr karne ke liye diloṉ par chhínte lekar, aur badan ko sáf pání se dhulwákar, Ḳhudá ke pás chaleṉ." 'Ibr. 10: 22. "Ġaraz pahlá hukm (ya'ne wuh jo Isráelí kahánat ke muta'alliq thá) kamzor aur be-fáida hone ke sabab se mansúḳh ho gayá, aur us kí jagah ek bihtar ummed rakhí gaí, jis ke wasíle se ham Ḳhudá ke nazdík já sakte haiṉ." 'Ibr. 7: 18, 19. Masíhí káhin ek naí aur zinda ráh se pák makán meṉ pahunchte haiṉ, aur wuh ráh Masíh ḳhud hai. Jab Masíh ke wasíle se Ḳhudá kí dargáh meṉ koí házir húá to usí Munjí kí qabúliyat meṉ sharákat hásil hotí hai. Masíhí káhin Isráelí káhinoṉ se bihtar maqdis aur bihtar ráh aur bihtar qabúliyat páte haiṉ. Ḳhudá ke maskan meṉ abadí sukúnat bhí un ko hásil hotí hai. Kahánat kí ḳhidmat meṉ unheṉ kamál bihtar tajriba miltá hai.

7. *Masíhí káhin qurbániáṉ bhí charháte haiṉ.*—Sharí'at kí tíṉ ḳháss qurbánioṉ ká bayán pesh kiyá gayá hai. Ḳhatá aur taqsír kí qurbání meṉ Masíh hí kí akelí tashbíh pái játí hai. Aslí aur haqíqí ḳhatá aur taqsír kí qurbání se naját kí ráh kholí gaí, aur aise baṛe kám meṉ Masíh ke sáth koí dúsrá sharákat nahíṉ pá saktá hai. Yih 'ajíb kám tamám maḳhlúqoṉ ke maqdúr se báhar hai. Yih mubárak kám Yisú' Masíh hí ko sauṉpá gayá. Masíh i mas-

lúb kí nisbat ek bát gaur ke láiq hai. Wuhí Masíh ímán lánewálon ko in'ám men diyá gayá hai: Ḳhudá ke sámhne ákar wuh goyá páe húe Masíh ko pesh kar sakte hain, ki usí ke wasíle aur us kí ḳhátir se qabúliyat hásil ho. Agar kisí kí taraf se suwál kiyá jáe, ki Tum jurat karke kis tarah Ḳhudá kí bárgáhon men dáḳhil húe, to goyá Masíh dikháyá jáegá, ki usí ke sabab aur usí ke sáth aisí jurat aur ámad mumkin húí. *Mass* kí 'ibádat men Roman Katholik log samajhte hain ki Masíh kí qurbání bár bár nae sire se Ḳhudá ke sámhne charháí játí hai, aur un ke pádríon ke zarí'e se yih kám anjám pátá hai. Un kí yih ta'lím ham bátil aur bebunyád samajhte hain. Ḳhudáwand jismání taur par roṭí nahín bantá ki un kí súrat men ákar wuh bár bár qurbání men charháyá jáe. Lekin apne dukh aur maut aur phir zinda hone se jo kuchh sawáb Masíh ko hásil húá, wuh to baná rahtá aur barábar Ḳhudá ke farzandon ko kám átá hai. Usí ke wasíle rástbázon ke liye sab tarah kí rúhání ni'maten maujúd hain, aur un ko hásil karná mumkin hai. Pák Kalám men kaí ek qurbánián pesh kí játí hain jin ko charháná Masíhí káhinon kí ḳhidmat men shámil hai.

(1). *Masíhí káhin qurbání men apne áp ko charháte hain.*—"Pas, ai bháío, main Ḳhudá kí rahmaten yád dilákar, tum se iltimás kartá hún, ki apne badan (ya'ne apne áp) kí aisí qurbání hone ke liye nazr karo, jo zinda, aur pák, aur Ḳhudá ko pasandída ho; yihí tumhárí 'aqlí 'ibádat hai." Rom. 12: 1. "Tum apne áp ko murdon men se zinda jánkar, Ḳhudá ke hawále karo." Rom. 6: 13. In áyaton se Ḳhudá ke liye ḳháss maḳhsúsiyat murád hai. Bayán kiyá gayá ki baní Isráel ke darmiyán sokhtaní qurbání maḳhsúsiyat hí kí qurbání thí. Masíhí káhinon par farz hai ki rúhání taur se goyá soḳhtaní qurbání ko charháen. Aisí qurbání kí maḳhsúsiyat men do ḳháss ḳhiyál maujúd hain. Pahle wuh jo apne áp ko Ḳhudá ke liye maḳhsús kare maut ká tajriba hásil karegá. Soḳhtaní qurbání ká jánwar zabh kiyá játá thá, aur lánewále ne us maut ko apná hí samjhá. Masíhí jo qurbání látá hai áp hí káhin bhí aur áp hí qurbání hai. Maḳhsúsiyat kí qurbání men Masíh us ká namúna to hai, par kisí insán ke liye Masíh ne aise taur par maut ká mazá na chakhá ki wuh ḳhud apne maḳhsúsiyat ke kám men marne ke tajribe se bache. Yih maut ḳhudí aur gunáh se 'iláqa rakhtí hai. Tamám naját-yáfton ko aisí maut kí zarúrat húí. Is hálat men muqaddason kí nisbat farmáyá gayá, ki "Tum mar gae ho." Qul. 3: 3. Ḳhudí aur dunyá aur gunáh kí zindagí ko chhoṛ dená aise dukh kí bát hai ki wuh goyá salíbí maut ṭhahartí hai. Maḳhsúsiyat kí qurbání men yihí pahlá tajriba miltá hai. Jab nafsániyat kí zindagí chhoṛí gaí, aur Masíh qabúl kiyá gayá, to us ke sáth naí aur ásmání balki Iláhí zindagí járí kí játí hai. Us naí zindagí kí yih ḳhássiyat hai ki Ḳhudá hí ke liye aur Ḳhudá hí ke sáth wuh guzrání játí hai. Us se judá rahná us ko maut hai. Aisí hí zindagí Ḳhudá kí ḳhidmat ke wáste darkár hai, aur wuh us ke liye maḳhsús rahtí hai. Apne áp ko Ḳhudá ke liye qurbán karná tamám naját-yáfton ke tajribe men shámil hai.

(2). *Masíhí káhin Ḳhudá kí hamd kí qurbání charháte hain.*—"Pas ham Yisú' ke wasíle se hamd kí qurbání, ya'ne un honṭhon ká phal, jo us ke nám ká iqrár karte hain, Ḳhudá ke liye charháyá karen." 'Ibr. 13: 15. Yih hidáyat us nawishte se miltí hai,

ki "Ham apne honṭhoṉ ke bachhṛe nazr guzránenge." Hus. 14: 2. Is se yih murád hai, ki hamáre honṭhoṉ ke iqrár aur hamd, aur parastish kí báteṉ Ḳhudá ko chaṛháe húe bachhroṉ kí tarah pasandída hongí. Hamd, jab haqíqí aur púrí ho, baṛe i'tiqád aur farmánbardárí kí tabí'at aur ḳháss muhabbat ká izhár hai. Tísre qism kí qurbání salámatí kí qurbání kahlátí thí. Wuh ḳháss sharákat kí qurbání thí. Us ká jánwar jab chaṛháyá gayá thá, baṛí ziyáfat meṉ kám áyá. Us ziyáfat meṉ Ḳhudá, aur qurbání ká lánewálá, aur us ke dost, aur wuh káhin, jis ke zarí'a se wuh chaṛháyá gayá, sab sharík húe. Hamd kí qurbání meṉ ziyáfat ká sá tajriba hásil hotá hai aur us meṉ Ḳhudá aur us ke farzand sharík hote haiṉ. Jab Ḳhudá kí hamd o sitáish dil se ho to wuh ziyáfat meṉ apná ḳhúb charbídár hissa pátá hai. Jab wuh házir ho aur apní ni'mateṉ baḳhshe to us ke farzandoṉ ke liye ziyáfat haqíqí aur ásúdagí-baḳhsh ṭhahartí hai. Hamd kí qurbání sharákat kí qurbání hai.

(3) *Masíhí káhin bhaláí aur saḳháwat kí qurbání chaṛháte haiṉ.*—Bhaláí aur saḳháwat karní na bhúlo is liye ki Ḳhudá aisí qurbáníoṉ se ḳhush hotá hai." 'Ibr. 13: 16. Bhaláí ke kám hamjinsoṉ kí bihtarí se 'iláqa rakhte haiṉ. Un ke liye aise kámoṉ ko anjám dená un ko apní hásil kí húí ni'matoṉ meṉ sharík karná hai. Yih ni'mateṉ jismání aur rúhání donoṉ haiṉ, aur rúhání ni'matoṉ par ziyáda zor dená is liye munásib aur farz hai, ki wuh kamál beshbahá haiṉ aur hamesha tak kám áengí. Aisí qurbáníán bhí rúhání taur par salámatí kí qurbáníoṉ meṉ shámil haiṉ, aur un kí ziyáfatoṉ meṉ hatt ul maqdúr baní Ádam sharík kiye játe haiṉ. Ádmíoṉ kí hájatoṉ ke rafa' karne meṉ Ḳhudá ne apne farzandoṉ ko apne is

baṛe kám meṉ sharákat baḳhshí hai, aur un kí yih ḳhidmat kahánat ke 'uhde se 'iláqa rakhtí hai.

8. *Masíhí káhin bhí shafá'at ká kám karte haiṉ.*—Jab koí káhin Ḳhudá kí huzúrí meṉ qabúliyat pátá hai to wuh qabúliyat ḳháss taur par dúsroṉ ke fáide ke liház se baḳhshí játí hai. Yih kahánat ke 'uhde kí ek ḳhássiyat hai. Ḳhudá kí marzí aur tajwíz hai ki káhinoṉ ke zarí'e se bahut auroṉ ko un kí sí qabúliyat hásil ho jáe. Is baṛe kám ko anjám dene meṉ káhin dúsroṉ kí shafá'at karte rahte haiṉ. Bayán ho chuká ki Hárún sardár káhin ko ek sínaband diyá gayá jis ke isti'mál se us ne Ḳhudá ke sámhne tamám baní Isráel ko du'á meṉ pesh kiyá, ki un sab ko usí kí sí qabúliyat aur barakat hásil ho. Har ek Masíhí káhin ko bhí rúhání taur se sínaband pahnáyá játá hai. Wuh Hárún ke sínaband ke banisbat bahut ziyáda beshqímat hai. Masíhí káhin ke sínaband meṉ bhí goyá bahut se beshqímat patthar jaṛe gae haiṉ. Hárún ne sirf Isráel ke muḳhtalif firqoṉ ke nám lekar Ḳhudá ke sámhne du'á meṉ pesh kiye. Masíhí káhinoṉ ke sínaband meṉ bahut ziyáda nám khode húe nazar áte haiṉ. Zail kí báteṉ se záhir hogá ki shafá'at ká kaisá baṛá kám Masíhí káhinoṉ ke supurd kiyá gayá. "Sab muqaddasoṉ ke wáste bilá-nágha du'á mángá karo." Ifs. 6: 18. Sárí kalísiyá ko har waqt Ḳhudá kí dargáh meṉ pesh kiyá karná baṛá kám hai. Sínaband ká yih patthar kamál beshqímat hai. "Pas sab se pahle yih nasíhat kartá húṉ, ki munájáteṉ, aur du'áeṉ, aur iltijáeṉ, aur shukrguzáríáṉ sab ádmíoṉ ke liye kí jáeṉ." 1 Tim. 2: 1. Sárí dunyá kí naját ká bojh apne úpar lená aur baṛí árzú aur ishtiyáq ke sáth sab ke liye du'á mángní aur minnat karní Masíhí káhin kí ḳháss ḳhidmat meṉ shámil

hai. Jab Pák Kalám men talásh kí jáe to záhir hogá ki kitne mukhtalif ashkhás ke liye bhí kháss du'á mángní farz hai. Un men dunyáwí aur díní hákim aur hádí, khándán ke shuraká, paros men rahnewále, bímár aur kambakht, jání dushman wg. shámil kiye játe hain. Haqíqat men Masíhí káhinon ke sína-band bahut hí bare aur un ke nám beshumár hain, Khudá shafá'at kí thahráí húí khidmat men barí wafádárí aur ghairatmandí cháhtá hai. Agar tamám Masíhí is bare kám ko púrí sargarmí aur musta'iddí ke sáth anjám dete to kalísiyá aur dunyá ko bahut barí barakat hásil hotí.

9. *Masíhí káhin Khudá kí dargáh men se dúsron ke wáste barí barí barakaten hásil kar láte hain.*— Káhin kí khidmat kí khássiyat hai ki kháss karke dúsron kí bihtarí ke liház se kí jáe. Isráelí sardár káhin baní Isráel kí iqbálmandí aur sarfarází kí garz se muqarrar kiye gae, aur apne 'uhde par qáim rahe. Yisú' Masíh ne mujassim hokar kahánat ká martaba páyá ki baní Ádam ke liye makhlasí aur hamesha kí zindagí ká bá'is ho. Jab Isráelí sardár káhin Khudá kí huzúrí men maqbúliyat pátá, aur shafá'at ke jawáb men us ko ihtiyáj ke ba-mújib barakaten hásil hotí thín, to lautkar wuh hásil kí húí ni'maton ká kalám sunátá thá. Aisí barakaton ke paigám ká namúna zail kí báton men páyá játá hai. "Khudáwand tujhe barakat bakhshe, aur terí nigahbání kare: Khudáwand apne chihre ká jalwa tujhe dikháe, aur tujh par rahm kare: Khudáwand ká chihra tujh par mutawajjih howe, aur tujhe salámatí bakhshe." Gin. 6: 24-26. Masíh ásmán ke jalál men rasáí aur sukúnat pákar apnon ke darmiyán wápas átá, aur unhen apní hásil kí húí bádsháhat kí lá-in-

tihá daulat aur khushhálí men sharík kar letá hai. Isí tajribe aur khidmat men wuh apní kalísiyá aur us ke shuraká ko apná shámilhál kar letá hai. Jab Masíhí káhin apne Munjí ke sáth Khudá kí dargáh men maqbúl i nazar hokar rúhání aur ásmání khazána hásil karen, to apne logon ke darmiyán jákar un beshbahá ni'maton par aisí gawáhí den aur naját kí khabar sunáen, ki dúsron ko rágib karke apní pái húí makhlasí aur rúhání zindagí men apne sáth sharík kar len. Baní Isráel isí kháss liház se barguzída húe ki dunyá kí qaumon ke wáste zarúrat kí barakaton ká bá'is hon. Shurú' men Khudá ne yihí wa'da kiyá, ki "Ibráhím to yaqínan ek barí aur buzurg qaum hogá, aur zamín kí sab qaumen us se barakat páengí." Paid. 18: 18. Khudá ká yih maqsad thá ki kháss karke Ibráhím kí nasl ke wasíle se yih wa'da púrá kiyá jáe. "Terí nasl se zamín kí sárí qaumen barakat páengí; kyúnki tú ne merí bát suní." Paid. 22: 28. Baní Isráel aksar yihí sochte the, ki barakat ke páne hí ke liye ham Khudá ke barguzída húe. Wuh is bát se gáfil aur bahut be-khabar rahe, ki un kí barguzídagí ká kháss sabab yihí thá, ki un ke wasíle dunyá makhlasí aur rúhání zindagí hásil kar le. Wuh káhin hokar káhin kí khidmat se hate rahe. Un kí khudgarzí aur bátil khiyálon ke sabab se un kí qaum bigar gaí aur barbád húí. Masíhí kalísiyá aur us ke tamám haqíqí shuraká káhinon ke taur par Khudá ke barguzída bhí hain. In sab ko Isráelíon kí sí khidmat dí gaí, ya'ne ki dunyá kí qaumon ke wáste naját aur rúhání zindagí ke wasíle banen. Jab Masíhí káhin Isráelíon kí tarah aisí thahráí húí khidmat ko radd karke apne hí liye zindagí ko basar karen to un ke liye baní Isráel ká sá bigár aur

elí sardár káhin sál bhar ke ba'd páktarín makán men dákhil húá karte the, ki apní qaum ke liye barakaten hásil kar len. Masíhí káhin har ghaṛí bilánága apne ásmání Báp kí huzúrí men rasáí páte hain, balki Iláhí maskan men un kí sukúnat hí qáim ho játí hai. Buṛhápe kí za'ífí yá maut kí ámad se Isráelí sardár káhin kí khidmat mauqúf kí játí thí, aur us ko us kám ká mauqa' phir na miltá thá. Masíhí kahánat kí khidmat is dunyá men marne tak qáim rahtí hai, aur 'áqibat men wuhí khidmat phir járí hogí aur us naukar kí khidmat kí tarah baṛháí jáegí jis ne das ashrafíon ke 'iwaz das shahr hásil kiye. Ásmán par kahánat kí khidmat ká ákhir na hogá. Us jalálí 'álam men Khudáwand nae taur se farmáegá, ki "Jo mujh par ímán rakhtá hai, yih kám jo main kartá hún, wuh bhí karegá." Yúh. 14: 12.

BAB XXII.

Nabi ke 'uhde ki nisbat Musa aur Masih ka muqabala.

Hamáre Khudáwand kí ámad se peshtar dínî hádíon aur buzurgon men Músá auwal hí ṭhahrá. Usí kí ma'rifat dín i Yahúd járí kiyá gayá. Us mazhab ke wasíle se be-shumáron ne naját kí ráh pái. Us kí roshní men dunyá mazhab i 'íswí ke liye taiyár húí. Wuh kull jahán ke wáste barí barakat ká bá'is húá. Músá ke wasíle se baní Isráel ko Misr kí gulámí se makhlasí milí. Un kí qaum men hukúmat kí tartíb kháss taur par usí kí khidmat se maujúd húí. Kan'án kí zamín kí hadd tak wuh báp kí tarah un ká hádí húá. Khudá ke sámhne wuh apní ummat ká sháf'í thá, aur bár bár us kí du'á aur koshish ke sabab wuh halákat se mahfúz rahe. Masíh kí ámad tak wuh apní qaum ke nabíon men bare se baṛá thá. Kyá ta'ajjub ki aise dínî aur rúhání hádí aur ustád men kháss taur par Masíh kí tashbíh pái gaí. Us ko tín kháss 'uhde bakhshe gae. Wuh apní qaum men hákim, aur sháf'í, aur nabí thá. In sab 'uhdon kí nisbat us ko Yisú' kí tashbíh jánná durust hogá, lekin is bayán men us ke sirf ek hí 'uhde se kám hogá. Shafá'at ká kám kahánat kí khidmat men shámil hai, aur Hárún ke bayán men yih mazmún kholá gayá. Malik i Sidq ká zikr kiyá gayá hai aur wuh sháhí káhin thá. Ikhtiyár aur hukúmat kí nisbat wuh tashbíhan Masíh ko záhir kartá thá. Is bát par ziyáda likhná zarúr na hogá. Tauret men nabípan kí nisbat sirf Músá hí men Yisú' kí tashbíh pái

játí hai. Is báb meṉ sirf yihí mazmún pesh kiyá jáegá. Músá ne ḳhud farmáyá, ki "Ḳhudáwand terá Ḳhudá tere liye, tere hí darmiyán se, tere hí bháiṉ meṉ se, merí mánind, ek nabí barpá karegá; tum us kí taraf kán dhariyo." Ist. 18: 15. A'amál ke 3: 22 aur 7: 37 se sáf záhir kiyá játá hai ki wuh ánewálá Nabí Masíh ḳhud thá. Is bayán meṉ do báteṉ pesh kí jáeṉgí, ya'ne nabí ke 'uhde kí nisbat pahle Músá ká kám, aur dúsre Masíh ká kám.

1. *Nabí ke 'uhde kí nisbat Músá ká kám.*—Is kám ke samajhne ke liye kaí ek báteṉ pesh kí jáeṉgí.

(1) *Nubúwat ke kám kí ḳhássiyat.*—Ba'zoṉ ko ḳhiyál hai, ki nubúwat ká kám peshíngoíoṉ meṉ anjám pátá hai. Bahut sí peshḳhabareṉ aur peshíngoíáṉ Pák Kalám kí nubúwatoṉ meṉ be-shakk shámil haiṉ, par un meṉ nubúwat kí asliyat aur ḳhássiyat nahíṉ miltí, aur nubúwat ke kalám meṉ be-shumár aur báteṉ bhí maujúd haiṉ. Baní Isráel kí qadím tawáríḳh se záhir hai, ki pahle nabí *gaibbín* kahláte the. 1 Sam. 9: 9. Is laqab se nabíoṉ ká ek bahut bará kám záhir kiyá játá hai. Shurú' se dín i haqq ká ḳháss kám rúhání báṭoṉ se hotá hai. Jaisí jismání waisí hí rúhání dunyá bhí maujúd hai. Rúhání dunyá 'álam i bálá hai. 'Álam i bálá Ḳhudá kí rúhání bádsháhat hai. Ġaraz nahíṉ hai ki wuh bádsháhat dúr hai, par hawás i ḳhamsa ke isti'mál se us kí maujúdagí aur us ká besh-bahá ḳhazána nahíṉ jáná játá. Jismání áṉkhoṉ ke sámhne aur nafsání logoṉ ke liye wuh an-dekhí dunyá hai. Us ká sárá jalál o kamál gáib aur poshída rahtá hai. Haqíqí nabí us 'álam i bálá aur us ke ḳhazánoṉ aur tajriboṉ kí nisbat gaibbín hotá hai. Aisí gaib-bíní kí nisbat Músá ko 'ajíb tajriba hásil húá. Is tajribe kí nisbat yihí shahádat

miltí, ki "Ḳhudáwand Músá se rú ba-rú ham-kalám húá, jis tarah koí apne dost se kalám kare. Ab tak baní Isráel meṉ Músá kí mínind koí nabí nahíṉ uṭhá, jis se Ḳhudáwand ámhne sámhne áshnáí kartá." Ḳhur. 33: 11; Ist. 34: 10. Jab Ḳhudá ká aisá darshan kisí ko hásil ho to us kí roshní meṉ ásmán kí bádsháhat kí nafís chízeṉ nazar áeṉgí, aur 'álam i bálá kí ásúda-hálí aur sarfarází ká 'ilm jáná jáegá. Músá par aise darshanoṉ se 'ajíb aur mubárak tásír húí. "Aur baní Isráel ne Músá ká muṉh dekhá, ki us ke chihre ká chamṛá chamaktá hai." Ḳhur. 34: 35. Wuh 'ajíb chamak gaib-bíní ke sabab se húí. 'Álam i bálá kí tajallí pahle Músá kí rúh meṉ pahuṉchí aur phir us ká chihra núrání húá. Ḳhudá ká aur us kí rúhání bádsháhat ká dekhnewálá nabí ṭhahartá hai. Aise darshan ke páne se nabí ká kám ḳhatm nahíṉ hotá hai. Bádsháh aur bádsháhat is liház se dikháí dete haiṉ ki dúsroṉ par záhir kiye jáeṉ. Ḳhudá kí taraf se, jab ham-kalámí ho, aisí ḳhabareṉ dí játí haiṉ jo áyanda zamánoṉ se 'iláqa rakhtí haiṉ, aur wuh peshíngoíoṉ meṉ dunyá par záhir kí játí haiṉ. Bahut sí báteṉ bhí tamám zamánoṉ ke liye haiṉ, aur un ko záhir karná nubúwat kí ḳhidmat meṉ shámil hai. 'Álam i bálá kí bádsháhat kí chízoṉ ko áp dekhná aur tab záhir kar denágí nubúwat ke kám ko anjám dená hai. Suní sunáí bátoṉ par gawáhí denί aur bát hai. Nabí Ḳhudá kí taraf se iḳhtiyár ke sáth boltá yá likhtá hai. Us iḳhtiyár kí nisbat Tauret meṉ ek misál hai jis se yih bát sáf hogí. "Phir Ḳhudáwand ne Músá se kahá, Dekh, maiṉ ne tujhe Fira'ún ke liye Ḳhudá sá banáyá: aur terá bháí Hárún terá paigambar (yá nabí) hogá." Ḳhur. 7: 1. Jab Hárún Músá ke liye bolá

to Músá ke kull iḳhtiyár ke sáth us kí taraf se kalám kiyá gayá. Usí tarah jab Músá ne Ḳhudá kí taraf se kalám kiyá yá likhá to Iláhí iḳhtiyár ke sáth is sáre kám ko anjám pahunchá. Ḳhudá kí rúhání bádsháhat kí nisbat gaib-bíní ká hásil karná aur Ḳhudá kí taraf se iḳhtiyár ke sáth bolná yá likhná nabí ká kám hai. In báton men nubúwat kí ḳhássiyat pái játí hai. 'Ajíb taur par Músá ne nubúwat ke kám ko anjám diyá.

(2) *Wuh tariqa jis se Músá nabí húá.*—Pahlí bát jo darkár thí so púre andáze kí gaib-bíní thí táki iḳhtiyár ke sáth Ḳhudá kí taraf se ḳhabaren dí jáen.

Aisí gaib-bíní zarúr in'ám men Ḳhudá se miltí hai, par wuh ṭhahráí húí shartoṉ par 'ináyat kí játí hai. Insán kágaz yá taḳhte kí mánind nahíṉ haiṉ ki Ḳhudá waisá aur ḳhwáh-ma-ḳhwáh un kí samajh aur dil par 'álam i bálá kí báten goyá likhkar záhir kar de. Ádmíon ko, jo Ḳhudá ke buláe húe nabí hoṉ, bahut kuchh karná hotá hai. Jo kuchh hí karná húá ki nabí bane Músá ne manzúr kiyá aur us ko anjám diyá. Us ne Misr men dunyáwí 'ilm kí tahsíl ká 'umda mauqa' páyá, aur mauqa' ke andáze ke ba-mújib wuh wafádárí aur gairatmandí aur musta'iddí ke sáth síkhtá gayá. Ḳhilqat Ḳhudá kí dastkárí hai, aur us ká 'ilm usí kí taraf se hai. Wuh 'ilm Músá ko barí madad ká bá'is húá. Wuh saḳht mihnat ká phal thá. Ḳhud-inkárí karke wuh 'ajíb taur se ḳhud-garazí par gálib áyá. "Ímán hí se Músá ne bare hokar Fira'ún kí beṭí ká beṭá kahláne se inkár kiyá: is liye ki us ne gunáh ká chand-roza lutf uṭháne kí nisbat, Ḳhudá kí ummat ke sáth men bad-sulúkí ká bardásht karná ziyáda pasand kiyá; aur Masíh ke liye la'n ta'n uṭháne ko Misr ke ḳhazánoṉ se barí daulat jáná; kyúṉki us kí nigáh ajr páne par thí." 'Ibr. 11: 24-26. Ḳhudá ke liye us kí maḳhsúsiyat púre andáze kí húí. Iláhí saltanat ke phailáne kí barí gairatmandí aur árzúmandí baní rahí. Wuh bará nek aur díndár ban gayá, nahíṉ to Ḳhudá us men wuh ḳhúbíáṉ aur liyáqat na pátá jin kí maujúdagí ke sabab se Músá nabí ká 'uhda le saká. Jo díní ta'lím peshtar ke zamánoṉ se dunyá men maujúd thí us ne us ko zarúr ḳhúb síkh liyá hogá. Ḳhudá ne kisí zamáne men baní Ádam ko aisí táríkí men na chhorá ki rúhání zindagí aur us ke faráiz kí nisbat sab náwáqif rahe. Yih sárí mazhabí tarbiyat us ke liye barí madad ká bá'is zarúr húí hogí. In báton ke 'aláwa wuh ḳháss shartoṉ jinheṉ púrá karná húá dil se manzúr kí gaíṉ. Us ko taiyár hokar koh i Síná par charḥná húá. Charḥáí bahut saḳht thí. Pasína-álúda aur hánptá thaká húá wuh pahunchá hogá. Tamsílan har ek nabí ko aisá hí tajriba miltá hai. Gaib-bíní kí qúwat aur iḳhtiyár ke sáth bolne kí liyáqat kahálat aur árám-talabí kí ráh men kisí ko nahíṉ miltí hai. Músá ne apní zindagí ko barí saḳht mihnat men basar kiyá. Agar saḳht mihnat o mashaqqat manzúr na kí játí to Músá kabhí nabí na hotá. Phir Músá Rúh ul Quds ke wasíle se nubúwat kí ḳhidmat ke liye taiyár kiyá gayá. Us ne kámyábí ke sáth Rúh ke in'ám kí talásh kí aur páe húe Rúh ko púrá mauqa' diyá ki gaibbíní kí qúwat aur bolne kí liyáqat baḳhshe. Wuh taiyár húá ki aisí baḳhshí húí qúwat aur liyáqat ká isti'mál kiyá kare. Ḳhudá ne Patras kí ma'rifat yih farmáyá, ki "Nubúwat kí koí bát ádmí kí ḳhwáhish se kabhí nahíṉ húí, balki ádmí Rúh ul Quds kí tahrík ke sabab Ḳhudá kí taraf se bolte the." 2 Pat. 1: 21. Músá kí nubúwatoṉ men yih qaul púrá húá.

(3) *Músá kí nubúwaton ká mazmún.*—Bahut sí báton kí nisbat Músá ne apní qaum aur us men se mukhtalif ashkhás ke liye Khudá kí taraf se tarah tarah kí khabaren aur hidáyaten hásil kín. Lekin us kí nabúwaton ká khúss mazmún is qaul men pesh kiyá játá hai, ki "Sharí'at to Músá kí ma'rifat dí gaí." Yúh. 1: 17. Phir zikr miltá hai, ki Músá darmiyání thá jis kí ma'rifat sharí'at muqarrar kí gaí. Gal. 3: 19. Isí sabab se wuh Pák Kalám men bár bár "Músá kí sharí'at" kahlátí hai. Sharí'at ko maujúd karná bahut hí bará kám thá. Músá ke ba'd aur nabíon ká khúss kám yih thá, ki sharí'at i mazkúra se bhatke húe logon ko phir usí ke tábi' aur mátahat kar len. Us sharí'at par 'amal karná rástbází ká izhár thá. In báton se záhir hogá ki Músá ká kaisá bará kám thá. Khudá ká khúss barguzída aur buzurg hokar wuh us kám ko anjám de saká. Músá kí sharí'at tín hisson men bántí gaí hai aur tartíb ke sáth in hisson par gaur karne se us ke kám kí qadr aur barái záhir hogí.

(*a*) *Rasmí sharí'at.*—Rasmí sharí'at men wuh tashbíhen aur tamsílí harakaten miltí hain jin ke wasíle se naját aur rúhání zindagí kí khássiyat aur us kí tahsíl aur taraqqí kí sharten aur us kí beshbahái aur khúbián wg. záhir kí játí hain. Rasmí sharí'at men rúhání chízon kí taswíren pesh kí játí hain. Rasmí tashbíhon se is kitáb men khúss kám hai, aur apní roshní ke bamújib ráqim ne un ká bayán kiyá hai. Rúhání zindagí kí barakaton kí 'ilmiyat aur un kí tahsíl kí ráh ko dikhlá dená kamál bará aur mubárak kám thá. Músá kí is barí khidmat ká asar har ek haqíqí Masíhí ke liye dunyá men maujúd rahá. Agar Músá kí nubúwat ká yihí akelá kám anjám pátá

to wuh bahut bará nabí thahartá. Lekin is se bará kám Músá ke wasíle kiyá gayá.

(*b*) *Akhláqí sharí'at.*—Músá kí akhláqí sharí'at sáre rúhání aur akhláqí faráiz ká izhár hai. Us kí hidáyat aur ta'lím ke ba-mújib insán men aslí aur bunyádí khúbí dilí quddúsí hai. Muqaddas hone kí hidáyat aur hukm bár bár diyá játá hai. Us kí zarúrat ká khúss sabab yihí hai ki Khudá quddús hai. Do hukmon kí takmíl men quddúsí ká izhár miltá hai. Un men se pahlá yih hai, ki "Tú apne sáre dil, aur apne sáre jí, aur apne sáre zor se, Khudáwand apne Khudá ko dost rakh." Ist. 6: 5. Dúsrá yih hai, ki "Tú apne bháí (yá parosí) ko apní mánind piyár kar." Ahb. 19: 18. Khális quddúsí aur aisí muhabbat ká tajriba ek hí hai. Músá kí akhláqí sharí'at ká khulása das hukmon men páyá játá hai. Un men wuh faráiz pahle pesh kiye játe hain jo Khudá se, aur phir wuh jo hamjinson se 'iláqa rakhte hain. Rástbází kí nisbat Músá kí is sharí'at men aisá namúna miltá hai jaisá khaime ká thá, jo Músá ko Koh i Síná par 'ináyat húá. Wuh zindagí jo is namúne par goyá banái jáe aur qáim rahe Khudá ko aur tamám muqaddas makhlúqon ko kamál pasandída hogí. Yih sharí'at, khúss aur bunyádí khúbíon kí nisbat, Khudá kí rúhání bádsháhat se púrá aur kámil 'iláqa rakhtí hai. Us bádsháhat se báhar wuh manzúrí na páegí aur na us kí takmíl kí jáegí. Us kí aslí aur bunyádí báten abad ul ábád Khudá kí saltanat men baní rahengí, aur aur ásmání makánon men tamám muqaddas un ko bajá láenge. Is sharí'at kí mukhtalif báten Músá se peshtar dunyá men maujúd zarúr thín, aur Músá ke ba'd dúr dúr mulkon men jahán yih sharí'at na pahunchí kamí beshí ke sáth us kí sí hidáyaten pái gaín. Unhín báton men

se Ḳhudá insán ke dilon par shurú' se ab tak likhá kartá hai. Lekin Músá kí ma'rifat yih 'ajíb sharí'at tartíb ke sáth aur púre taur par dunyá men maujúd kí gaí. Rúh ul Quds kí qúwat aur núr pákar us ne aisí gaibbíní pái aur aise iḳhtiyár ke sáth Ḳhudá kí taraf se bolá ki is mubárak sharí'at kí púrí ámad húí. Músá ká yih kamál bará kám kaisí ta'ríf ke láiq hai. Ḳhudá ká wuh fazl jis se us ne aise bare kám kí taiyárí pái lá-intihá ṭhahartá hai.

(*c*) *Baní Isráel ke liye dunyáwí hukúmat ke qawáid.*—Baní Isráel kí dunyáwí hukúmat men Ḳhudá ḳhud aslí aur haqíqí bádsháh thá. Músá is kám ke liye Ḳhudá ká barguzída húá jis se dunyáwí 'amaldárí kí nisbat us kí marzí záhir kí jáe. Tauret men us 'amaldárí kí nisbat ba'z báten járí kí gaín jo chandroza kí hájaton ke muta'alliq thín, aur un ká iḳhtiyár qáim na rahá. Lekin bahut sí báten bhí us men mundarj húín jo dunyáwí hukúmaton men bunyádí aur zarúr hain, aur un ká riwáj tamám Masíhí 'amaldárion men ab tak qáim rahtá hai, aur aḳhír tak qáim rahegá. Músá kí is ḳháss ḳhidmat se dunyá ko bará fáida pahunchá. Us ke is kám se záhir hai, ki baní Ádam kí qaumí aur aḳhláqí aur rúhání zindagí men ḳháss mel o muwáfiqat hotí hai. Insán kí aslí zindagí rúhání hí hai, par jahá n wuh majúd ho to rástbází aur har tarah kí nekokárí kí harakaton men wuh záhir kí jáegí. Qaum kí dunyáwí 'amaldárí ke qawá'id kí nisbat Músá ne beshakk Ḳhudá kí taraf se ziyáda hidáyaten páín, par ba'z báton kí bábat us ne dánishmand aur díndár doston ke wasíle se saláh aur roshní hásil kí. Maslan Ḳhurúj ke 18:13-26 men aisí madad ká 'umda bayán miltá hai.

(4). *Músá men nabí kí sirat thí.*—Haqíqí nabí kí yih khássiyat hai ki gaibbíní kí rúhání báten us se qabúl kí játín aur us men un ká mubárak asar anjám pátá hai. Zikr kiyá gayá ki Músá Ḳhudá se kaisí rifáqat aur sangat rakhtá thá. Wuh Pák Kalám men "mard i Ḳhudá" ke laqab se mashhúr húá. Ist. 33:1; Yash. 14:6; 1 Taw. 23:14; 'Azrá 3:2. Is muháware se tín báten záhir hotí hain. Pahlí, wuh apní taraf se ḳháss taur par Ḳhudá hí ke liye maḳhsús kiyá húá thá, aur us kí maḳhsúsiyat qáim rahí. Dúsrí, wuh púre andáze ke sáth Ḳhudá ká maqbúl i nazar aur 'azíz thá. Tísrí, rasmí sharí'at kí wuh ḳhúbián aur barakaten, jo us se tashbíhan záhir kí gaín, Músá ko us kí haisiyat ke muwáfiq hásil húí thín, aur aḳhláqí sharí'at ke 'ajíb namúne ke mutábiq ḳháss taur par us ko pákizagí aur rástbází 'ináyat húí thí. Aisá mubárak tajriba rúhání gaibbíní ká phal hai, aur phir wuh tajriba ziyáda gaibbíní kí shart hai. Ḳhudá kí sachái rúhání rástí aur quddúsí ká wasíla hai, aur agar yih ni'maten qabúl na kí jáen to wuh sachái phir gáib ho jáegí. Músá ne dikhái húí sachái ko apne liye qabúl kiyá, ki us ká kamál mubárak natíja áp hásil kar le, aur tab nubúwaton men dúsron par us ko záhir kar de. Isí hálat men wuh bahut láiq nabí ṭhahrá, aur dunyá ke liye barí barakat ká bá'is húá. Búláe húe nabíon aur díní ustádon ke liye us ká namúna niháyat 'umda aur qabúliyat ke láiq thá.

2. *Nabí ke 'uhde kí nisbat Masíh ká kám.*—Masíh haqíqí nabí hokar shurú' se Músá ká sá kám kartá rahá. Lekin gaur karne se záhir hogá ki Masíh ká wuh kám Músá ke kám se azhadd barhkar húá, aur jalál aur anjám kí nisbat un ke darmiyán ásmán o zamín ká farq hai. Silsile ke sáth Masíh kí wuh

ḳhidmat, jo nabí ke 'uhde se 'iláqa rakhtí hai, pesh kí játí hai.

(1) *Masíh kí nisbat nabí ke kám kí ḳhássiyat.*—Músá ke nabípan kí nisbat wuh ḳhássiyat pesh kí gaí. Masíh ke isí 'uhde kí ḳhássiyat usí tarah kí to zarúr hai, par goyá us ḳhássiyat kí gahráí aur dáire men lá-intihá farq húá. Pahle is bát ke kholne men ham Músá kí aur Masíh kí gaibbíní ká muqábila karen. Músá kí gaibbíní zarúr 'ajíb thí, aur jo kuchh Ḳhudá kí rúhání bádsháhat kí báten us ko nazar áín us ne Baní Isráel aur dunyá par záhir kín. Lekin Músá kí rúhání bináí mahdúd thí. Ásmán kí bádsháhat kí beshumár báten us ke sámhne poshída rahín. Baqá ká intizám aur Bihisht kí 'álishání aur raunaq us ko bahut hí kam nazar áí. Músá kí gaibbíní ḳháss karke isí zindagí se 'iláqa rakhtí thí. Ḳhudá se wuh púrí sharákat aur rifáqat, jo Masíh men aur us ke wasíle se hásil hotí hai, aur jo tamám ímán lánewálon ká haqq hai, Músá ne na dekhí hogí. Jab Masíh par nigáh karen to hál dúsrá hai. Wuh 'álam i bálá aur ásmání bádsháhat ká wáris hai, aur us men us kí rúh kí sukúnat-gáh aur watan hai. Wuh goyá us sáre mulk par púrá iḳhtiyár bhí rakhtá hai. Us kí koí shai us ke sámhne poshída nahín thí. Us kí sárí báton se Yisú' ko púrá 'ilm thá. Baqá aur 'áqibat ká kull hál us ko roshan thá. Us tajribe se us ko ágáhí húí jo muqaddason ko jism men rahte waqt hásil hotá hai jab ki us muhabbat aur dostí men wuh sharík kiye játe jo Báp aur Bete ke darmiyán hotí hai. Naját-yáfton ká wuh jalál us ko nazar áyá jo púrí fasl ke waqt ásmání makánon men hásil hogá. Ásmán kí bádsháhat ma' us ká sárá ḳhazána us kí ánkhon ke sámhne be-parda aur nazdík thí aur ab bhí hai. Músá kabhí kabhí

Ḳhudá ke rú-ba-rú hokar ásmání bádsháhat kí ḳhabaren pátá thá, aur us kí ba'z 'ajíb ashyá ko dekhtá thá. Masíh ká maskan, jahán sukúnat qáim hai, Báp kí god hai. Yúh. 1: 18. Us 'ajíb qurbat se ba'z auqát "Músá ke chihre ke chamre par chamak áí." Áftáb ke se jalál ke sáth Masíh ká chihra barábar núrání rahtá hai. Muk. 1: 16. Phir is bát par gaur kiyá jáe ki Masíh Ḳhudá kí taraf se kaise iḳhtiyár ke sáth boltá thá aur boltá rahtá hai. Is bát kí bábat Ḳhudáwand kí shahádat 'ajíb hai. "Jo kalám tum sunte ho, wuh merá nahín, balki Báp ká hai, jis ne mujhe bhejá." Yúh. 14: 24. Wuh Báp se duá men yih farmátá hai, ki "Jo kalám tú ne mujhe pahunchá́yá, wuh main ne un ko pahunchá diyá." Yúh. 17: 8. Masíh kí nubúwat ke kalám men wuh sárí báten shámil hain jo gaibbíní se us ko hásil húín. Masíh ke us iḳhtiyár men ek aur bahut barí bát bhí hai. Insán hokar us kí 'ajíb gaibbíní kí sárí báton ká tajriba hásil húá. Is dunyá men tajribe ká iḳhtiyár kámil hai. Núr aur hawá aur ág aur pání aur roṭí wg. kí tásíron ká tajriba hásil karke baní Ádam un kí nisbat púre iḳhtiyár ke sáth shahádat de sakte hain. Is dunyá men be-shumár báten hain jo tajribe se jání játí hain, aur un ke záhir karne men púrá iḳhtiyár maujúd hai. Isí tarah Masíh 'álam i bálá kí bádsháhat kí sárí ashyá se tajribe ke sabab wáqif hai. Isí hálat men us ke kalám men iḳhtiyár kámil aur káfí hai. Jab Masíh kí gaibbíní aur 'ilm aur iḳhtiyár aise taur par be-hadd ṭhaharte hain to wuh Músá ke ba-nisbat kamál bará Nabí nazar átá hai. Isí hálat men har taur se munásib aur farz hai ki us kí suní jáe.

(2) *Wuh ṭaríqa jis se Masíh nabí húá.*—Yisú'

Masíh men ulúhiyat kí ma'múrí zarúr maujúd thí, par wuh insániyat ke jáme se mulabbas húá. Us ká nabípan us kí insániyat se ḳháss 'iláqa rakhtá hai. Baní Ádam men se ek hokar wuh nabí baná. Yisú' ko 'álam i bálá kí haqíqaton kí gaibbíní, aur un ká tajriba aur záhir karne ká wuh púrá iḳhtiyár, ki us ká kalám Báp ká kalám ṭhahrá, kis taríqe se hásil kiyá gayá? Taríqa usí ká sá thá jis se Músá nabí ke 'uhde men pahunchá. Lekin jis qadr us ká nabípan Músá ke usí 'uhde ke ba-nisbat azhadd bará thá usí andáze ke ba-mújib nubúwat kí ḳhidmat kí taiyárí kí tahsíl us ke liye ziyáda mushkil húí. Haqíqí nubúwat ká kám naját se ḳháss 'iláqa rakhtá hai. Gunáh par gálib áná naját hai. Aisí naját men rástbází aur pákízagí aur rúhání zindagí shámil hain. Músá ke ba-nisbat Masíh kí quddúsí aur rástí aur rúhání zindagí aur tarah ke andáze kí thí. Masíh men in ḳhúbíon ká andáza sumundar ká sá thá. Músá men wuh bhare húe bartan kí tarah húá. In barí fazílaton kí tahsíl men Músá ko apní haisiyat ke ba-mújib ḳhud-inkárí aur salíb-bardárí aur ḳhud-nisárí ko qabúl karná paṛá. In báton men saḳht rúhání laṛáí hotí hai. Músá ne jang karte karte áḳhirkár apne andáze ke muwáfiq fathyábí hásil kí. Kabhí kabhí us ko shikast kháne ká tajriba milá. Jaisí Yisú' Masíh kí quddúsí aur rástbází aur rúhání zindagí ká andáza lá-hadd bará hai waisí hí ḳhud-inkárí aur salíb-bardárí aur ḳhud-nisárí kí laṛáí ke tajribe men saḳhtí aur musíbat lá-sání húí. Wuh sárí ḳhilqat kí daulat ká wáris aur málik hokar garíbon se garíb baná. Us daulat men ásmán o zamín kí sárí 'izzat aur buzurgí aur 'álíshání shámil thín. Us ne sab ko judá karke un ke isti'mál se inkár kiyá táki apne aur insán

ke liye gunáh ko maglúb kar de. "Wuh ádmíon men be-niháyat zalíl aur haqír thá; wuh mard i gamnák aur ranj ká áshná húá. Wuh niháyat satáyá gayá, aur gamzada húá." Shaitán kí ázmáishen saḳht aur áḳhir tak silsile ke sáth húín. Us ká sá gam Ḳhudá ko bhí nazar na áyá. Wuh salíbí zindagí basar kartá gayá, aur salíbí maut se us ke dukh ká piyála bhar gayá. Aisí musíbat-ámez zindagí Báp kí marzí se basar kí gaí, aur insán kí naját ke liye us kí zarúrat thí. Us ke bagair naját ká mazmún us ko na miltá ki nubúwat men wuh insán ke kánon men us ko sunáe. Us kí ḳhud-nisárí aur maḳhsúsiyat Báp ke jalál aur baní Ádam kí maḳhlasí aur iqbálmandí ke liye kámil aur qáim húí. Us ne zindagí bhar ke liye saḳht mihnaten uṭháín. Apne bare kám kí taiyárí kí tahsíl men mauqa' ke mutábiq wuh kam-'umrí aur jawání men síkhtá gayá. Pák nawishton se wuh púre taur par wáqif húá. Us kí kamál garíbí ke sabab se dunyáwí 'ilm kí nisbat Músá ká sá mauqa' use na milá ki us ká ḳhazána hásil kar le. Us ke liye zindagí kí laṛáí kí saḳhtí lá-hadd aur lá-sání húí. Yih laṛáí tamám baní Ádam kí naját se 'iláqa rakhtí thí. Go kull insán ke dushmanon ká lashkar us ko gherá rahá aur marne tak us ko na chhorá. Us ke liye nabí banne kí yihí ráh thí. Us ko kámil honá thá ki kamáliyat kí nubúwat kare. Koí dúsrí ráh na thí jis se aisí ḳhidmat kí taiyárí hásil ho. Isí ráh men us ko tajribe se gunáh ká púrá 'ilm hásil húá. Us par shurú' se áḳhir tak gálib áte húe us kí ḳhássiyat aur ḳharábí kámil taur se Masíh ko roshan húí. Jab gunáh áp fath páe to wuh apní asliyat aur anjám ko poshída rakhtá hai. Jab quddúsí aur rástí hásil hotí jáe to badí kí haqíqat safáí ke sáth nazar

átí hai. Gunáh par Masíh ká galba lamha ba-lamha púrá húá. Us kí fath aur kámyábí ká yihí bhed thá, ki ímán kí shart ko púrá karke us ne Báp ká fazl aur Rúh ul Quds kí maujúdagí aur ma'múrí ko hásil kiyá. Fazl aur Rúh kí tahsíl aur isti'mál men us ne zor zor se pukárkar aur ánsú bahá bahákar Ḳhudá se du'áen aur iltijáen kín, aur us kí suní gaí. 'Ibr. 5:7. In sab báton par gaur karke wuh taríqa nazar átá hai jis se Masíh ko nubúwat kí taiyárí aur nubúwat ke mazámín hásil húe. Masíh kí nubúwat kí nisbat bhí wuh qaul púrá kiyá játá hai, ki "Ádmí Rúh ul Quds kí tahrík ke sabab Ḳhudá kí taraf se bolte the." 1 Pat. 1:21. Músá ke banisbat Rúh kí tahrík Yisú' men bahut ziyáda jalál ke sáth nazar átí hai.

(3) *Masíh kí nubúwat ká mazmún.*—Bayán kiyá gayá ki Músá kí nubúwat ká mazmún sharí'at hai. Wuh goyá nubúwat ke zarí'e sharí'at kí manádí kartá rahá. Sharí'at ke mazmún se Masíh kí nubúwat ká mazmún ek taur se miltá hai, par gaur karne se záhir hogá ki Músá ke mazmún se Masíh ká kis qadr bihtar aur muassir páyá játá hai. Bayán ho chuká ki Músá kí sharí'at men kaun se tín hisse shámil hain. Un hisson ko phir pesh karne se Masíh kí nubúwat ká 'ajíb mazmún safáí ke sáth khulegá.

(*a*) *Rasmí sharí'at par gaur karen.*—Yih sharí'at Masíh kí nubúwat ke mazmún se ḳháss 'iláqa rakhtí hai. Main ne yih kitáb isí liház se tasníf kí ki rasmí sharí'at kí tashbíhon kí tafsír karún, aur ki rúhání zindagí aur naját kí nisbat un kí ta'lím záhir kí jáe. Isí sharí'at men ḳháss taur se ásmán kí achchhí chízon (ya'ne rúhání makhlasí aur Iláhí zindagí kí chízon) ká 'aks miltá hai. 'Ibr. 10:1.

Músá ne apní nubúwat ke kám se goyá aslí chízon kí taswíren dikháín. Wuh aslí chízen Masíh hí men miltí hain. Músá ko mumkin na thá ki taswíron se bihtar chízen dikhá de. Masíh apní nubúwat se unhín aslí aur haqíqí chízon ko pesh kartá hai jin ká 'aks hí Músá ko milá. Quddúsí aur rást-bází aur zindagí hí naját hain aur yih sab Masíh kí sangat men hásil hotí hain. Músá ne goyá taswíron ke zarí'e se Masíh kí manádí kí, aur Masíh apní nubúwat ke kám men apne áp ko pesh kartá hai. Taswíron ke zarí're se 'ilm ko hásil karná achchhá to hai, par kitná bihtar hai, ki haqíqat hí se kam ho. Jab Yisú' aur us kí naját hásil hon to un kí taswíren bahut hí kam-qadr aur nikammí ma'lúm hotí hain. Taswíron kí zarúrat thí ki baní Ádam Masíh ke pás pahunchen aur us ko pahchánen, par jab wuh hásil húá to un kí hájat dúr húí. Músá kí nubúwat ká kám bará zarúr thá, par Masíh kí nubúwat ká kám us se kitná ziyáda bará ṭhahartá hai. Is kull kitáb men yih ta'lím kholí gaí, aur us kí sachái záhir kí játí hai.

(*b*) *Aḳhláqí sharí'at par gaur karen.*—Us kí nisbat bhí záhir kiyá jáegá ki Masíh kí nubúwat us ke muta'alliq húí. Us sharí'at kí ta'ríf kí gaí. Wuhí sharí'at goyá quddúsí aur rást-bází ká naqsha aur namúna hai. Jab yih bunyádí báten púrí kí jáen to kamáliyat kí koí bát báqí na rahegí. Masíh kí nisbát kaí báten bare gaur ke láiq hain jo sharí'at se ḳháss 'iláqa rakhtí hain. 1. Masíh kí ta'lím kí roshní men sharí'at kí kamál gahrí gahrí aur bunyádí báten insán se samjhí játí hain. Jab Yisú' záhir húá to sharí'at ke haqq men be-shumár galatíán qubúl kí játí thín, aur un ke sabab se logon ko behadd nuqsán pahunchtá thá. Masíh ne 'ajíb taur

par us ke gahre aur aslí ma'ne khol diye. Us par záhiran 'amal karná yá sirf fi'lon men us ko púrá karná káfí nahín hai. Burí nigáh ziná hai. Lálach Ḳhudá kí nisbat but-parastí aur insán kí nisbat chorí hai, aur 'adáwat rakhná ḳhún karná hai. Isí tarah dil aur rúh kí tamám andarúní harakaten sharí'at kí hidáyaton se púrá mel rakhen. Najis aur náláiq ḳhwáhishon aur niyaton se ná-farmání ho chukí. Masíh ke wasíle se yih sárí báten púre taur se Ḳhudá ke farzandon par záhir húín. 2. Yisú' sáre gunáh par gálib ákar aḳhláqí sharí'at kí tamám bunyádí báton kí takmíl ká izhár húá. Ḳhudá kí marzí men ek bát bhí báqí na í jis ke bajá láne se Masíh mahrúm rahá. Aisí kamáliyat men kull insán ke darmiyán Yisú' akelá nazar átá hai. Yih sharí'at insán ke liye kamáliyat ká tahrírí namúna, aur Yisú' Masíh usí kamáliyat ká zinda namúna hai. 3. Yisú' Masíh ke wasíle se baní Ádam sharí'at kí takmíl kí qúwat aur liyáqat páte hain. Us tahrírí namúne, ya'ne sharí'at men, yih kamí hai ki wuh apne qubúl karnewálon ko farmánbardárí ká imkán aur majál nahín de saktí hai. Jab durustí ke sáth samjhí jáe to yih sharí'at Ḳhudá kí sárí marzí záhir kartí hai. Jab baní Ádam us kí nisbat hukm-'udúlí karen to us kí roshní men ná-farmání kí kamál burái aur halákat ká anjám nazar áegá. Us se gunáh kí pahchán miltí hai. Rom. 3: 20. Lekin wuh insán kí nafsániyat ke sabab se kamzor hai, aur rástbází aur pákízagí ká bá'is nahín ho saktí hai. Rom. 8: 3. Agar insán ke liye sharí'at ká akelá tahrírí namúna maujúd hotá to quddúsí aur rást-bází aur rúhání zindagí kí nisbat kamál láchárí aur beummedí hí baní rahtí. Lekin Yisú' ká hál bilkull

dúsrá hai. Wuh na sirf rúhání aur aḳhláqí kámaliyat ká namúna hai, balki us ke tamám qubúl karnewálon ke liye wuh ásmání zindagí aur qudrat ká chashma hai. Us naí zindagí kí ḳhássiyat pák o rást hai. Jab Masíh se aisí sharákat qáim ho jaise ḍálí daraḳht se rakhtí hai to har ek usí kí tarah apne andáze ke ba-mújib quddúsí aur rást-bází ke kámon ko anjám detá jáegá. Usí men jaisí zindagí barhe waisí hí sharí'at kí takmíl bhí barhtí jáegí. Masíh mauqa' pákar apní kalísiyá aur us ke tamám shuraká ko apní har ek fazílat aur nek ḳhaslat men apná shámil-hál kar letá hai. Us ne insán hí ke liye rúhání zindagí ká sárá ḳhazána hásil kar liyá. Qubúliyat pákar wuh un ke liye Ḳhudá kí taraf se hikmat aur rást-bází aur pákízagí aur maḳhlasí ṭhahartá hai. 1 Kur. 1: 30. Wuh apní ummat ke liye rúhání kámaliyat ká chashma aur wasíla hai. 4. Músá sharí'at men pákízagí aur rást-bází ká namúna maujúd karke áp judá ho gayá. Tab se wuh ádmíon ko nazar nahín átá, aur na us se kisí ko kám hotá hai. Masíh ne apní nubúwat ke kám se ziyáda safáí ke sáth Músá ká sá namúna pesh kiyá, aur goyá us ne usí ko apná maskan kar liyá. Apní nubúwaton ke sáth aur us ke wasíle Masíh ímán lánewálon par apne áp ko záhir kartá hai. Goyá un ko kalám sunte húe Masíh se kám rahtá hai. Usí kí maujúdagí ke sabab se us kí sí quddúsí aur rást-bází aur har ek rúhání ḳhúbí ko har ek kí haisiyat ke mutábiq hásil karná mumkin hai. Is bát men Masíh Músá ke bakisbat kamál bará nazar átá hai. 5. Músá ne Rúh ul Quds ko pákar us kí tahrík ke sabab sharí'at men gaib-bíní ká kalám sunáyá aur tahrír kiyá. Par mumkin na thá ki wuh un ko jo us sharí'at kí taraf

rágib húe hon wuhí Rúh 'ináyat kare. Is bát men wuh har taur se láchár thá. Masíh apní nubúwat ke kalám ke sáth, jab wuh qubúliyat páe, wuhí Pák Rúh baḳhshtá hai jis kí tahrík ke sabab wuh nubúwat ká kám kar saká. Rúh ul Quds kí qudrat aur rahnumáí se wuh kamál tak pahunchá aur sárí dunyá ke liye naját aur rúhání zindagí ká káfí ḳhazána hásil kiyá. Wuh jism men rahte húe Rúh se ma'múr rahá. Wuhí Rúh Masíh kí taraf se us ke shágirdon ko in'ám men hásil hokar goyá Masíh se bhará húá házir ho játá hai. Us ká ḳháss kám hai ki ádmíon par Masíh ko záhir kare aur us kí sí zindagí aur quddúsí aur rást-bází un men paidá kare aur kamál tak pahunchá de. Isí tarah har ek ímándár ko naját kí tahsíl ke liye Masíh ká sá mauqa' miltá hai. Agar is bát par gaur kiyá jáe to nabí ke 'uhde kí nisbat Masíh kí kamál barái aur bartarí ḳháss taur par záhir hogí. Insán kí naját ke tajribe men ek barí 'ajíb bát hai. Maḳhlúq hone ke sabab se har ek kí rúhání zindagí mahdúd hai. Wuh na sirf mahdúd hai, par har ek naját-yáfta shaḳhs men us zindagí kí koí ḳháss ḳhúbí aur jalál hai jo kisí dúsre men nahín miltá. Do ek misálon se is ta'lím kí nisbat safái hásil hogí. Dunyá bhar ke tamám phúl ḳhúbsúratí ká izhár hain, lekin har ek phúl men koí ḳháss bahár maujúd hai jo kisí dúsre men nahín miltí. Jamál ke ḳhazáne se lekar goyá Ḳhudá ek ek ko apní dánáí aur hikmat ke mutábiq bánttá hai. Baní Ádam ke chihron men bhí phúlon ká sá farq hai. Do ádmí tak na milenge jin kí súrat ek hí namúne par maujúd kí gaí. Dunyá ke shurú' se jitne ádmí paidá kiye gae chihron kí nisbat utní hí súraten nazar áín. Agar dunyá men gunáh kí ámad na hotí to

ḳhiyál gálib hai ki tamám baní Ádam men husn aur ḳhúbsúratí páí játí. Ḳhúbsúratí aur husn ká wuh ḳhazána kaisá bará hogá jis men se kull insán ko mukhtalif hisse bánte gae. Rúhání zindagí aur naját men aisá hí tajriba páyá játá hai. Do tak muqaddas aur rást-báz nahín hain jin ká jamál o jalál har bát men ek sá hai. Un ke darmiyán abad ul ábád wuh farq qáim rahegá. Ab kamál 'ajíb bát yihí hai ki Masíh hí men tamám naját-yáften ke jalál o jamál ká sárá ḳhazána maujúd rahtá hai, aur kisí rást-báz men koí bhí ḳhúbí nahín hai jis se Yisú' mahrúm rahá. Koí phúl nahín miltá jis men tamám aur phúlon kí sárí bahár bharí húí maujúd rahtí hai. Dunyá men koí chihra bhí kabhí nazar na áyá jis men tamám baní Ádam kí ḳhúbsúratí goyá jama' kí gaí thí. Lekin naját-yáfta rúhon ke darmiyán ek wujúd hai jis men aise jamál aur jalál aur kamál kí aisí ma'múrí hai, ki us men se go mukhtalif mukhtalif hisse bánte gae yá bánte jáenge aur wuh ma'múrí na ghatí aur na ghategí. Wuh wujúd Masíh hai aur wuh ma'múrí us kí insániyat se ḳháss 'iláqa rakhtí hai. Aisí insániyat ká bhed yih hai ki wuh ulúhiyat ká jáma hai aur áp ulúhiyat se mulabbas rahtí hai. Jab Masíh men jamál aur jalál aur kamál kí aisí ifrát hai ki áftáb ke núr kí tarah ḳharch karne se us kí lá-hadd kasrat mutlaq nahín ghattí to Músá ke ba-nisbat wuh lá-hadd bará nabí thahartá hai. 6. Músá kí aḳhláqí shari'at kí bunyádí báten zarúr qáim rahengí, lekin us men bahut sí hidáyat aur mumána'at kí báten chand-roza hain. Waqt jald áegá jab un kí hájat na hogí. Inhín báton kí nisbat Paulus farmátá hai, ki "Shari'at rást-bázon ke liye nahín, balki tarah tarah ke bad- [illegible] váste muqarrar húí."

1 Tim. 1: 9. Jab baní Yahowáh kámil banenge to das hukm fuzúl ṭhahrenge. Be-díní aur but-parastí aur ḳhún aur ziná aur chorí aur jhúṭhí gawáhí wg. kí nisbat na ázmáishen aur na ḳhwáhishen maujúd hongí. Wuh muhabbat jo kámil quddúsí ká izhár hai púre taur par gálib áegí, aur Ḳhudá kí bárgáhon men rahte húe aur us se be-rok sharákat aur rifáqat rakhte húe tamám muqaddas áp jánenge ki wuh muhabbat kaun se a'mál men záhir kí jáe. Músá kí sharí'at kí be-shumár aur báten bhí is dunyá men píchhe rah jáengí. Lekin Masíh men kámaliyat ká zinda namúna abad ul ábád baná rahegá, aur muqaddason kí baṛhtí húí rúhání zindagí par us kí mubárak tásír ziyáda hotí jáegí. Is bát se bhí záhir hai ki nabí ke 'uhde men Músá ke banisbat Masíh kaisá baṛá hai.

(c). *'Amaldárí ke qawá'id par gaur karen.*—Bayán kiyá gayá ki Ḳhudá Isráel ká Bádsháh thá. Hukúmat ke qawá'id Músá kí ma'rifat diye gae. Yih qawá'id Músá kí nubúwaton ke mazmún men shámil hain. Baní Isráel ke darmiyán jo ádmí hákim húe, basharte ki apne faráiz ko adá karte Ḳhudá kí taraf se aur Ḳhudá ke wáste apne kám ko anjám dete the. Masíh ne apní nubúwat ke mazmún men yih bunyádí hidáyat dí, ki " Pas jo Qaisar ká hai, Qaisar ko, aur jo Ḳhudá ká hai, Ḳhudá ko adá karo." Matí 22: 21. Qaisar se wuhí hukúmat aur hákim murád hain jo Ḳhudá kí taraf se muqarrar húe aur qáim hain. Is se yih bát záhir hai, ki sab log jo Masíh kí rúhání zindagí men sharík kiye gae, aur jinhon ne faráiz aur sab tarah kí ḳhúbíon kí nisbat us ke namúne ko qubúl kar liyá, hákimon ke namak-halál aur láiq ri'áyá men shámil honge. Namak-harámí aur bagáwat ká chashma

Yisú' Masíh se judá hai. Is mazmún par Masíh kí ta'lím har taur se qabúliyat ke láiq hai.

(3.) *Masíh men haqíqí nabí kí sírat púre andáze ke sáth páí játí hai.*—Is qaul aur qarár par ziyáda bayán karná fuzúl hai. Us kí sachái záhir aur sábit ho chukí. Sírat kí nisbat Masíh Músá se azhadd baṛá nabí ṭhahartá hai. Músá men ek hí nek aur rástbáz ádmí kí fazílaten aur ḳhúbíán maujúd thín. Masíh men Ḳhudá kí rúhání saltanat ke tamám muqaddason kí rástbází aur quddúsí aur tamám aḳhláqí ḳhúbíon ká chashma baná rahtá hai. Kisí dúsre men koí fazílat yá nek ḳhaslat na milegí jis se Yisú' mahrúm rahá. Músá kí ma'rifat aḳhláqí sharí'at to dunyá ko 'ináyat húí, par kámil taur par us se us kí takmíl na kí gaí. Ek waqt jab ḳháss ázmáish húí be-sabrí aur kam-i'tiqádí us par gálib áí, aur baní Isráíl ko Kan-'án kí zamín men pahuncháne aur basáne ká mauqa' us ke háth se játá rahá. Ná-kámil hone ke sabab se wuh Ḳhudá ke sáre diye húe kám ko anjám na de saká. Har ek bát men Músá ká namúna qabúliyat ke láiq nahín hai. Masíh ne apní nubúwat ke kull aur bare mazmún ko apne mizáj aur a'mál aur tamám harakaton men bilkull kámil taur par púrá kiyá. Us kí zindagí aur kám men koí bhí nuqs yá 'aib yá kamí Ḳhudá ko bhí nazar na áí. Us kí Iláhí aur mubárak ta'lím aur us kí zindagí ke darmiyán farq ká nám o nishán tak bhí na milá. Us kí sírat men har taur se kamáliyat ká púrá izhár páyá játá hai. Jo kuchh insániyat kí taraf se Ḳhudá ká haqq ṭhahrá wuh shurú' se Ḳhudá ko adá kartá gayá. Jo kamál fazl aur láintihá muhabbat ke sabab se insán ká haqq ṭhahráyá gayá wuh goyá kaurí kaurí adá kartá rahtá hai. Músá ká nabípan Masíh ke nabípan kí tashbíh

húá. Hamesha haqíqat us kí tashbíh ke banisbat kamál barí hotí hai. Masíh se bihtar nabí aur ustád ká dená Ḳhudá kí lá-intihá qudrat se bhí báhar hai. Kamál munásib aur farz hai, ki har waqt aur har hálat men us kí suní jáe aur us kí nubúwat ká púrá mazmún qabúliyat páe.

TAMAM SHUD.

M. P. H.—Lucknow.